3 1761 06351925 0

Regitze Barner

Minder fra mit Liv og min Gjerning

I. BIND

Trykt som Manuskr

Lehnsbaron og Baronesse
Rosenørn Lehn
fra

Regina Barnes

MINDER

FRA

MIT LIV OG MIN GJERNING

AF

REGITZE BARNER

»Bede som om intet Arbejde hjalp,
Arbejde som om ingen Bøn hjalp«.
Alt i Jesu Navn.

TRYKT SOM MANUSKRIPT FOR VENNER

FØRSTE BIND

KØBENHAVN
AKTIESELSK. C. MAYLANDS BOGTRYKKERI
1911

Digitized by the Internet Archive
in 2010 with funding from
University of Toronto

brief
BV
0041719
V.I

http://www.archive.org/details/minderframitlivo01barn

FORORD

Denne Bog udsendes »trykt som Manuskript for Venner«. Det var oprindeligt min Tanke, at den først skulde være udkommen efter min Død, men forskjellige Ting har bidraget til, at jeg anseer det for rigtigst, at det skeer allerede nu.

Den bringer Optegnelser og Minder fra et langt Liv, nedskrevne efterhaanden gjennem en længere Aarrække, hvad den vel ogsaa bærer Præg af.

Det har ikke været min Hensigt at skrive en »Livshistorie« med Iagttagelse af de strenge Krav, der stilles til en saadan. Mit Maal har været at fortælle Slægt og Venner om Guds Førelser med mig og om Mennesker og Livsforhold, blandt hvilke og hvori jeg har færdedes, og hvorigjennem Gud har bragt mig Velsignelse. Skulde jeg huske fejl i Et og Andet, maaske fortælle Ting, der kunde mishage Nogen, saa beder jeg paa Forhaand om Tilgivelse.

Jeg har, naar jeg nu mod mit Livs Afslutning tænker tilbage, kun Grund til at takke Gud og Mennesker for Alt, hvad jeg mødte af Tillid, Forstaaelse og Kjærlighed. Det gjorde mit Liv saa rigt.

REGITZE BARNER.

I.

BARNDOM OG UNGDOM

MIN SLÆGT OG BARNDOMSAARENE

Min Faders Slægt stammer fra Tydskland, den er meget gammel, og ifølge et Sagn, der er gaaet fra Mund til Mund, skal Oprindelsen til Navnet være følgende: Familiens Stamfader deltog som ung Svend i Beleiringen af en Borg, der paa alle Sider var omflydt af en Flod. Allerede længe havde enhver Anstrengelse for at erobre Borgen været forgjæves, man tvivlede om et lykkeligt Udfald og var i Begreb med at ophæve Beleiringen. Da svømmede en Nat den unge Svend, ubemærket af Fjenden, over Floden og kastede en brændende Fakkel ind i Borgen, og kort efter raabte han, idet han svømmede tilbage: Es barnnt, es barnnt! (es brennt, es brennt!) Under den Forvirring, der opstod i Fæstningen ved Ildens Opkomst, lykkedes det hans Parti at erobre Slottet, og Svenden blev samme Dag adlet paa Valpladsen og fik Navnet »Barner«.

Dette Sagn synes at pege tilbage paa den fjerne Riddertid og Familiens gamle Adel. Til Minde om Stamfaderens Daad fører Familien en Arm med en brændende Fakkel i sit Vaaben.

Om vor Familie har man iøvrigt kun nogenlunde sikre Optegnelser efter Aar 1300, endskjøndt den oftere nævnes i Historien allerede fra Aaret 1000. Den skal

have været bosiddende særligt i Nord-Tydskland og i de Brunsvigske Lande. I Aaret 1194 levede der en Ridder Heinrich von Barner ved Henrik Løves Hof. Han skal have udmærket sig ved Tapperhed, og Henrik Løve bragte ham og hans Familie med til Mecklenburg, hvor Slægten endnu lever og eier forskjellige Godser.

Kleines Trebbow i Mecklenburg.

Disse Optegnelser har jeg taget af en Bog, som en af mine Fættere, Kammerherre Conrad Barner, har opskrevet om Familien Barner. En Gren af Slægten skal være udvandret til Danmark for et Par Aarhundreder siden — Aarstallet kan jeg ikke sige. Jeg veed kun, at min Farfader havde to Brødre, hvoraf den ene, Frederik Holger Barner, eiede Eskildstrup ved Ringsted, der nu er i hans Sonneson, Kammerherre Sophus Barners Besiddelse. Den anden Broder havde Vedbygaard i Holbæk Amt, der er gaaet ud af Slægtens Eie, men hvor Familiebegravelsen endnu findes. Min Farfader, Leopold Theodor Barner, eiede Alkestrup og Egemark i Holbæk Amt, som han 1775 havde arvet efter sin Fader, Generalmajor Helm Gotthardt Barner.

Som ungt Menneske studerede min Bedstefader i Soro, og jeg har ofte hort fortælle om, hvorledes

han kom ridende derfra med en lang, flettet Pidsk i Nakken og en Rideknægt efter sig til Sæbygaard ved Tiissøen, hvor min Bedstemoder var i Besog som ung Pige — saa vidt jeg mindes hos en Kammerherre Hoppe. Hun var Datter af en Admiral Krabbe og Soster til den Krabbe Carisius, der i sin Tid var Minister. Af hendes Sostre var en gift med min Grandonkel paa Eskildstrup, en anden, Cecilie, med en Rosenorn, Bedstefader til Geheimeraad Emil Rosenørn, som i sin Tid var Overpræsident og Curator for Vallø.

Da min Bedstemoder var femten Aar gammel, blev hun gift og førte sin Lærerinde og sin Dukke med til sit nye Hjem, Alkestrup, hvor mine Bedsteforældre levede, indtil Bedstefader døde i Aaret 1809. Efter sit Ønske blev han begravet ude paa Marken i en Høi, der er beplantet med Graner, og hvorfra man har en vid Udsigt over Stranden.

Leopold Theodor Barner.

Godserne blev solgte, og min Bedstemoder flyttede til Kjobenhavn med sine Born, hvoraf min Fader dengang var ni Aar gammel. Han elskede sin Moder med en næsten forgudende Kjærlighed og har, fra jeg var ganske lille, indplantet i mig endel af sine Folelser for hende, som jeg aldrig har seet, da hun var dod flere Aar, for jeg blev fodt. Men ofte tænker jeg paa hende, ofte glædes jeg ved Haabet om med Guds Hjælp at mode hende engang i det evige Liv. Jeg veed, at hun var elskelig som Faae og desuden smuk, det veed jeg ikke blot fra min Fader, men fra Alle, der er komne i Forbindelse med hende. Ogsaa blandt de jevne Folk var hun afholdt. Saaledes traf jeg

mange Aar efter hendes Død engang en gammel, fattig Kone, der havde kjendt hende i længst forsvundne Dage, og hun græd, da hun tilfældigvis opdagede, at jeg var en Sønnedatter af hendes gamle, velsignede Frue, som hun kaldte hende.

Af min Faders Søstre har jeg kun kjendt den ene, Amalie, som jeg elskede høit, og jeg havde altid den Følelse, at hun betragtede mig som sin egen. Hun var gift med sin Fætter, Conrad Barner fra Eskildstrup, en ualmindelig smuk Mand, med hvem hun havde to Børn, Sophie og Christian, men hun døde desværre, da jeg var fjorten Aar gammel.

Amalie Barner.

Af min Faders Brødre var den ene Kammerherre Helm Barner Carisius; den yngste, Christian Barner, eiede Kalundborg Ladegaard og Refsnæsgaarden. Han var en dygtig, elskværdig og begavet Mand, der har været mig en god, faderlig Ven, og undertiden tilbragte jeg lange Tider ad Gangen i hans Hus.

En af min Faders Søstre, Cecilie, blev gift i Norge, og det gik saaledes til: Ligeoverfor den Gaard i Kjøbenhavn, hvor min Bedstemoder levede i mange Aar som Enke, boede en ung, meget smuk norsk Student paa et Kvistværelse. Han havde den Vane at gaa op og ned ad Gulvet, medens han læste, og naar han kom hen til Vinduet, saae han ofte ud. Hans Blik faldt da tidt — i Begyndelsen tilfældigt, senere med Villie — paa en ung Pige, der sad og syede ved Vinduet i den store Gaard ligeoverfor. Det var min smukke Faster Cecilie, der heller ikke kunde andet end lægge Mærke til og engang imellem sende et stjaalent Blik over til den unge, flittige Mand, om

hun endogsaa samvittighedsfuldt søgte at holde sine Øine fæstede paa Sytøiet.

Pludselig blev den unge Pige helt borte fra Vinduet og viste sig ikke i flere Dage, hvilket gjorde Studenten først forundret, senere urolig. En Morgen saae han i Avisen, at min Bedstemoder averterede sin Datters Død, og han blev aldeles fortvivlet. Det var ham umuligt at læse, han rullede Gardinet ned for at udelukke Solens Straaler og Synet af det blomstersmykkede Vindue, der havde været ham saa kjært. Saaledes tilbragte han Tiden, indtil den Dag kom, der var bestemt til Begravelsen — den Dag havde han besluttet at bringe den Elskede et sidste Farvel. Han kjøbte en smuk Krands og bragte den selv til min Bedstemoders Dør i Haab om, at han ved at aflevere den kunde faae Leilighed til at kaste blot et eneste Blik ind i det Hjem, som havde været hendes.

Cecilie Svensen.

Han ringede paa med bankende Hjerte, og hun selv, hans Tankers Dronning, stod i den aabne Dør. En Tjener, der kom til for at lukke op, trak sig tilbage, og de To stod nu lige overfor hinanden. Hun saae bleg og anstrengt ud, men ved det uventede Syn af den unge Gjenbo farvede en glødende Rødme hendes Kinder. Han stod som lynslagen, i sin Overraskelse røbede han sin Kjærlighed, og min Faster kunde nok heller ikke helt dølge sine Følelser, saa det kom til en Forklaring mellem de To.

Det var en anden af min Faders Søstre, Henriette, der var kommen meget svag hjem fra en Reise i Syden og var død efter faa Dages Forløb af Brystsyge.

Min Faster Cecilie havde pleiet hende troligt, det var Grunden til, at hun ikke havde vist sig ved Vinduet, og Studenten, der aldrig havde seet mere end een ung Pige og ikke kjendte min Fasters Fornavn, troede at Cecilie var den eneste Datter, og saaledes kom hele Feiltagelsen.

Den ældste af min Faders Søstre havde elsket en borgerlig Mand, og da hun efter de Tiders Anskuelser ikke maatte faae ham, havde hun endt sine Dage i et Anfald af Fortvivlelse, saa min Bedstemoder, der havde seet een Datter blive Offer for Standsfordomme, gav hurtigt sit Samtykke til Forlovelsen, især da Nordmanden gjorde et rart Indtryk, og man kun fik gode Oplysninger om ham. Og saaledes blev min Faster Cecilie den unge Svensens Brud og drog med ham op til det deilige Norge. Han var først i Frederikshald, senere blev han Borgmester i Bergen og tilsidst i Christiania. Min Faster skal have været meget lykkelig gift, men i de Tider var det besværligt at reise, saa hun kom kun et Par Gange i Besøg i sit Fodeland og skal have lidt endel af Hjemvee. Hun dode forholdsvis ung og ligger begravet paa Frederikshald Kirkegaard.

Hele denne Historie er bleven mig fortalt af en gammel Dame, Constance Whitte, der var bleven opdraget paa Eskildstrup sammen med min Tante, Edele Barner, der senere blev gift med Godseier Stensen Leth til Egelykke paa Langeland. Constance Whitte havde personlig kjendt min Bedstemoder og alle hendes Børn.

Mange Aar senere, det maa have været i Begyndelsen af Halvtredserne, var selvsamme Constance Whitte engang i Besog i Kjoge hos min Fader og mig. En Dag sad vi samlede i Dagligstuen, da der blev meldt et Navn, som jeg ikke horte, og Døren blev aabnet for en gammel, hvidhaaret Herre og en ung, nydelig Pige. Det var min Onkel, Borgmester Svensen og hans Datter Amalie. Han reiste igjen

efter et Par Dages Forløb og kom ikke oftere til Danmark, saa jeg er den eneste af Familien, der har seet ham, men da han ønskede, at Datteren skulde gjøre Bekjendtskab med min Fader og mig, blev hun en fjorten Dages Tid hos os, og vi kom til at synes godt om hinanden.

Saa reiste hun til Leipzig med Faderen, der havde taget sin Afsked og nu vilde bo i længere Tid, maaske i flere Aar, med hende dernede, for at hun kunde ud-

Borgmester Svensen og hans Datter Amalie.

danne sit betydelige Talent for Musik. I nogle Aar corresponderede vi ret jevnligt med hinanden, saa blev min Fader pludselig meget heftig syg, og det skete da, at et Brev fra Amalie, der meldte hendes Faders Død, krydsede et fra mig, der fortalte om min Faders svære Sygdom, som han dog, Gud ske Lov, overlevede. Jeg selv var saa medtaget og skrøbelig, saa jeg i lange Tider ikke kunde taale at skrive, og da jeg igjen var bleven raskere, vidste jeg ikke min Cousines Adresse. Først mange Aar senere opdagede jeg den ved paa en Reise i Norge at træffe sammen med Com-

ponisten Edvard Grieg, hans Hustru og hans Svigermoder, der var danskfødt. Denne havde ofte hørt Tale om Amalie Svensen og fortalte mig, at hun efter Faderens Død havde mistet sin Formue og nu boede i Leipzig i vistnok meget trange Kaar.

Hun lovede at skaffe mig hendes Adresse, og da jeg fik den, skrev jeg strax til Amalie, om hun helt havde glemt, at hun havde et Sødskendebarn i Danmark, og om hun ikke havde Lyst til at besøge mig engang paa Veien til Norge.

Hun kom, og jeg fandt i hende et sjældent elskværdigt Menneske, der siden den Tid har besøgt mig adskillige Gange, i mange Tider hvert Aar, og gjennem mig efterhaanden lært forskjellige af Familien at kjende. Og jeg har ofte senere været glad ved at tænke paa, at jeg som hendes Sødskendebarn ligesom blev Redskabet i Guds Haand til at bringe den Lysstraale ind i hendes Liv, at hun lærte sin danske Slægt at kjende, hvorved meget forandredes for hende paa hendes ældre Dage.

Det var først ved et af hendes senere Besøg, at jeg fik at vide, hvorledes det var gaaet hende i Leipzig efter Faderens Død.

De havde boet i Hus sammen med en Forretningsmand, som de Begge havde Tillid til, og da Amalie kom til at staae saa ene, havde hun anbragt endel af sin Formue efter hans Raad og derved mistet den. Han døde temmelig pludseligt. Dernæst mistede hun et gammelt Menneske, der havde ført Huset for hende og Faderen, og saa stod hun fuldstændig ene i den fremmede By.

Nu følte hun, at hun maatte tage sig sammen for Alvor, stole paa Vorherre og arbeide for sit Brød, og i høi Grad energisk maa hun have været. Hun saae det paa en Maade som en Samvittighedssag at vinde sin tabte Formue tilbage, da hun havde en forældreløs, dovstum Søsterdatter, som hun syntes, at hun burde forsorge. Denne er imidlertid senere død.

Saa lukkede Amalie sig paa en vis Maade inde i Leipzig i flere Aar, levede vistnok under de tarveligste Forhold og brugte det Talent, der var blevet uddannet til hendes egen Fornøielse, til at undervise. Hun fik mange Elever og erhvervede efterhaanden saa meget, at hendes gamle Dage, menneskelig talt, er betryggede, foruden at hun vistnok meget hjælper en anden Søsterdatter, der lever endnu. Da Amalie kom til mig i Aaret 1898 havde hun taget den Bestemmelse, at hun efter sin Død vilde efterlade 10000 Kroner til sin Faders og 10000 Kroner til sin Moders Fødeland til et eller andet Hjem. De 10000 Kroner, der skulde komme Danmark tilgode, ønskede hun allerede nu at give til Vesterled, dog saaledes, at hun og hendes Søsterdatter efter hende skulde nyde Renterne, medens de levede. Senere har hun bestemt, at Vesterled strax efter hendes Død — denne indtraf 1910 — skal eie denne Kapital, idet hun paa anden Maade har sørget for Søsterdatteren.

Naar jeg har fortalt lidt om min Familie, er det nærmest, fordi jeg glæder mig ved Tanken om at nedstamme fra en god, gammel Slægt. Det er intet at hovmode sig af, men meget at takke for og rummer et Ansvar. Jeg seer alle Goder, som Menneskene har faaet: Sundhed, Rigdom, Skjønhed, Forstand, Talent, Fødsel o. s. v. som Gaver fra Vorherre. Bliver de brugte i Hans Tjeneste, kan de bringe megen Velsignelse — i modsat Fald kan de vende sig til Forbandelse. Gud give Hver især af os at bruge det Pund — stort eller lille — som Herren har givet os, i Hans Tjeneste, til Hans Ære.

Den 28de Februar 1834 blev jeg født i Kjøbenhavn i Ny Kongensgade og den 26de Juni samme Aar døbt i Frue Kirke, hvor jeg fik Navnene: Regitze Vilhelmine Louise Augusta Barner. Det første Aar af mit Liv blev jeg kaldet Augusta efter min Moders Ønske, saa overraskede min Fader hende en Dag med at have indskrevet mig i Vallø, og i sin Rørelse her-

over tilbød hun, at jeg maatte hedde Regitze, hvad han altid havde ønsket, og jeg er glad ved Byttet, da det var min elskede Farmoders Navn.

Mine Forældre var: Kammerjunker Conrad Vilhelm Barner og Jacobine Marie Castenschiold.

Til min Moders Familie har jeg ikke kjendt ret meget. I hvert Fald har jeg ikke levet med den fra min Barndom, er ikke voxet sammen med den fra Ungdommen af som med min Faders Slægt. Men det maa jeg sige, at enhver Castenschiold, som jeg senere

Kammerjunker
Conrad Vilhelm Barner.

Jacobine Marie Barner,
født Castenschiold.

i Livet har mødt, har altid vist mig en venlig Imødekommen, som jeg meget paaskjønner Alle min Moders Sødskende er døde, to af hendes Sødskendebørn lever endnu, nemlig gamle General Henrik Castenskiold og Geheimeraad Ludvig Castenskiold*, og med dem Begge staar jeg paa en meget venlig Fod. I Lise Castenschiold** fra Borreby har jeg fundet en kjærlig, trofast og opofrende Ven, som jeg holder hjerteligt af.

Paa den Tid, da jeg blev født, var min Fader ansat ved det daværende Rentekammer i Kjøbenhavn, men da jeg var et Aar gammel, blev han Amtsforvalter

* Begge er senere døde.

** Søster til Kammerherre Castenschiold.

i Kjøge, og denne Stilling beklædte han i mange Aar, ja saalænge som han i det Hele taget var i Embede. Han var en ualmindelig paalidelig og samvittighedsfuld Embedsmand, til det Yderste punktlig med alle sine Ting, og han nød almindelig Tillid og Agtelse. Forandring holdt han ikke af og søgte aldrig Forfremmelse, saa til Kjøge knytter sig alle mine Barndomserindringer, der legede min eneste Broder og jeg sammen som Børn.

Mine Forældre boede i en lille Gaard paa Torvet, og paa det brede Fortoug og et lille Stykke derudenfor havde vi Børn Lov at muntre os — hen til en Sten, som min Fader havde vist os. Men da Pladsen blev

Barndomshjemmet i Kjøge.

mig noget indskrænket, flyttede jeg stadig den lost liggende Sten lidt længere bort, saa den tilsidst laae paa det modsatte Fortoug, og vi havde saaledes hele det store Torv til vor Raadighed. Da vi engang blev krævede til Regnskab, fordi vi legede midt ude paa Torvet, pegede jeg frimodigt paa Stenen og sagde: Saa langt maatte vi gaae.

Det var altid mig, der hittede paa den Slags Utilborligheder, da Sophus var en indesluttet og stilfærdig Dreng, i hvem man ikke anede den senere flinke og uforfærdede Officer, hvorimod jeg var meget vild. Men min Broder og jeg kom udmærket ud af det sammen, hvor forskjellige vi end var. Vi var helt uadskillelige, og mine Fættere har i senere Aar ofte drillet mig med,

hvorledes jeg i Hidsighed »røg i Hovedet«, som de sagde, paa Enhver, der vilde komme »min Sophus« for nær. Det var mig en stor Sorg, da han, der var halvandet Aar ældre end jeg, allerede syv Aar gammel blev sendt ind til Kjøbenhavn for at gaae i Borgerdydskolen paa Christianshavn. Lyspunkterne i min Tilværelse blev nu, naar han kom hjem i Ferierne. Men det varede desværre ikke længe, før ogsaa jeg var muret inde i Hovedstaden. Siden Barneaarene har min Broder og jeg dog aldrig levet ret meget sammen. Jeg kom rigtignok med min Moder ind til Kjøbenhavn, men han kom ikke hjem uden i det Høieste om Søndagen; han skulde være i Huset, hvor der var en Mand, hed det sig. Senere kom han paa Landkadetakademiet, og da han blev Officer, kom han til Nestved, hvor han boede, indtil han blev syg efter et Fald, som han havde havt med en Hest. Vore Veje blev saa forunderlig skilte fra hinanden.

Maaske var det, fordi jeg i min tidligste Barndom mest kom sammen med min Broder og mine Fættere, at jeg var saa ualmindelig vild.

Min Cousine, Vilhelmine Barner — fra Kalundborg Ladegaard — talte ofte leende om det Indtryk, som hun havde faaet af mig, da hun som lille Pige kom kjørende med sine Forældre for at besøge os i Kjøge, og hun der saa mig komme løbende tværs over Torvet med kort Kjole og lange Trækstøvler, der naaede til Knæet, med en Kjæp i Haanden og et Tøndebaand om Halsen, omgivet af en Flok Hunde.

Hundene spillede i det Hele taget en stor Rolle i min Barndom. Jeg troer, at jeg kjendte hver eneste i Byen, jeg havde delt dem i et Regiment med alle forskjellige militaire Grader og min egen Hund var naturligvis den øverste »Generalen«. Engang fandt jeg i senere Aar et Ark Papir, hvorpaa Navnene paa hele Regimentet var opskrevet med store barnlige Bogstaver, og underneden stod der: »General Flore er død, men

General Aleika lever og seirer«. Det var de to Hunde, som jeg eiede.

Min Barndom staaer ikke for mig som en lys, lykkelig Tid.

Naturligvis hverken kan eller vil jeg bedømme, hvoraf dette kom, rimeligvis har meget af Skylden ligget hos mig selv. Det hed sig, at jeg var et vanskeligt Barn, og det troer jeg selv. Jeg var meget heftig, voldsom og lidenskabelig i alle mine Følelser, kunde elske men ogsaa næsten hade — utaalmodig og urolig i høi Grad. Da jeg var halvvoxen Pige, mødte jeg en Dag Comtesse Annette Raben fra Vallø. Hun slog mit Slør tilside, og idet hun betragtede mig nøie, sagde hun: »Godt, at jeg engang rigtig kan see Dit Ansigt, det har jeg saamænd aldrig før kunnet, saa urolig som Du er«. Tilmed var jeg i min Opvæxt skrøbelig og vistnok meget nerveust anlagt, hvad der i de Dage ikke blev taget den ringeste Notits af. Jeg husker saa tydeligt min Danselærer engang sige, at han ikke turde strække mine Fødder, fordi jeg kun havde Brusk ikke Ben i dem. — Men jeg troer, at jeg var kjærlig, taknemlig og sanddru.

Da jeg senere blev Christen, har jeg lært at forstaae, hvor vanskeligt det er at være Sandheden tro, dog har dette ikke forekommet mig saa svært som mange andre Opgaver, da der i min oprindelige Natur har ligget en vis frygtløs Sanddruhed, i vanskelige Forhold maaske fremkaldt ved Trods — maaske havde den ogsaa nogen Rod i Ærekjærhed. Jeg kunde og kan endnu ikke tænke mig med Villie og Bevidsthed at sige en Usandhed.

Fra lille Barn har jeg havt en dyb Følelse af Ensomhed, om jeg end dengang ikke var mig den klart bevidst. Men mangen Gang laae jeg vaagen om Aftenen og græd stille, fordi jeg følte mig saa uendelig forladt, og rimeligvis har denne tidlige Følelse af Ensomhed gjort, at jeg er tyet ind i en Phantasiverden, som jeg skjulte for Alles Øine.

Der er forskjellige Slags Phantasier: nogle, som jeg kalder løgnagtige, der sammenvæver virkelige Begivenheder med indbildte og saaledes bliver farlige for Sandheden. Det er ikke dem, jeg taler om, de har aldrig fristet mig. Men der er en anden Phantasiverden, en Slags ideel Verden, hvor Alt er godt, smukt, lyst, varmt og kjærligt, og hvor man ligesom kan hvile ud og fryde sig, naar det virkelige Liv tager paa En med altfor haarde Hænder. Denne Verden befolkes udelukkende af dem, som man holder af, baade Levende og Døde. Ogsaa den rummer en Fare, skjøndt en hel anden; den kan gjøre os uskikkede til det virkelige Livs Krav, naar vi altfor meget hengiver os til den. Dette har jeg følt, og desværre er jeg mangen Gang bukket under for denne Fristelse. Men dette gjorde afdøde Pastor Blædel mig engang opmærksom paa, og jeg besluttede da at tage alvorligt fat for at undgaa Faren. Ved Guds Naade fik jeg efterhaanden min Natur skolet til at blive mere praktisk. Lysten til at virke udadtil er mig vistnok medfødt — den ideelle Verden slap jeg ikke helt, den blev nu for mig en Hvile og en Glæde, og mange af de Tanker, som er tænkte der, vil forhaabentlig engang følge med ind i det evige Liv. Det gjælder at holde fast ved, at Phantasien er en forfærdelig »Herre« men en god Tjener, som jeg hart hørt sige. Det gjælder jo altid at vaage.

Begge mine Forældre holdt meget af mig, hver paa sin Maade, især havde min Fader næsten altid »sit lille Guldlam«, som han pleiede at kalde mig, om sig, han gik lange Ture med mig, og jeg kom derved stadig til at føre et Friluftsliv, der vistnok bidrog til at bringe mig nogenlunde stærk gjennem Barndommen, endskjøndt jeg har gjennemgaaet alle mulige Børnesygdomme. Den megen Samværen med min Fader gjorde, at vi knyttedes inderligt til hinanden.

Min Broder og jeg blev tidlig satte i en lille »Pogeskole«, som det kaldtes, hvor vi fik Lov til at gjøre omtrent, som vi vilde. Hvad jeg skulde udrette med

Hovedet, har altid faldet mig nemt, det har man Lov til at sige, naar man veed, at enhver Evne er skjænket af Gud. Hvad jeg derimod skulde gjøre med Hænderne, er faldet mig svært, og at regne det Nødvendigste naaede jeg kun gjennem store Anstrengelser.

Læse kunde jeg omtrent, før jeg kom i Skole. Min Moder har ofte fortalt, at hun egentlig ikke anede, hvorledes det var gaaet til, at jeg havde tilegnet mig denne Kunst. Det Eneste, hun kunde tænke sig var, at da jeg havde et Slags Spil med Dyr, hvis Navne stod underneden med store, spredte Bogstaver, maatte jeg have spurgt mig for hos forskjellige og saaledes ganske ubemærket have lært den Kunst at stave og læse almindelige Ord.

»Pogeskolen« styredes af en Madam med en Datter, der var i en ret moden Alder, men betragtede sig selv og klædte sig som en pur ung Pige. »Haa« hed Madammen, og jeg husker endnu, hvorledes hun, naar Børnene kom til dette Bogstav, spurgte med en skjælmsk Mine: »Nu, hvad hedder jeg saa«? hvorpaa vi alle brølede i Chor: H! H!

Man saae hende aldrig nogensinde paa Gaden, undtagen naar det var Flyttedag, saa vandrede hun i Reglen gjennem Byen med gammeldags Hat og Schawl og sin tykke Moppe paa Armen. Hun havde Flytte-passion, men da der ikke var saa grumme mange Leiligheder i den lille By, maatte hun engang imellem vende tilbage til de Steder, hvor hun tidligere havde boet.

Hvor tydeligt husker jeg ikke Jfr. Haa med det røde Ansigt, Chemiset og nedringet Kjole. Hun sværmede for Sophus, der var en yndig Dreng med gult, krøllet Haar og store, blaa Øine. »Du ligner en lille Guds Engel«, sagde hun en Dag til ham og lagde Hovedet paa den ene Side. »Og Du ligner en stor, rød Busseko«, svarede han uforfærdet.

Snart havde Madammen og Jomfruen ikke mere at lære os; min Broder blev saa sendt ind til Kjøben-

havn for at opdrages, og jeg fik tildels privat Undervisning.

Som et Bevis paa det Udviklingstrin, hvorpaa de saakaldte Pogeskoler dengang stod i de smaa Byer, vil jeg fortælle et charakteristisk Træk fra en anden Skole i Kjøge, men som jeg har hørt berette af et troværdigt Øretidne. — Madammen spurgte: »Kan Du sige mig, min Dreng, hvad der er i Luften«? Drengen: »Skyerne«. »Rigtigt, min Dreng, men hvad er der saa mere«? »Fuglene«, svarede Drengen. »Ganske rigtigt, men er der saa slet ikke mere? tænk Dig nu godt om«. Efter længere Betænkning sagde Drengen sagte og undseligt: »Gud!« »Meget rigtigt, min Dreng«, udbrød Madammen, »i Luften er altsaa Fuglene, Skyerne og Gud!« — —

Legekammerater kjendte jeg ikke meget til, min Broder og jeg var i den tidlige Barndom hinanden nok; den eneste, som jeg dengang havde sluttet mig til af smaa Piger, var min Cousine, Vilhelmine Barner, og vi saaes kun enkelte Gange om Aaret, da hun boede langt fra os paa Kalundborg Ladegaard. Kun et Par nogle Aar ældre Pigebørn kom oftere og legede med mig, det var Jutta Becker og en ældre Søster af hende — Bolette — der forlængst er død — »de artige Beckere«, som de kaldtes i Byen. De var Døttre af Bestyreren ved Borgerdydskolen og havde trods de smaa Forhold et dannet og musikalsk Hjem. Da jeg igjen kom ud til Kjøge som voxen Pige, fornyede jeg Bekjendtskabet med dem — eller Venskabet rettere sagt. Nu er Jutta ogsaa død; sine senere Aar levede hun paa Sygehjemmet, og aldrig har jeg kjendt et mere haardtprøvet, taalmodigt og fromt Menneske end hun.

Til Barndomsminderne fra den Tid hører Eskildstrup, der dengang — før Branden, som senere ødelagde Alt — var en langagtig lav, énetages Bygning med gamle Alléer i Haven. Naar vi kom kjørende, stod de fire smaa Fættere paa en Høi og raabte Hurra. Jeg seer dem endnu saa tydeligt med deres graablaa Bluser og en

bred, blank Rem om Livet. De to største, Fritz og Christian, drillede mig ofte og havde deres Fornøielse af at faae mig helt ude af mig selv ved at angribe min Broder. Om Conrad har jeg ikke nogen bestemt Erindring, derimod holdt jeg meget af den yngste, Sophus*,

Eskildstrup.

Julie Barner.

Godsejer Barner, Eskildstrup.

der dengang var en ganske lille Dreng, som laae og græd om Aftenen af Frygt for, at »Snap«, en af de store Lænkehunde, skulde komme op til ham i Sengen.

I det Hele taget legede vi alle godt sammen, og enedes om en lille Hest, der var Børnenes Eiendom, og som ikke havde Sko paa for ikke at træde paa dem.

* Kammerherre S. Barner, nuværende Eier af Eskildstrup.

Engang imellem blev den trukken fra Gaarden ud i Haven gjennem en stor Stue, som havde Vinduer til begge Sider.

Livet paa Herregaardene var dengang ikke forfinet, det var endnu trange Tider for Landmændene, saa Fornøielser kjendte man ikke meget til, i hvert Fald fik Børnene ikke Del heri. Men vi tumlede os i Mark og Have og morede os maaske mere derved end mange af Nutidens Børn ved deres raffinerede Forlystelser og kostbare Legetøi. Ofte listede jeg mig bort fra de Andre for at kjøre ud i Marken med Mælkekudsken, hvilket var en meget dragende Adspredelse. Denne Fornøielse var dog nær gaaet galt en Dag, da Karlen lod mig, der vel i det høieste var sex—syv Aar gammel, kjøre Hesten. Jeg tabte Tømmerne, da Dyret begyndte at løbe, og ved det pludselige Ryk styrtede jeg baglænds over, men en af de Kröge, hvorpaa Spandene pleiede at hænge, tog heldigvis fat i mine Klæder, saa at jeg blev hængende derpaa. Det lykkedes Karlen at faae fat paa Tømmerne, at standse Hesten og igjen løfte mig op paa Sædet. Det har formodentlig været i Anledning af denne og lignende Historier, at min Tante Julie paa Eskildstrup engang imellem sagde til mig, da jeg var bleven voxen: »Hvor Du dog var en rædsom Unge, jeg var aldrig et Minut sikker paa Dit Liv, naar Du var i Besøg hos os«.

Paa Eskildstrup var de fire Sønner de ældste, senere kom der tre Døttre. »Dorthea« var den første; jeg husker hende endnu som en sød lille Pige med lyse Krøller, og jeg kan i Tankerne see Tante Julie stille hende op paa en Stol og i sin Henrykkelse over det første Pigebarn udbryde: »Saadan Ti vilde jeg gjerne have«. Dorthea døde som ganske lille, senere kom Edele og Otilde, men de var en Del Aar yngre end jeg. Da Edele blev gift og kom til det smukt beliggende Vilhelmsborg, har jeg tilbragt fornøielige Dage i hendes hyggelige Hjem; nu er ogsaa hun forlængst død som lykkelig Moder og Bedstemoder, men som Enke.

Eskildstrup er gaaet over til den yngste af mine Fættere, Sophus, der var gift med Bertha Lowzow.

Min Tante Julie døde i Aaret 1883. Hendes Mand havde i flere Aar været svag og sygelig, og der mentes ikke, at han kunde leve ret længe endnu. Men saa kom helt uventet Budskabet om hendes Død. I mange Aar havde hun levet i trofast Opoffrelse for sin Mand, havde saa at sige kun bevæget sig i hans Tanker og Ønsker. Der var meget indestængt Liv i den gamle Kone, mange Interesser, der slumrede, meget, troer jeg, der ikke fik Frembrud og Vext. Da min Onkel saa blev meget svag, veg hun saa godt som aldrig fra ham, men blev selv mere og mere afkræftet og skrøbelig. Tilsidst fik de hende til at gaae tilsengs i en anden Stue, for at hun kunde finde lidt Ro. Og der laae hun stille og taalmodigt, vilde gjerne leve, om det var Guds Villie, men var ogsaa rede til at dø, stolende paa Herrens Naade. Og saaledes slumrede hun stille ind, medens hendes Børn Edele Güldencrone og Sophus var hos hende. Og da hun var død, fik hendes gamle Mand Kræfter til at staae op; han gik ind ved hendes Seng, og idet han bøiede sig over hende, lagde han Hænderne paa hendes Pande og sagde: »Tak fordi Du har tilgivet mig Alt, hvad jeg har forbrudt, Tak for Børnene, Du har givet mig, jeg skal gjøre for dem, hvad jeg kan; Tak fordi Du har ledet mig til vor Herre og Frelser, Tak fordi Du er gaaet forud, saa veed jeg, at Du vil bede for mig histoppe«. — Min kjære gamle Tante, Du, hvis Ansigt hører til mine Barndoms- og Ungdomsminder, ja ogsaa Du er gaaet forud — og med Guds Hjælp ind til Vorherres Glæde. — Det varede ikke saa

Kammerherre Sophus Barner.

grumme længe, før hendes gamle Mand fulgte efter hende; han døde 22de Novbr. 1887, pleiet lige til det sidste med trofast Omhu af Sophus, der allerede dengang var Enkemand.

Min første Barndom i Kjøge forløb imidlertid i en underlig, tildels ubevidst, men stadig vexlende Strid mellem alt det Livsglade, Fornøiede, næsten Overgivne i min Natur og de Uveirsskyer, der hang over Hjemmet og virkede trykkende paa Børnene, om disse end ikke forstod helt, hvad det var.

Da jeg var otte Aar gammel, blev det bestemt, at mine Forældre vilde skilles. Det var tunge Tider, og selvfølgeligt led vi Børn derunder; det er den Slags Ulykker, der ikke er forbigaaende, men Følgerne deraf sporer man til en vis Grad Livet igjennem; ja, det er s v æ r t at være Barn af fraskilte Forældre, hos begge kan man ikke være, og naar man er hos den ene, lider man under en Følelse af Uret mod den anden. Man har ikke ret hjemme noget Sted.

Den sidste Jul i det gamle Hjem var sørgelig. Da Sophus jo havde Ferie, var der lovet os et Børnebal, som vi havde glædet os til Maaneder igjennem. Men alt Sligt gik overstyr; vi forstod ikke helt, hvad der foregik, men jeg husker saa tydeligt, at vi sad med hinanden om Halsen og græd vore modige Taarer over nogle Gaver, som vi havde faaet uden det vante Juletræ.

Lige efter Nytaar flyttede min Moder til Kjøbenhavn, og min Broder, der skulde passe sin Skole, fulgte med. Jeg skulde blive, indtil Alt var ordnet derinde, og min kjære Fader fulgte mig da selv ind til den store By. Reisen og alt det Ny, som jeg saae, adspredte mig paa barnlig Vis, men da Afskedsstunden slog, og min Fader tog mig i sine Arme og kyssede mig atter og atter, da følte jeg — saa lille som jeg var — at Livet var Alvor — aa, hvor jeg græd, da han var borte — og saa mener man, at et Barn ikke kan sørge!

Vi kom strax til at bo i en stor, gammel Gaard ude paa Christianshavn, formodentlig fordi Sophus gik

i Borgerdydskolen der, og vi saa lettere kunde see ham i hans Fritid; Huset laae i Overgaden over Vandet og er senere taget til Soldaterhjem.

Overgangen fra frit, ubundet Liv under landlige Forhold til en kjøbenhavnsk Lejlighed var stor — jeg længtes saa ubeskrivelig hjem, og jeg kom næsten til at hade Christianshavn.

I samme Hus, hvor vi boede, havde den senere i Kunstnerkredse saa ansete Medailleur Conradsen nogle Værelser. Han fik mig ind til sig, forærede mig endel Gibsmedailler, der jo nok har havt en lille usynlig Feil, og var i det Hele taget saa elskværdig og god mig, — det er et af de eneste Lyspunkter, som jeg erindrer fra den Tid. En Nat, som vi oplevede derude, glemmer jeg aldrig, det var, da der brændte en stor Sukkerfabrik skraaes over for os ved de saakaldte Holms Huse.

Det var umuligt at faa Bugt med Ilden, som man frygtede skulde naae det med Krudt fyldte Laboratorium, der laa lige overfor vor Bolig paa den anden Side Kanalen. Jeg hørte en Mand, der stod paa Gaden under vore Vinduer, sige høit: »Hvis Ilden naaer herhen, springer Alle i Luften«. Komme bort kunde man ikke, da det sagdes, at Broerne var blevne afspærrede. Der blev tilsidst kun sprøitet paa Laboratoriets Tage, og vi sad hele Natten og saae paa Flammehavet, der først sagtnedes henad Morgenstunden. Men det brændte flere Dage i Grunden, det smeltede Sukker flød ud i Rendestenen, og adskillige Drenge kom til Skade ved at samle det op, fortalte man.

Ja, hvor var det dog svært for et Landbarn at vænne sig til Livet i Kjøbenhavn, og min Tilværelse blev ikke lysere, da jeg blev sat i en stor Skole, Døttreskolen paa Christianshavn, der dengang var anset som ualmindelig god. Meget var jeg aldrig kommet ud blandt Fremmede; ved den store Forandring med Flytningen var jeg bleven noget menneskesky, og den »lille Vilde«, som de kaldte mig, skulde tæmmes.

Med Lærdommen gik det godt nok, endskjøndt jeg maatte begynde med de tre fremmede Sprog: Engelsk, Fransk og Tydsk paa engang, blev jeg hurtigt den øverste i Klassen, uagtet det skortede jammerligt paa Haandarbeide og Regning. Men hvor følte jeg mig dog ulykkelig blandt alle disse fremmede Børn, og naar til min Rædsel Frikvarteret slog, og de alle begyndte at tumle rundt, var jeg gjerne krøben i et Musehul, om jeg havde kunnet — al min gamle Vildskab og Overgivenhed trak sig ind i sig selv og blev stille. Næsten hver Dag, naar jeg kom til den brede Trappe, der førte op til Skolen, fik jeg stærke Opkastninger og maatte tages med hjem igjen. Nuomstunder vilde der være bleven gjort mange Anstalter med et saa nerveust Barn, men dengang tænkte Ingen paa, at Sligt betød Noget, og der blev ikke taget mindste Notits deraf. Det endte med, at jeg blev alvorlig syg og laae som altid, naar jeg feilede det Mindste, i vilde Feberphantasier, der dreiede sig om Alt, hvad der foregik i Skolen. Lægen blev tilkaldt, og efter at han havde gjort mange indgaaende Spørgsmaal, erklærede han, at jeg skulde tages ud af Skolen, jeg var altfor zart til at være sammen med en saadan Mængde Børn og maatte kun faae privat Undervisning sammen med et Par Andre. Men allerførst skulde jeg paa Landet, ud til min Fader, da efter Alt, hvad han kunde skjønne, Hjemvee havde den væsentligste Del i min Sygdom.

Jeg blev altsaa sendt ud til Kjøge — aa, hvor var det en ubeskrivelig Fryd at være hjemme igjen — og Søluften, Badene, men fremfor Alt det, atter at være hos min Fader, i det gamle Hjem, bragte mig hurtig Lægedom. Jeg boede dog ikke hos min Fader, men dengang som altid senere, naar jeg kom i Besøg ud til Kjøge, hos min kjære gamle Comtesse Cornelie Moltke, min Barndoms og første Ungdoms trofaste Veninde. Hun forkjælede mig og var i alle Maader saa ubeskrivelig god mod mig, men jeg troer, at denne store Kjærlighed og Omhu, hvormed hun omgav mig,

var en Velgjerning, som Vorherre sendte mig i min underlig alvorlige Barndom. Hendes Fader havde været Stiftamtmand i Ribe, hvor et Anlæg endnu bærer hans Navn, og tilsidst Overpræsident i Kjøbenhavn; en af hendes Brødre havde i sin Ungdom været forlovet med en af mine Tanter, en Datter fra Vedbygaard, der døde, da hun kun var sexten Aar gammel. Dette laae mange, mange Aar tilbage i Tiden, »men«, sagde den gamle Comtesse undertiden til mig med et Smil, »vi hører dog sammen alligevel, ogsaa af den Grund«.

Hun havde kjendt mig fra jeg var et Aar gammel, og da jeg nu ved mine Besøg blev helt overladt til hende, tog hun mig ganske op som sit eget Barn. Hun vænnede mig til at fortælle hende alle de mange mærkelige Ting, som jeg syntes, at jeg oplevede hver Dag, nu da jeg var kommen hjem igjen til de gamle Forhold, og naar det begyndte at skumre, satte hun sig ofte til Claveret og phantaserede over en eller anden Melodi, indtil jeg kom til at græde eller faldt i Søvn paa Gulvtæppet ved hendes Fødder. Vi havde det godt sammen, vi To, men det var desværre kun Ferierne, som jeg kunde tilbringe hos hende.

Comtesse Moltkes Kjephest var at arrangere Comedier. Engang havde hun faaet en Dilettantforestilling istand og faaet alle Rollerne besat, hvad der ikke altid er saa let i en lille By, kun var det hende umuligt at opdrive en passende Elsker. Om Aftenen paa en Concert bliver hun opmærkom paa en ung, smuk Mand, som hun øieblikkelig faaer presenteret for sig. Hun hører ikke ret hans Navn, men kalder ham strax: »Hr. Candidat«, og beder ham om at overtage Elskerens Rolle. Næste Dag erfarer hun, at hun maa have misforstaaet, hvad der er bleven sagt, og at han er Bager; det træder lidt paa hendes aristokratiske Følelse, men da hun imidlertid er altfor god til at ville saare Nogen, paatager hun sig tappert at oplære Bageren til at være Elsker. Uheldigvis er der adskillige franske Ord i Rollen, hvorover han snubler, og hun maa vedblive at gjentage

med sin udsøgte gammeldags Høflighed: »Ja, De bruger nu den latinske Udtale, men De maa vist see at vænne Dem til den franske«.

»Brandt«, det var Selskabsdamen, men i Virkeligheden den, der til en vis Grad regjerede Huset. »Jfr. Moltke og Comtesse Brandt«, kaldte Folk dem for Løier. En gammel, skikkelig Borgermand sagde engang om Comtesse Moltke, hvis Fornavn, Cornelie, i Reglen blev forkortet til »Lie« — »det er dog en Skam at kalde hende »Lie« — hun er jo skæv«. En stor Respekt havde Comtesse M. for denne Selskabsdame, saa da hun en Dag var borte, sagde den Gamle til mig: »Idag skal vi To have Grød, Du, for Brandt er ude«.

Jeg holdt ikke af Brandt, men desto mere af min søde gamle Veninde. Søndag Formiddag fik Brandt hende gjerne anbragt i en Lænestol og mig paa Forhøiningen, medens hun læste en Prædiken høit. Jeg følte mig indigneret ved saaledes at skulle være tvungen Tilhører, jeg hørte heller ikke meget efter, da jeg ikke kunde udstaae Brandts affecterte Stemme, men jeg husker endnu, hvorledes jeg sad og ventede paa, at hendes Hage skulde vise sig oppe over Bogen, det pleiede den at gjøre, naar hun ret kom i Extase. Saa saae jeg hen paa min gamle Veninde, der ikke kunde lade være med at smile, endskjøndt hun forsøgte at vedligeholde Alvoren.

Min Barndoms store Sorg vedblev at være den, at mine Forældre var skilte; Yndlingstanken i min Phantasiverden var, at jeg paa en eller anden Maade maatte kunne blive Midlet til at føre dem sammen igjen, dog var jeg altfor sky til at omtale endogsaa til min kjærlige, gamle Veninde, hvad der trykkede mig. Men en dyb Forstaaelse var der mellem os To. Hun døde Aaret efter min Confirmation og havde kort iforvejen skrevet i mit Album:

»Hier in diesen Wüsteneien
Sind wir ewig nicht gebannt
Keine Zähre mag uns reun,
Denn sie fiel in Gottes Hand
Was auf diesen dürren Auen
Von der Undschuld Thränen fällt,
Wird gesammelt zu bethauen
Die Gefilde jener Welt«.

Og underneden stod der: »Disse Alvorslinier, som har listet sig paa dette Blad, maa være min unge Veninde Borgen for, at jeg troer, hendes Aand er modtagelig for noget Høiere, end hvad Livets Hverdagssyssel byder. Ved at læse dem, mindes Du, kjære Pige, Din gamle Veninde Cornelie Moltke«.

Da jeg kom tilbage fra min første Tur til det gamle Hjem, blev det bestemt, efter Lægens Raad, at jeg skulde have privat Undervisning i Pastor Gads Hjem sammen med et Par Smaapiger — den ene var min Faders Søsterdatter, Sophie Barner. Pastor Gad var dengang Præst ved Trinitatis Kirke, blev nogle Aar efter Biskop i Nykjøbing paa Falster og senere i Odense, hvor han døde. Han underviste os selv i Religion, men den eneste Erindring herom er, at vi alle Fire maatte staa opreiste foran ham, medens han examinerede os, og at jeg var næsten syg af Træthed, naar Timen var forbi. Al den øvrige Undervisning fik vi af en rar Lærerinde, dog var det heldigt for mig, at det Hele ikke varede saa grumme længe, men opløstes af sig selv ved Familiens Afreise fra Kjøbenhavn — da jeg nok troer, at jeg var bleven lidt selvtillidsfuld og vigtig af en lille Smule Begavelse, som jeg dog kun havde Vorherre at takke for. Jeg blev nemlig ogsaa her strax No. ét, hvad der var nemt nok, da vi var saa Faa, og endskjøndt jeg daglig fik Anmærkning i Opførsel, hævdede jeg stadig denne Plads lige til det Sidste, og det var maaske ikke saa sundt. Der var egentlig ikke noget Ondt i, hvad jeg forbrød, det var snarest den indestængte Livlighed, der laae oprindeligt i min Natur og tidligere havde faaet

Afløb gjennem hele det Friluftsliv, jeg havde ført, fra jeg var ganske lille, men nu var tvunget inde bag Byens Mure og Volde og derfor maatte have Luft paa en eller anden Maade, og saa blev det til en Kaadhed, der selvfølgeligt ikke kunde taales i en Skole. Jeg husker saaledes, at jeg gjemte en lille Trompet i mit Lommetørklæde, og naar jeg lod som jeg skulde pudse Næsen, udstødte jeg en skingrende Lyd til almindelig Forfærdelse — eller jeg anbragte et eller andet Spiseligt under Bordet, som jeg nød, naar jeg med Villie lod mit Vidskelæder falde paa Gulvet. Engang var det rent galt, da jeg forførte Præstens lille Datter til i klingrende Frostveir at løbe med mig og lave Glidebane paa Trinene af Frue Kirke, som de boede skraaes overfor.

Regitze Barner som lille Pige.

Da Pastor Gad blev forflyttet fra Kjøbenhavn, blev det igjen et Spørgsmaal, hvor og hvorledes jeg bedst skulde undervises. I de Aar, der nu var gaaede, var jeg legemligt bleven noget stærkere, og for at tvinges ind i Samlivet med flere Jevnaldrende, blev jeg derfor, vist omtrent tretten Aar gammel, igjen sat i en stor Skole, dennegang hos Frøken Camilla Jacobsen, der var bekjendt for at være Byens dygtigste Institutbestyrerinde, idetmindste havde hun denne Anerkjendelse i en stor Kreds. Klasserne i hendes Skole var ikke store, i hvert Fald talte den øverste Klasse, som kun faae af Eleverne naaede at gjennemgaae, dengang ikke mere end syv Pigebørn, hvoraf jeg snart blev det ene. Men min kjedelige Skyhed fulgte mig ogsaa her. Min inderste

Natur var absolut kjærlig, dog havde jeg saa ondt ved at give den Udtryk, endskjøndt jeg ligefrem længtes efter at kunne gjøre det. Min senere Kjærlighed til Mennesker og Lyst til at have med dem at gjøre, er først kommen gjennem det christelige Liv, der flere Aar efter vaktes hos mig.

Men i Skolen overfor Kammeraterne stod jeg fuldstændig isoleret. Der var et Velvillighedens Forhold imellem os, og jeg erindrer aldrig at have vexlet et uvenligt Ord med en eneste af dem alle, men jeg havde ikke Omgang med Nogen og sluttede mig til Ingen. Derimod lærte jeg nemt og hurtigt; jeg elskede Skoleundervisningen og interesserede mig levende for Alt, hvad jeg saaledes fik at vide, navnlig holdt jeg af at sysle med skriftlige Opgaver, med Historie og Sprog, skjøndt man dengang ikke som nuomstunder fik meget af Lærdommen gjennem Foredrag, men selv møisommeligt maatte arbeide sig ind i det Altsammen. Dog det var kun en Fornøielse engang imellem at maatte anspænde sine Kræfter, og da jeg femten Aar gammel havde gjennemgaaet Skolen, fik jeg til min Forbavselse og Fryd et udmærket skriftligt Vidnesbyrd fra den for sin Strenghed bekjendte Frøken Jacobsen, hvad der kun blev ganske Enkelte til Del.

Saa kom Confirmations Undervisningen, som jeg skulde modtage af Dr. Kolthoff, der engang imellem besøgte Frøken Jacobsens Skole. Strax efter at jeg var begyndt at gaae »til Præsten«, fik jeg en voldsom Skarlagensfeber, og der hengik lang Tid, før jeg nogenlunde gjenvandt Kræfterne, saa jeg var vis paa, at jeg skulde vente til næste Aar, da jeg selv følte, at jeg Intet vidste eller forstod. Men Dr. Kolthoff mente alligevel, at jeg skulde confirmeres, da jeg havde de fornødne Kundskaber. Han var en rar Mand, men vistnok mere lærd end levende, i hvert Fald sporede man ikke, at han havde Indflydelse paa Børn, og jeg erindrer aldrig nogensinde, at han har talt til mig om Daaben, Nadveren eller om den personlige Frelser, og

jeg var vistnok saa uforberedt som muligt til det alvorsfulde Skridt, der forestod mig. Det er ingen Anke mod min Præst, maaske var det mig selv, som ikke var modtagelig dengang. En lille Bevægelse gik der vel gjennem mig, da jeg i 1850 stod paa Kirkegulvet i Helligaandskirken og blev spurgt, om jeg vilde give Herren mit Hjerte. Men Betydningen af dette Løvte gik først op for mig, da jeg omtrent et Aarstid senere blev »vakt«, som man dengang kaldte det. Den som ved Guds Naade hjalp mig hertil var Pastor N. G. Blædel, der døde som Dr. theol. og Sognepræst ved Garnisonskirken i Kjøbenhavn.

Paa min Confirmationsdag var min Faders Familie for sidste Gang samlet i min Moders Hus, hvor den i det Hele taget efter Skilsmissen ikke kom meget; senere har jeg erfaret, kun saa ofte som det var nødvendigt for at holde fast paa mig, da de for min Faders Skyld vilde, at jeg skulde høre til hans Slægt. Jeg vidste, det maatte blive den sidste Gang, da jeg ei var uvidende om, at min Moders Giftermaal med en anden Mand forestod, derfor glemmer jeg aldrig min triste Confirmationsdag, da Onkel Helm maatte føre mig frem paa Kirkegulvet, fordi min egen Fader ikke kunde være tilstede.

En Ugestid efter min Confirmation, giftede min Moder sig, og denne Begivenhed bragte en Forandring i mit Liv, men lykkelig var jeg mindre end nogensinde. Dertil kom den store Kamp, der gik forud for min christelige Vækkelse, ja, mit Liv var i de Dage saa forunderlig oprevet, at jeg kun ved Herrens Naade slap igjennem det Altsammen.

Langsomt gik det op for mig, at hvis jeg ikke helt uden Nytte skulde gaae tilgrunde i de Forhold, hvori jeg levede, saa maatte jeg ud fra dem, og Blædel bestyrkede mig i den Overbevisning, der blev mere og mere klar for mig, at nu maatte min eneste Plads være hos min Fader, og til ham vendte jeg derfor tilbage, kort efter at jeg var fyldt nitten Aar for at leve med

ham og noget senere at varetage hans Hus. Der blev jeg til Aaret 1859, da mit Hjem løstes paa en sørgelig Maade, og disse Aar blev for mig en Overgang og Udviklingsperiode i Henseende til det christelige Liv.

MIN CHRISTELIGE UDVIKLING
OG
PASTOR N. G. BLÆDEL

Jeg var ikke opvoxet i en Tid, hvor der blev talt meget til Børnene om deres Frelser, Jesus Christus, om de end lærte, at der var en almægtig, allestedsnærværende Gud. Min Confirmation var, som sagt, gaaet mig temmelig sporløst forbi, men omtrent et Aarstid derefter begyndte Vorherre at drage og kalde mig til sig paa mange Maader. Jeg troer ikke, som nogle af Indre Mission mener, at ethvert Menneske kan paavise et bestemt Øieblik i sit Liv, hvori Opvækkelsen er foregaaet. Jeg tænker, at mange af de Mennesker, i hvis Hjerte Barnetroen er vedbleven at være levende, fra de var smaa, ofte gradvis bliver bevidst Christne, uden at de nøiagtigt veed Øieblikket, hvori det skete. — Hos andre Mennesker troer jeg, at Opvækkelsen kommer brat — i et Nu — dog hvad enten det skeer langsomt eller hurtigt, der maa i ethvert Menneskes Liv være et afgjørende Øieblik, et Møde mellem Frelseren og Menneskesjælen, hvori han bliver ikke blot Verdens men vor personlige Frelser.

Jeg for min Part veed aldeles bestemt en saadan Stund, i hvilken den store Forandring foregik i mig, det er, som jeg havde ført to forskjellige Tilværelser — en før og en efter dette Øieblik. Opvækkelsen skete i et Nu, men med Omvendelsen bliver man ikke saa hurtig færdig, den maa vare Livet igjennem.

Redskabet i Guds Haand til at bringe mig denne store Lykke var, som sagt, Pastor Blædel, dengang

Præst ved Almindeligt Hospital og Abel Cathrines Stiftelse, og denne Mand, der altsaa har havt en afgjørende Indflydelse paa mit Liv, maa jeg her omtale nøiere.

Som Barn havde jeg seet Blædel oftere, da min Broder en Tidlang var i hans Hus, men jeg lærte ham først egentlig at kjende, da jeg var atten Aar gammel og ved forskjellige svære Forhold kom i Berøring med ham. Det var i den Periode, da hans Prædiken allerede havde vakt megen Opsigt og skaffet ham en stor Tilhørerkreds, ja, Folk stod i tætte Klynger udenfor i den lille Gaard ved Abel Cathrines Stiftelse, der dengang laa i Dronningens Tværgade, for at lytte til hans Ord. Efter den lange aandelige Søvn, hvori Menigheden var nedsunken i den rationalistiske Tid, var der vaagnet en dybere Længsel, og en friskere Strømning gik gjennem Folket, som var begyndt at rystes op af Dvale ved Grundtvigs, Mynsters og Martensens Forkyndelse.

Da Blædel i sin Ungdom studerede i Kjøbenhavn, blev han mægtig greben af det aandelige Liv, der rørte sig mange Steder, og saasnart som han var bleven Præst, traadte han frem paa Prædikestolen med vækkende Ord om Synd, Død og Dom, om den p e r s o n l i g e Djævel, hvis Tilværelse han altid fremhævede stærkt, paa samme Tid som han med glødende Begeistring talte om Guds Kjærlighed til arme Syndere i Christus Jesus vor Frelser og vor Herre. Det Tusindaarige Rige beskjæftigede hans Tanke paa særlig Maade, han holdt endogsaa en Vinter en hel Række Bibellæsninger derover. Han begyndte afgjort som Vækkelses- og Bodsprædikant, men efterhaanden, som han blev ældre, var det som om Kjærligheden mere og mere voxede hos ham og traadte frem i hans Forkyndelse, der blev mildere Aar efter Aar, om end Kaldelsen, Vækkelsen og Forsagelsen aldrig fik Lov til at træde i Baggrunden.

Blædel havde dog ikke blot faaet Gave til at kalde og opdrage Menneskesjælene ved sine Prædikener, han virkede ogsaa gjennem sine Bibellæsninger, ved privat Sjælesorg og paa særlig Maade gjennem sine Candidat-

møder, som han stiftede i 1854 sammen med P. A. Fenger paa Christianshavn, og som varede en hel Del Vintre, saaledes at man samledes afvexlende hos de to Præster. Her mødte endel senere bekjendte Præster, som derved fik stor aandelig Paavirkning af Blædel, som f. Ex. Frimodt, senere ved Johanneskirken; Volf, der kom til Stefanskirken og nu er Stiftsprovst i Store Heddinge; Krag, senere ved Jacobskirken; Krog, der døde som Præst i Kjerteminde; Fick, der en Tidlang var Præst ved Diakonisse Stiftelsen og senere søgte ud paa Landet;

Pastor N. G. Blædel.

Henriette Blædel.

Nansen, død som Præst i Høielse ved Kjøge og mange Andre.

Frimodt, Nansen, Fick, Krag o. fl. virkede paa forskjellig Maade ved Forsamlinger, Bibellæsninger og Husbesøg, hvilket var Begyndelsen til Indre Mission i Kjøbenhavn, hvis egentlige Stiftere N. G. Blædel og Fenger forsaavidt altsaa kan siges at have været.

Ligeledes har Blædel lagt Grunden til Magdalenesagen — ikke Magdalenehjemmet — her i Danmark. Han havde vist i flere Aar tænkt meget paa denne Sag, men hvad der nærmest har givet ham Stødet til at handle, er rimeligvis en Begivenhed som hans Hustru har fortalt mig. — Der kom sent en Aftenstund

en stakkels, falden Kvinde til deres Dør og bønfaldt om Hjælp. Hun vilde ud af sit syndige Liv, som hun havde faaet Afsky for, men da hendes Værtinde havde taget alle Klæder fra hende, havde hun maattet indhylle sig i et Lagen, og hvad hun ellers kunde faa fat paa, og i en aldeles forkommen Tilstand naaede hun Blædels Hus. De beholdt hende, fik hende klædt op og anbragt i et ordentligt Hjem. Efterhaanden kom Blædel til at tage sig af flere saadanne faldne Kvinder, de fleste lærte han at kjende paa Almindeligt Hospital — han fik dem ud af Elendigheden og anbragt i ordentlige christelige Familier, indtil de senere kunde komme i Tjeneste. Hans Protokoller fra den Tid skal endnu existere, jeg troer paa Magdalenehjemmet, der senere blev grundlagt af Indre Mission i Kjøbenhavn som en Fortsættelse af Blædels Tanke.

Blædels Betydning som Sjælesørger har været meget stor, hvilket har vist sig i mangfoldige Tilfælde i det private Liv; og hvor det paa en ganske særlig Maade traadte frem, var i hans Stilling som Præst ved Almindeligt Hospital — denne Periode faldt i hans Manddoms kraftigste Tid, hvor han maaske mere end nogensinde var besjælet af den første Vækkelses og Kjærligheds brændende Begeistring. Hvad han virkede der under den forfærdelige Koleraepedemi i 1853 var noget ganske Ualmindeligt og Storslaaet.

Men ogsaa under det daglige Livs rolige Forhold tog Blædel den besværlige Gjerning op paa Hospitalet med stor Kjærlighed og Opoffrelse. Han var utrættelig i at besøge Sygestuerne, han satte sig saavidt muligt i personligt Forhold til hver Enkelt, og her kom hans hurtige Blik og praktiske Sands ham mangen Gang tilgode. Saare betegnende for hans alsidige Maade at tage Livet paa er, hvad en gammel Pige paa Hospitalet oftere har fortalt mig.

Hun var kun sex Aar gammmel, da hun kom til Almindeligheden«, som hun kaldte det, fordi hendes Ben var begyndt at visne, og da hun var Barn af fattige

Forældre, vidste disse ingen anden Udvei for hende — følgeligt maatte hun blive der som Lem under meget vexlende Kaar. Som Barn led hun endel under en raa Stuekones Tyranni, da denne havde fuldstændig Myndighed over hende, saa daarligt som Forholdene dengang var indrettede. Hun blev confirmeret der, men uden at det gjorde videre Indtryk — først flere Aar efter blev Blædel ansat som Præst ved Hospitalet.

Den første Gang hun havde hørt ham prædike, var hun aldeles betagen og sagde til sig selv: »Hvis alt det han siger, er sandt, kan jeg aldrig blive salig«. Hun grublede og grublede, indtil hun ikke kunde udholde det længer, saa opsøgte hun en Dag Præsten i hans Stue. Han modtog hende venligt, lod hende sætte sig ned og indlod sig med hende om Alt, hvad der laae hende paa Sinde og fra den Time stammede hendes Vækkelse og senere Omvendelse. »Og saa«, føier hun gjerne til, naar hun taler om de Dage, «var det saa forunderligt, med Præsten. Der var Intet af, hvad der hørte til min Sjæls Frelse, som han lod uberørt og uomtalt, og saa kunde han paa den anden Side ogsaa sige til mig: »Du har et Hul paa Din Nattrøie, Line«, og saa kom hans Kone strax samme Dag ud med noget nyt Tøi til mig. Ja, han var som en Fader for mig baade i de store og de smaa Ting«.

Og som han var god mod denne Pige, har han været mod mangfoldige andre Stakler. Meget hjalp det ham, at han i al sin Gjerning havde en trofast Støtte i sin begavede, fortræffelige og i christelig Henseende meget udviklede Hustru. — I det daglige Liv var Blædel elskværdig og let omgængelig, uendelig kjærlig mod sine Nærmeste, for hvem han kunde offre sig helt. Han var grumme heftig, dog det gik hurtigt over igjen. Hans Hjerte var aabent for Enhver, der led Nød, og meget svært var det for ham at sige nei, at lade Nogen gaae uhjulpen bort, hvorfor han ogsaa tidt blev narret. Hans Hukommelse var ganske sjelden; i Samtale eller Disput havde han altid sit Stof samlet og paa rede

Haand, hans Skildringer af, hvad han havde oplevet, var livlige og malende. Han holdt egentlig ikke af at være paa Landet eller at reise i længere Tid, da han saa maatte være borte fra sin Virksomhed — dertil var han altfor arbeidsom og energisk, men han havde en levende Sands for Naturen og dens Skjønhed.

Dog, jeg er kommen langt bort fra mit personlige Forhold til Pastor Blædel, der begyndte, da jeg var atten Aar, og vort Venskab varede Livet igjennem lige indtil han lukkede sine Øine i Døden den 15. Juli 1879. Hans Sygeleie var langvarigt og han led meget, men hans sidste Ord til hans yngste Datter Charlotte var: »Nu gik Døren op, nu kom min Frelser«, og saa sov han stille hen.

Nogle Maaneder iforveien var hans trofaste Hustru gaaet forud. Hun havde i mange Aar været svag og med stor Taalmodighed baaret sine Lidelser, men hendes sidste Timer blev lyse og blide. Hun var sengeliggende i faa Dage og laae ganske stille hen, tilsyneladende uden Smerter, hun talte kun lidt, men sagde tilsidst ganske tydeligt: »Nu blev det saa deiligt lyst«, og saa sov hun ind med det Samme. —

ANDET OPHOLD I KJØGE

Det var altsaa som ovenfor fortalt efter alvorligt Samraad med Blædel, at jeg vendte tilbage til min Fader med Sjælen gjærende af det christelige Livs Vækkelse, hvis Straaler var begyndte at falde derind, men selvfølgeligt manglede jeg endnu meget Klarhed, den maatte komme efterhaanden.

Det var ikke saa ganske let for en ung Pige at komme hjem til en Fader, der i mange Aar havde levet saa fuldstændig udenfor al Omgang, men da han var en kjærlig og liberal Natur, gik det meget godt. Noget egen var han maaske oprindelig, og Vanen at

være ene havde udviklet disse smaa Særheder, der dog aldrig overgroede hans Elskværdighed og gode Hjerte. Han førte mig ikke sammen med Nogen, da han aldrig selv gik ud, men han gav mig aldeles frie Hænder til at opsøge, hvem jeg vilde, til at indbyde, hvem jeg havde Lyst til, og til at virke paa de Maader, som jeg syntes bedst om, naar jeg først og fremmest vilde passe Hus og Hjem, og det gjorde jeg mig oprigtig Umage for, da det allerede dengang stod klart for mig, at de nærmere Ting ikke bør forsømmes over det fjernere.

Da jeg anden Gang kom ud til Kjøge, var der et rart Menneske, en Jfr. Schnabel, der styrede min Faders Hus. Jeg kom virkelig til at holde af hende, og vi havde det godt sammen, men saalænge hun var hos os, havde jeg Intet at gjøre i mit eget Hjem, det forekom mig meget unaturligt, og jeg er glad ved at tænke paa, at hun forstod mit Ønske om at overtage Huset, og at det venlige Forhold, der var mellem os, vedligeholdtes, ogsaa efter at hun havde forladt os, indtil jeg tilsidst besøgte hende paa hendes Dødsleie.

Det var i Begyndelsen ikke saa grumme nemt at »være huslig«, da mine Interesser gik i en hel anden Retning; dog, her erfarede jeg som ellers saa ofte i Livet, at naar man tager fat for Alvor og med en god Villie, kan man afvinde enhver Ting Interesse.

For at faae en lille Smule Begreb om Husvæsen, tog jeg en 3 Ugers Tid til Vallø til Provst Storms, med hvem jeg var kommen til at staae paa en venskabelig Fod. Det var ikke lang Tid, dog jeg kunde daarlig blive længer hjemmefra, men desto grundigere tog jeg fat. Præstegaarden var ikke stor; Familien bestod kun af Mand, Kone og en lille Pleiesøn — en Pleiedatter var fraværende — grov Husholdning var der ikke, derfor tog jeg det Parti, at jeg selv gav ud til Maden og bagefter lavede den, saameget som mulig uden Hjælp, og da jeg kom hjem, fortsatte jeg Øvelsen i Madlavning ved engang om Ugen selv at lave Mad til nogle Fattige.

Jeg vil ikke paastaae, at jeg fik grundige Kundskaber i den korte Tid, kun en lille Smule Begreb, som jeg efterhaanden maatte bygge videre paa.

Hvad jeg ikke kunde andet end savne ved det Liv, som jeg nu begyndte, var lidt Afvexling, en lille Smule Fornøielse engang imellem — jeg var jo saa ung endnu og tiltrods for al Modgang saa livlig — aa, hvor jeg længtes efter at komme lidt ud, lidt sammen med Andre. Jeg havde kun en eneste Gang i mit Liv været paa et Bal, det var i Kjøbenhavn paa det daværende Landkadetakademi. Min Broder, som dengang var Kadet, ønskede saa meget at faae mig med, og jeg selv brændte af Lyst efter at komme der, og saa blev jeg betroet til en ældre Dame, som skulde være »Balmoer« for mig den Aften — aa, hvor jeg morede mig! Men det var min eneste Udflugt af den Slags.

Da jeg kom til Kjøge, sagde min Fader: »Jeg seer helst, at Du ikke tager Del i Ballerne her«, og det gjorde jeg altsaa ikke. Men jeg ønskede saa inderligt, at han vilde gjøre nogle Visitter med mig i Omegnen, at jeg dog kunde lære Mennesker at kjende og færdes med dem. Det skete nu ikke. Men min Fader var saa god og aabnede gjæstfrit sit Hus, for hvem jeg ønskede at indbyde. Det var jo meget, og efterhaanden fik jeg alligevel endel Omgang, og hvad der var endnu langt bedre, gode Venner.

I Begyndelsen var min Fader ikke meget tilstede, naar der kom Nogen til os. Ved Bordet var han den høflige og elskværdige Vært, men saa forsvandt han gjerne under Paaskud af Forretninger og overlod mig Resten. Men lidt efter lidt fik jeg ham lempelig lokket til at være længere tilstede. — Han var meget musikalsk, derfor sørgede jeg for saavidt muligt at faae fat paa Enkelte, der kunde spille og synge, og saa havde jeg den Glæde at see, at han blev bestandig længere Tid ad Gangen siddende i sit Sophahjørne for at nyde Musikken. Og dette førte igjen til Samtale — ja han

forandrede sig meget, og Hjemmet blev efterhaanden hyggeligt og fornøieligt. —

Arbeidet paa mig selv maatte fremfor Alt ikke forsømmes. Allerede medens jeg var halvvoxen, var jeg bleven forfærdet over den medfødte lidenskabelige Heftighed, som jeg mærkede boede i mig. Det eneste Middel derimod — det, at give sig hen til Vorherres Naade og bede Ham om at gjøre Arbeidet, kjendte jeg endnu ikke dengang, og jeg greb derfor til ydre, praktiske Midler for at overvinde det Onde. Jeg husker saaledes, at naar jeg følte Heftigheden bruse, lukkede jeg mig inde, tog nogle gamle kasserede Lommetørklæder og rev dem i smaa Strimler. Naar saaledes de legemlige Kræfter var blevne lidt afmattede, følte jeg mig roligere — men Rødderne — ak, de blev ved at sidde fast. Men da jeg først var bleven christelig vakt, saae jeg Synden paa en ganske anden Maade og søgte Lægedom mod den paa en helt anden Vis, paa samme Tid som jeg følte Nødvendigheden af at vaage og bede og selv at arbeide.

Skjøndt jeg tog mig endel af Huset og gjorde mig Umage for at være for min Fader, hvad han ønskede, og jeg selv følte Trang til havde jeg dog megen Tid til min egen Raadighed, og det gjorde, at min Lyst til at virke ogsaa udadtil blev bestandigt mere levende.

Allerede da jeg var atten Aar gammel og endnu boede i Kjøbenhavn, var denne Trang vaagnet hos mig, og jeg opsøgte Fru Warming, født Tillisch, som dengang forestod Enkedronning Caroline Amalies Plejeforening, og spurgte, om hun ikke kunde bruge mig, men hun afslog det paa Grund af min Ungdom. Senere erklærede hun mig, at hun efterhaanden var kommen til det Resultat, at ogsaa de Unge kunde gjøre Nytte i hendes Forening.

Og nu stod jeg, nitten Aar gammel, opfyldt af den mest levende Trang til at virke, særlig for de Ensomme og Forladte, hvad der længe havde draget mig, men hvorledes skulde jeg begynde? Dengang var det

ikke saa let for en Kvinde at virke udadtil, som det er nu, og naar jeg tænker tilbage, var der ikke En i min Kreds, ja, jeg vidste ikke i det Hele taget en eneste ung Kvinde her hjemme i Danmark, der havde vovet sig udenfor Hjemmets snevre Omraade til philantropisk Gjerning. Nuomstunder er det gaaet til den modsatte Yderlighed; nu synes næsten Alle, at de skal have en Livsopgave udenfor den dem anviste daglige Kreds, dengang dristede Ingen sig til at tage fat paa noget saa Aparte. Allerede da jeg begyndte at blive christelig vakt, at gaae i Kirke og til Møder, havde jeg hørt Folk hviske i Krogene med Sideblikke til mig, at jeg var lidt forstyrret, var Mormon eller Lignende, hvad skulde det nu blive til, naar jeg begyndte at virke lidt udadtil? Dog det spildte jeg ikke mange Tanker paa, jeg længtes blot efter lidt Veiledning og Støtte, og det manglede jeg ganske, saa maatte jeg selv tænke og tage fat med Bøn til Vorherre om at vise mig Vejen.

Min Fader var altid parat til at hjælpe, naar Nogen henvendte sig til ham, men hvorledes en ung Pige skulde kunne virke med sine personlige Kræfter, derom havde han intet Begreb.

I Mands Minde havde der ikke i Kjøge været nogen Præst, som forkyndte Ordet levende og varmt og tog sig af den egentlige Sjælesorg. Provst Laurberg, som var der, da jeg kom dertil, var gammel, skrøbelig og fra den rationalistiske Tid. Efter ham fulgte en Præst, der var godmodig og medgjørlig, men han holdt mest af at sidde i Klubben og spille Kort med Borgerne; han prædikede om Søndagen for næsten tomme Stole, og til Præstens Besøg i Husene mærkede man Intet. Tilsidst tog jeg en dristig Beslutning og henvendte mig personligt til Præsten med Anmodning om, at han vilde tage sig af nogle Syge og Fattige, som jeg kjendte, og som trængte meget til aandeligt Tilsyn; men han nægtede det rentud, og saa var der ikke anden Udvei for mig end at tage fat paa egen Haand.

I Omegnen ude paa Landet sporedes der endnu Rester af en stærk pietistisk Vækkelse fra den bekjendte gamle Pastor Willemoes' Tid. Især ad Herfølge Kanten trivedes endnu Forsamlingsvæsnet, og i adskillige Huse fandtes «Hjertespeilet«, hvori det menneskelige Hjerte var afbildet paa en skrækindjagende Maade, med Dyr som Svin og Gedebukke rodende deri, Symboler paa de syndige menneskelige Lyster og Begjæringer. Men hele denne Bevægelse tiltalte mig ikke, og den var desuden for langt borte til, at jeg kunde komme i stadig personligt Forhold dertil.

Jeg søgte nu at faae at vide, hvad der mest trængtes til i Byen, og da jeg allevegne fik det Svar, at Nogen dog vilde tage sig af de smaa Børn, fik jeg sammen med en større Kreds af Damer indrettet et lille Børneasyl, der virker endnu. Jeg underviste ogsaa adskillige unge Piger, hvoraf flere var meget ældre end jeg selv, i Sprog, Historie o. s. v. Det var fornøieligt, og der udfordredes just ikke enorme Kundskaber dertil. — Opfyldt af det christelige Liv, som jeg var, havde jeg endogsaa den Dristighed at holde Bibellæsninger for en lille Kreds i mit Hjem. De var naturligvis meget ufuldkomne, dog troer jeg, at de var til Glæde og Opbyggelse for flere af os, i hvert Fald maatte jeg meddele Andre, hvad jeg selv var saa fyldt af.

En stor Kilde til Fornøielse var det Juletræ, som jeg i Reglen pyntede hvert Aar for fattige Børn, hvor jeg havde den Glæde, at min Fader var tilstede, var med til at synge Julepsalmer og til at more de Smaa paa bedste Maade — dengang kunde man endnu faae fat paa Børn, der aldrig før havde været med til en saadan Fest — de troede, at Træet voxede op af Gulvet. Mange Aar efter havde jeg Besøg af en ældre Bondekone med sin unge Datter, hun fortalte, at hun i sin Barndom havde været med til mit Juletræ, og nu vilde hun, at den unge Pige skulde see mig, da hun, som hun erklærede, fra den Tid af elskede mig med »en ævig Kjærlighed«.

Men hvad der tilfredsstillede og glædede mig mest, var dog at gaae til de Ensomme, de Fattige og Lidende. Gjærende og uklar som jeg endnu var, har jeg vist mangen Gang grebet feil, men jeg tog fat med en god Villie, med Bøn til Gud, derfor fik jeg ofte langt mere end jeg gav.

Særligt gjælder dette om en ældre Kone, der boede i Nærheden af Billesborg Skov, og som i mange Aar led af en smertelig, uhelbredelig Sygdom. Det var en hel Opbyggelse at besøge hende i den lille men renlige Stue, som hendes Børn om Foraaret pyntede med friskt Bøgeløv, om Sommeren med vilde Blomster, og hvor hun laae paa sit pinlige Sygeleie. Man blev altid modtaget med et lyst Smil, og hun syntes altid, at hun havde saameget at takke Vorherre for.

Der var ogsaa en yngre Kone, der i mange Tider laae dødssyg i Gl. Kjøge. Til hende pleiede jeg at gaae ud mangen Søndag, medens Kirkeklokkerne ringede, for at læse en Prædiken for hende. Den sidste Gang, da jeg sad i hendes Stue, reiste hun sig med Besværlighed op i Sengen, og idet hun saae paa mig med sit allerede halvt udslukte Blik, sagde hun: »Ja, nu døer jeg snart, men husk, saa er der En i Himlen, som beder for Dem«. Er det ikke at faae tusind Gange mere, end man kan yde?

Undertiden kunde der ved mine Besøg fremkomme en lidt komisk Situation ved min noget exalterede Iver. Saaledes sad jeg engang og gjennemgik de ti Bud med en gammel Kvinde, der var noget af det mest Selvretfærdige, som man kunde tænke sig — hun havde altid været saa hæderlig, havde ikke det Ringeste at bebreide sig, mente hun. Da vi kom til det Bud: Du skal ikke slaa ihjel, sagde jeg: »Ja, De har naturligvis ikke slaaet Nogen ihjel, men«, vedblev jeg, idet jeg fulgte Biblens Ord: »Hvor ofte har vi alligevel ikke syndet mod dette Bud. Har De f. Ex. ikke mange Gange sagt maaske værre Ting end: Du Daare?« »Jo, Josses«, afbrød hun mig, »hvor har jeg dog skjældt

Folk yd«! Dette kom med en saa overbevisende Kraft, at jeg brast i Latter.

Hvad der særligt fyldte min ungdommelige Phantasie var gamle Birthes Historie. Om hun til sine Tider var forstyrret, eller om hun virkelig havde oplevet, hvad hun fortalte, veed jeg ikke. Hun boede i et snevert Stræde i et gammelt Hus, hvor hun havde en eneste stor skummel Stue, der kun var meubleret med et gammelt ormstukket Bord, nogle brøstfældige Stole, en Rok og en Himmelseng med mørkt Bomuldsbetræk til Omhæng. Der sad gamle Birthe Dag efter Dag og strikkede eller spandt, naar hun havde besørget sin Smule Husgjerning. Undertiden kunde hun see ret rolig og tilfreds ud, men naar det tunge Sind kom over hende, forandredes hendes Udtryk aldeles; det var da, som om hendes Tanker var langt borte, hendes Øine fik et underligt stirrende Blik, som om hun saae Syner, og særligt naar det begyndte at skumre, kunde der blive helt uhyggeligt i den store, næsten tomme Stue. — Hun har oftere fortalt mig, hvoraf hendes indre Uro og Angst kom.

I sin pure Ungdom havde hun tjent i Kjøbenhavn hos en Enkefrue, hvis Navn hun nævnede, og denne Frue, sagde hun, var en Hex, det vil sige, hun havde forskrevet sig til Djævlen, og hver Gang hun fik en ny Tjenestepige, vilde hun altid overtale eller tvinge denne til at gjøre det Samme. Ogsaa med Birthe havde hun gjort adskillige Forsøg, dog forgjæves — Vorherre havde givet den unge Pige Kraft til at staae imod. Men Birthe mente alligevel, at hun dog var kommen i altfor nær Berøring med den Onde, til at han vilde slippe hende helt — engang imellem kom han derfor farende forbi hendes Dør i forskjellige Skikkelser. Da gjaldt det at klynge sig dobbelt fast til Gud, ja, ikke at glide bort fra Ham ud i Mørke og Rædsel, tilføiede den gamle Kone. Jeg søgte at trøste og berolige hende med Biblens Ord og med Bøn, men undertiden følte jeg mig meget uhyggelig tilmode, naar disse Anfægtelser

kom over hende, endskjøndt jeg vidste, at Djævlen intet Ondt kan gjøre os, naar vi forsage ham og hans Gjerninger i Jesu Navn.

Underligt nok hørte jeg flere Aar efter Birthes Frue omtale af Mennesker, der ikke anede, at jeg vidste det Mindste om hende, og de var enige om, at der var noget Mystisk, som de ikke kunde forklare sig, ved den gamle Kone. Hun havde en Datter, der var et lille Barn, da Birthe tjente hos Familien, og dette Barns Fremtid havde Moderen fortalt Birthe med Tilføielse af, at hun kunde spaae i den Ondes Navn. — Senere fik jeg tilfældigvis at vide, at det virkelig var gaaet Datteren, som Moderen havde forudsagt.

Nu er gamle Birthe forlængst død og har forhaabentligt fundet den Fred, som hun saa inderligt sukkede efter.

Ved Siden af den travle Virksomhed, der fyldte mit Liv, fandt jeg Gud ske Lov tillige efterhaanden mange gode Venner, og her maa jeg i første Række nævne Hanne Laurberg, Provstens eneste Datter, der var en femten eller sexten Aar ældre end jeg. I Begyndelsen af mit Ophold i Kjøge følte jeg mig jo meget ene. Min Fader og jeg havde det saa godt som muligt sammen, men jeg var saa ung endnu, havde gjennemgaaet saa meget og længtes ofte efter en Kvinde, som jeg kunde tale med, og jeg tænkte mig at kunne finde en saadan i Hanne Laurberg, som jeg ofte havde hørt omtale som noget Ualmindeligt og Elskværdigt, men da hun var saa svag og kun sjeldent kom ud, havde jeg endnu aldrig truffet hende og vidste ikke, hvorledes jeg skulde faae fat paa hende. Men en Dag tog jeg en rask Beslutning, fulgte en øieblikkelig Indskydelse og skyndte mig hen til Præstegaarden. Jeg blev strax lukket ind i Dagligstuen, denne hyggelige Hjørnestue, hvor jeg senere skulde blive saa kjendt og hjemme. Alt derinde var gammeldags og zirligt i høieste Grad, Solstraalerne tittede ind mellem en Masse Blomster, og i Nærheden af Vinduet sad Hanne Laurberg med en Bog og sin Arbejdskurv foran sig. Det blanke,

brune Haar indfattede et fint, ovalt Ansigt, et hvidt fileret Tørklæde var bundet sammen under Hagen med en lyserød Sløjfe, over hele Skikkelsen var der udbredt en særegen Ynde. Idet hun løftede de store, sjælfulde blaa Øine op, følte man, at man stod lige overfor en ualmindelig, aandelig udviklet Kvinde.

Da vi havde siddet nogle Øieblikke lige overfor hinanden, medens hun søgte at indlede en Samtale — hun troede, det var en almindelig Visit — brød jeg pludseligt af og sagde: »Jeg har hørt saa meget godt om Dem og vilde saa gjerne kjende Dem, troer De ikke, at vi To kunde blive gode Venner?« Hun saae først studsende paa mig, saa reiste hun sig op, gik tæt hen til mig og saae mig lige ind i Øinene, derpaa kyssede hun mig og sagde stille: »Jeg troer det sikkert; vi kan jo prøve«.

Hanne Laurberg.

Dagen efter gik vi en lang Tur sammen, og det var, som om vi havde kjendt hinanden i mange Aar. »Thi enten giver jeg mig helt hen eller slet ikke«, sagde hun. Og hvor ofte udbrød hun ikke senere med et lille Smil: »Det var godt, at jeg blev tagen med Storm, ellers havde vi maaske aldrig fundet hinanden«. Og vi var ikke blevne ledede af en pludselig opblussende og hurtig forbigaaende Følelse, vort Venskab var roligt og trofast og varede Livet igjennem, og der var et ligeligt Forhold mellem os, endskjøndt der var saa stor Forskjel i vor Alder, at hun havde staaet som voxen Pige ved min Vugge.

»Provsten« var en Mand af den gamle, rationalistiske Skole og egentlig lidt af en Hustyran; idetmindste var der en sørgelig Spaltning i Huset, og det var tydeligt,

at Moderen og Datteren mere frygtede end elskede Husets Herre. Naar han sommetider kom ind i Stuen og en Tidlang gik op og ned ad Gulvet, i Reglen uden at tale, svøbte Provstinden sig tættere ind i sit Schawl, som om hun frøs, og hviskede engang imellem til mig: »Hvor der dog er Vind i Fa'ers Skjøder«. Provsten og jeg var efterhaanden blevne saa gode Venner, at naar der var Noget, der skulde »siges«, saa blev jeg opfordret til at gjøre det, medens han foretog sin Vandring op og ned ad Gulvet — jeg kunde sagtens, jeg var jo uafhængig af ham og frygtede ham ikke. Tiltrods for alle hans Vanskeligheder, var der ogsaa Noget, som bandt mig til ham. Han var en ensom Mand, og jeg troer, han led derunder paa samme Tid, som han med Barskhed stødte sine Nærmeste fra sig.

Hanne var født i Nykjøbing paa Mors, hvor Faderen dengang var Præst, — der var hun opvoxet i høi Grad ensomt og, da der ikke maatte anvendes noget paa hendes Opdragelse, mest ved huslig Gjerning, som hun passede troligt paa samme Tid, som hun tørstede efter Kundskaber. Da hun lige var bleven voxen, døde hendes noget ældre Broder i Kjøbenhavn, hvor han studerede; alle hans Bøger blev sendte hjem, og dette gav Anledning til en hel Omvæltning i Søsterens Liv. Hun, der hidtil aldrig havde læst noget Videre, kastede sig nu over Bøgerne med brændende Iver, navnlig var det Historie og Mythologi, der fængslede hendes Interesse, paa samme Tid som hun utrætteligt studerede Fransk, Tydsk og Engelsk. Udtalen kunde hun naturligvis ikke lære sig selv, men ved Hjælp af Lexikon arbeidede hun sig stadig fremad og kunde snart læse og forstaae enhver Bog. Hun havde desuden et afgjort Talent for Tegning og Udklipning, skrev kjønne Digte og var overordentlig musikalsk. Hun kunde spille enhver Melodi, som hun hørte, uden at kjende en Node, hendes Sangstemme var klar og ren. Det lyder endnu i mine Øren, naar hun undertiden i Mørkningen satte sig til Klaveret og sang: »Kirkeklokke, ei til Hovedstæder —

eller en anden af hendes og mine fælles Yndlingssange, medens smaa Lamper, som hun havde anbragt mellem de grønne Planter, kastede et dæmpet, hyggeligt Lys ud i Stuen. Men hun var ikke blot en lidt drømmende, indadvendt Natur, hun var tillige hyggelig og fornøielig med et vist Lune og Sands for, hvad der var lyst og morsomt. Saaledes sendte hun mig en Dag en lille versificeret Indbydelse til en Tur i Skoven, som hun og jeg skulde foretage alene, vi skulde gaae hver for sig for at nyde Ensomheden og dog tillige med den Bevidsthed, at vi havde En i Nærheden.

»Det bedste Bevis paa Venskab«, sagde hun ofte, »er, naar man kan gaae med hinanden og kun tale, naar man føler Trang dertil«. Og det gjorde vi den Dag, og da vi havde gaaet os trætte, mødte »Line« — det var deres betroede Pige, som de selv havde opdraget, — med en Kande Chocolade, pakket ned i en Kurv tilligemed Kager, og saa satte vi os paa en Skrænt paa Aasen og nød med Behag Prosaen ovenpaa Poesien. Denne Line var en complet Charles Dickensk Figur, naar hun kom ind i Stuen med nedslagne Øine, gik over Gulvet, som om hun traadte paa Ærter, og glattede hver Serviet ud, før den blev lagt paa Bordet. En Dag havde hun lavet en af Hannes Yndlingsretter, som jeg aldrig havde smagt, og som de kaldte »vestindisk Suppe«. Hun bragte mig en Portion og saae paa mig med spændt Mine, medens jeg smagte derpaa — det var Mælk, der var jævnet med Æggeblommer, Sukker og Vanille og saa — jeg fortrak ikke en Mine, men Hanne udbrød i det Samme: »Aa, nu har Line taget feil og kommet Brændevin i istedetfor Rom«. Det var umuligt ikke at lee af alle de bestyrtede Miner.

Hanne var desværre meget svag; det var, som om det stærke aandelige Liv havde taget paa de legemlige Kræfter. Hun havde selv tænkt og grublet saameget, hun havde aldrig nogensinde hørt en vækkende Prædiken, men var kommen til Troen ved at læse i Biblen.

Ingen af os gik i Kirke i Kjøge; Provsten prædikede aldrig i min Tid, og jeg kunde ikke udholde saaledes som Kirkegangen og Prædikenen var. Men naar jeg undertiden kom til Kjøbenhavn, hørte jeg meget, som jeg tog hjem med mig; jeg holdt ogsaa af jevnligt at gaa til Vallø, hvor jeg hørte Provst Storm, og hvad jeg selv fik paa den Maade, meddelte jeg troligt Hanne. Vi saaes dagligt, da jeg næsten altid gik hen til hende om Eftermiddagen, naar jeg var færdig med Besøgene hos Fattige og Syge og havde et Pusterum i Hjemmet mellem Middag og Thee — og hvorledes blev jeg da ikke modtaget — ak, jeg kan endnu længes efter de aabne Arme og det milde Smil.

Kort efter Provstens Død — det var vistnok 1857 — flyttede Fru Laurberg med Datteren til Lyngby for at være i Nærheden af sin Broder, Cancelliraad Mürer. Det var en svær Skilsmisse baade for Hanne og mig, og om vi end saaes flere Gange efter den Tid, var det dog ikke det daglige Samliv, og hun kunde jo aldrig komme til mig mere. Den sidste Gang vi mødtes, staaer saa levende for mig. Jeg kom en Eftermiddag ganske uventet til Lyngby, og da jeg naaede til Hannes Hjem, blev der sagt, at hun var nede i Haven. Da jeg søgte hende der, saae jeg hende gaae et langt Stykke foran mig i en Gang, der var kantet med Lavendler, og jeg gik langsomt efter hende uden dog at turde tale til hende af Frygt for, at hun skulde blive forskrækket. Da hun var kommen til Enden af Gangen, vendte hun om, og idet hun fik Øie paa mig, saae hun helt lykkelig ud og bredte Armene ud som for at omfavne mig, ved hvilken Bevægelse hendes Kaabe, som hun havde kastet løseligt om sig, gled ned paa Jorden. Hun stod lige vendt mod den nedgaaende Sol, og i dens Straaler fik hendes Kinder en varm Rødme, som ellers var hende fremmed. Naar jeg tænker paa hende, staaer hun gjerne saaledes for mig, som i et forklaret Lys.

I Lyngby tiltog den Sygdom, hvoraf hun havde lidt i mange Aar, i en foruroligende Grad, hun maatte flere Gange opereres og led ganske ubeskrivelig men uendelig fromt. Da hun sidste Gang skulde opereres, sagde hun, idet hun betragtede et Billede, der hang over hendes Seng og forestillede Jesus, der beder i Gethsemane Have: »Saalænge som jeg seer paa det Billede, synes jeg, det er umuligt, at Taalmodigheden kan briste, men hvis jeg alligevel skulde komme til at klage under Smerterne, husk saa paa, at det kun er Legemet, som vaander sig — Aanden er redebon, men Kjødet er skrøbeligt«. Da hun mærkede, at den sidste Time nærmede sig, tog hun kjærligt Afsked med Moderen, som hun ikke vilde have skulde være tilstede, hvis der mulig kom Dødskamp. Et Par af Familien blev hos hende, de sagde Fadervor og Troesbekjendelsen for hende, og en af de Tilstedeværende yttrede tilsidst: »Nu lukker Jesus op«. »Ja«, sagde hun fast og tydeligt, og saa sov hun ganske stille ind med et lyst, saligt Smil.

Efterretningen om Hannes Død krydsede et Brev til hende, der skulde meddele hende min Faders pludselige, dog Gud ske Lov, kun forbigaaende Sindssygdom, — fremkaldt ved et stærkt apoplektisk Anfald. Jeg var saa taknemmelig over, at hun var gaaet bort uden at ane den Uro og Bekymring, der saaledes kastedes ind i mit Liv — det var den mest fremherskende Følelse hos mig, da hendes blomstersmykkede Kiste nogle Dage efter stod i Kjøge Kirke, og jeg sad og hørte eller rettere hørte Intet af, hvad der blev talt over hende, saa aandelig medtagen og legemlig syg var jeg selv. Men hvad hende angik, havde jeg en uendelig Følelse af Fred, Glæde og Tryghed i Visheden om, at hun nu var hjemme — derfor var mit Hjerte fuldt af Tak.

Blandt de andre Venner, som jeg fandt, medens jeg boede i Kjøge, tænker jeg med Taknemmelighed paa Dr. Gjersing, der var vor Huslæge. Naar han kom

hjem fra sine besværlige Landture, stod han mangen Gang af Vognen og sad og talte med mig i Timevis, særligt om Alt, hvad der hørte Christendommen til. Han blev senere Stiftslæge paa Vallø og endte sine Dage i Kjøbenhavn som en meget gammel Mand. Hvad der lige til de sidste Aar beskjæftigede ham levende, var det store Værk, som den engelske Mrs. Butter havde sat igang til Afskaffelse af den offentlige Prostitution. Han var til Slutning saa livstræt, saa de, der holdt af ham, kun kunne glæde sig ved Tanken om, at han nu er naaet hjem, men jeg savner ofte hans trofaste Venskab.

Dr. Gjersing.

Mellem de forskjellige elskværdige Mennesker, som jeg ellers efterhaanden lærte at kjende, var ogsaa Elise Lowzow, som i de Aar opholdt sig paa Vallø, indtil hun for bestandigt flyttede til Schweitz. Hun er Søster til Enkegrevinde Brockenhuus Schack paa Spanager og til min Fætter, Sophus Barners afdøde Hustru, Bertha Lowzow; jeg veed ikke, hvori det egentlig laae, men hun sluttede sig saa forunderlig hurtigt til mig, saa at hun ofte kom kjørende og tilbragte halve, undertiden hele Dage i mit Hjem. Endskjøndt vi ikke boede i By sammen, delte hun endogsaa undertiden mine smaa Aftenglæder med mig. Af og til sad min Fader længe inde i Dagligstuen, horte paa Musikken og deltog i Samtalen, men Kl. 10 vilde han ligge i sin Seng, og saa trak vi andre os tilbage til min egen lille Dagligstue, der laae ved Siden af mit Sovekammer afsondret fra den øvrige Lejlighed. Der lyste en morkerød Ampel saa hen over de hyggelige Meubler, som jeg efterhaanden havde faaet samlet og endnu bevarer, over den hvide Christusfigur i det

ene Hjørne, over Bøgerne i det lille Bogskab og det pyntelig dækkede Kaffebord foran Sophaen — den lille, kjære grønne Sopha — ja den har været Vidne til mange Samtaler — jeg seer endnu Elises Ansigt, naar hun, som hun sagde, nødig vilde afsted — undertiden blev vi samlede til henad Midnat, og saa listede Gjæsterne sig sagte ned ad Trapperne for ikke at forstyrre min Fader, der laae i sin sødeste Søvn. Forholdet med Elise Lowzow har jeg — siden hun bosatte sig i Schweitz — kun vedligeholdt ved enkelte Breve, men undertiden faaer jeg Hilsen fra hende, og ikke sjeldent har min Tanke søgt hende i det fremmede Land, hvor jeg synes, at hun maa være saa grumme ene*.

Elise Lowzow.

Ja, jeg fik efterhaanden en stor Kreds i »mit gamle Hjem«.

Soffy Lerche** boede kun et Par Mile borte paa Benzonsdal; ikke længer, end at hun ofte kunde naae hen at besøge mig; og naar hun havde Gjæster, var det en jevnlig Udflugt at tage til Kjøge til os eller gjennem Kjøge til Vallø — undertiden ogsaa til Gjorslev Bøgeskov — og at tage mig med paa Veien. Dernæst var der van Wylichs i Greve Præstegaard, Provst Storms, Vilhelmine Bardenfleth***, der undertiden var lange Tider ad Gangen hos sin Bedstemoder, Dekanessen paa Vallø, flere af de rare Damer derude, hvoraf jeg havde kjendt adskillige fra min Barndom, og forskjellige Andre.

Et Besøg paa Vallø har præget sig særlig dybt i min Erindring; det var hos Comtesse Emmy Krag-

*) Senere død.

**) Grevinde Lerche, født Steensen-Leth, nu paa Egelykke.

***) Senere Priorinde paa Wemmetofte Kloster.

Juel-Vind Frijs fra Frijsenborg, der boede en ganske kort Tid paa Slottet. inden hun blev gift med Maleren Læssøe.

Hun kom en Dag kjørende til os sammen med Frøken Franziska Carlsen — Søster til Kammerherren paa Gl. Kjøgegaard — og uden nogensomhelst Indledning sagde hun paa sin lidt korte Maade: »Jeg har hørt saa meget om Dem, saa jeg ret ønsker at lære Dem at kjende. Hvis De ikke har Noget imod at tage iaften med Franziska og mig til Vallø, saa vil jeg hente Dem, naar vi kommer tilbage fra Gl. Kjøgegaard, hvor vi skal spise til Middag, og saa skal jeg kjøre Dem hjem imorgen Aften«. Det var meget venligt, men jeg blev strax lidt forbløffet over denne pludselige Indbydelse til et vildfremmed Menneske, dog Lysten til at følge den manglede paa en vis Maade ikke, tilmed gav min Fader beredvillig sit Samtykke.

Om Eftermiddagen kom de to Damer saa efter Aftale tilbage, og vi kjørte om ad Herfølge for at besøge den gamle Pastor Willemoes — det var jeg glad ved, da jeg derved fik et lille om end flygtigt Indtryk af denne mærkelige Olding, der havde vakt et saa stort aandeligt Røre paa Egnen.

Da vi naaede Vallø, var det mørkt, og først da vi havde sat os til Ro i den oplyste Lejlighed, fik jeg Anledning til nøie at betragte min Værtinde. Comtesse Emmy Frijs var dengang vist omtrent tredive Aar gammel, høi, slank, med blondt Haar og en fin skær Hudfarve. Hvad der vanzirede noget, var hendes Øine, de havde et underlig skjævt Kast, som om hun ikke ret var Herre over, hvor hun vendte dem hen. Hun var bleven næsten blind, da hun var sexten Aar gammel, og bar denne tunge Tilskikkelse med stor Taalmod. I mange Øieblikke, naar hun saae nedad, og et Smil, lyst og straalende som et Barns, kunde glide hen over hendes Ansigt, fandt jeg hende næsten smuk.

Hun spurgte mig, om jeg var bange for at ligge ene, hvortil jeg svarede nei, det var jeg altid vant til,

men jeg anede ikke, paa hvilken Maade hun mente. Det var i den Tid, at Frk. Carlsen samlede paa gamle Sagn, og vi kom snart til at tale herom. Under dette gled Tiden, saa Klokken var henad tolv, inden man tænkte paa at gaae til Ro. Comtesse Frijs fulgte mig ind i et Værelse, der var hendes eget Sovekammer, som hun overlod mig, medens hun og Frk. Carlsen vilde sove ovenpaa i et Gjæsteværelse, der laae helt udenfor Leiligheden. Da de gik, sagde hun, at det vist var bedst, at hun lukkede Døren af udvendig, for at Pigen kunde komme ind næste Morgen. De har sikkert ikke tænkt paa, at min Phantasie var blevet ophidset af de forskjellige Fortællinger; tilmed havde de tidligere paa Aftenen talt om, at det spøgede i Comtesse Frijs' Soveværelse, dog havde hun selv Intet seet.

Jeg var forfærdelig angst, men for undseelig til at gjøre Indvendinger; jeg føler endnu, hvorledes jeg var tilmode, da jeg hørte Døren blive laaset af, og jeg blev ene tilbage i Leiligheden. Denne laae i Stueetagen, til den ene Side boede den gamle stokdøve Frøken Lütken, og paa den anden Side stødte Capellet op til Sovekammeret. »Mon den Tapetdør fører derind?« tænkte jeg, da jeg opdagede en saadan i Væggen, men aabne den turde jeg ikke — og saa havde de glemt at give mig Svovlstikker. Paa Toiletbordet stod en svær, gammeldags Sølvarmstage med Lys i, men der var intet lille Bord, som jeg kunde flytte hen ved Sengen, og paa en Stol turde jeg ikke stille den tunge Stage — heller ikke kunde det gaae an at lade Lysene brænde, for h v i s jeg skulde falde i Søvn. Da jeg havde klædt mig af, pustede jeg derfor det ene Lys ud efter det andet, indtil der kun var et tilbage. Med en rask Beslutning slukkede jeg ogsaa det og sprang op i Sengen, idet jeg trak Tæppet over Hovedet. Det var en stormfuld Octobernat, og Vinden hylede udenfor; jeg syntes, jeg hørte de tusinde Lyde og laae stiv af Skræk den lange, mørke uhyggelige Nat, indtil det endelig begyndte at lysne. Næste Morgen blev der fortalt ved

Frokostbordet, at der i den Stue, hvor jeg havde ligget, tidt om Natten var blevet seet en Ligbaare med en Død paa, hvorom hvide Skikkelser flokkedes. Ingen tænkte paa, at jeg kunde have været angst, men ikke for nogen Pris havde jeg tilbragt endnu en Nat i den Stue. Vist er det, at da Comtesse Frijs flyttede fra Vallø, varede det lange Tider, før nogen igjen turde bo i den Leilighed. Comtesse Frijs saae jeg oftere ogsaa efter hendes Giftermaal og kom til at holde meget af hende, saa jeg nu er glad ved at tænke paa mit første Besøg hos hende, da det var der igjennem, jeg lærte hende at kjende.

Disse Aar i Kjøge var saaledes paa mange Maader bevægede og optagne for mig, og jeg kom efterhaanden til at holde hjerteligt af mit Hjem.

Men saa kom der i 1859 en brat Afslutning paa det Hele, idet min stakkels Fader — som tidligere berørt — som Følge af et apoplektisk Anfald maatte føres til Oringe. Det hele kom saa pludseligt og uden tilsyneladende forudgaaende Sygelighed, at Slaget blev saa meget desto tungere for mig

De Timer og den Nat, der fulgte, efter at min Fader var bleven syg, og hvor kun Lyden af min Stemme virkede lidt beroligende paa ham, glemmer jeg aldrig. Det var Kjærligheden til min Fader, der gav mig Kraft til at blive hos ham i disse svære Timer, men da han tilsidst faldt i en Afmagt, sank jeg ogsaa fuldstændig sammen.

Da min Fader havde ligget nogle Dage, blev han altsaa ført til Oringe, hvor han blev, saa vidt jeg husker, et halvt Aar; da han kom tilbage derfra, var han endel skjæv i Ansigtet efter de Anfald, han havde gjennemgaaet, men iøvrigt havde han ikke Mindelse af sin Sygdom, men levede senere i en hel Del Aar som gammel Mand, rask og veltilfreds; — saa gjorde et nyt Anfald af Apopleksi Ende paa hans Liv.

Det var tunge, trange Tider, der nu fulgte, efter at min Fader var ført bort. Hjemmet blev opløst, og

jeg maatte flytte til Kjøbenhavn for at afvente, hvorledes Sygdommen vilde udvikle sig. Da han blev udskrevet fra Hospitalet, var jeg parat til at bo sammen med ham, men Overlægen paa Oringe, Professor Jensen, fraraadede paa det bestemteste denne Plan, da han mente, det vilde være sundere for min Fader med hans hele Character at komme i fremmede Forhold. Paa Faders udtrykkelige Forlangende var der imidlertid blevet søgt om hans Afsked, som han dog i længere Tid havde tænkt paa at tage, og ifølge hans eget Ønske og Professorens Raad tog han i Pension hos en Officersfamilie, senere et andet Sted, hvor han mente at være endnu mere uafhængig. Han vilde ikke mere selv føre Hus, derimod besøgte han mig saa ofte som muligt, og vi havde det hyggelig sammen ogsaa paa den Maade.

Da min Fader blev syg, levede min Broder endnu, men da han paa Grund af sin Tjeneste som Dragonofficer i Næstved ikke kunde være ret meget hjemmefra, hjalp min trofaste Ven, Onkel Christian paa Kalundborg Ladegaard mig med at faae det gamle Hjem hævet og alle Pengesager ordnet. Baade Ville* paa Birkendegaard og Soffy paa Benzonsdal var trofaste imod mig ogsaa i den Tid; Charlotte van Wylich** kom strax for at være nogle Dage hos mig — ja jeg følte dobbelt under disse Prøvelser, at jeg Gud ske Lov havde kjærlige Venner. Men jeg blev meget syg og henlaa mange Nætter i vilde Feberphantasier; om Dagen var jeg i Reglen oppe, men der forløb accurat fem Maaneder, før jeg kunde gaae uden Stok, dels fordi jeg kun kunde bevæge mig med Besvær, dels fordi jeg snublede ved enhver uventet, stærk Lyd — Altsammen Følger af den voldsomme Angst og Spænding, som jeg havde gjennemgaaet.

Strax da jeg kom ind til Kjøbenhavn, fik jeg nogle Værelser hos en Familie, som jeg kjendte lidt til fra Kjøge, og et halvt Aarstid efter flyttede jeg hen til Pastor Blædels. Han var dengang Sognepræst ved

*) Min Cousine Vilhelmine Barner, gift med Grev Vilhelm Lerche.
**) Datter af Pastor van Wylich i Greve.

Garnisonskirken, og han og hans Kone tilbød mig, at jeg kunde faae nogle Værelser at leie, som de havde tilovers, saaledes at jeg kunde forlade dem, hvis det skulde vise sig ønskeligt, at jeg igjen flyttede sammen med min Fader. Jeg modtog med Glæde dette venlige Tilbud, og her levede jeg nu omtrent fem Aar sammen med den elskværdige Familie, som jeg holdt saa meget af. Mine Værelser vendte ud mod St. Annæplads og jeg nød ret den deilige Udsigt ned mod Vandet.

Men stærk var jeg langtfra, saa Lægen tilraadede, at jeg skulde bruge en Badekur, og da en Præstefamilie, Pastor Kuhlmans, som jeg havde truffet i Kjøge, netop paa den Tid sendte mig en varm Indbydelse til at tilbringe nogle Uger mindst i deres Hjem paa Fanø for at prøve, om ikke de styrkende Vesterhavsbade skulde kunne hjælpe mig, besluttede jeg endelig at modtage denne Indbydelse.

OPHOLDET PAA FANØ

Dengang i 1862 — existerede hele den vestjydske Bane ikke, og det var altsaa en ret besværlig Reise, som man maatte gjøre tilvogns tværs igjennem hele Jylland fra Kolding til Esbjerg.

Naar man endelig naaede Vesterhavet, blev man kjørt ud fra Stranden, og der maatte man gaae i en Fiskerbaad, som bragte En over til Nordby.

Fanø er, som bekjendt, to Mile lang og en halv Mil bred og har to Byer: »Sønderho« paa Sydspidsen og »Nordby« paa Nordspidsen. Denne sidste By er delt i to Dele: »Odden«, der strækker sig lige ned til Vandet, og »Byen« et Stykke længere inde paa Øen — omtrent midtveis mellem begge ligger Kirken. Ved »Odden« var der dengang en eneste tarvelig Badeanstalt og et lille primitivt Hotel for Reisende. — Fanø var endnu ikke opdaget og blevet moderne. Hvad

»Byen« angaaer, saa bestod den af lutter smaa, spredte Huse og noget fra den, ude paa den øde Mark laae Præstegaarden med en lille Have, hvori der fandtes et Par ret høie Træer og endel Blomster.

Der er noget betagende ved den eiendommelige Natur paa Fanø. — Ad en sandet, tildels med Marehalm overvoxet Vei naaede man ud til Klitterne eller »Bjergene«, som Fannikerne kaldte dem. De er ikke meget høie men strækker sig langs Kysten i tre Rækker som et Værn mod det vilde Vesterhav, idet de danner de forunderligste mest vexlende Skikkelser; og inde mellem dem findes mangfoldige smaa, dybe Dale, hvor man kan sidde i Timevis uden at høre anden Lyd end Havets Brusen, Hjeilens Klynken eller Vibens hæse Skrig. I enkelte af disse Smaadale samler Vandet sig, og deri voxer slanke Sivblomster og frodigt Græs. Paa den høieste Klit har man Udsigt over den største Del af Øen. Da jeg første Gang naaede derop, var det lige ved Solnedgang og fra det Sted, hvor jeg stod, kunde jeg see ud over de spredte Huse, hvor Børnene løb udenfor og legede, see Konerne, som trak deres Faar hjem, og de Smaa, der sad ved Grøftekanten og plukkede Blomster. Som en hvid Snor løb Veien hen over de grønne Marker, Tørvene laae opstablet i Bunker, Høet i smaa Stakke, og næsten fra hver Skorsten steg Røgen i lette Krusninger op mod den blaa Himmel. Vinduerne i Husene straalede som Ild, Møllevingerne bevægede sig langsomt, som om de var trætte efter Dagens Arbeide og længtes efter Hvile. Paa den ene Side af Øen laae Klitterne som en skinnende Krands i de røde Solstraaler og udenom Øen slyngede det mægtige Hav sig som et blaat glimrende Bælte. Jeg satte mig ned og skrev:

Kløvermarken lifligt dufter,
Blomsten som i Drømme staaer,
Og et sagte Vindpust lufter
Gjennem Byggens lyse Haar.

Rugens gyldne Toppe bølger
Sagteligt som Havets Bryst,
Og den spæde Lyngblomst dølger
Sig bag Tuen lavt og tyst.

Over Himlens lyse Bue
Glide lette Sølverflor,
Solens purpurrøde Lue
Synker dybere mod Jord.

Hyrdens Horn langs Kysten klinger
Mellem Klittens hvide Sand,
Maagen løfter sine Vinger,
Dukker i det klare Vand.

Bølgen slumrer tyst og stille,
Havet blankt er som et Speil,
Solens hvide Straaler spille
Paa de hvide Fiskerseil.

Vilde Fugles lette Flokke
Drage langsomt under Sky,
Fjernt man hører Aft'nens Klokke
Tone over Land og By.

Og det er, som Fred den bringer
Trindt omkring den hele Ø,
Og det er, som Fredens Vinger
Vifted over blankcn Sø.

Det er Nattens dybe Stilhed,
Der sig sænker langsomt ned;
Med den daler Ro og Mildhed
Efter Dagen travl og hed.

Frygt ei derfor Dagens Møie,
Arbeid medens Tid det er;
Kronen venter i det Høie,
Den er mange Taarer værd.

Engang hører Du før Døden
Aftenklokkens sidste Slag —
Følg saa Jesus — Morgenrøden
Bringer han med Lys og Dag.

Dog har denne Strandbred langtfra altid det fredelige Præg, som jeg her har skildret. Jeg har ogsaa gaaet der, naar det fine hvide Sand hvirvlede omkring som Snefog, naar Havet brølede i vildt Raseri, medens det vexlede i alle mulige Schatteringer mellem Grønt, Blaat og næsten Sort, kun afbrudt ved brede, hvide Skumstriber. Jeg har staaet og seet Floden stige, medens høie Bølger foer fraadende ind over de skarpe Revler, idet de førte Stene, Træstumper, ja endogsaa hele Planker med sig — Levninger af forulykkede Skibe. I saadanne Øieblikke kunde Havet antage en næsten dæmonisk Skjønhed. Dette Hav kræver mange Offre mellem Aar og Dag, og det gjør et vemodigt Indtryk allevegne at see de mange Enker og Faderløse; man kan strax kjende dem paa de mørkeblaa Baand paa Huen.

Dog — tillader Gud saaledes ofte Havet at tage sit Bytte, saa bruger Han det ogsaa undertiden til at bringe sine milde Gaver til de Trængende.

Saaledes gik for endel Aar siden en fattig Kone nede ved Stranden med sin eneste Ko, da det Græs, som voxer mellem Klitterne, tilhører Alle og Enhver. Med nedslagne, taarefyldte Øine gik hun langsmed Stranden; hun var saa inderlig bedrøvet, og fra hendes Hjerte opsteg et Suk til Ham, der føder Himlens Fugle, thi hun havde mange Børn hjemme, men Intet, som hun kunde give dem at spise. Da saae hun Noget ligge i Sandet, som hun troede var et Sigtebrød, der var blevet tabt; hun bøiede sig ned for at tage det og opdagede da, at det var et stort Stykke Rav, som Havet havde skyllet op. Det blev vurderet til — saavidt jeg husker — omtrent 300 Daler, der blev en hel Formue for den lille fattige Familie.

Der hvilede en forunderlig Poesi over Strandbredden ved Vesterhavet, og jeg skrev meget i den Tid, jeg var derovre. Blandt Andet blev, medens jeg en Dag sad i en af de smaa Klittedale, følgende lille Digt til — en Modsætning til den Natur, hvoraf jeg var

omgiven, men maaske fremkaldt ved den Stemning, som den vakte:

Dybt i Græsset, skjult i Løvet
Stod en lille bly Viol,
Og den længtes bort fra Støvet
Op imod den varme Sol.

Rundt omkring den Lilier kneiste
Blændende, i snehvid Dragt;
Blomstens Dronning, Rosen, reiste
Stolt sig i sin Farvepragt.

Mange andre fagre Blommer
Voxed frem fra Jordens Bryst,
I den skjønne lyse Sommer
Glæded sig ved Livets Lyst.

Solen kyssede dem alle
Med sin Aande varm og rød;
Ingen Straale dog mon falde
Ned i Græssets dunkle Skjød.

Der, hvor bly Violen skjulte
Sig bag brede grønne Blad,
Mens en Taare Øiet dulgte,
Tyst og ydmygt saa den bad:

Skjønne Sol, hist i det Høie,
Himmelbud fra Edens Vaar,
Vend, o vend engang Dit Øie
Ned mod Græsset, hvor jeg staaer.

Seer Du ei, hvor jeg er bange,
Længes efter Liv og Lyst,
Lad e n Straale kun mig fange,
Tryk mig engang til Dit Bryst.

Og den stille Klage hørte
Solen med Medlidenhed;
Den dens Flammehjerte rørte,
Og den Blikket vendte ned.

Og en enkelt, enkelt Straale
Ramte Blomstens bløde Bryst:
Den var vant kun til at taale,
Ikke vant til Liv og Lyst.

Og den tyst sit Hoved bøied,
Visned laae den bly Viol;
Men i Døden ind den Øiet
Vendte mod den varme Sol.

Da jeg boede i en Præstegaard, havde jeg Leilighed til engang imellem at kige lidt ind i Husene og Familielivet, hvilket ellers ikke let bliver den Fremmede til Del, da Fannikerne af Naturen er noget sky og tilbageholdende.

Vi besøgte saaledes en Dag et Par gamle Folk, der hørte til en af de ældste Familier paa Øen. Manden havde i mange Aar ført et Skib, som Sønnen nu havde faaet. Vi blev modtagne med stor Gjæstfrihed af det gamle Ægtepar, der tog os trohjertet i Haanden, idet de bød os Goddag og Velkommen. Han var ret en Type paa en gammel Sømand med sit brune, veirbidte Ansigt, de livlige Øine og hele sit djærve Væsen. Konen havde et mere alvorligt, næsten strengt Vdre, der dog mildnedes ved det hjertelige Haandtryk og det trofaste Blik. Hun var klædt i den sædvanlige Fannikedragt, et mørkt Skjørt, en Trøie med to Rækker Knapper, et Tørklæde slynget om Halsen og et andet om Hovedet; det sidste bliver bundet oppe over Issen og ender i to lange Snipper. Vi maatte Alle sætte os i Kreds om Bordet, hvorpaa der blev bragt store Stabler af Brød og en Kande med Kaffe ind, hvoraf vi maatte drikke mindst to store Kopper, hvis vi ikke vilde ansees for uhøflige, og medens vi altsaa tog for os af Retterne, hvad vi formaaede, fortalte vor Vært os om sine lange Reiser og de mærkelige Ting, han havde oplevet, der iøvrigt var ret dagligdags.

Efter at Kaffen var tagen bort, skulde vi see Huset. Værelset, hvori vi sad, vendte ud mod Haven; det skinnede af Renlighed med sine hvidtede Vægge og sit blanke, ferniserede Loft. Vinduespillerne var overklædte med smaa firkantede Porcellainsplader, hvilket de bruger meget baade i Stuer og Kjokkener, paa Væggen hang et Par tarvelige Søstykker og nogle

Bindebreve i Glas og Ramme. Disse Bindebreve, der i Reglen kun indeholder et Par Linier, sender Fannikerne til hverandre, efter først at have omvundet dem med et Baand, som er knyttet i mange Knuder. Hvis Modtageren ikke kan løse disse op, skal han give en lille Fest, men lykkes det ham derimod at faae dem løst, saa skal Afsenderen gjøre Gildet.

Ved Siden af det største Værelse, var der et lille Kammer, Mandens private Ejendom, dertil stødte Herrens og Madammens Soveværelse, som han spøgende kaldte det, dernæst et Par andre Stuer, og saa naaede man Sønnens og Svigerdatterens Leilighed. I Kjøkkenet var Skorstenen indlagt med blaa og hvide Porcellainsplader, Messingkarrene skinnede som det pure Guld, og paa Bunden af et Fad, der rimeligvis var kommet langveis fra, læste jeg et Vers af Byron og følgende Inscription:

The loss of gold is much,
The loss of time is more;
But losing Christ is such a loss
As no man can restore.

Nu skal De bare see, sagde Manden, da vi var færdige med det Indvendige af Huset. Og han førte os udenfor i den lille Have og viste os, hvad der aabenbart var hans Stolthed, nogle smaa Pæretræer, der voxede som Espalier op ad Huset og var helt fulde af Frugter. Da vi havde været omkring overalt, og de saae, hvor meget det interesserede »den fremmede Dame«, vilde de ogsaa vise os den fraværende Datters Hus, som laae ikke langt borte. Vi traf der dennes Svigerinde, en nydelig ung Kone med prægtige blaa Øine og en mærkværdig klar Hudfarve, som man ofte træffer hos Kvinderne paa Fanø, rimeligvis fordi de aldrig udsætter sig for Blæst og Sol uden at have Maske for Ansigtet — kun i Kirken tager de denne af.

Den unge livlige Kone viste os ikke blot Huset, men ogsaa sine Klæder, og det var ganske morsomt at see alle de Dragter, som Kvinderne bærer ved for-

skjellige Leiligheder; vi beundrede den Orden, hvormed Alt var lagt ned i Kisterne, og den Masse af alle Dele, som hun eiede. Men hun havde Ret i, hvad hun svarede paa en Bemærkning, der blev gjort i den Anledning: »Ja, men vi faaer det for hele Livet, vi kjender ikke til Moder«.

Ved festlige Leiligheder bærer Kvinderne paa Fanø syv uldne Skjørter, en Trøie af fint uldent Klæde eller Silketøi besat med pyntelige Knapper, som oftest af Rav, og et Silketørklæde, der bæres paa sædvanlig Maade med to Snipper. Til Sorg har de en sort Klædestrøie og Skjørt og et mørkeblaat Tørklæde, og denne Dragt bruges ved forskjellige Leiligheder, blandt Andet møder Kvinderne dermed i Kirken Store Bededag og Langfredag. Brudedragterne bestaaer af sort Skjørt og Trøie, hvidt Forklæde, et Livbaand med lange Sølvkvaster og endeligt den saakaldte »Boer«, en Slags Krone, der er lavet af Baand, Blomster, Pailletter og andet Flitter og et lille Speil foran. Til Confirmationen bærer de unge Piger en temmelig høi, sort, spids Hue; saasnart Høitidsdagen er forbi, bliver den omhyggeligt lagt ned i en Skuffe, og naar de igjen faaer den paa, er det for at bæres til Graven.

Da vi havde seet Alt, tog vi Afsked med den venlige Familie, der fulgte os heelt ud paa Veien.

Medens jeg var paa Fanø, blev der gjort en »Fælledstur« ud til Klitterne, saaledes som det dengang var Skik hver Sommer; men denne faldt paa en noget anden Tid, end de ellers pleiede at have den, og dette skyldtes Dr. Lorck, som, da han mærkede min Interesse for Alt, hvad der angik Øen, fik den arrangeret. Alle Familierne slog sig sammen, og hver bidrog med sin lille Skærv til det store fælleds Bedste. Fra alle Sider kom Tjenestepigerne kjørende, hver med sin lille Trillebør, belæsset med Fødevarer. Alle hjalp til med at brede Dugene paa Græsset og at ordne de medbragte gode Sager. Og saa leirede vi os paa Jorden rundt om Dugene, og der blev spist og drukket, talt og

sunget. Da Maaltidet var forbi, antændtes der en mægtig Tjæretønde paa den høieste Klitte, og medens Flammerne lyste i den deilige stille Aften udover det store Hav, spredtes Selskabet langsomt til forskjellige Sider.

Undertiden ledsagede jeg Præsten paa hans Vandringer rundt om i Menigheden og fik derved et lille Indblik ogsaa i de Fattiges Liv.

Saaledes kom vi en Dag til en Familie, hvor et Barn skulde hjemmedøbes, og blev modtagne med stor Glæde og Ærbødighed, naturligvis for Præstens Skyld. Efter tarvelig Evne skulde der strax vises os Gjæstfrihed, derfor blev der bragt et Par Skaale med dampende Kaffe ind og et lille Fad med tørret Klipfisk, som tidt bruges istedetfor Brød. Endskjøndt jeg gjerne vilde være saa venlig og høflig som muligt, var det mig complet umuligt at faae en eneste Mundfuld ned af denne Ret; derimod tvang jeg mig til at drikke en Kop af den ikke velsmagende Kaffe — og saa kom vi til det egentlige Øiemed med vort Besøg.

Vi nærmede os til den blege Moder, der laae i Sengen, medens et ganske spædt Barn blev vugget af den Kone, som skulde være dets Gudmoder. Pludselig kom en af Familien hen for at bede, om jeg vilde holde den lille Pige over Daaben. Jeg blev helt forskrækket ved denne Anmodning paa Grund af den alvorlige Forpligtelse, der paahviler en Gudmoder, og som det forekom mig umuligt at turde paatage mig ligeover for et Barn, som jeg efter menneskelig Sandsynlighed aldrig vilde faae at see mere. De vedblev at trænge ind paa mig, og Præsten syntes, at jeg skulde føie de gode Folk, da den Kone, der senere skulde fremstille den Lille i Kirken, erklærede sig villig til at paatage sig enhver Forpligtelse i Fremtiden, og saa holdt jeg altsaa Barnet over Daaben, hvori det fik Navnet Margrethe.

Medens Klipfisk særligt bruges af de Fattige, er »Sættekage« en Yndlingsret for de mere Velstaaende. Jeg horte fortælle, at da en Moder en Aften bad Fader-

vor med sin lille Dreng og kom til den Bøn: »Giv os idag vort daglige Brød«, sagde han indtrængende: »Aa nei, »Mouer«, sei Sættekaa«.

Om det egentlige Liv paa Fanø vilde man først faae et fuldstændigt Begreb, hvis man ogsaa var en Vinter derovre. Om Sommeren er nemlig alle Mændene paa de lange Reiser, kun de svage og meget gamle er nødte til at blive hjemme; men naar de korte Dage kommer, naar Isen spænder Bro over Bølgerne, og Rimfrosten hænger paa Grenene som skinnende Krystaller, da er de Bortreisende vendte tilbage — og da begynder de hyggelige Dage i Hjemmene. Nu samles Gamle og Unge i de lange Vinteraftener, snart hos den ene, snart hos den anden Nabo, og medens Mændene fortæller om deres Eventyr i fremmede Lande, har alle Kvinderne travlt med at sy, strikke eller spinde.

Livet paa Øen er alvorligt, og jeg husker, at Gudstjenesten i den lille Kirke gjorde et særegent gribende Indtryk, navnlig da jeg første Gang overværede den. Da vi kom ind, var der allerede næsten fuldt af Mennesker, naturligvis kun faa Mænd men en Mængde Kvinder, hvoraf mange var i Sorg. Forunderligt rørende var det at see, da Alle bøiede sig heelt ned, medens Præsten bad en indtrængende Bøn, der gjentages hver Helligdag, for Alle de Fraværende, der færdes paa det vilde Hav. Det var, som om Ordene fik endnu større Vægt ved Vindens Tuden og Bølgernes Brusen, som lød udefra.

En Ting tiltrak sig strax min Opmærksomhed i Kirken, det var Døbefonten, der var støbt af Metal, og efter hvad der fortælles, skal være skjænket af Dronning Dagmar, da hendes Skib engang i en voldsom Storm drev ind til Øen. De siger, at det Vand, som er deri, aldrig kan blive raaddent, men altid holder sig klart og friskt. Paa Døbefonten staaer nogle Tegn, der har givet Anledning til endel Uenighed, da Adskillige hævder, at slige Runer ikke existerede under Valdemar Seir, og at hans Dronning altsaa ikke kan have skjænket

Kirken denne Erindring. Vor kritiske Tid vil jo saa gjerne bortraisonnere al Poesi, men jeg elsker disse gamle Sagn, som Hjertet gjerne vil troe, om end Forstanden kommer med sine kjedelige Indvendinger. Lad Kritikken kun smile, saameget den vil — jeg elsker med Menigmand den Tanke, at den fromme, elskelige Dronning har opholdt sig paa den lille Ø, har gaaet i det hvide Sand og fra Klitterne har seet ud over det store Hav; og Døbefonten skal forhaabentligt vedblive at være der, saalænge som de smaa Børn bæres hen til den for at optages i Herrens hellige Samfund.

Det var altsaa i det Herrens Aar 1862, at det saae saaledes ud paa Fanø, som jeg har skildret det her. Da jeg mange Aar efter kom dertil igjen, maatte jeg uvilkaarligt udbryde: »Ak, hvor forandret!« Paa den tidligere saa ensomme Strandbred stod der nu Croquet og Lawntennispladser, og det ene store Hotel havde reist sig ved Siden af det andet. Hver Smule Poesi fra fordums Dage var borte. Men til Gjengæld havde jeg et helt andet Udbytte af dette Besøg. Jeg boede i samme Præstegaard, som under mit tidligere Ophold derovre, og hos en sjælden rar Præstefamilie — Provst Holcks. — Provsten havde berammet et Møde for Værneforeningen til den følgende Aften Kl. 8, og der talte jeg saa i et Forsamlingshus med Gasblus i kvælende Hede men for en hel Mængde Mennesker. Derefter var vi Kl. 10 — Provstens og jeg — indbudte til Kaffe i en Møllegaard, hvor der var Endel tilstede — nogle af Kvinderne bar den velkjendte Hovedpynt — og efter megen Discussion frem og tilbage, udbrød Provsten tilsidst paa sin livlige Maade: »Det er vist meget vanskeligt at faae dannet en Filial paa Fanø, men vi gjør det alligevel«. Og den blev stiftet med det Samme og virker nu særligt ved at samle de unge Piger, der nok kan trænge til Støtte, især efter at Fanø er bleven opdaget og moderne.

II.

FÆNGSELSSELSKABET OG LINDEVANGS HJEMMET

LIVET I KJØBENHAVN
OG
MIN VIRKSOMHED I FÆNGSELS-SELSKABET

Da jeg 25 Aar gammel i 1859 igjen vendte tilbage til Kjøbenhavn, var mit første Ønske udadtil at komme ind i det dengang bestaaende Fængselsselskab. Allerede medens jeg endnu boede i Kjøge som ung Pige, havde jeg følt mig dragen til de enkelte ulykkelige og faldne Kvinder, som jeg hørte omtale. Hvorledes denne Interesse oprindeligt var bleven vakt, veed jeg knapt selv, men jeg husker, at jeg ikke kunde slippe en stakkels ung Barnemorderske af mine Tanker, om hvem jeg hørte, at hun var bleven indsat i Varetægtsarresten, og at hun var aldeles fortvivlet. Jeg søgte, til stor Forbauselse for Byen, Adgang til hende og opnaaede den.

Men da jeg prøvede paa at blive optaget i Fængselsselskabet i Kjøbenhavn for at kunne besøge Fangerne i Straffeanstalten, gik det mig som i sin Tid hos Fru Warming, ogsaa her blev jeg befundet altfor ung til den ansvarsfulde Gjerning. Den daværende Directrice. Fru v. Pahlen, var over 80 Aar, de fleste andre Medlemmer af Bestyrelsen var ogsaa meget gamle, saa det er rimeligt, at de fandt mig med mine 25 Aar lovlig ung til netop dette Arbeide, dog lod jeg mig ikke saa let skræmme bort.

Først talte jeg meget om denne Sag med min Ven og Præst, Pastor Blædel, og han havde fra Begyndelsen af samme Frygt som de Andre, at et saa ungt Menneske

ikke vilde kunne magte denne Gjerning, som dengang var langt vanskeligere og mere ansvarsfuld end nu, hvor Fængselsforholdene er blevne ordnede paa en helt anden Maade. — Man kjendte dengang ikke Cellefængsler herhjemme, men alle Fangerne var om Dagen samlede i Fælledsstuer, om Natten sov de i Sovesale, der rummede en hel Mængde, og denne Ordning gjorde det langt vanskeligere at paavirke den Enkelte, der saaledes aldrig var ene — der manglede ogsaa tilstrækkeligt Tilsyn. Imidlertid turde Blædel ikke sige noget Afgjørende i denne Sag, ikke hindre mig i, hvad han mente muligvis kunde være et virkeligt Kald fra Vorherre, og da han ikke selv var tilstrækkelig inde i Fængselsforholdene, raadede han mig til at gaae til den daværende Arresthuspræst, Pastor Oxholm, sætte ham ind i Sagen og bede ham om et Raad.

Jeg følte mig lidt underlig tilmode ved at skulle aabne mit Hjerte for en helt Fremmed i et saa vigtigt Anliggende, dog gik det Altsammen langt lettere, end jeg havde troet. Pastor Oxholm saae saa rar ud, han havde et ualmindelig tillidsvækkende Blik, og der var noget Kjærligt, Klart og Besindigt over hans hele Personlighed. Da jeg havde fortalt ham, hvormeget det laae mig paa Sinde at faae Lov til at gjøre lidt for de stakkels, straffede Kvinder, og ret havde faaet talt ud med ham, sagde han mildt og alvorligt, idet han lagde Haanden paa min Skulder: »Naar De føler saaledes, saa gaae De i Guds Navn ind til Fængselsgjerningen, og med Herrens Hjælp vil dette nok blive til Velsignelse baade for Dem selv og Andre«.

Og saa traadte jeg ind i Fængselsselskabet i 1860 — først som besøgende Dame, som det kaldtes — det vil sige, man fik Adgang ttl Fængslerne og til Møderne uden dog at være i Bestyrelsen og stemmeberettiget — og nogle Aar efter blev jeg ved Fru v. Pahlens Død valgt til Directrice, 18. Mai 1865. Det var ikke lette Forhold at tage fat paa, og hvis jeg dengang havde havt Anelse om alle de Vanskeligheder, som jeg gik

ind til, vilde det maaske have gjort mig noget betænkelig.

Det saakaldte Christianshavnske Fængselsselskab var blevet stiftet i 1843 som Følge af et Besøg, som den bekjendte Mrs. Fry aflagde her i Landet. De Kræfter, der dengang efter hendes Opfordring tog fat paa den vanskelige Opgave, har sikkert gjort det med Kjærlighed og Dygtighed, men de fleste af dem var i Aarenes Løb blevne gamle og sløve, selve Fængslet var daarligt indrettet. Fængselsselskabet maatte handle meget forsigtigt, da det er en privat Institution, der har faaet Adgang til Straffeanstalten uden dog at have det Mindste at gjøre med dennes Bestyrelse, hvorfor det hed sig, at man helst maatte lukke Øinene for de Ting, som det ikke stod i Ens Magt at ændre. Men en Ting opdagede jeg hurtigt og fandt den saa utilladelig, at den ikke burde ties ihjel, dog herom senere.

Jeg fik altsaa Adgang til Fængslerne, Lov til at opholde mig i Præstens Værelse, naar han ikke selv brugte det, hvad der kun skete paa enkelte bestemte Dage, og saa kunde jeg lade enhver Fange, som jeg ønskede at see, kalde og tale med hende, saalænge som jeg vilde. For at dette ikke skulde blive Tvang for Nogen, indrettede jeg det strax saaledes, at jeg saavidt muligt kom bestemte Dage om Ugen, og saa i al Almindelighed lod Fangerne vide, at hvis nogen ønskede at tale med mig, stod det dem frit for — de kunde træffe mig i Præstens Værelse. Og der sad jeg saa Gang efter Gang, Time efter Time, gyste ved det Dyb af Synd og Elendighed, der aabnede sig for mig, men saae tillige undrende en en Straale af Guds Naade, der trængte igjennem det forfærdelige Mørke. Men hvor følte jeg ikke min egen Afmagt! Jeg vilde saa gjerne hjælpe disse Stakler, men forstod, at kun En var istand dertil — jeg bad saa inderligt om at maatte være Veiviser for En og Anden til Naadens Kilde.

Den Sag, som jeg før hentydede til, var følgende:

Der fandtes dengang blandt Fangerne flere ganske unge Piger, hvoraf nogle ikke var confirmerede — de saakaldte »Isolerede« — der blev holdte ganske for dem selv, afsondrede fra de ældre Kvinder. Til at undervise dem var der ansat en Lærer, men, som det blev mig betroet af Fru v. Pahlen, var denne ikke i sædelig Henseende mod dem, som han burde. Jeg blev baade forbavset og forfærdet ved at høre dette, og at der Intet blev gjort for at forhindre det. Jo mere jeg grublede over dette Forhold, desto klarere kom det til at staae for mig, at dette var en Sag, som jeg ikke turde lade ligge for min Samvittigheds Skyld, og jeg trængte derfor ind paa, at der maatte og skulde skee en Forandring, idet jeg dog endnu kun talte med Fru v. Pahlen derom. Først fik jeg altid det Svar, at han var en gift Mand med mange Børn, saa det vilde være Synd, om han skulde miste sit Levebrød, men jeg fandt ikke, at man burde tage Hensyn til den Omstændighed i dette Tilfælde. Efter mange forgjæves Anstrengelser formaaede jeg endelig Fru v. Pahlen til en Dag at kjøre sammen med mig hen til Raadhuset, hvor vi kunde træffe den gamle Conferentsraad v. Osten, som dengang ogsaa var Medlem af Fængselsselskabets Bestyrelse. Fru v. Pahlen var helt betagen af Forfærdelse over det Skridt, som jeg agtede at gjøre, og vilde ikke sige det Mindste, da vi var komne ind paa Contoiret, hvorfor jeg maatte tage Ordet og fortælle, hvad jeg havde hørt. Udvortes troer jeg, det lykkedes mig at være ret rolig, men indvortes rystede jeg af Sindsbevægelse. Jeg forstod, det var en vægtig Anklage, jeg rettede mod et andet Menneske, som jeg aldrig havde seet. Men jeg havde nøie overveiet Sagen, det stod for mig som en uafviselig Pligt at tale, og derfor gjorde jeg det. Conferentsraaden tav først med en betænkelig Mine, men lovede dog, at Sagen skulde blive undersøgt.

I lang Tid hørte jeg Intet om, hvad der foregik, men ved et Mode blev det mig meddelt, at den om

talte Lærer var bleven sat i en Gjennemgangsstue, medens Undervisningen foregik, saa mente man kunde der intet Ondt vederfares hans Elever. Hertil svarede jeg kun høit og med Eftertryk, om man troede, at en Lærer var skikket til at undervise i Religion, naar man maatte tage slige Forholdsregler lige overfor ham. Jeg fik intet Svar, men modtog kort efter den Meddelelse, at Læreren var bleven afskediget, hvorefter der blev ansat en Lærerinde, og senere har Fangerne altid haft kvindelig Undervisning.

Der var i det Hele taget mange Vanskeligheder ved at virke i den daværende Straffeanstalt, men der var ogsaa stor Velsignelse ved Arbeidet blandt alle de stakkels Kvinder, af hvilke mange var faldne ligesaa meget ved Andres som ved egen Skyld. Jeg havde mange svære, men ogsaa deilige Timer i Præstens store, skumle Stue.

Jeg hørte mange mærkelige Bekjendelser, nogle sikkert sande og dybtfølte, andre usande og overfladiske. Der mentes dengang, at man ikke havde Lov til at tie, naar uopdagede Forbrydelser blev En betroede. Dog det stod klart for mig, at det Forhold, hvori jeg traadte til Fangerne, var et aandeligt, og Ansvaret lige overfor Vorherre det, som jeg havde at rette mig efter. Jeg betragtede Præstens Værelse som en Slags Skriftestol, og hvad der blev mig betroet af betydningsfulde Ting, gjemte jeg troligt i mit Hjerte og talte kun derom med Gud. Hvad der i Begyndelsen forbavsede mig meget, var de urigtige Selvangivelser, som jeg undertiden modtog. Jeg forstaaer ikke, hvorfor man vil beskylde sig selv for Forbrydelser, man aldrig har begaaet, dog det maa vel være for at gjøre sig interessant, skjønt rigtignok paa en forfærdelig Maade. Saaledes var der en af Fangerne, som fortalte, at i Choleratiden havde hun forgivet sin Moder og givet det Udseende af, at hun var død en naturlig Død af Sygdommen. Nogle Maaneder senere tilbagekaldte hun denne Tilstaaelse — hvad skal man da

egentlig tro? — Dette Menneske fulgte jeg adskillige Aar, ogsaa efter at hun var bleven løsladt, og hørte, hvorledes hun eventyrede sig paa forskjellig Maade, og saa forsvandt hun pludseligt for mig. Lange Tider efter dukkede hun igjen op, hun kom da og fortalte, at hun havde tjent i Udlandet, hvor hun havde sammensparet en Sum, som hun vilde testamentere til Fængselsselskabet. Jeg nægtede at have med denne Sag at gjøre — min Mistillid til hende var meget stor — og henviste hende til Bestyrelsens Herrer, for at de kunde undersøge, hvorledes det Hele hang sammen. Først blev flere af dem rørte, men det viste sig hurtigt, at hele Historien var opdigtet.

En anden Gang husker jeg, at en Pige satte mig ind i alle de mange forskjellige Forbrydelser, der var blevne begaaede i en Aarrække af en stor Bande, hvortil ogsaa hun havde hørt. Jeg lyttede efter og gyste, da det netop skulde være foregaaet i de Skove, jeg som ganske ung Pige havde færdedes saa meget i, men da hun fortalte mig, at hun havde sat Ild paa Præstegaarden i Mern, og jeg aldeles bestemt vidste, at hun — da denne brændte — havde siddet vel forvaret i Arresten i Vordingborg, fik jeg naturligvis Tvivl om hendes Sandfærdighed. Ved denne Leilighed blev det mig fortalt, at fængslede Forbrydere ikke sjældent opgav Forbrydelser, som de aldrig havde begaaet — blot for at komme lidt ud af Fængslet, medens de blev førte omkring for at paavise de Steder, hvor disse skulde være sket.

Undertiden, især i Begyndelsen, gik jeg dygtigt i Vandet, som man siger. Saaledes husker jeg, hvorledes der en Dag kom en Kone til mig i mit Hjem og fortalte, at hun havde været ude paa Kirkegaarden for at see til en lille Grav, hvori der laae en stakkels Moders eneste Barn, og derude havde hun plukket en Blomst, som hun bad mig bringe til den sørgende Moder, der var i Straffeanstalten. Jeg blev naturligvis rørt og tog Blomsten med til Moderen, der modtog

den med tilsyneladende dyb Taknemmelighed. Men saa skete der en stor Ravage i Fængslet, da Blomsten var et forud aftalt Tegn, der skulde bringe Fangerne en bestemt Underretning. Jeg er nok bleven udlet af disse, og sikkert er det, at Bestyrelsen udlo mig for min Godtroenhed.

Jeg stod ellers i et temmelig ligegyldigt, men forresten velvilligt Forhold til de forskjellige Medlemmer af Bestyrelsen. Den eneste, som jeg kunde tale aabent med, var Enkefru Gude, som dengang var den ene Direktrice ved Fængselsselskabet, hvor der altid efter Lovene skulde være to. Hun var et elskværdigt Menneske, som desværre ikke kunde tage videre praktisk Del i Arbeidet, da hun var ganske overordentlig svag. Dog var hun i de første Aar gjerne tilstede ved Møderne, hvilket var en stor Behagelighed for mig. Dette varede desværre ikke længe, da hendes Helbred snart blev saa nedbrudt, at hun maatte trække sig helt tilbage fra Alt for at leve i fuldstændig Stilhed. Vi vedblev dog jevnligt at se hinanden, indtil hun endelig blev bortkaldt efter langvarige Lidelser, som hun bar med beundringsværdig Taalmodighed.

Efter Fru Gudes Død var jeg i lange Tider eneste Directrice ved Fængselsselskabet, og jeg tog med stor Iver fat paa Arbeidet baade i og udenfor Fængslet, hvilket sidste voxede betydeligt derved, at jeg efter Politiinspecteur Hertz's Anmodning paatog mig at undersøge alle de Kvinders Forhold, der henvendte sig paa Politikammeret om Hjælp fra Selskabet. Kun til det allergroveste Arbeide — som at indløse Tøiet fra Pantelaanerkontoirer o. s. v. — fik jeg en Politibetjent til min Raadighed.

Ved at gaae saaledes omkring fik jeg stor Øvelse i at færdes mellem de laveste, ofte forbryderiske Lag af Befolkningen i en stor By, hvilket senere har været mig til megen Nytte, naar jeg skulde sætte andre i Gang. Jeg troer, det er klogest og mest udviklende først at tage fat paa de mindre, underordnede Ting,

før man kommer i en overordnet Stilling. Man har størst Udbytte af og kan bedst beholde og bruge de Erfaringer, som man faaer ved Selvsyn. Der er noget ved Nutiden, der let bringer ind i forkert Spor, det er, at saamange vil begynde med at føre an, de fleste vil byde, men ikke ret mange lyde — og dog er der Faae, som virkelig forstaaer at regjere, at organisere.

Paa mine Vandringer maatte jeg altid have Svovlstikker med — af de gammeldags, man strøg af paa Væggen — for at kunne finde Vei gjennem de mørke Gange og ikke styrte ned af Trapperne i de fattige, daarlige Huse, hvortil mine Undersøgelser førte mig. Jeg saae megen Nød og Elendighed, stundom — som det syntes mig — uforskyldt, og da var det deiligt at kunne hjælpe lidt — stundom var den aabenbart fremkaldt ved egen Synd og Skyld.

Ofte kom jeg i vanskelige Forhold. Saaledes maatte jeg engang allerøverst i et Hus klattre op ad en brøstfældig Stige, hvorfra jeg kom ind paa et halvmørkt Loft. Jeg søgte efter en Arbeidsmand, hvis Datter jeg gjerne vilde faae draget ud af de sørgelige Forhold, hvori hun levede, hvilket dog ikke kunde skee uden Faderens Samtykke, da hun endnu var umyndig. Som jeg gik langsomt fremad og flere Steder maatte føle mig for, stødte jeg pludselig paa en Mand, der sad i en underlig sammensunken Stilling og saae op paa mig med uhyggelige blodskudte Øine. Det var Pigebarnets Fader, og han var fuld, dog ikke saa drukken, at han ikke kunde forstaae, hvad jeg sagde. Til min Forbauselse indvilligede han hurtigt i mit Forlangende, det var vel sagtens, fordi han vilde gribe Leiligheden til at blive fri for at sørge for Barnet. Men da han i det samme reiste sig i sin fulde Høide, saae han saa ondskabsfuld ud, at jeg ikke turde tage Øinene fra ham et eneste Øieblik, medens jeg gik baglænds tilbage for at komme ned af Stigen. Heldigvis gik hele denne Affaire godt.

Ifølge Fængselsselskabets Love skulde der altsaa være to Directricer derved, dog varede det flere Aar efter Fru Gudes Død, før hendes Plads blev udfyldt, da det var vanskeligt at finde en Kvinde, der baade kunde og vilde paatage sig dette Hverv. Der var imidlertid 1. Octb. 1864 blevet oprettet en Stilling for en Inspectrice, der skulde staae under Fængselsbestyrelsen, bo i Straffeanstalten og føre Overopsynet med de kvindelige Fanger og med de saakaldte »Opsyn«, der i Reglen dengang var meget tarvelige, undertiden endogsaa daarlige Personer — men til hvem det daglige Tilsyn med Fangerne dog var betroet. Da det viste sig saa vanskeligt at finde en Directrice, blev det ved et Bestyrelsesmøde foreslaaet, at Inspectricen tillige skulde være anden Directrice. Dette forekom mig ret meningsløst, da hendes Gjerning nødvendigvis maatte fordre alle hendes Kræfter i n d e n f o r Fængslets Mure, medens Directricens Arbeide for en stor Del laae u d e n f o r Straffeanstalten. Da hele den øvrige Bestyrelse imidlertid fandt dette Forslag udmærket, vilde jeg ikke gjøre Indvendinger derimod. Det vilde formodentlig ikke have nyttet det mindste, da jeg ikke kunde stille nogen Kvinde i Udsigt, og saa lod jeg Sagen gaae sin rolige Gang, tilmed havde jeg intet imod netop ved dette Valg at blive saa godt som ene om den egentlige Directricegjerning, da jeg den Gang sad inde med et Fond af Kræfter, som jeg kun længtes efter at bruge.

Inspectricen og jeg stod paa en meget god Fod med hinanden, forsaavidt som der aldrig vexledes et uvenligt Ord imellem os. Men det var umuligt, at vi kunde være noget for hinanden, dertil var vi altfor forskjellige. Hun skøttede sit, og om et nærmere personligt Forhold blev der aldrig Tale. Jeg troer, hun paa en vis Maade var godhjertet og redebon til at hjælpe, men hun yndede at komme med tvetydige Historier, og selve Møderne blev derfor ikke behagelige ved hendes Nærværelse. I Begyndelsen var dog

Fængselsbestyrelsen yderst tilfreds med hende, de beundrede hendes Dygtighed, og jeg troer ogsaa, hun var et dygtigt Menneske. Men efterhaanden opdagede de flere mindre heldige Egenskaber hos hende, og da jeg en Morgenstund som sædvanlig kom ud i Fængslet, havde hun faaet sin Afsked uden foregaaende Varsel, — det var den 15. April 1873. Hun blev den første og eneste Inspectrice.

Nu skulde den ledige Plads som anden Directrice igjen udfyldes, og nu var min Anseelse voxet saa meget, at man ventede, jeg skulde foreslaa en eller anden, men hvor meget jeg end tænkte mig om, var det mig umuligt at komme med et passende Forslag, jeg kunde ikke finde den Kvinde, som jeg fandt ret egnet til Stillingen, og som tillige vilde modtage den. Hvorledes Spørgsmaalet kom op om at opfordre Grevinde Louise Schmettau til at træde til, staaer ikke klart for mig, men hun blev foreslaaet, og det blev overdraget til mig at tale med hende derom. Hun traadte saa ind i Fængselsselskabets Bestyrelse, men blev der kun nogle faa Aar, saa kom der en stor Catastrophe i min Gjerning, som jeg senere skal omtale, og som bragte hende og flere andre af Medlemmerne til at træde ud af Bestyrelsen. Men medens de Andre snart igjen traadte ind, ønskede hun ikke at gjøre det, da hun ikke syntes, at den Opgave laae for hende.

I min godt tyveaarige Virksomhed i Fængselsselskabet kom jeg til at arbeide sammen med forskjellige Præster.

Den første var Pastor Grønberg og saa kom en ældre Pastor Boesen, der iforveien havde virket saa meget ved andre Straffeanstalter, at han var træt af Arbeidet, og da han desuden var nødt til at give Informationer for at leve, kunde han ikke paatage sig meget mere end de regelmæssige Besøg i Straffeanstalten, og udenfor disse havde han ikke stort at gjøre med Fangerne. Efter ham kom den fortræffelige Pastor Munck, hvis Gjerning har efterladt adskillige

velsignede Spor, og han afløstes igjen af Pastor Wamberg, som kun blev der — jeg troer, det var i to Aar — og den Tid var altfor kort til, at han ret kunde sætte sig ind i de mange forskjellige Forhold. Efter ham fulgte Pastor Dalberg, som blev i mange Aar i Embedet.

Mit egentlige Arbeide i Straffeanstalten var ikke altid let, men det optog i høi Grad mine Tanker og min Tid, det var meget betagende og fængslende, ofte i høi Grad interessant. Jeg bevarer endnu mange Minder derom — baade lyse og mørke — fra den Tid af, da Cellefængslerne endnu ikke var indførte herhjemme, og jeg altsaa frit kunde færdes blandt Fangerne.

Hvor tydeligt erindrer jeg, da jeg allerførste Gang traadte ind i en af de store Arbeidssale, hvor en Mængde Kvinder var beskjæftigede paa forskjellig Maade. Alle var de iførte den afstikkende Fængselsdragt i halvt gult, halvt sort for Tugthuset, halvt graat, halvt gult for Forbedringshuset. Jeg fulgte med gamle Fru v. Pahlen, der ønskede at indføre mig blandt Fangerne, og en stor Mængde stimlede strax sammen om os. Fru v. Pahlen kjendte dem alle, og de vilde gjerne hver især have et Ord fra hende, adskillige nærmede sig ogsaa nysgjerrigt til mig, »den ny Dame«.

Der var mange forskjellige Ansigter, nogle man kunde blive helt bange for og andre, der saae saa uskyldige ud — det var da særligt de unge — at man slet ikke kunde begribe, at de tilhørte Forbrydersker. Jeg blev især opmærksom paa en ung Pige, der sky nærmede sig og pludselig greb fat i min Kjole, som hun kyssede. Hun var kjøn, havde store, brune Øine, mørkt Haar, en fin Hudfarve og ret regelmæssige Træk, der var noget ved hendes hele Fremtræden, der fik mig til at studse ved Tanken om, hvorledes hun dog var kommen i den afskyelige Tugthusdragt. Jeg fortalte hende, at jeg herefter vilde komme et Par Gange om Ugen og tilbringe nogle Timer i Præstens Værelse,

tillige spurgte jeg, om hun ikke kunde have Lyst til at søge mig der engang imellem. Hun kom strax den første Dag, jeg var der. Hun mente vistnok, at hun bedst kunde finde Forstaaelse hos mig, der endnu var ung selv, og snart kjendte jeg hele hendes sørgelige Livshistorie.

Hun var fra Bornholm, hvor hun som pur ung Pige var kommen i Tjeneste hos en Enkemand, der eiede en Bondegaard, og som benyttede hendes Ungdom og Uerfarenhed til at forføre hende. Han var en ond Mand, der havde druknet sin Kone i en nærliggende Brønd, dog det var der ingen, der vidste dengang. Han saae med Haardhed og Ligegyldighed paa Christines Fortvivlelse over den Tilstand, han havde bragt hende i, hun fødte omsider sit Barn, og det endte med, at hun i et Anfald af Sorg og Skam kastede det i en Brønd, som hun netop kom forbi. Hun blev øieblikkelig anholdt, og ogsaa Gaardmanden blev sat fast paa Grund af nogle mistænkelige Omstændigheder, der var komne op angaaende Konens Forsvinden, og først saa blev det opdaget, at han havde aflivet hende ved at kaste hende netop i den Brønd, hvori Christine senere kastede sit Barn. Manden hængte sig selv i Arresten, og Christine blev ifølge den Tids strænge Lovgivning dømt til at miste Livet, men senere, som det hed, benaadet med livsvarigt Fængsel.

Da jeg første Gang talte med hende, var hun som en vild, skræmmet Fugl, forfærdet over Menneskene og deres Haardhed og rystet ved Tanken om Guds Vrede — hun havde jo syndet, men jeg troer sikkert i en øieblikkelig Ophidselse og dreven til den yderste Grad af Fortvivlelse. Først efterhaanden lærte hun at forstaae, at Christus er kommen til Verden netop for at gjøre Syndere salige, og med usigelig Taknemmelighed greb hun Evangeliets Trøst. Jeg var jo selv endnu saa ung, havde ingen Erfaring i, hvad hun havde været udsat for og oplevet, men vi kunde bede

sammen og tale sammen om Vorherres Ord og Hans Naade, og vi havde mange gode, velsignede Timer i Præstens Stue.

Saa kom der en Tid, da jeg begyndte at frygte for, at et længere Ophold i Straffeanstalten ikke vilde være gavnligt for hende, at et saadant maaske snarere vilde hæmme end fremme hendes Udvikling. Jeg skrev derfor et langt Brev til Kongen, Christian den Niende, hvori jeg fortalte ham hele Christines Historie og indtrængende bad ham om at benaade hende paa hans Fødselsdag, der var lige forestaaende, og paa hvilken han altid pleiede at bruge sin Ret til at benaade enkelte Fanger. Han opfyldte min Bøn, og fuld af Taknemmelighed reiste Christine tilbage til sin Fødeø, hvor hun i adskillige Aar styrede Huset for en Broder, der var Husmand.

Jeg corresponderede med hende i flere Aar, men efterhaanden døde denne Brevvexling hen og i lang Tid hørte jeg ikke det Mindste fra hende. Da jeg engang mange Aar efter kom til Bornholm for at danne Filialer af Værneforeningen, kom jeg ogsaa tilfældigvis til det Sted, hvor jeg vidste, at Christine havde boet, og da jeg i Præstegaarden, hvor jeg opholdt mig, erkyndigede mig om hende, hørte jeg, at hun længe havde styret Huset for Broderen, at flere havde friet til hende, men altid faaet Nei, da hun syntes, hun ved sin Synd havde gjort sig uværdig til Samlivet med en hæderlig Mand. Endelig var der kommet en ældre Enkemand, der havde bedt hende saa indtrængende om at blive hans Børns Stedmoder, saa hun tilsidst havde givet efter for hans Bønner. »Og saa«, tilføiede Præstekonen, der fortalte mig den lille Historie, »har Christine ført et saadant Liv, at hun har vundet almindelig Agtelse og Kjærlighed, ja, jeg kan godt sige, hun har levet som et Exempel for hele Menigheden«. Da Christine hørte, at jeg var i Præstegaarden, kom hun om Morgenen til mig i mit Værelse, og det blev et bevæget, men velsignet Møde. Hun havde hørt, at

jeg var kommen til Bornholm som Forstanderinde for en kvindelig Værneforening, og hun udbrød, da hun sagde mig Farvel, med næsten samme Ord som en Anden havde brugt mange Aar før: »Ak, havde kun en eneste frelsende Haand været udstrakt mod mig, før jeg faldt, det er saa svært at rette sig, naar man først er faldet«. Disse Ord har ofte hjulpet mig, naar jeg arbeidede for og i Værneforenlngen.

Hvor forunderligt gik det ikke med Marie, der havde været paa daarlige Veie fra sin tidligste Ungdom og var straffet for Tyveri den ene Gang efter den anden. Hun betroede mig tilmed, at hun to Gange havde begaaet en forfærdelig Forbrydelse, som Ingen anede, idet hun havde taget Livet af to spæde Børn, som hun havde født i Dølgsmaal, og nedgravet begge Ligene i Nærheden af den Gaard, hvor hun dengang tjente. Gud hjemsøgte hende senere med alvorlige Sygdomme, og gjennem Frygten for Døden og Dommen blev hun vakt til Troen paa Livet og Naaden. Da hun var bleven løsladt, blev hun ansat ved et Hospital, hvor hun var til Velsignelse for mange Syge, navnlig havde hun en eiendommelig beroligende Ind flydelse paa mange Sindsyge. Saaledes fortalte en af Lægerne ved Hospitalet mig engang, at en gal Mand havde faaet fat i en svær Jernstang, som han vedblev at svinge til Forfærdelse for hele hans Omgivelse. Saa kom Marie, og idet hun gik tæt hen til ham, sagde hun paa sin stilfærdige Maade: »Giv mig Stangen,« og hun fik den strax. — Efter nogle Aars ihærdige Virksomhed døde hun i Fred med Gud og Mennesker.

Ja, det ene Billede efter det andet stiger frem for mig fra hine Dage, hvor jeg tilbragte saa mange Timer indenfor Fængslets Mure, men jeg vil dog endnu kun dvæle ved Christiane, hvis Historie er forunderlig og sørgelig tillige.

Hun hørte til de saakaldte »Isolerede« og var kun tretten Aar gammel, da jeg saae hende første Gang,

det maa have været lige i Begyndelsen af Tredserne. Jeg seer hende endnu saa tydeligt, som hun stod for mig dengang med det hvidgule Haar strittende til alle Sider, og de store vandblaa Øine stirrende paa mig med et comisk, opskræmmet Udtryk. Det var aabenbart, at hun næsten ikke kunde bare sig for at lee — de Unge leer jo ofte over Intet, og hun var dengang kaad som den vildeste Dreng. Jeg gjorde hende et Par ligegyldige Spørgsmaal, som hun besvarede med Enstavelsesord, og saa sagde jeg pludseligt: »Du maa gjerne lee, Christiane.«

Hun saae ganske forskrækket paa mig, men saa brast hun paa eengang i en uimodstaaelig Latter, der var lige ved at smitte mig, og fra den Dag af var vi Perlevenner.

Lidt efter lidt fik jeg hende til at indsee, at naar jeg kunde forstaae, at hun var barnagtig og lattermild, saa maatte hun ogsaa kunde begribe, at hun tiltrods for sin Ungdom var saa dybt nede i Synden, saa jeg kunde forlange og vente, at vi engang imellem maatte tale alvorligt sammen, og nu varede det ikke længe, før jeg vandt hendes Fortrolighed. Hun var et stakkels forvildet Barn, opvoxet i et elendigt Hjem, hvor den raa Fader mishandlede Moderen, der oprindelig var af bedre Familie, men igjennem et sørgeligt Liv var hun bleven i høieste Grad drikfældig og havde lært Barnet at drikke, hvad jeg dog dengang ikke havde den fjerneste Anelse om. Christiane, der var bleven straffet for Tyveri, var, tiltrods for sin unge Alder, maaske vanskeligere og med flere slette Tilbøieligheder end de fleste Voxne, og det var altid, som om det Gode og det Onde stredes i hende. Snart havde det ene og snart det andet Overtaget.

Hun fortalte mig, hvorledes den første Fristelse til at stjæle var kommen over hende. Hun havde en Broder, som hun holdt grumme meget af, og da han skulde confirmeres, ønskede hun inderligt at kunne skaffe ham noget Tøi. Hun gik en Aftenstund ud

paa Fælleden, hvor hun kastede sig paa Knæ og sukkede til Vorherre om at faa nogle Klæder til Broderen, derpaa gik hun lige ud paa Veien og stjal en Portemonnaie fra en Bonde, der godmodigt tilbød hende at kjøre med — for de stjaalne Penge kjøbte hun Tøi. — Lidenskabelig, trodsig og uudviklet som Christiane var, turde jeg paa ingen Maade slippe hende, da hendes Straffetid var udløben, men da hun var uconfirmeret, var det vanskeligt at faa hende anbragt, og Fængselsselskabet kunde og vilde ikke paatage sig den store Udgift at betale for hende, indtil hun kunde blive confirmeret. Jeg ønskede hende ud paa Landet, for at faa hende fjernet fra det elendige Hjem og de gamle, daarlige Forhold. Jeg henvendte mig til daværende Kammerherre, senere Geheimeraad Classen, som jeg kjendte godt, og han lovede beredvilligt gjennem Fideicommiset at skaffe Midler til at betale hendes Ophold i et Aar, — dog paa den Betingelse, at jeg skulde skaffe et Udstyr af Klæder til hende, og det satte mig lidt i Forlegenhed, da jeg dengang ikke havde ret mange Penge at raade over og ikke mange Forbindelser.

Saa traf det sig — saa heldigt havde jeg nær sagt — at jeg faldt og forstuvede den venstre Arm. Jeg kom — som min gamle Fader pleiede at sige »i fuld Fart som et Dampskib« — ude paa Nørrebro, pludseligt gled jeg ud i det glatte Føre og faldt. I et Øieblik var der sort af Mennesker om mig, nogle løb efter en Drosche, og en ældre Herre, der hjalp mig op, kjørte med mig til mit Hjem. Jeg husker endnu, at jeg paa Trappen fik heftige Opkastninger, og at han yttrede, at jeg skulde ikke bryde mig om det, han var en gift Mand, — midt i min Kvide kunde jeg ikke lade være at smile. Han kom senere flere Gange for at høre til mit Befindende, men jeg er saa utaknemmelig, at jeg helt har glemt hans Navn.

Saa blev min Arm trukket i Led, hvad der gjorde dygtigt ondt, og jeg blev nødt til at holde mig i

Stilhed i flere Uger, og saa sad jeg tidt og tænkte paa Christiane, og paa hvorledes jeg bedst skulde faae hende hjulpet. Penge til Klæder til hende vilde jeg skaffe tilveie, og jeg spurgte mig selv, om jeg ikke kunde fortjene Noget paa en eller anden Maade. Lige med et fik jeg en Tanke, som jeg strax bragte til Udførelse, idet jeg satte mig hen og skrev en lille Fortælling, som jeg kaldte »Inger«, og gjennem Frøken Mathilde Ørsted fik jeg den optaget i et Maanedsblad, ved Navn »Aftenlæsning«, som hun redigerede.

Det var altsaa ikke Begeistring, idetmindste ikke for at skrive, som dengang gav mig Pennen i Haand, og der fremkom ogsaa kun en jevn lille Historie, der senere dog fik en vis Betydning for mig selv, idet to forskjellige Kvinder flere Aar efter har sagt til mig: »Det var en lille Fortælling, der hed »Inger«, som første Gang vakte alvorlige Tanker hos mig.« Og ingen af dem havde eller kunde have den ringeste Anelse om, at jeg havde skrevet denne Historie, da jeg kun har skrevet under — endogsaa forskjellige Mærker — og dengang aldrig talte om disse Bagateller til Nogen. Senere oversatte jeg en stor Mængde Ting og skrev flere Fortællinger for at faae nogle Penge til at give ud, og Alt blev indgivet til Aftenlæsning, »St. Claras Kors,« »Juttas Historie,« »Gjenboerne,« »To Kvinders Liv« — saaledes hed nogle af disse Fortællinger — de øvrige husker jeg ikke mere.

For mine første selverhvervede Penge fik lille Christiane et godt Udstyr og kom ud paa Landet til christelige Gaardmandsfolk i Ringsted Egnen, hvor hun blev, indtil Pastor Anger havde confirmeret hende, og vistnok et Aarstid omtrent derefter. Denne Familie anede ikke hendes Tilbøielighed til Drik, ligesaa lidt som jeg selv endnu havde nogen Idé derom, underlig nok viste den sig heller ikke en eneste Gang, medens hun var hos dem, men saasnart som hun var kommen derfra og igjen ud i Livet paa egen Haand, faldt hun hurtig tilbage til den gamle Synd — naar hun var

fuld, stjal hun, og hun har mange Gange senere været i Straffeanstalten. Hele Aar ad Gangen har hun holdt sig borte fra mig, fordi hun, som hun sagde, ikke vilde bedrøve mig med, at jeg skulde see hende i hendes Fornedrelse. Mange andre Hænder har været udrakte for at hjælpe hende — dog hidtil har hun skuffet dem alle — hendes tidlige Barndoms Synd har altid paany vundet Overhaand. Og dog haaber jeg i dette Tilfælde, man kan maaske sige næsten med Haab mod Haab, jeg kan ikke tro andet, end at de mange Ord, som af Forskjellige er talte til hende i Kjærlighed og Tro engang vil spire og bære velsignet Frugt.

MIT FØRSTE SELVSTÆNDIGE HJEM, MINE FORÆLDRES OG MIN BRODERS DØD

Medens Fængselsselskabet og forskjellige andre Gjerninger optog min Tid udadtil, tilbragte jeg omtrent halvsjette Aar — fra 1860 eller 61 — i Pastor Blædels Hus. Jeg havde mine Værelser paa anden Sal, aflukkede ved en lille Entrée. Først holdt jeg mig endel for mig selv, men det varede ikke længe, før de tilbød at tage mig helt i Kost, og jeg var glad ved dette Forslag, da det bragte mig mere i Berøring med Familien paa samme Tid, som jeg kunde leve mit eget selvstændige Liv i min lille Leilighed, der var hyggeligt indrettet.

Saa kom der en Tid, da der skulde foretages en Udvidelse af Præstegaarden, og da jeg ikke havde Brug for den større Leilighed, som vilde fremkomme derved, fandt jeg, at jeg maatte tale det afgjørende Ord, som de Andre ikke vilde sige, at det var mig, der maatte udtale, at nu maatte jeg flytte og danne mig en egen Husstand.

Det var mig en stor Sorg at skulle forlade de kjære Venner, som jeg var bleven knyttet saa fast til i de Aar, vi havde levet under Tag sammen; paa den anden Side mistede jeg dem jo ikke ved at flytte, men opnaaede tillige det Gode, som man aldrig kan være taknemmelig nok for: et eget, selvstændigt lille Hjem. Det Ord Hjem har en særlig tryllende Klang, hvad enten det er stort eller lille, rigt eller fattigt — det er den Plet paa denne Jord, som Gud har givet os til at leve og virke i, og naar det rummer Hans Fred og Velsignelse, er der altid godt at være. Helst skulde hvert jordisk Hjem være som en svag Afspeiling af det store himmelske heroventil — men desværre, vi er Alle endnu langt tilbage.

Mit første lille selvstændige Hjem var paa Østergade i Svaneapothekets Gaard. Da jeg skulde forlade Blædels, var det underligt nok paa en Tid, hvor der var Mangel paa Leiligheder, og tre Uger før Flyttedag havde jeg endnu ingen fundet, som jeg kunde bruge — da fik jeg et Tilbud fra Fru Apotheker Benzon, som jeg kjendte lidt til, fordi hun engang havde været i Huset hos Blædels, medens min Broder som Dreng var i Pension der, og havde fra den Tid bevaret lidt Godhed for mig. Hun foreslog, at jeg skulde bruge en forresten yndig lille Kvistleilighed i deres Hus som »Venteleilighed,« indtil jeg kunde finde noget Bedre, og det Tilbud var jeg glad ved at modtage, da det var mig en betryggende Følelse at flytte ind i et Hus, hvor der boede Mennesker, som havde lidt Interesse for mig.

Paa Østergade begyndte altsaa i 1866 eller 67 min første lille Husstand, der bragte mig mange smaa Glæder særligt i Retning af at kunne see mine Venner hos mig, men ogsaa adskillige huslige Bryderier.

For det Første havde jeg dengang kun meget smaa Midler at raade over — kun halv Vallø-Hæving — og jeg satte min Stolthed i at kunne komme ud af det uden at bede min gamle Fader om Tilskud.

Det var maaske ikke altid saa let for en oprindelig flot anlagt Natur, der skal lære sig selv Økonomi, og det i streng Maalestok, men senere har jeg været glad ved disse knappe Aar, da jeg derved lærte at faa Pengene til at strække langt, hvad der ikke er saa ganske nemt for den, der har været forvænt fra tidligere Aar. Engang havde jeg det samme til at klæde mig for, til Fornøielser, og hvad jeg ellers vilde bruge det til, som jeg nu maatte leve af. Min Mødrenearv havde min Moder, før hun døde, bedt mig om at maatte tilfalde hendes anden Mand, for at han ikke skulde nødes til muligt at hæve sin Forretning, og jeg havde strax indvilliget deri og fraskrevet mig Alt, da jeg synes, der er den Slags Forhold, hvor Penge ikke maa komme imellem — jeg gjorde det altsaa, men udelukkende for at lette min Moder hendes Livs Besvær.

Hvad der strax voldte mig mange smaa Bryderier i det daglige Liv i min lille Husstand var et Experiment med »at gjøre godt,« der faldt høist uheldigt ud.

Til den eneste Pige, jeg skulde have hos mig, valgte jeg et ældre Menneske, som jeg havde lært at kjende i Straffeanstalten, hvor hun oftere havde siddet for mange forskjellige Forbrydelser. Jeg havde haft meget at gjøre med hende derinde, nu mente hun at være bleven christelig vakt, hun bildte sig det vist ogsaa selv ind, og i hvert Fald troede jeg hende paa hendes Ord, der nok var sande for hende i det Øieblik. Hun sagde, og det troer jeg, hun mente, at jeg havde været Redskabet i Guds Haand til at vække hende, derfor var det nu hendes høieste Ønske at komme til at tjene mig, og jeg fæstede hende altsaa. En i sin Tid i de Grundtvigske Kredse meget bekjendt og anseet Mand sagde engang til mig: »Underligt nok er det saa vanskeligt at have udannede Mennesker, der tro sig vakte, i sit Brød,« og de Ord maatte jeg sande mange Gange.

For min Pige var det Vigtigste af Alt at komme i Kirke til enhver Tid hos en bestemt Præst og til

saamange Møder som muligt, derfor maatte ethvert Arbeide, enhver huslig Pligt staae tilbage, og Alt, undtagen det Aandelige, blev smaat og ligegyldigt. Foreholdt jeg hende f. Ex., at hun ikke maatte bruge mine fine Damaskes Servietter til at skure Kjøkkenbordet med, eller at hun helst maatte blive ved sin Strygning, naar Ovn og Jern var varme, istedetfor pludseligt at løbe hen til Præsten, naar jeg var borte, fordi det faldt hende ind, at hun vilde tale med ham, saa mente hun, at »Frøkenen tænkte altid paa de jordiske Ting.« Naar jeg kom ud i Spisekammeret, var alt Kjødet undertiden forsvundet. Medens jeg var ude, havde der været en Fattig, og saa havde Pigen givet hende Kjødet, det var jo kun hendes Pligt, og hun kunde vanskeligt forstaa, at Maden ikke var hendes egen. Tilstanden blev efterhaanden saa uudholdelig, at jeg maatte lade hende komme bort efter et Aars Forløb, det var en fuldstændig Falliterklæring for mig. Men da hun var borte, kom der først Fred over Hjemmet.

Min Moder var død i 1862, — og 1872 mistede jeg min Broder. Han og jeg havde ikke levet meget sammen, siden vi var Børn, idet han som Officer var bundet til Nestved, hvor han var blevet gift med Thea Kiær, Datter af Godsforvalter Kiær paa Herlufsholm, medens min Virksomhed knyttede mig til Kjøbenhavn, men vi saaes dog ret jevnligt, og hvor forskjelligt end Livet havde udviklet os, holdt vi meget af hinanden, det viste sig særligt under hans sidste Sygdomsperiode. Der kom en Dag uventet et Telegram, om ieg vilde komme til en bestemt Tid til Communehospitalet, hvor jeg vilde træffe Sophus, som skulde indlægges der, og han kom ganske rigtigt, fulgt af Oberst Gottlob Castenschiold, hans Kammerat og gode Ven.

Min Broder var Premierlieutenant ved Dragonerne, en dygtig Officer og umaadelig haardfør, som det er mig fortalt, tillige meget afholdt af de andre Officerer, mellem hvem han ofte gik under Navnet: Kammeraten.

En Dag styrtede hans Hest med ham i Ridehuset, hvorved han fik et stærkt Stød i Underlivet, endel af Kjæbebenet blev slaaet ind, saa Blodet styrtede frem, men han tørrede det blot af, stod op og red videre. Senere omtalte han aldrig, at han havde Smerte, indtil han paa engang ligesom sank sammen og maatte indlægges paa Hospitalet. Medens han var der, besøgte jeg ham ofte, og vi talte sammen om mange Ting, ogsaa om Christendommen, og ofte var det ganske vist mig, der blev ved at tale, naar han ifølge sin inde-

Sophus Barner.

Thea Barner, f. Kiær.

sluttede Natur ikke sagde ret meget, men han hørte dog efter paa sin stille Maade, og jeg kunde mærke, at han var glad ved, naar jeg kom.

Imidlertid vilde han ikke blive paa Hospitalet og kom saa til at ligge hos sine Svigerforældre, der eiede en Villa paa St. Knudsvei, her kunde hans Hustru pleie ham, og han kunde dagligt see sine to smaa Sønner.

Saaledes laae han i længere Tid, saa stødte der en Brandbyld til, som gjorde Ende paa hans Liv, tidligere end vi Alle havde ventet.

Kun kort Tid overlevede hans Enke ham, saa blev ogsaa hun kaldt bort fra sine to smaa Drenge, der

nu stod forældreløse uden at have Begreb om, hvilket uerstatteligt Tab de havde lidt.

Jeg fik nu meget at tænke paa i Henseende til, hvorledes det skulde blive indrettet bedst for de To.

Som saamange andre ensomme Kvinder havde jeg ofte haft Lyst til at tage en lille Pige til mig — det er vel en Kjærlighedstrang, der er nedlagt hos de fleste Mennesker, og som menes at kunne tilfredsstilles paa denne Maade. Dog stod det bestandigt klart for mig, at hvis Vorherre vilde bruge En til at hjælpe et lille forældreløst Væsen, saa vilde han nok anvise En et saadant Barn. Jeg synes altid, man maa være varsom med ikke at forvexle sin egen Lyst med Guds Villie.

Nu blev de to Børn, der stod mig nær, forældreløse, men den Omstændighed, at det var Drenge, stod for mig som et afgjørende Vink, at jeg ikke skulde tage noget Barn til mig. Jeg havde aldrig tænkt mig andet end en Pige, og havde jeg skullet have en saadan, var det vel blevet Piger, som min Broder havde efterladt sig. Nu blev der ikke engang spurgt mig om, hvorvidt jeg vilde have Drengene, da det saa afgjort mentes, at de helst skulde i Huset, hvor der var en Mand, der kunde veilede dem. Jeg ønskede i dette Tilfælde som i saamange andre, at vi kunde see Vorherre og Hans Vei — om Dagen i en Skystøtte, om Aftenen i en Ildsøile, saaledes som vi læser om det i det gamle Testamente. Saa vidste vi, hvilken Vei vi skulde gaae — nu maa vi handle i Troen og haabe, at vi vælger det Rette.

Jeg søgte i mine Tanker, hvilken Familie vi helst skulde henvende os til angaaende Børnene, og efter nøie Overveielse og efter at have talt derom med Sophus Barner paa Eskildstrup, der var bleven Børnenes Formynder, blev de anbragte hos Capitain Hansen paa Nøisomhedsvei, hvor de fandt et christeligt, kjærligt og godt Hjem, og hvor jeg kunde see dem saa meget, jeg vilde.

Det var svært for min stakkels gamle Fader at miste sin eneste Søn. Han levede, som han holdt mest af, ret stille, men mig kunde han jo altid naae, og vi havde det rart og hyggeligt sammen, især naar han kom til Middag, og jeg kunde more mig med at give ham hans Livretter. Om Eftermiddagen havde vi mange gode Samtaler med hinanden — min Cousine fra Lerchesminde, som han holdt grumme meget af, kom undertiden ogsaa med — eller Constance Whitte — det skulde altid være Nogen fra gamle Dage!

I Sommeren 73 havde min Fader leiet sig ind i et Hotel i Helsingør og var veltilfreds med sit Ophold der, indtil der pludselig kom Telegram til mig til Birkendegaard, hvor jeg netop opholdt mig, om at komme hurtigst muligt, da han var bleven meget syg. Ville fulgte mig strax til Kalundborg, da jeg for ikke at spilde et Øieblik havde besluttet at tage med et lille Dampskib, der gik mellem denne By og Kjøbenhavn — jeg haabede at kunne blive landsat underveis i Helsingør. Dengang var der ikke saamange Jernbaneforbindelser.

Det var en saa forrygende Storm, at Skibet var lige ved at vende om ved Udløbet af Fjorden, men Capitainen vilde dog gaae videre, og jeg var naturligvis glad ved at komme afsted. Alt blev tøiret saa fast som muligt, Æsker og Haandkofferter blev bundne rundt om Bordet i Kahytten, og saa stod Skibet udefter, medens man bogstaveligt maatte klamre sig til Køien for ikke at styrte ud, men underligt nok blev jeg ikke et eneste Øieblik søsyg, dertil troer jeg, at min Sindsbevægelse var altfor voldsom.

Det var en rædselsfuld Nat. Naar jeg engang imellem aabnede Øinene, saae det ud, som om Kahytsdøren stod oppe i Loftet; der var en øredøvende Larm af Bølgernes Brusen, Stormens Hylen, Raslen af Toug og Jernkjæder, Brølen og Hvinen af Køer og Svin, Stønnen af søsyge Mennesker — og saa den knugende Angst for at komme for sent.

Da vi kom ud for Helsingør, prøvede jeg paa at reise mig op, men kunde bogstaveligt ikke staae paa Benene, endelig kom der en Mand og hjalp mig op paa Dækket. Capitainen mente først, det vilde være helt umuligt at faae Forbindelse med Land i et saadant Veir, dog da han hørte, hvad det gjaldt om, var han meget forstaaende og gjorde Alt, hvad der stod i hans Magt, for at hjælpe mig. Først blev en Baad firet ned, og bagefter maatte jeg med en Del Besvær samme Vei. Baaden maatte kæmpe sig frem gjennem de oprørte Bølger, men omsider naaede vi Skibsbroen, Matroserne hjalp mig i Land, men da de naturligvis maatte vende tilbage til Skibet, stod jeg omtrent Kl. 4 om Morgenen paa Broen ganske alene, gjennemblødt af Regn og Søvand, rystende af Kulde og Sindsbevægelse og uden at ane, hvor jeg skulde gaae hen. Omsider fandt jeg et Menneske, der tjenstagtigt viste mig Hotellet, hvor jeg fandt min kjære Fader liggende i Sengen. Han havde igjen havt et apoplektisk Tilfælde og var meget syg, dog ved Bevidsthed.

Det var svære Dage, der kom nu i det ikke meget hyggelige Hotel, hvor man med sin bedste Villie umuligt kunde skaffe Alt tilveie, hvad en stakkels Syg trænger til. En Læge var strax kommen tilstede, og en Sygepleierske, nemlig en gift Kone med hendes Mand, blev antagne, da et enkelt Menneske ikke kunde løfte den temmelig svære Patient.

Ville kunde desværre ikke komme til mig, da hun var bunden til sit Hjem ved de mange Børn, men Soffy Lerche tog flere Gange til Helsingør og boede hos mig paa Hotellet en Dag over for troligt at dele de lange Timer med mig — men for det meste var jeg dog ene om Ansvaret ved Pleien. Det var pinligt at see min Fader saaledes ligge hen, tilsyneladende var der dog, Gud ske Lov, ikke store Smerter, ofte var han uden Bevidsthed, men naar denne vendte tilbage, var han fuldstændig klar, altid mild, kjærlig og taknemmelig for hver lille Smule, man kunde gjøre for

ham. Et Par Gange sagde han til mig med sagte fast Stemme: »Du har altid været en god Datter mod mig, det vil glæde Dig at tænke paa senere.« Gud veed, der har manglet meget, men Villien var der altid.

Da min Fader var kommen lidt til Kræfter efter dette Sygdomsanfald, ønskede Lægen, at han skulde føres ind til Kjøbenhavn til et Hospital, da han trængte til bedre Pleie, end det var muligt at skaffe ham paa Hotellet, hvor de tilmed begyndte at være kjed af at beholde en Patient saa længe. Den sørgelige Flytning fandt Sted i en Vogn, den Maade hvorpaa Lægen mente, at den Syge kunde transporteres med mindst Ulempe for ham selv, da han kunde ligge i Sengklæder.

Efter at Patienten var kommen til Ro paa Communehospitalet, indtraadte der tilsyneladende nogen Bedring i hans Befindende, og Lægerne mente, at denne Tilstand vilde trække ud i Maaneder, maaske et halvt Aar. Daarlig og overanstrængt som jeg var, fik Soffy mig under disse Omstændigheder overtalt til at følge med hende ud til Benzonsdal for at hvile et Par Dage, da jeg ikke var længere borte der, end at jeg kunde naae ind til Byen paa en Timestid. Paa Hospitalet lovede de at telegraphere efter mig, hvis der skulde indtræffe den allermindste Forandring.

Men allerede næste Morgen kunde jeg ikke udholde at være borte længere og tog igjen ind til Hospitalet — Gud ske Lov! Thi et Par Dage efter døde min Fader og ikke for Alt i Verden vilde jeg have undværet at være hos ham i hans sidste Timer. Optagelseshusets daværende Bestyrerinde, den prægtige Frk. Povelsen kom tilfældigvis ud for at see til mig, og hun delte den veemodige Afskedsstund med mig. Min kjære Fader døde i August 1873.

NYE BEKJENDTE OG VENNER

Med sin sædvanlige Omhu for mig havde min Fader før sin Død sagt, at en lille Sum af, hvad han kunde efterlade mig, syntes han, jeg skulde anvende til en Udenlandsreise, da jeg i saamange Aar havde ønsket brændende at see mig om i Verden. Jeg havde ikke ment tidligere at kunne forlade Danmark med en god Samvittighed, saalænge som min Fader endnu levede og maaske pludseligt kunde komme til at trænge til mig. Men før min Tanke vender sig til min første Reise, maa den et Øieblik dvæle ved de forskjellige Mennesker, som jeg lærte at kjende efterhaanden som Aarene gik.

Allerede medens jeg endnu boede i Kjøge, havde jeg jo faaet mange Bekjendte og adskillige Venner, og efter at jeg igjen var kommen tilbage til Kjøbenhavn, udvidede denne Kreds sig bestandig mere og mere, endskjøndt jeg aldrig har søgt eller taget Del i den store Selskabelighed. Jeg troer, det er det Rigtigste, det Naturligste og mest Udviklende at have sine Venner i alle Samfundsklasser, eller i hvert Fald i forskjellige, medens det indskrænker det aandelige Syn og let gjør et Menneske sneverhjertet kun at bevæge sig i en enkelt Kreds.

I de Aar jeg boede hos Blædels lærte jeg i deres Hus adskillige Mennesker at kjende, blandt Andet ikke faa Præster, hvoraf jeg i min tidligere Omtale af Pastor Blædel har nævnet Flere, men dog her endnu vil tilføie Enkelte som: Hohlenberg, Johannes Fibiger, dengang Capellan ved Garnisonskirken, Hjort, senere Provst i Nyborg, der har skrevet en Biographi over Blædel o. fl. A. Provst Blædel i Nustrup i Sønder Jylland, senere Præst i Kjeldby paa Møen, den ældste af Blædels Brødre, saae jeg ret jevnligt, han var en Mand, som jeg kom til at sætte Pris paa baade fra Hjertets og Forstandens Side. Fru Blædels Søster-

sønner, Frederik og Nicolai Bøgh, havde fundet et Hjem hos deres Onkel og Tante, Frederik Bøgh døde i en ung Alder, med den anden, Professor Nicolai Bøgh, staaer jeg stadig i en, om end ei hyppig, saa dog venskabelig Forbindelse*.

Den bekjendte Charles Bøhme, en af Lederne af den Irvingianske Bevægelse i Tydskland, lærte jeg ogsaa at kjende i de Aar. Jeg troer, det var ham, som bevirkede, at Blædel en Tid følte sig dragen af enkelte Ting i Irvingianismen. Han og hans Hustru besøgte senere Charles Bøhme i Tydskland, men da han saae det Hele paa nært Hold, tabte det sin Tiltrækning. Hvem jeg ligeledes traf hos Blædels var Frøken Mathilde Meinert, der døde som Forstanderinde for Enkedronning Caroline Amalies Pleieforening, Frk. Øllegaard Schou, senere Priorinde paa Støvringgaard, Frk. Caroline Hanch, en meget begavet Dame, og Frk. Louise Conring, der senere blev Forstanderinde for Diakonisse Stiftelsen. Frk. Conring var dengang ansat som Inspectrice ved Pleiestiftelsen i Amaliegade, der stod i Forbindelse med Fødselsstiftelsen, saa hendes Gjerning var at tilsee Barselkonerne og de smaa Børn, som fødtes derinde, men særligt havde hun Tilsyn med de smaa uægte Børn, som kom ud i Pleje derfra. Hun kom jevnligt til Blædels, og der mente de, at skjøndt hun var endel Aar ældre end jeg, maatte vi dog sikkert passe sammen i nogle Retninger paa Grund af de philantropiske Interesser, som vi begge havde havt fra Ungdommen af.

Paa Blædels Anbefaling modtog jeg trygt Frk. Conring og i hin længst forsvundne Tid kom vi ikke saa lidt sammen. Hun var en ret eiendommelig Personlighed baade af Indre og Ydre, det sidste fandt Mange ikke tiltalende, ogsaa følte Adskillige sig stødte ved hendes korte Væsen og Maade at være paa. Men en Personlighed var hun i alt Fald, og der boede meget i hende.

* Professor Bøgh er senere død.

Hun var lille af Figur, mørk, med spids Næse og uregelmæssige Træk, hendes eneste Skjønhed var de store blaa, kloge Øine med de lange sorte Øienvipper, der undertiden sænkede sig over dem som et Slør — paa mig gjorde dette altid Indtryk af, at hun vilde dølge sine Tanker.

Hele hendes Ydre var allerede dengang præget af den Energi, som hun senere viste i fuldt Maal, baade i sit Forhold paa Diakonisse Stiftelsen og ved den Sjælsstyrke, hvormed hun overvandt sine legemlige Smerter og holdt det skrøbelige Legeme opreist lige til det Sidste. Der var i hendes Character noget Strengt men ved Siden deraf megen Kjærlighed, en stærk Følelse, der næsten kunde blive til Passion ligeover for Enkelte. Endel af hendes Breve har jeg tilintetgjort, fordi jeg syntes, der var noget overdrevent i dem, som naar hun f. Ex. kaldte mig sin Paradisfugl — men gjennem Brevene saae man, at hun havde stærke Følelser, hvad Mange har tvivlet om. Hun holdt i hvert Fald meget af mig, og jeg troer virkelig, at hun paa den Tid ønskede mig til Forstanderinde paa en eventuel Diakonisse Stiftelse, som dengang rigtignok kun existerede herhjemme i hendes og mine Tanker — først flere Aar senere blev den til Virkelighed. Jeg erindrer flere Yttringer, der tydede paa, at hun paa den Tid havde dette Ønske, saaledes tog hun en Dag min Haand og sagde: »Den er lille, men der er Kraft i den, og jeg veed Ingen, som jeg hellere vilde bøie mig for som Forstanderinde paa en Diakonisse Stiftelse end Dem« — dog jeg vidste allerede da, at det vilde jeg ikke være, fordi jeg aldrig har havt Interesse for Sygepleie. Med Guds Hjælp faaer man vel Taalmodighed og Indsigt til at pleie dem, der staaer os nær, og som vi skal sørge for, men at tage Sygepleien op, fordi man elsker den, kan jeg ikke tænke mig.

Hvor jeg ofte traf sammen med Frk. Conring var hos gamle Enkegrevinde Holstein Holsteinborg, født

Reventlow, som dengang boede i Bredgade 25 tæt ved Garnisons Præstegaard. Min Moder havde som ung Pige været Maaneder ad Gangen i Besøg paa Holsteinborg, hvor der dengang føltes Savnet af en Datter, og hun har ofte fortalt mig om Livet der.

Den daværende Grev Holstein og hans Hustru hørte til vore første Philantroper, de stiftede saaledes Holsteinsminde og gjorde i det Hele taget meget godt. De var tillige stærkt grebne af Pietismen, deres Hus var yderst tarveligt, og der holdtes endel Møder, som ikke altid interesserede Ungdommen, idetmindste sagde min Moder engang imellem: »Og saa var der altid en troende Skrædder, som skulde tale.«

Enkegrevinde Holstein Holsteinborg

Da vor senere Konge, Christian den Ottende, engang som Prins kom i Besøg paa Holsteinborg sammen med sin Gemalinde og som sædvanligt ønskede at faae et Parti om Aftenen, fandtes der ikke et Spil Kort i hele Huset, men en af Kavallererne, der havde havt en Anelse herom, havde været saa forsynlig at tage et Par Spil med, saa Prindsen fik dog sit Ønske opfyldt.

Grev Holstein havde i sin Tid ført min Moder til Brudeskamlen, fordi hendes Fader dengang var død, og da Grevinde Holstein som Enke flyttede til Kjobenhavn, blev jeg strax ført til hende — jeg var da omtrent en halv Snes Aar gammel. Da jeg senere i 1859 kom tilbage til Kjøbenhavn, modtog hun mig hjerteligt og ønskede, at jeg ofte skulde tilbringe Søndagen hos hende, og der traf jeg altsaa oftere Frk. Conring og de to gamle Frøkner Hviid, der begge endte deres Dage paa Wemmetofte, den ene som

Priorinde. De havde dengang leiet et Par Værelser, der hørte til Grevinde Holsteins Leilighed og »mine Hviidter«, som hun kaldte dem, kom ofte ind til hende. Jeg traf ogsaa undertiden en Præstedatter, hvis Fader i sin Tid havde været ansat paa Godset, og hun gjorde et dybt Indtryk paa mig, da jeg en Dag traf hende efter Kirketid, og hun havde hængt sit Lommetørklæde til Tørre med de mange Taarer, som hun havde fældet ved Prædikenen!

Jeg vil ikke paastaae, at det var morsomme Søndagaftener, jeg tilbragte i Bredgade 25, medens Grevinde Holstein læste først en Prædiken og senere uendelige tydske Missionsberetninger høit for sine tre Tilhørere, da jeg oprigtig talt fandt, at naar man om Formiddagen havde været i Kirke og hørt Blædel holde en udmærket Prædiken, saa kunde man trænge til ogsaa lidt Andet. Men paa den anden Side holdt jeg af Grevinde Holstein, af den milde moderlige Maade, hvorpaa hun altid behandlede mig. Jeg ventede desuden ikke just »Fornøielse« hos hende. Jeg havde i frisk Minde, at hun engang, da jeg lige var fyldt atten Aar, spurgte mig: »Du bryder Dig vel ikke om at dandse — Du veed vel, det er Synd?« Det veed jeg ikke, men jeg veed, at jeg har længtes efter at dandse — men paa Grund af de alvorlige og splittede Forhold, hvori jeg levede i min Ungdom, har jeg kun været paa det eneste rigtige store Bal, hvor jeg morede mig saa deiligt — jeg kan ikke tro, det var Synd!

Grevinde Holstein elskede Enkedronningen, og med en vis Naivetet sagde hun til mig: »Det er underligt nok, men min søde Dronning falder undertiden i Søvn, naar jeg læser mine Missionsberetninger høit for hende« — jeg forstod det saa godt og kunde sympathisere dermed.

MIN FØRSTE UDENLANDSREISE

Efter min Faders Død ønskede jeg altsaa at komme til at reise, dels for at hvile lidt ud fra det meget Arbeide, men først og fremmest fordi jeg fra min tidligste Ungdom havde sukket efter at see noget af Guds store, deilige Verden.

Det traf sig nu netop saaledes, at min Familie paa Benzonsdal: Soffy Lerche med Mand og Datter ønskede at gjøre en Reise til Udlandet i 1875, og de foreslog mig at være med paa denne Tur, da de gjerne vilde være Fire ifølge, saa det passede godt for mig, der søgte Reiseselskab. Vi skulde dele alle Udgifter.

Det var første Gang, at jeg skulde udenfor Danmark og see saameget Interessant og Skjønt. Jeg var opfyldt af brændende Forventninger baade om de Mennesker og de Egne, som jeg haabede at komme til at see. Hvad Menneskene angik, blev mine Forventninger noget skuffede, man er jo forskjelligt indrettet, og da min Familie hørte til de »exclusive« Naturer, gav vi Drikkepenge til Conducteurerne for at blive ene i Coupéerne og gik sjelden ned i »Salonerne«, hvor man pleier at stifte Bekjendtskaber eller i hvert Fald tale flygtigt med de forskjelligste Mennesker.

Den anden April 1875 begyndte vi Reisen i osende Regn, og da vi seilede fra Korsør til Kiel, horte man Isen skure mod Skibets Sider, dog hvad gjorde det os, vi drog jo mod Sydens Deilighed, mod Lys og Sommer. Veien gik over Hamborg og Hannover, og saa naaede vi Würzburg, den første katholske By, som jeg nogensinde havde seet, og som derfor gjorde stærkt Indtryk paa mig med sine mange Madonnabilleder og Crucifixer, der prydede de gammeldags Huse. I Würzburg saae jeg for første Gang en Procession, der bragte den hellige Hostie til en Døende,

medens alle Folk, som kom forbi, faldt paa Knæ til-høire og venstre.

Ja hvor Alt interesserede mig, hvor jeg skulde have Oplysning om Alt. Saaledes saae jeg en Dag fra Vinduet flere unge Pigebørn og Drenge gaae forbi med et sammenlagt Lommetørklæde og en Appelsin i Haanden, og jeg spurgte strax en Opvarter, der netop kom ind i Stuen, hvad det betydede. Han svarede, at den Skik nok oprindeligt kom deraf, at Folk havde frygtet for Smitte i Kirkerne, hvor Ligene ofte hen-stod meget længe. Derfor var det endnu Brug mange Steder i Syd Tydskland, ogsaa i hans Hjemstavn, at Folk mødte med Citroner i Haanden, naar der var Begravelse. De Andre lo over min Videbegjærlighed og mente, at Opvarteren havde narret mig, men ad-skillige Aar senere kom jeg ganske tilfældigt til at see i et Tidsskrift, at denne Skik med Citroner endnu havde bevaret sig i flere Egne af Syd Tydskland.

Fra Würzburg besøgte vi München med dens mange herlige Samlinger af Kunstværker, og Inns-bruch, Andreas Hofers By, hvor alt minder om ham, og derfra skulde vi over Brennerbanen til Italien, mine Længslers Maal gjennem mange, mange Aar.

»Kennst Du das Land, wo die Citronen blühn, Im dunkeln Laub die Goldorangen glühn», jublede og sang det inden i mig.

Jernbaneturen over Brenner er en af de skjønneste, som jeg nogensinde har gjort — jeg har senere fore-taget forskjellige andre — men dette var min første Tur gjennem en Bjergegn, og jeg var aldeles betagen.

Veien fører gjennem en Mængde Tunneler — i Begyndelsen bestandigt opad. Vi havde ikke kjørt ret længe, før Landskabet begyndte at antage en vild romantisk Character, der blev mere og mere storslaaet, jo længere vi kom frem. Høiere og høiere hævede Banelinien sig langsmed de svimlende Afgrunde, og i Dybet brusede Innfloden forbi de mange smaa Huse og Kirker nede i Dalen. De blaagrønne Graner, de

lyse Birke og Lærketræerne med deres fjeragtige Løv dækkede de nederste Skraaninger, det saa smukt ud med de skinnende Sneestriber derimellem, og hvor Skoven hørte op, saaes Bjærgenes hvidklædte Toppe.

Ved begge Sider af Jernbanelinien løftede Klipperne sig som mægtige graa Vægge, og ned over dem og ud fra de dybe Kløfter rislede, boblede og skummede mangfoldige smaa Bække og Vandløb. Høit oppe paa Skrænterne arbeidede Skovhuggerne, de trillede de fældede Stammer udover Skraaningerne, saa at de af sig selv kunde tage Fart nedefter, eller de lod dem roligt ligge i Forventning om, at der skulde komme Sneeskred og føre dem videre — mange Steder saae vi Spor af nedstyrtede Laviner. Vi kjørte ogsaa forbi en stor tilfrossen Sø, hvor Vandet hvilede som i forstenet Ro — mellem Sneen stod endel Sennhytter.

Ved Brennerstationen naaede vi det høieste Punkt for derfra igjen at dale nedad paa den anden Side. Det var forunderligt at komme lige fra de kolde Isregioner ned mod Foraar og Varme, at see Naturen vaagne til nyt Liv. Vi kjørte hurtigt ned mod de grønne, smilende Dale, hvorigjennem Etschfloden dandser og skummer i sit stenede Leie. Endnu løftede de vældige Bjergmasser sig rundt om os, men havde efterhaanden antaget en mildere Character. De mange farvede Stene og de brogede Masser, der dækkede dem, dannede den skjønneste Mosaik, hvorimellem Vedbenden klattrede op eller hang udover Klipperne som en bred mørkegrøn Skjærm. Hist og her saaes deilige Sneebjerge — hele Naturen straalede i alle Regnbuens Farver — aa hvor var der skjønt!

Et gammelt Kloster laa høit oppe paa en fremspringende Klippe og maleriske Ruiner tittede frem allevegne. Nede i Dalen saaes Enge fulde af vilde Hyacinther, langsmed Skrænterne blomstrede et Væld af Anemoner — hvilken brat og vidunderlig Overgang fra Vinter til Vaar — det følte dobbelt, da vi fik Øie

paa Grupper af Frugttræer med deres lyserøde og hvide Blomster — saa sank Solen og gød sit Purpur over det deilige Landskab — vi standsede ved Botzen, og jeg udbrød uvilkaarligt: »Skal vi ikke blive her?« dertil sagde vore Jernbanebilletter og den sunde Fornuft nei.

Saa faldt Mørket pludseligt paa, ved Ala kom vi over Grændsen, og i klart Stjerneskær kjørte vi ind paa den store italienske Slette og naaede Verona, hvor vi overnattede i et mærkeligt gammelt Kloster, der var blevet omdannet til Hotel, og allerede næste Dag var vi i Venedig.

Her blev vi strax kaprede af nogle banditagtig udseende Gondolierer, der i deres sorte Gondoler roede os gjennem en Mængde snevre Kanaler til vort Bestemmelsessted, Hotel l'Europe ved Canale grande ligeover for den smukke hvide Marmorkirke, St. Maria Saluta.

I Venedig opholdt vi os i fire — fem Dage, og det var mig, som om jeg i den Tid var rykket helt bort fra Nutiden, som kunde jeg kun tænke paa og leve i en længst svunden Tid. Vi saae en Masse pragtfulde Bygninger, Malerier, Statuer og en Mængde Kirker den ene skjønnere end den anden — ja vi Protestanter har egentlig knapt Begreb om den utrolige Rigdom af kostbare Metaller, ædle Stene, af Marmor, Porphyr, Lapislazuli, Malachit o. s. v., der er ophobet i disse katholske Gudshuse — men Marcuskirken syntes mig dog den skjønneste af dem alle. — Vi gik ogsaa over Sukkenes Bro og saae Blykamrene — hvilken skærende Contrast til Pragten og Rigdommen.

Hvad der interesserede mig meget var det italienske Folkeliv. Naar vi blev roede i en Gondol fra Sted til Sted gjennem de mange Canaler, der paa en Maade er Venedigs Gader — skjøndt der mellem Husene ogsaa snoer sig et helt Net af Gyder og Stræder — saa mødte vi snart en Regjeringsgondol

med pyntede Gondolierer, snart Baade med Klude, med Melsække, med Appelsiner eller Grøntsager, der var pynteligt opstablede, saa saae man en Baadfører ligge mageligt udstrakt paa Bunden af sin Gondol med det brune Ansigt vendt lige mod Solen, saa mødte man en pyntet Dame, der sad lænet tilbage i Baaden. Et Sted, som vi passerede, hvor der var Gudstjeneste, laae en Masse Gondoler i den snevre Canal og ventede paa, at Eiermændene skulde komme tilbage, og morsomt var det at see, hvor hurtigt og sikkert vor Baadfører styrede ind imellem hele dette Mylder uden at støde an en eneste Gang.

Senere gik vi over Rialtobroen og Grønttorvet, hvor der var en øredøvende Larm og Forvirring, idet Alle raabte i Munden paa hverandre for at falbyde deres Varer. Et Sted stod en Mand ved en flammende Ild og rørte med en Træskee i den bekjendte »Polenta«, en af Italienernes Yndlingsretter, der bestaaer af Maismel, udrørt i Vand — den seer ud som en stor gul Budding, naar den staar opstillet sammen med »fritto« og andre lækre Sager, som vi ikke altid forstaaer at paaskjønne.

Underligt nok blev vi hele Tiden viste om af en dansk Fører, der hed Storch og havde opholdt sig over tredive Aar i Venedig, men alligevel talte han en forunderlig Blanding af simpelt Kjøbenhavnsk og daarlig Tydsk. Saaledes sagde han »vaaret« istedetfor været, og det tydske hinterlistig kaldte han »baglistet«. Han fortalte, hvorledes han for mange Aar siden var kommen til Venedig paa Professionens Vegne (han havde vist været Skrædder), saa var han bleven gift med en Italienerinde — vi mente i vort stille Sind, at hun vist havde været saa »baglistet« at tage ham — han var saa bleven i Italien og gik altid op paa de store Hoteller, naar han hørte, at der var kommen Danske for at tilbyde sig som Fører. Saaledes var han meget stolt af den Ære at have ledsaget vor Dronning Louise under hendes Ophold i Venedig.

Hvad der for mig var meget betagende var at staae om Aftenen paa den Balkon, der var udenfor vor Salon, at see Stjernerne speile sig i Kanalens stille Vande, medens man svagt kunde skimte de hvide Omrids af Maria Saluta. Naar saa Gondolerne gled lydløst forbi, og Gondoliererne laae uden for Hotellet i deres Baade og sang den ene deilige Sang efter den anden, kunde man ikke andet end drømme sig tilbage til Fortiden.

Fra Venedig gik Reisen til Florents, hvor vi kun blev en eneste Nat, da vi skulde see denne By paa Tilbageveien, men jeg husker nok, at jeg ikke kunde lukke et Øie den Nat ved Tanken om, at det var Arnofloden, hvis Susen jeg kunde høre lige under vore Vinduer.

Og saa gik det videre til »Roma« igjennem deilige, vexlende Egne — jeg nød det Altsammen og turde næsten ikke lukke Øinene et Øieblik for at ikke det Mindste skulde gaae tabt for mig, men den mest betagende Følelse var dog, da »den evige Stad« endelig laae lige for os, da vi kunde øine Peterskirkens mægtige Kuppel, der ragede høit op over alle de andre Bygninger — jeg synes kun, det var lidt udenfor Stemningen at komme til Rom med et »Jernbanetog«.

Kun halvfjerde Uge blev vi i Rom, men hvilken Nydelse bragte ikke hver eneste Dag, hvilket Mylder af Erindringer gjemmer ikke min Tanke fra den Tid.

Hvem bryder sig vel om det moderne Rom, det er jo kun som enhver anden stor By, men i 1875 var der endnu saa meget tilbage af den gamle Del af Staden, saa man kunde fordybe sig deri, og saa var der de mange gamle Bygninger, Forum Romanum, hvor der stadig foretoges flere og flere Udgravninger, de pragtfulde Kirker; de deilige Samlinger af Malerier og Billedhuggerkunst — de mange forskjellige Paladser og Bygninger — i Rom findes der jo Noget for Alle: for den Christne, Videnskabsmanden, Kunstneren, Historikeren — og udenom alt dette ligger den store

drømmende Campagne med de blaa Albanerbjerge til Baggrund. Hvor det maatte være en Nydelse at leve her en Vinter igjennem med En eller Anden, som man holdt af, som man harmonerede med og hvis Interesser man delte, og at gaae omkring, samlede eller ene — uden Fører — ret at kunne leve sig ind i det Liv, som førtes her i gamle Dage — men aldrig har jeg saaledes som i Rom følt min Uvidenhed, ønsket, at jeg vidste meget mere eller havde Nogen til at fortælle mig om det Altsammen.

Min Sands for Billedhuggerkunsten, der havde ligget halvt i Dvale, blev for første Gang ret levende vakt, da jeg stod foran den vidunderlige Laokoons Gruppe, hvor det er, som om Alt lever og aander. For Malerier og Farver har jeg tidlig havt Sands, alligevel var det, som jeg først maatte vænne mig til at leve mig ind i de gamle Malerier, men saa aabnede der sig ogsaa ligesom en hel ny Verden for mig, som jeg hidtil ikke havde havt Anelse om.

Hvor der er meget for Sandserne i de katholske Kirker: den store Skjønhed og Rigdom, hvormed Altere og Hvælvinger er prydede. Men det er mig dog en fuldstændig Gaade, hvorledes et aandelig anlagt og udviklet Menneske, der ikke er opdraget i Katholicismen, og ikke fra Barn af har lært at bøie sig for Paven, kan blive Katholik. Det tænkte jeg ofte paa, naar jeg ikke kunde andet end beundre den store Pragt, jeg saae, men dog forblev saa forunderlig kold ved den katholske Gudstjeneste, hvor Præsten uddelte Brødet til Menigheden men selv nød Vinen ganske ene. Hvad der især forekom mig at maatte støde ethvert tænkende Menneske tilbage var alle de mange Menneskepaafund: Paven som Guds Statholder paa Jorden, Pavens Ufeilbarlighed — hvilken Formastelighed — Jomfru Maries ubesmittede Undfangelse o. s. v. Det maa være nemt nok at have Paven at støtte sig til, at lade Kirken sørge for Alt, men hvor er det muligt, at man kan gjøre det.

Da vi opholdt os i Rom, var det netop Jubelaar, og det myldrede paa Gaderne af Geistlige. Man mødte dem i hele Skarer, og jeg kunde ikke lade være at tænke paa, hvor faa tiltalende, tillidsvækkende Skikkelser man saae blandt dem. I Reglen havde disse Præster sløve og hovmodige Ansigter, nogle saae helt fanatiske ud og bar Præget af den unaturlige Askese, som er paalagt den katholske Geistlighed, og som desværre vist har avlet megen Synd. Jeg dømmer selvfølgeligt ikke den Enkelte, jeg veed, at der ogsaa i den katholske Geistlighed har været og sikkert endnu er fromme, udmærkede Mænd, men jeg taler her kun om det hele almindelige uhyggelige Indtryk, som jeg modtog.

Ogsaa det tvungne Skriftemaal er sikkert Anledning til Synd og Forargelse, og sørgeligt er det at see, hvorledes den katholske Religion ofte er ringeagtet netop i de katholske Lande. Medens vi var i Italien maatte ingen Processioner vise sig i Gaderne, fordi man frygtede forargelige Optrin.

Skulde nogen Protestant være fristet til at gaae over til Katholicismen, vilde jeg ønske, at de maatte faae en lignende Scene at see som den, jeg overværede i Neapel — saa troer jeg, at de aldrig mere vilde tænke paa at skifte Religion.

Vi gik en Dag — altsaa langt senere — i denne By med vor uundgaaelige Fører, da denne pludselig opfordrede os til at gaae ind i en Kirke, som vi netop kom forbi. Da vi traadte indenfor, var den helt overfyldt af Mennesker, ved Alteret var der opstillet store Figurer af Sølv, der kun brugtes ved høitidelige Leiligheder, og ved Siden af dem stod Skildvagter — vi var naive nok til at tro, at det var for at passe paa disse Kostbarheder, men vi fik nu at vide, at St. Gennaro (den hellige Janiarius) Blod idag skulde blive flydende, og hvis dette skete pleiede Mange at blive som rasende og at kaste sig derover for at faae blot en Draabe deraf, som de gjemte som den kosteligste

Reliquie — det var for at forhindre dette, at der var opstillet Vagt. Ligesom vi traadte ind i Kirken skete Underet. En Præst, hvis Ansigt lyste af triumpherende Glæde, holdt i sin høit opløftede Haand Flasken, hvori man saae den røde Vædske, der lige var bleven flydende, og idet han holdt den i Veiret, gik han frem gjennem Mængden, der kastede sig paa Knæ til begge Sider — vi var vistnok de Eneste, der blev staaende og derved stemplede os selv som »Kjættere«. Men var dette Syn dog ikke forargeligt, naar man veed, at Blodet skal blive flydende flere Gange om Aaret som et gunstigt Varsel for Byen Neapel, og naar man tilmed har lært om, hvorledes Præsterne engang i Murats Tid ikke vilde lade det blive flydende, fordi man frygtede Oprør blandt Folket. Saa sendte Murat Bud, at hvis de ikke skyndte sig med Underet, skulde han nok hjælpe dem, og strax blev Blodet flydende. Naar man saa overværer et saadant Skuespil, tænker man uvilkaarligt: En Bedrager og en Flok Bedragne — Præsten maa jo vide, at det er Bedrageri — de Andre gaaer kritikløse i Fælden.

I Rom fik jeg en Dag et meget betagende Indtryk, da jeg — det var vistnok i Laterankirken — var gaaet bort fra de Andre — fra Førerens utaalelige Ramsen op og ganske alene var stegen ned ad en Trappe, der førte til en underjordisk Begravelse. Dernede hang en brændende Lampe, og ved det dæmpede Skin saae man den deiligste Gruppe af hvidt Marmor — Jomfru Marie med sin døde Søn i Skjødet — en Pièta — aldrig glemmer jeg det gribende Udtryk af den dybeste Smerte i Gudsmoders Ansigt.

Stærkt greb det mig at komme ned i Calixtus-Katakomberne, disse store underjordiske Begravelsespladser, der tillige har været Samlingssteder for Christne under de store Forfølgelser og altsaa har været Vidne til saamange Lidelser, saamegen Troesfreidighed og hellig Glæde. Med samme Følelser seer man de Mamertinske Fængsler, hvor ifølge Traditionen

Apostlene Peter og Paulus sad fængslede, og hvor en Kilde, som man endnu seer, rislede frem, saa at Apostlene kunde døbe deres Fangevogtere og en hel Del Fanger deri.

I Rom mødte man uafbrudt Contrasten mellem Tro og Vantro. Om Søndagen stod saaledes mange Boutikker aabne, medens Kirkeklokkerne ringede flere Timer itræk, maaske endnu længere end ellers paa Grund af Jubelaaret. I Kirkerne saae man megen rørende enfoldig Andagt men ogsaa Adskilligt, der gjorde et absolut verdsligt Indtryk.

Men om der end er noget ved Udfoldelsen af Katholicismen, der kan støde En tilbage i Rom, saa er der dog noget forunderligt Betagende ved hele Livet dernede, ved de mange gamle Minder, der myldrer frem overalt, ved de mærkelige Kunstværker, ved selve Naturen, der omgiver Byen, og jeg kan undertiden længes ret hjerteligt efter at see det Altsammen igjen, endskjøndt jeg nu veed, at det aldrig skeer.

I Neapel blev vi kun 5—6 Dage, men saae i den Tid det mest Mulige, blandt Andet gjorde vi en Udflugt til Pompeii, denne endnu tildels begravede By, hvor der stadig gjøres nye Udgravninger, og hvor man lever sig ind i en længst forsvunden Tids daglige Liv. Hjemkjørselen derfra glemmer jeg aldrig, Mørket var faldet paa, og Himlen var oversaaet med store lysende Stjerner. I mange af de smaa Huse, som vi kom forbi, var der ikke Vinduer, men kun en Dør, der stod aaben og igjennem den saae vi lige ind i Stuen, den brede Seng med Crucifixet over, de faa tarvelige Meubler. Beboerne sad i Reglen udenfor paa Trappetrinet, Haandtenen blev ofte brugt.

En anden Gang kjørte vi op til det gamle Kloster St. Martino, der ligger høit oppe over Neapel, saa at Støien derfra lyder som en fjern Bisværms Summen. Hjemturen var noget af det Skjønneste, som jeg oplevede. Det var henimod Solnedgang, og Veien snoede sig nedad gjennem Haver fulde af blomstrende Orange-

træer, hvor de gyldne Frugter hang mellem det mørkegrønne Løv, af Figen- og Mandeltræer, mellem hvilke Vinen slyngede sig i lange Guirlander. Hvert Øieblik fik man et Udkig over Golfen, og tilsidst førte Veien ned dertil og langsmed Vandet under blomstrende Akazietræer, der udsendte en næsten bedøvende Vellugt. Yderst ude i Golfen saae man Middelhavet som en bred blank mørkeblaa Stribe, længere inde spillede Vandet i alle Regnbuens Farver, gyldent, grønt, karmoisinrødt, violet. De mange smaa Robaade efterlod lysende Striber i Bølgerne, paa den anden Side af Bugten laae Vesuv aldeles blaaviolet, medens Aftensolens Straaler overgjød Husene i Resina og Castellamara med et rosenrødt Skjær. De fjerne Bjerge laae indhyllede i drømmende, blaalige Farver.

Det var en besynderlig Overgang, da vi aldeles betagne af den vidunderlige Naturskjønhed, dreiede ind mod »Jardine Reale«, og der saae en Pragt af en hel anden Art i Form af pyntelige Ekvipager, der mødtes og krydsedes i lange, brede Rækker, saa der formelig var Trængsel. Og i Vognene sad Napolis fornemme Verden, skjønne Damer i blaa, hvide, straagule og rosenrøde Silkedragter, alle med Vifter i Hænderne, ofte med smaa pyntede Børn ved Siden, det Hele lignede et Feeventyr.

De Andre drillede mig med, at jeg hver Dag, naar vi havde været ude, sagde: »nei, det er dog det Allerskjønneste!« Da vi kom hjem fra denne Udflugt, hørte jeg min Cousine og hendes Mand, der kom lidt bagefter op ad Trappen, tale til hinanden og sige: »Dette synes Tante-Moster dog vist er det Allerskjønneste!« »Ja det gjør jeg rigtignok,« svarede jeg udover Trappegelænderet, og senere troer jeg heller ikke, at jeg oftere sagde de Ord, da det vistnok var det Skjønneste vi saae. Desværre led min Cousine saameget af Hjemvee, saa hun ikke kunde have den samme Nydelse af Turen som vi Andre. Ille nød den paa sin Vis, men hun var endnu saa ung — hun fyldte

atten Aar, da vi kom til Vevey — saa hun maaske har nydt meget i en endnu høiere Grad senere i Erindringen.

I Sorrent boede vi i Hotel Tasso — saavidt jeg husker, kaldtes det ogsaa »Sylphide« og siges at være bygget paa den Plet, hvor Digterens Hjem stod — det ligger helt ude ved Kanten af et Bjerg med vidunderlig skjøn Udsigt over Golfen og Vesuv. Herfra gjorde vi adskillige Udflugter, blandt Andet til Capri, og denne Tur skete i en stor Seilbaad med indfødte Søfolk og vor uundgaaelige Fører — vi havde forskjellig hvert Sted, vi kom hen, og denne kaldte vi mellem os selv »Comprenez«, fordi han, naar han havde fortalt os en af sine lange Historier paa en Blanding af Italiensk og daarligt Fransk, altid tilføiede »Comprenez«. Baaden gyngede forsvarligt, og da vi endelig naaede Capri, maatte vi lade os bære i Land af Matroserne, da Baaden ikke kunde lægge til. Det var en smuk Sommerdag, og da der blæste en lidt kølig Vind, kunde vi ret nyde Friluftslivet og gaae langs med den deilige Strand. Om Eftermiddagen roede vi til den blaa Grotte, paa Veien saae vi gysende op til den bratte Klippe, hvorfra Tiber pleiede at styrte sine Offere i Havet — Vandet var noge uroligt, saa jeg følte Søsygen komme, men jeg beherskede den, saa godt jeg kunde, jeg maatte nyde dette vidunderlige Syn, som jeg kun fik at see en eneste Gang i mit Liv, det skjønne Middelhav, de deilige Klippeformationer, de røde Koraller, der viste sig, naar Vandet sank tilbage fra Klipperne. Da vi naaede den blaa Grotte, maatte vi alle Fire over i en lille Baad, der accurat kunde rumme os, og som med Bølgeslaget bragte os ind i Grotten, som jeg havde sværmet for at faae at see fra den Gang, da jeg som Barn saae den fremstillet i Bournonvilles »Napoli«.

Virkeligheden overtraf dog mine store Forventninger. Jeg saae de mærkelige lange rullende Bølger, der trængte sig gjennem Indgangen, straalende og

funklende i Sollyset, de dybblaa Omgivelser: Vægge, Loft og ved Siderne de mørkerøde Koraller — det forekom mig som et deiligt Eventyr, som man aldrig glemmer. Det var mig et Øieblik, som om jeg var ganske ene derinde, fjernt fra hele den øvrige Verden — jeg vilde see det Altsammen og tage det ind i mit Sind, og jeg holdt mig tappert, indtil vi igjen var udenfor og ovre i den store Baad — saa opgav jeg Ævret og lagde mig fortabt ned paa Bunden af Baaden. De Andre feilede Intet, og Meningen var, at vi skulde seile tilbage lige til Sorrent, men saa blev Soffy heldigvis søsyg, siger jeg altid, naar jeg fortæller denne Historie til hende selv og Andre — og saa blev vi landsatte allerede i Massa og kjørte derfra til Sorrent — det var en Nydelse igjen at føle fast Jord under sine Fødder.

Fra Sorrent var vi dragne hjemad mod Norden med korte Ophold i de forskjellige Byer. Vi saae meget, men da vi naaede Genf, var min Længsel efter ikke blot at nyde Natur og Kunst men ogsaa at see Mennesker, med hvem man delte fælleds Interesser, bleven saa stor, at jeg maatte ud paa egen Haand i den fremmede By. I Florents var jeg en Dag gaaet ene ud for at see en Diakonisse Stiftelse, og jeg vidste, at der ogsaa skulde findes en saadan i Genf, men da Ingen i Hotel Beau Rivage, hvor vi boede, vidste Besked, tog jeg en Drosche og kjørte hen til den tydske, protestantiske Præst, Pastor Brennenkamm, som man mente kunde give mig de fornødne Oplysninger. Det var en yngre Mand, der modtog mig med stor Elskværdighed, og med hvem jeg fik en længere Samtale, navnlig om de religieuse Forhold i Genf.

Efter hans Sigende var den oprindelige Befolkning strengttroende Calvinister, men da det radikale Parti stod ved Roret, havde det faaet Indflydelse paa endel Forhold og paa mange Mennesker. Han selv var luthersk preussisk Præst, og den Menighed, som han betjente, indtog en fuldkommen uafhængig Stilling,

hvilket var en stor Behagelighed ligeover for de mange forskjellige Partier. Menigheden stod under den tydske Keisers Beskyttelse, hvad der dog ikke bragte pecuniair Fordel. Hver Søndag var der luthersk Gudstjeneste, derefter Søndagsskole, og om Aftenen holdt Præsten Bibelforklaring. Der var en kvindelig Hjælpeforening under Præstens Forsæde, og en Gang om Ugen forsamlede denne i sit Hus forskjellige Medlemmer af Menigheden, Landsmænd og især unge Piger, der var sendte til Genf for at gaae i Skole eller at uddannes til Lærerinder.

En af de følgende Dage fulgte Pastor Brennenkamm mig ud til Diakonisse Huset. Det var en aldeles privat Stiftelse, der var bleven anlagt og udelukkende holdtes i Gang ved en rig Genfer Mr. Buting. Han førte selv Tilsynet dermed, og hans Hustru kjørte næsten dagligt derud for at aftale og indrette det Fornødne med Forstanderinden — Anstalten styredes af Diakonisser fra Bern. Den laae ikke i selve Byen men i en af Forstæderne, omgivet af en stor Have og kunde rumme indtil 50 Patienter. Lige tæt derved laae et lille Waisenhus, der ligeledes styredes af Diakonisser. Det var beregnet paa fattige Børn, der der blev frit optagne og fik baade Ophold og Klæder af Mr. Buting. Denne havde tillige ude paa Landet ladet opføre to Hjem, hvortil han sendte Børnene, naar de begyndte at blive Reconvalescenter, for at de kunde styrkes i den friske Luft og ved den kraftige Forpleining. Hvor det dog maa være deiligt at kunne gjøre saameget for Andre — jeg var helt betagen ved at see det Alt.

Da vi kom til Düsseldorf den 22. Juni, fik jeg Soffy til at tage med mig til Kaiserswerth, da jeg ikke vilde passere saa nær forbi denne Anstalt, der i saamange Aar havde interesseret mig levende, uden at see den. Den 23. Juni kjørte vi derud, og strax efter vor Ankomst blev vi førte til Fru Fliedner, »die Mutter« som hun kaldtes i alle de Hjem, hendes af-

døde Mand havde stiftet. Hun var dengang en ældre Dame, der modtog os overordentlig venligt, og som gjorde et mindst ligesaa dygtigt som elskværdigt Indtryk. Det maa ikke være let at føre Overtilsynet med alle disse Anstalter, hvoraf hver især har sin egen Forstanderinde og sin særskilte Husholdning, medens Alt dog refererer til »die Mutter«. Vi hørte, at der hver Dag blev bespist henimod 800 Mennesker: Patienter, Voxne og Børn i Kaiserswerth. Henved 100 Søstre var beskjæftigede ved disse Hjem.

Pastor Fliedner.

Først førte en ældre Diakonisse og senere Fru Fliedner os selv rundt i det store spredte Complex af tarvelige Bygninger, der dannede som en hel lille Verden for sig selv. Der var Moderhuset med Hospitalet for Mænd og Kvinder, Drenge og Piger, Asylet, Lærerindeseminariet, Sindssygeanstalten, Magdalenehjemmet, Reconvalescentbygninger og Boliger for Embedsmænd og Betjente, Stalde til Heste og Køer og meget Andet. Det var altfor trættende at see det Hele paa engang, derfor fik vi det delt i to Gange, og i Mellemtiden drak vi Kaffe hos Fru Fliedner sammen med en af hendes Sønner, der var Præst, og hendes Datter, Fru Disselhoft, der var gift med Fliedners Eftermand, Anstaltens Præst. Det Hele gjorde et rart Indtryk paa os Begge, man kan jo kun tale om Indtryk, naar man ikke opholder sig paa et Sted i mere end nogle faa Timer og Intet kjender til det daglige Liv.

Faa Dage senere var vi efter næsten et Fjerdingaars Fraværelse igjen i vort eget lille Land, og jeg husker endnu ganske tydeligt, at skjøndt jeg i fuldt

Maal havde nydt alt det Fremmede og Skjønne, hele Sydens Deilighed, saa syntes jeg dog, at det Bedste ved det Hele var at komme hjem igjen — at see alle de kjendte, kjære Ansigter, de yndige Bøgeskove, de frodige Enge og Sædemarkerne — ved Siden af dette havde jeg nu en hel Skare af skjønne Minder — ja denne Reise var mig mange Tider efter til stor Glæde, og endnu kan alle de Skjønhedsindtryk, som jeg dengang modtog, staae forunderligt lysende for min Tanke.

SCHWEITZERREISEN

Da jeg i 1875 vendte tilbage til Danmark fra min første Udenlandsreise, anede jeg kun lidt, at jeg ikke mere end tre Aar efter — altsaa i 1878 — igjen skulde reise mod Syden, om end ikke saa langt som forrige Gang.

Aa blot jeg maatte vinde i det store Lotteri
Blot et Par Tusind Daler, jeg gjorde flux mig fri,
Med Politi og Piger jeg gjorde kort Proces,
Lod Herz og Frøken Povelsen gaae for det store Læs
Saa drog jeg ned mod Syden og tog Dig, Lotti, med,
Om et og Andet veed jeg dog nu saa smaat Besked,
Saa seiled vi langs Rhinens ruinbeklædte Strand,
Vi sikkert skulde gjæste det stolte Schweizerland,
See Solen hist paa Rigi gaae baade op og ned,
Paa Bjerg i Dale finde saa mangt et yndigt Sted,
Men fremfor Alt vi skulde dog til Italia,
Jeg her i Aften bringer en Hilsen Dig derfra,
Foren med mit Dit Ønske om at jeg vinder snart,
Saa skal vi Begge reise, var det ei ganske rart.

Saaledes skrev jeg til Charlotte Blædel Julen 1875. Jeg troer, det var den Juleaften, og jeg er temmelig sikker paa, at det var paa den, at Følgende passerede. At Ville var med i 75 er sikkert. Det vil sige, det var til min egen fornøielige Julefest,

som jeg pleiede at have hvert Aar for mine Nærmeste — baade Slægt og Venner — det var gjerne første Juledag eller en Dag mellem Jul og Nytaar. Mulig staaer netop den Jul saa tydeligt for mig, fordi det var sidste Gang, at jeg havde min Fest hel og ubeskaaren, før Døden med sin forfærdelige Magt greb ind i Kredsen.

Ville havde hørt saameget om denne Fest, at hun fik Lyst til at være med engang, og da Jernbanen mellem Kjøbenhavn og Kalundborg dengang lige var aabnet, besluttede hun at tage det overtværs, som man siger — lod Mand, Børn og Gjæster skjøtte sig selv, medens hun reiste ind til mit Juletræ fra den ene Dag til den anden, og vi var alle saa jublende glade ved at see hende, der altid bragte Liv og Lys med sig, saa hun senere erklærede, at denne Reise havde været som et helt lille Triumphtog for hende. Vi var Mange samlede den Middag, Blædels med hele deres Ungdom, Tante Line*, Nanna* og flere Andre — det var vist den Vinter, at der var kommet endel Snee. Derfor faldt det mig ind at fortælle ved Middagsbordet, at jeg havde forskrevet forskjellige Ting til Gaver, men paa Grund af Snefald var de udeblevne, derfor maatte Gjæsterne nøies med det pyntede Juletræ og Godterne — hvilket vakte lidt Skuffelse og Forundring især hos Ungdommen.

Imidlertid var Dørene til Julestuen blevne aabnede, de sædvanlige Psalmer sungne, og ligesom vi var færdige dermed, ringede det voldsomt paa Døren, og en hel Bunke Breve blev bragt ind. Jeg foreslog, at en af de Unge skulde stille sig i Midten af Kredsen og læse Brevene høit, de var alle adresserede til de Tilstedeværende og indeholdt vist ikke Hemmeligheder. I hver Convolut laae der et lille Rimbrev til en af Gjæsterne — eller Digt, hvad man vil kalde det, men de to sidste Linier manglede altid, de laae paa

*) Enke efter Godseier Barner fra Kalundborg Ladegaard.
**) Kammerherreinde Barner gift med Overtoldinspecteur B.

Julegaverne, som man opdagede var lagte paa et Sidebord, og Hver især maatte da see at finde sin Pressent efter Rimet, hvad der vakte megen Morskab.

Foranstaaende lille Rimbrev skrev jeg altsaa til Charlotte Blædel, som jeg holdt meget af og tillige gjerne vilde vise en Venlighed for hendes Forældres Skyld. Nu, jeg vandt ikke i det store Lotteri, men havde dog den store Glæde, at jeg ved at spare sammen i flere Aar kunde indbyde hende til at være min Gjæst paa en lille Udenlandsreise, som hun nød i den Grad, saa hun ved en senere Leilighed sagde: »Jeg troer næsten, det var den lykkeligste Tid i mit Liv« — og hvor jeg glædede mig ved at vise hende endel af det Skjønne, som jeg selv havde seet. Til »Italia« kom vi ikke, men ogsaa Schweitz er et deiligt Land.

Paa min anden Reise fulgte jeg altsaa med Charlotte Blædel, hendes Broder Victor, som dengang lige var bleven Candidat og senere døde som Præst i Kirke Hvalsøe, samt en Ven af denne sidste, ogsaa en ung Theolog ved Navn Bastrup, der nu er Præst paa Fyen.

Den anden Juli 1878 begyndte Charlotte Blædel og jeg vor Reise for i Cøln at støde sammen med hendes Broder og dennes Ven. De Unge var henrykte ved at skulle reise ud i Verden, jeg vidste jo lidt mere om, hvad der ventede os af Skjønhed og Nydelse, men jeg længtes efter at see det Altsammen igjen, hvile ud efter det store Arbeide, som jeg havde havt med Lindevangs Hjemmets Stiftelse og Indretning, og jeg trængte til at leve lidt i den deilige fri Natur, der altid har indeholdt en hel Lægedom for mig, naar Sindet var bedrøvet eller trykket. Og mellem min forrige Reise og denne laae der megen Sorg. Den største var, at min Cousine og kjæreste Veninde, Ville paa Birkendegaard, var bleven bortkaldt i en forholdsvis ung Alder, Jeg maatte absolut have Ro, for at Sindet blot nogenlunde kunde gjenvinde sin Lige-

vægt, og en saadan Ro finder man bedst, naar man helt har sluppet alt det Vante, de mangfoldige Krav, som det daglige Liv stiller.

I det skjønneste Veir gjorde vi Rhinturen, boede et Par Dage i Heidelberg i et morsomt gammelt Hotel, saa Ruinerne i et deiligt Solskinsveir og sad om Aftenen i et prægtigt Maaneskin oppe ved dem, medens vi opfriskede alle Slags gamle Sagn og Eventyr, naaede saa ad Schwarzwalder Banen ind i Schweitz og efter et Par Dages Forløb Zürich. Ved Banegaarden stod Frederik Moe — den senere Indremissionair, der var en Bekjendt af vore unge Mennesker — med Bouquetter af Alpevioler, og gjennem ham blev vi introducerede hos Enken efter en østerrigsk Officer, der boede i Zürich, og sammen med hende og hendes Datter havde vi flere hyggelige Timer.

Samuel Zeller.

Fra Zürich besøgte vi Männedorf, Samuel Zellers bekjendte Heilkuranstalt, der ligger omtrent halvanden Times Dampskibsfart henover den smukke Sø i en lille Landsby af samme Navn i en yndig Egn mellem lave og skovbevoxede Bjerge. Desværre var Samuel Zeller borte, han skal ofte være fraværende i Forretninger — mest for at helbrede Syge, saa man maa belave sig paa et længere Ophold i Männedorf, hvis man vil være sikker paa at træffe ham.

Vi modtoges med stor Venlighed af hans ældre, ugifte Søster, der hjælper ham i hans Gjerning og styrer Huset for ham, og som gjør et rart og naturligt Indtryk. Vi kom netop sam Patienterne skulde gaae tilbords og blev strax indbudte til at spise sam-

men med alle de Andre — ogsaa de mange Gjæster i den fælles store Spisestue. Jeg var saa heldig at faae Plads anvist ved Siden af Frk. Zeller, hvad jeg opdagede ved en deilig stor Bouquet, der var lagt ved hendes Couvert, og jeg kunde nu nemt faae alle forønskede Oplysninger, der supplerede, hvad jeg vidste iforvejen.

Anstalten er som bekjendt oprettet af Dorothea Trudel, der for mange Aar siden begyndte at helbrede ved Bøn og Haandspaalæggelse. Blandt hendes Patienter befandt sig i 1860 Samuel Zeller, der dengang led af »Flechten«, en Slags Ringorme, som Lægerne havde erklæret for uhelbredelige. Dorothea Trudel helbredede ham, faa Maaneder efter blev han hendes Medhjælper, og før sin Død overdrog hun ham hele Anstalten, hvori han har virket uafbrudt siden 1862. Nu strømmer Skarer af Syge til hans Hjem, ja endogsaa Lægerne sender deres Patienter dertil. Navnlig kommer der en Mængde Sindssyge, hvoraf vi saae endel af de roligste — de helt rasende holdes afsondrede.

Dorothea Trudel.

Da vi senere gik rundt i Huset med Frk. Zeller hørte vi hende tale med mange af Patienterne, og det Hele gjorde Indtryk af aandelig Sandhed og Sundhed. Vi saae de store Beholdere med Olie, hvormed de Syge — efter Skriftens Ord — bliver salvede, før Zeller beder for dem — det er den eneste Medicin, der bruges i Männedorf. Zeller gaar personligt ind til de allermest Rasende.

Vi gik igjennem en Corridor, der allevegne havde Vinduer ud mod en indre Gaard, hvori flere af Pa-

tienterne opholdt sig, og to af dem har gjort et saa uudsletteligt Indtryk paa mig, at jeg endnu kan see dem for mine Øine. Den ene var en høi, mørk Kvinde, der saae ud til at være i Trediverne, med sort Haar og urolige stikkende Øine — hun stod hele Tiden med Hænderne i Siden og fulgte alle vore Bevægelser med et lurende Blik. Om hende sagde Frk. Zeller: »Hun har været her engang tidligere, og hun gik helbredet herfra. Men saasnart som hun kom paa egen Haand, hengav hun sig igjen til sine gamle Synder, dem, der engang bragte hende herind — nu kommer hun sig næppe nogensinde.«

Den anden var en ældre Kone, ligeledes mørk men med et smukt, fromt Ansigt og med et forunderligt Udtryk af Sindslidelse i de dybe, brune Øine. Først saae hun sky og ængstelig paa os, da vi prøvede paa at tale til hende, men efterhaanden forsvandt det forskrækkede Udtryk af hendes Ansigt og hun nikkede mildt til os, hver Gang vi kom forbi de forskjellige Vinduer, der vendte ud til Gaarden. Denne Kone var en lykkelig Hustru og Moder, fortalte vor Ledsagerinde, men hun led af et dybt Tungsind, derfor var hun bleven bragt til Männedorf. »Men hun kommer sig nok, hun tager altid Vorherre med,« tilføjede Frk. Zeller. Og saaledes gik det.

Bastrup reiste igjen gjennem Schweitz et af de følgende Aar, han besøgte atter Männedorf, spurgte da ogsaa om de to Kvinder, som vi særligt havde lagt Mærke til, og Frk. Zellers Forudsigelse var gaaet i Opfyldelse paa dem Begge.

Hin Eftermiddag, da vi saae Hjemmene i Männedorf, kjøbte vi flere Billeder derfra, jeg spurgte ogsaa om Samuel Zellers, dog det var ikke til at faae i Boghandelen, det blev slet ikke solgt, sagdes der, men da Frk. Zeller tilsidst viste os sit eget Værelse, tog hun et lille Photografi af Broderen ned fra Væggen, og det forærede hun mig til Afsked, og dette Billede

gjemmer jeg stadig som et Minde om vort interessante Besøg i Männedorf.

Fra Zürich gik Turen over Luzern til det yndige Brunnen ved Vierwaldstädter Søen, hvor vi første Gang følte os ret i Syden, og hvor vi gjorde deilige Ture langsmed Axenstrasze til Flüelen, ind i Muottadalen og tversover Søen til det skjønne Seeligsberg. Den sidste Tur gjorde et underligt trist Indtryk, da vi underveis hørte, at en tydsk Kjøbmand samme Dag var styrtet ned i en Afgrund og havde brækket Rygraden, saa Døden øieblikkeligt paafulgte, men dette Ulykkestilfælde blev helt neddysset som vistnok mange andre for ikke at gjøre Folk ængstelige.

»Heute wird's Rigiwetter«, sagde vor skikkelige Vært i Brunnen en Dag. Og saa drog vi strax afsted og havde den sjeldne Lykke at have straalende Veir, da vi naaede Toppen af Bjerget, der lange Tider iforveien havde været indhyllet i Taager. Der fortaltes, at en Englænder havde ligget deroppe flere Uger itræk for at see en klar Solopgang, men forgjæves — han var reist derfra samme Morgen, som vi kom. Og samtidigt med os kom det straalende Vejr — endnu skjønnere end da jeg var deroppe første Gang sammen med Benzonsdalerne.

Denne Gang saae vi Solen gaae baade op og ned saa smukt som vel muligt, og tilmed saae vi et Syn, der var noget af det Høitideligste, som jeg har oplevet — det var om Aftenen, da alle de store, hvide Alpetoppe laae i blændende Maaneskin.

Ja, hvor havde vi et forunderligt Held med os paa denne Reise, det fulgte os ogsaa, da vi fra Meyringen begyndte vor lille Berner Oberland Bjergtur.

Vi begav os paa Vei helt udrustede som Turister, Victor og Bastrup tilfods med lange Alpestokke, Charlotte og jeg til Hest med vore Haandkufferter og Schawler bagved os. Vi havde en overmaade omhyggelig Fører, Johan Zänge fra Meyringen, som vi blev rigtig gode Venner med. Vi fik ham fra Hotel

Sauvage, i hvis Tjeneste han var om Sommeren, om Vinteren skar han Smaating af Træ, som saamange andre Schweitzer-Bønder. Tilhøire for os strømmede den lille Reichenbachflod mellem Stene og smaa Klippestykker, foran os saa vi i bestandig kortere Afstand de mægtige Berner Oberlands Alper. Efter nogle Timers Forløb standsede vi ved Hotel Rosenlauibad, hvor vi skulde overnatte, og næste Morgen begav vi os atter paa Vei gjennem duftende Fyrreskove, bestandig høiere til Veirs med Udsigt over den smukke Haslidal ind i Alperosernes Regioner, og da vi var forbi den og havde passeret Groszer Scheideck, mødte der os et saadant Mylder af vilde Blomster, som jeg aldrig har seet Mage til. Deilige blaa Genzianer, fint takkede Klokkeblomster af forskjellige Farver, lilla Primulaer, hvide og blaa Forglemmigeier, Bregner, rosenrøde Lyngblomster, Alt mellem hverandre, og paa den anden Side af Dalen de stolte, deilige Snebjerge, som Ingen af os før havde seet paa saa nært Hold.

Vore flinke smaa Heste klattrede som Gemser op ad de steile Veie og over de glatte Rullestene, vadede troligt over Bækkene og gik med sikkre Skridt gjennem den løse Snee, hvor de tidt sank i til op over Knæene, saa Dyndet sprøitede om Ørene paa os.

Da vi nærmede os Toppen af Faulhorn, kom vi forbi Bachalpensee, en lille dyb, mørk Sø, hvori de med Snestriber spættede Skrænter og de store hvide Fjeldtoppe afspeilede sig ganske tydeligt, det saae saa forunderlig høitideligt ud. Et lille Stykke derfra laae en Hytte, hvor de Reisende søgte Tilflugt under Uveir, og snart efter vadede vore Heste gjennem den sidste Snemark, klattrede op ad den sidste runde Top, og saa var vi ved vort Nattelogis, Faulhornshotellet, der ligger paa Spidsen af Bjerget, godt 8000 Fod over Havets Overflade.

Det var ganske besynderligt at komme fra Dalens brændende Hede og de luxurieuse Hoteller dernede

til Snee, Is og Kulde og det lille tarvelige Træhotel. Allerførst maatte vi holde Maaltid, navnlig for vore trætte og sultne Fodgængeres Skyld og derefter hvile en Timestid.

Da vi kom ud for at see Solnedgangen var Solen tildels skjult af tætte Uveirsskyer, men skinnede klart paa nogle enkelte blændende Snetoppe, som ragede frem fra den mørke Baggrund. Et Øieblik efter styrtede Regnen ned, og det lynede og tordnede under os. Vi hørte om det unge Brudepar, der paa deres

Hotellet paa Faulhorn.

Bryllupsreise stod her paa en Klippe og betragtede et Tordenveir, der trak hen underneden, da et Lyn slog opad og dræbte dem Begge. Vi var derfor ganske glade ved at kunne ty ind i den tarvelige Træhytte, der dog ydede os Tag over Hovedet, medens det var bitterlig koldt udenfor.

Først efter at Natten var forbi, betroede Charlotte og jeg hinanden, hvilken underlig forladt Følelse, vi havde havt ved at være saa langt borte og saa høit oppe, medens Regnen styrtede ned og Uveiret rasede til alle Sider. Men næste Morgen vaagnede vi ved straalende Solskin, og saa gik det atter videre i deiligt Veir gjennem Grindelwald over Wengernalp til vi efter en Nats Hvile paa »kleiner Scheidick« red den

besværlige Vei ned mod den skjønne Lauterbrunnenthal.

Mange Gange paa denne Bjergtur faldt det mig ind, at man dog først faaer det fulde rige Indtryk af et Land, naar man seer det ovenfra, naar Alt ligger udbredt for Ens Fødder.

Men det var ogsaa deiligt at komme ned igjen i den smukke Dal med dens talrige smaa Vandløb.

I Interlaken holdt vi os en Tid i Ro ovenpaa den anstrengende Bjergtur og tog saa til det ærværdige gamle Bern, der synes at danne en velgjørende Contrast til de mange andre Stæder i Schweitz, som næsten udelukkende bestaaer af Boutikker og Hoteller. Byen har tydelig sin Fortidshistorie og fører sit eget Liv uden helt at gaae op i og leve af de mange gjennemreisende Fremmede. Vi saa den bekjendte Kindlifresser og Brønden, hvor de fire morsomme Bjørne holder Vagt, vi stod foran det berømte Uhr for at see Bjørnen komme ud, og den gamle Mand vende Timeglasset og vi spadserede paa den høie Terrasse under de skyggefulde Træer, hvorfra man har den videste Udsigt over Egnen og i klart Veir kan see hele den mægtige Alpekjæde i Berner Oberland.

Fra Bern gjorde vi nogle Timers Ophold i Freiburg, og det traf sig saa heldigt, at der lige paa den Tid blev givet en Concert i Domkirken, saa vi fik Leilighed til at høre det berømte Orgel. Aldrig har jeg hørt noget Lignende som disse Toner, snart mægtige og brusende, som vilde de sprænge de høie Hvælvinger, snart dæmpede, hulkende, veemodige som en enkelt yndefuld Menneskerøst, og atter lød de som et helt Chor af deilige, overmenneskelige Stemmer.

Snart susede vi igjen afsted paa Jernbanen, og før Aften var vi indstallerede i Hotel des Alpes i Montreux Veytaux, hvor vi gik i Pension for nogle Dage. Hvor er disse store Schweitzerhoteller dog tiltalende, — der er en særlig Ynde udbredt over dem, lige fra de blomstersmykkede Terrasser og Gange og de ele-

gante Saloner til de hyggelige Soveværelser med de indbydende Senge, de mange smaa Frokostborde om Morgenen med frisk Brød, Smør og Honning til Theen — de staaer gjerne paa Terrassen med fri Udsigt til alle Sider — og det luxurieuse Table d'hôte. Fra vor Plads ved dette kunde vi see ud over den blaa Genfersø til Savoyens Bjerge.

Hver Dag gjorde vi forskjellige Udflugter og om Eftermiddagen roede de Unge ofte ud paa Søen, hvor Charlottes røde Schawl flagrede fra Bagstavnen som et Dannebrogsflag. Og medens de sang »Underlige Aftenlufte« kastede den dalende Sol sit gyldne Straalenet over den blanke Sø og Dent du Midis hvide Snetoppe. Som oftest sad jeg da paa en Bænk under det bredbladede Vinløv med »min Veninde« — som de Andre kaldte en engelsk Dame, Mrs. Francis Lowe Teake, hvem jeg havde gjort Bekjendtskab med. Hun fortalte mig meget om engelske Forhold, og det morede mig.

Den 5. August tog vi med Alpediligence — et mere eiendommeligt end behageligt Kjøretøi, der blev trukket af tre eller fem Heste — fra Montreux over Genf for at opholde os et Par Dage i Gervais les bains paa Veien til Chamounix.

Badeanstalten bestod af en stor trefløiet Bygning paa flere Etager med Trægallerier udenfor, hvortil der var Udgang fra alle Stuerne. Paa disse Gallerier spadserede Badegjæsterne deres Morgentur, saa det drønede gjennem hele Huset, og til den modsatte Side vendte Stuerne ud mod den lille rivende Flod Bonnant, der skummede dybt nede i Kløften. Ofte kunde jeg ikke falde i Søvn om Aftenen for dens stærke Brusen, men naar jeg laae og lyttede dertil, anede jeg kun lidt, at denne tilsyneladende ubetydelige Flod faa Aar efter skulde gaae over sine Bredder og bortskylle hele Anstalten med Tab af flere Menneskeliv.

Tarveligheden paa dette Badested var stor, alt Træværk var umalet, og vi laae paa Hømadratser,

som i Midten havde et Hul, hvor igjennem Pigerne hver Morgen fornyede Høet. Om Morgenen samledes alle Badegjæsterne — og vi med dem — i den store tarvelige Spisestue, hvor vi nød vor Morgenkaffe i Spølskaale med Spiseskeer, før vi begyndte vore forskjellige Udflugter.

Det mærkelige ved disse er, at da Gervais ligger dybt nede i en Kløft, maa man altid begynde med at stige opad, før man naaer noget kjønt. Det Skjønneste, syntes jeg, var Cascade de Crépin, saaledes som vi saae det med en broget Regnbue af fint Skum over sig, og saa Gorge de la Diozas.

Fra Gervais red vi op over Col de Voza og Bellevue til Chamounix Dalen, et af mine Ønskers Maal. Jeg husker endnu, hvorledes jeg slet ikke kunde falde i Søvn først paa Natten ved Tanken om, at jeg nu var der, at jeg bogstavelig laa ved Foden af Montblanc. Flere Gange maatte jeg hen til Vinduet for at see op paa det mægtige Bjerg, der løftede sit majestætiske hvide Hoved op mod den mørke Nattehimmel, hvorfra Tusinder af Stjerner lyste ned over de store stille Sneflader.

Næste Dag tog vi paa Mulæsler til Montanvert for at gaae over Mer de glace og mauvais pas til Chapeau. Overgangen over Gletscheren var interessant, men saa glat, at vi først maatte have Uldsokker udenpaa vore Støvler for at kunne staae nogenlunde fast, og alligevel maatte vi gaae saa forsigtigt som muligt og undgaae de forfærdelige Revner, hvor man saae dybt ned i en mangefarvet Afgrund. Veien var saa besværlig, at jeg et Par Gange spurgte Føreren: »Est ce que c'est le mauvais pas ici?« Men vi havde rigtignok det værste tilbage.

Det havde skylregnet kort iforvejen, saa de Trin, der var huggede ud i Klippen, var glatte og slibrige, hvad der gjorde det vanskeligt at stige ned ad den steile Sti, der var saa smal, at Kjolen bogstavelig svævede over Afgrunden. Victor og Bastrup skulde

hjælpe Charlotte, og de Tre, der var saa mange Aar yngre, gik naturligvis lettere, men man kunde dog see, at det anstrengte dem lidt. Føreren gik bagefter med mig. Engang bad jeg ham om at række mig Haanden, da det svimlede lidt for mig, og det eneste Støttepunkt var en Jærntraad, der var spændt langs med Stien og fastgjort i Klippen, men han svarede: »Je ne suis pas sûr moi-même.« Jeg forstod det nok, da han havde noget af vor Bagage i den ene Haand, men hyggeligt var det ikke.

Imidlertid slap vi dog, Gud ske Lov, lykkelig over og tilbage til Chamounix, hvor vi traf hele den lille By pyntet med Flag fra alle Vinduer, og Grantræer plantede langs med Husene. Altsammen i Anledning af en stor Fest, der skulde holdes næste Dag, Søndagen den 11te August, Hundredaarsdagen efter at den bekjendte Fører, Jaques Balmat, for første Gang havde besteget Montblanc.

Vi blev vækkede før Kl. 5 om Morgenen ved drønende Kanonskud. Kl. 8 overværede vi en Gudstjeneste i Kirken, og derefter samledes en Masse Mennesker paa Pladsen udenfor, hvor Jaques Balmats Statue blev afsløret og hans med Blomster smykkede Alpestok fremvist. En Mængde Førere med blomsteromvundne Stokke var tilstede, og der blev holdt mange Taler.

Men midt under Festen kom den Vogn, der skulde føre os videre, og vi maatte afsted. Ad den deilige Vei, der fører over de smukke Bjerge Beau noir, Tête noir, naaede vi Pashøiden ved Col de Forclaz og kjørte derfra ned mod Rhonedalen, medens Aftensolen kastede sine rødgyldne Straaler ud over det skjønne Landskab. Efter et kort Natteophold i Martigny og en lang Tur gjennem Dalen, kjørte vi igjen op over Bjergene, stadig høiere tilveirs, indtil vi endte i Hotel du glacier du Rhone — vort næste Nattelogis. Det ligger i en øde men storslaaet Natur lige ved Rhonens Udspring, der som en lille Bjergbæk

flyder ud fra en prægtig Ishule. I denne maatte vi naturligvis ind, og som vi stod og beundrede de blaa Krystal Vægge og Hvælvinger, blev alt pludseligt rosenrødt — det saa ud som et Eventyr, men det var kun Solen, der begyndte at dale. Da vi igjen kom udenfor, vadede vi omhyggelig fra Sten til Sten over Bækken, saa kunde vi dog i Sandhed sige, vi var gaaede over Rhonefloden. Næste Morgen gik det atter videre opefter forbi den vældige Rhonegletscher, hvis Is dannede utallige barokke Former, medens den vexlede i skjønne Farver, over Furcapasset, hvor der var bitterlig koldt, til Urserer Thal, en lille ensom Dal, der gjennemstrømmes af Reusz og ligger saa høit, at der er otte Maaneder Vinter og kun fire Maaneder Sommer.

Fra Andermatt begyndte vi at drage langsomt tilbage mod Norden, vi leiede en Vogn, der skulde føre os i Dagsreiser gjennem Graubünden — først kom vi over Oberalp, tæt forbi Rhinens Kilder til Dissentis, hvor Mittelrhein flyder sammen med Vorderrhein, videre gjennem den lange venlige Rhindal, hvor Kornmarker vexler med Skove og Landsbyer, medens Bjergene høiner sig til begge Sider. Ved en lille Landsby kom vi forbi St. Anna Kapel, der er bygget paa det Sted, hvor »der graue Bund« blev stiftet 1424. Kun sjeldent taber man den altid voxende Rhin afsyne. Et Sted paa Veien mødte vi et uendeligt Ligfølge, foran hvilket der blev baaret en Fane. Derefter kom Præsterne og to smaa hvidklædte Piger med en Blomsterguirlande mellem sig, dernæst alle Mændene og Drengene og tilsidst alle Kvinderne, de ældre med et Slags Huetøi eller Kappe, de yngre og Smaapigerne med bart Hoved, alle med brogede Rosenkrandse og Psalmebøger.

I en dyb Kløft eller Dal laa den lille græsgrønne Flimsersee, som benyttes til Badning ved rheumatiske Onder, og i Reichenau saae vi i en Have, der tilhørte

en rig Mand i Zürich, Vorder og Hinterrhein flyde sammen.

Da vi naaede Chur, hvorfra vi besøgte Badestedet Pfäffers og Ragaz, slog Afskedstimen, idet Victor og Bastrup igjen drog mod Syd for at blive en Del af Vinteren borte, medens Charlotte og jeg skulde hjemad. De to unge Mennesker fulgte os til Banegaarden, for sidste Gang sørgede Bastrup for vore Billetter og vort Tøi, Broder og Søster sagde hinanden det sidste tøvende Farvel, og saa drog vi mod Norden hjemefter.

Faa Timer efter var vi i Rorschach, den sidste lille By paa schweitzisk Jordbund, og snart sad vi paa Dampskibet, der seilede over Bodensøen. Det var saa hjemligt at see det store udstrakte Vand og den vide Horizont, som vi saa længe havde været udelukket fra mellem de høie Bjerge og i de snevre Dale.

I Friederichshafen, den første By paa tydsk Grund. sad vi længe i Hotellets Have, der ligger lige ved Søen, og kastede endnu et taknemmeligt Afskedsblik over mod det deilige Schweitz, hvor vi havde tilbragt saa mange skjønne Timer. Først da Solens sidste Straaler var slukte og en enkelt bleg Stjerne tittede frem hist og her, reiste vi os og gik langsomt en Tur gjennem den lille venlige By, hvor de aabne Vinduer og de deilige Blomster endnu mindede om Syden.

I Nürnberg fornøiede vi os over de mange mærkelige gamle Bygninger, de høie røde Tage og de spidse Kviste, som man ikke seer i nogen anden By, troer jeg — over Udsigten fra Slotsgaarden, hvor den gamle Lind staaer, som Keiserinde Kunigunde skal have plantet.

Fra Nürnberg gik det igjen videre hjemefter, indtil vi naaede Werradalen, hvor Wartburg troner høit oppe mellem Skoven og seer viden om.

Og derop var selvfølgelig vor første Gang, da vi var kommet til Eisenach og havde bestilt Værelser i Hotellet »Zum halben Mond«.

Erindringen om Luther var det, der havde draget os til Eisenach.

Veien til Slottet gaaer ret steilt op gjennem Skoven, og da det allerede var temmelig sent, maatte vi opsætte til næste Dag at see os rigtigt om deroppe. Wartburg ligger smukt med Udsigt over den store Thüringerwald, som jeg nok havde havt Lyst til at gjøre nærmere Bekjendtskab med.

Naar man gaaer om i Slottet, vaagner ogsaa Erindringen om den hellige Elisabeth af Thüringen, som her levede endel af sit fromme, i Kjærlighed virksomme Liv, der senere skaffede hende Helgenindens Glorie.

Vi gik rundt i den med vild Vin overvoxede Borggaard, sad paa Ruinerne af de gamle Mure og saae udover det skjønne Landskab. Det mest Forstyrrende var de mange Mennesker, der færdedes der omkring, medens man var opfyldt af det ene Ønske — at kunne gaae helst ganske ene om paa disse Steder. Dog det var umuligt, vi blev viste rundt i Slottet tilligemed en hel Del Andre, og Foreviserens ensformige Stemme skurrede i mine Øren, uden at jeg egentlig samlede, hvad han sagde. Jeg havde nok af mine egne Tanker. Endelig stod vi i Luthers Stue, hvor der endnu opbevares forskjellige Ting, der har tilhørt ham, hans Bord og Stol, hans Skammel der bestaaer af et Hvalroshoved, hans Haandskrift o. s. v. Medens alle de Andre samledes om en Kasse med Billeder for at vælge, hvad hver især vilde kjøbe, kunde jeg ikke modstaae Trangen til ganske ubemærket at liste mig tilbage for at sætte mig et Øieblik paa den Skammel, hvor vor store Reformators Fødder saa ofte har hvilet, medens dybe, alvorsfulde Tanker er gaaede gjennem hans Sjæl. Fra denne lille tarvelige Stue er Biblens Blade engang fløine ud over Verden

og har bragt Velsignelse til Tusinder og atter Tusinder, der før levede i Pavedømmets Trældom og Mørke.

Vi gik endnu længe omkring i Borggaarden, derefter sad vi paa en Altan til et Hus, som ligger lige udenfor Slottet og saae Solen dale mod Vest. Til den ene Side havde vi den gamle røde Borg med Luthers Vindue, til den anden laae den stolte, mørke Thüringerwald, hist og her venlige Dale og lave Bjerge. Og bagved alt dette sank Solen som en stor purpurfarvet Maane.

Dagen efter reiste vi hjemefter gjennem den gamle Hansestad Lübeck, og den 24. August var vi igjen hjemme, taknemmelige over at have seet saameget Skjønt og Stort.

Denne Reise var som en Styrkelse fra Vorherre, som han sendte os, før det meget Svære, som Fremtiden gjemte i sit Skjød, kom til os.

Allerede da Blædel modtog os paa Banegaarden, var han mærket af den Sygdom, der skulde ende hans Liv. Det varede ikke ret længe, før hele det engang saa lykkelige Hjem var opløst, og de Børn, der saavidt muligt var blevne skærmede for ethvert Vindpust, blev udsatte for Livets mange Storme. Faa Aar efter laae ogsaa Victor og Charlotte i deres stille Grave.

VIDERE ARBEIDE I FÆNGSELS-SELSKABET.

Dog nu vender mine Tanker sig igjen til min Virksomhed, og da navnlig til den indenfor Fængslets Mure, og her maa jeg gaae helt tilbage til Aaret 1864 for at faae en Oversigt over, hvorledes Fængselsforholdene udviklede og forandrede sig.

Den 1. November det nævnte Aar var Fællesfængslet blevet ombyttet med en ny Straffeanstalt, der var indrettet væsentlig som Cellefængsel, kun de saakaldte Klassefanger var samlede om Dagen i Fælledsstuer, dog under stadigt Tilsyn og underkastet visse Regler, som de ikke maatte overtræde. Og samtidigt med at dette skete, blev Adgangen til Cellefængslerne lukket for Alle, der ikke stod i Fængslets Tjeneste, det vil sige, som ikke var ansatte og lønnede af Staten. Og Fængselsselskabet var jo en helt privat Institution.

Derved forandredes fuldstændigt Directricens Forhold til Fangerne. — Mine bedste Timer havde jeg tilbragt med de Enkelte i Præstens Stue, men nu kunde der ikke være Tale om aandelig Paavirkning og Sjælesorg, da Directricen kun maatte see Fangerne den sidste Maaned, før de blev løsladte, naar de altsaa væsentlligst var opfyldte af Tanken om, hvorledes det skulde gaae dem, og hvor de skulde blive anbragte, naar de kom ud. Og at denne Ordning kom istand, var endda, som det sagdes mig, en særlig Indrømmelse, som man fandt paa for min Skyld, efterat jeg den 18. Mai 1865 var kommen ind i Fængselsselskabets Bestyrelse som Directrice, hvad der henvises til i efterfølgende Afskrift af et Brev fra Enkedronningen; — dog maa jeg her tilføie, at jeg egentlig længe før havde virket som Directrice paa Grund af de Andres Alder og Svaghed.

Kjære Frøken Barner!

»Det første Skridt er skeet! De er bleven Directrice i Fængselsselskabet. Snart haaber jeg De melder mig at have faaet Adgang i Cellerne, Gud velsigne Deres Fremtids Virksomhed! Jeg har al Grund til at haabe, Herren vil bønhøre, thi De vil slet Intet uden Hans Veiledning i alle Maader; og naar vi saaledes kuns vil give os Ham i Vold, da udrettes Noget inden i os, og vi blive Hans Værktøi

til al god Gjerning. Jeg haaber De kommer her den 29., og da fortæller De mig mere om Deres nye Kaldelse. — Her er guddommeligt skjønt; jeg føler ret hvorledes denne milde grønne Sommerluft vederqvæger.

Jeg hilser Dem og De kjære Blædels kjærligst. Siig Pastor Blædel jeg velsignede ham for hans Prækner paa Kirkeaarets Søn og Festdage! Sist da to af mine Drenge som han havde confirmeret, kom til mig for at takke for den Undervisning de havde nydt i Skolen, lovede jeg dem at give hver af dem Blædels Prækner, og det vilde have glædet ham at see hvorledes deres Ansigter straalede af Glæde.«

d. 20. Maj 1865.

Deres ret hengivne

Caroline Amalie.

Egentlig var det vist Meningen, at Directricen skulde hjælpe med at anbringe de løsladte Kvinder, dog det har jeg aldrig villet indlade mig paa, da det synes mig umuligt at anbringe Mennesker, som man i Virkeligheden kjender saa lidt.

Det var mig ubeskrivelig svært at skulle miste hele den aandelige Forbindelse med Fangerne, og jeg kæmpede dengang meget for den Tanke, at netop en Kvinde ofte formaaer at paavirke Kvinder, og at naar man kunde betro Nogen det ansvarsfulde Hverv at være Directrice ved et Fængselsselskab, maatte man ogsaa kunne betro hende fri Adgang til Cellerne, dog alle mine Ord og Anstrengelser var forgjæves — jeg stod som foran en Mur, aandelig talt. Baade Kongen (Christian den Niende) og Enkedronningen interesserede sig for min Sag, og dog strandede mine Planer. Vorherre vilde noget Andet med mig.

I Januar 1865 havde Enkedronning Caroline Amalie skrevet til mig:

Kjære Frøken Barner!

»Dronningen skriver at Kongen straks ville treffe Foranstaltninger for at De med Glæde kunne virke i Deres skjønne Kald. Dette undlader jeg ikke at melde og haaber, at denne Underretning vil være Dem særdeles kjerkommen!

Gud velsigne fremdeles Deres skjønne Virksomhed

d. 10. Januar 1865. Caroline Amalie.

Hils de kjære Blædels.

I et andet Brev skriver Enkedronningen:

Kjære Frøken Barner!

»Dronningen skrev mig i Aftes, at jeg skulde bede Dem selv at besøge Justitsminister Heltzen for at han kunne overtyde sig om at De uden Fare kunne besøge de ensomme Fængsler. Jeg tænker med Dronningen at De selv ved en Samtale med denne Modstander vil kunne beseire hans Opposition. Gud befalet!«

d. 10. Februar.

Deres ret hengivne
Caroline Amalie.

Hils de kjære Blædels! Næste Tirsdag vil Professor Nielsen begynde historiske Foredrag. Rørdam har bedt ham herom og nemlig fra Christopher d. II. Tid.

At jeg gik til Heltzen, følger af sig selv — jeg fik mange fagre Ord men intet Resultat. Vi var udover de Tider, da et Ord fra Kongen kunde aabne lukkede Døre.

Mange Aar efter den Tid har Fængselspræst Lütken i et Foredrag som han holdt, udtalt det Ønskelige i, at der i enhver By, hvori der fandtes en Straffeanstalt eller et Arresthus, maatte findes en Kvinde, der i christelig Kjærlighed vilde besøge de kvindelige

Fanger. Rimeligvis vil der efterhaanden skee Meget i den Retning af, hvad der trænges til, men dengang, da jeg saa brændende ønskede det, var Tiden dertil endnu ikke kommen. I hvert Fald vilde Gud ikke bruge mig til den Gjerning, ellers havde Han ryddet alle Hindringer tilside og banet Veien, det seer jeg nu saa tydeligt, naar jeg kaster Blikket tilbage. Men dengang forstod jeg det ikke, og jeg var bedrøvet og bøiet over, at det egentlige Indhold af mit Arbeide var taget fra mig.

Da Adgang til Cellerne blev mig nægtet, saae jeg mig om, hvorvidt der skulde være andre Ting at udrette indenfor Fængselsselskabets Omraade, derfor syslede mine Tanker dobbelt ivrigt med Pigernes Skjebne, naar de havde forladt Straffeanstalten, og da særlig deres, der sendtes til Fængselsselskabets saakaldte Optagelseshus, der stod umiddelbart under Directricens Overtilsyn.

Da jeg traadte ind i Fængselsselskabet, var dette Optagelseshus indrettet saaledes, at de Kvinder, der løslodes og ønskede at komme »under Forsorg«, som det kaldtes, anbragtes i en lille dertil leiet Leilighed i Møntergade under Tilsyn — først af en ældre Jomfru, som jeg kun saae faa Gange — og senere af en Enke, Madam C, som Bestyrelsens Herrer havde antaget til dette Brug. Hun skulde sørge for, at Pigernes Tøi blev bragt i Orden, og at de snarest muligt fik Plads.

Denne Enke var bleven ansat, medens jeg endnu kun var »besøgende Dame«. Som saadan havde jeg Intet directe at gjøre med Optagelseshuset, selv om jeg under Fru v. Pahlens Svaghed kom i Berøring med Md. C. Men saa snart som jeg var bleven Directrice, og Optagelseshuset kom til at staae under mit Tilsyn, undersøgte jeg nøiere Forholdene. Jeg fandt Mdm. C. i et Par smaa Kvistværelser i Møntergade, og da hun var ganske ene om Alt, var det klart, at hun ikke kunde føre det fornødne Tilsyn med »de Løsladte«, der ofte var overladte til sig selv

mange Timer om Dagen, naar hun f. Ex. skulde besørge de fornødne Indkjøb til den lille Husholdning. Dette kunde Konen ikke gjøre for, men værre var det, at hun, der skulde paavirke Pigerne og foregaae dem med et godt Exempel, var saadan i Retning af Sædelighed og Sanddruhed, at det var en ligefrem Forargelse.

Paa hendes Upaalidelighed fik jeg en Dag et slaaende Bevis. Jeg kom for at see til hende, fordi hun havde været daarlig, og da hun ønskede, at jeg skulde eftersee nogle Regnskaber, gav hun mig Nøglen til sin Kommode og bad mig om at aabne en bestemt Skuffe. Det gjorde jeg, og det Første, der mødte mit Blik, var et Brev, som jeg havde skrevet nogle Dage iforveien og givet hende til Besørgelse, som jeg saa tidt gjorde, naar hun gik fra mig. Det laae aabnet, og man kunde see, at Frimærkerne var tagne af Convoluten.

I den høieste Forbauselse tog jeg Brevet og vendte mig mod hende med det Udbrud: »Men hvad i al Verden betyder dog dette?« Hun havde reist sig op i Sengen og sad og stirrede paa mig med vidt opspilede Øine, og jeg behøvede blot at see paa hende for at forstaae, at hun havde bedraget mig med Overlæg.

»Hvorfor har De gjort dette?« spurgte jeg kort. »Jo,« stammede hun, »det var kun faa Dage siden, at Frøkenen havde skrevet til den samme Mand, og saa syntes jeg, det var urimeligt, at han skulde have Brev igjen.« — Brevet var til en Forpagter, der havde fæstet en af vore Piger og lige havde afhentet hende. »Det maa De overlade til mig, hvor ofte jeg vil skrive, men hvad betyder det Hele — De maa jo have en Grund, hvorfor De har gjort dette?« spurgte jeg og vedblev at betragte hende alvorligt.

Og nu kom det efterhaanden frem, at hun oftere havde skjult for Folk, at det var straffede Piger, som hun havde hos sig, det var da saameget lettere

at anbringe dem. Hun var bleven bange for, at mit Brev skulde sige den egentlige Sandhed til Forpagteren, derfor havde hun aabnet det. »Og veed De, at De kan blive straffet for dette?« spurgte jeg.

»Jeg er vis paa, at Frøkenen ikke vil gjøre mig ulykkelig,« svarede hun, men Udtrykket i hendes Ansigt var hverken godt eller angerfuldt.

»Det vil jeg nødig,« sagde jeg, »men nu vil jeg tænke mig om, hvorledes alt dette bedst skal ordnes. De vil selv kunne indsee, at jeg vanskeligt kan bruge Dem mere til denne Gjerning.

Efter modent Overlæg gik jeg næste Morgen til Politiinspecteur Hertz, der var Medlem af Fængselsselskabets Bestyrelse, for at fortælle ham om denne bedrøvelige Sag. Jeg vilde ikke paaføre Madam C. nogen Ulykke, ønskede ikke at faae hende tiltalt, men det forekom mig klart, at det var umuligt at bruge hende til en Tillidspost, hvor man var nødt til at overlade hende Forskjelligt, som man ikke selv kunde have Tilsyn med.

Der blev sammenkaldt et Bestyrelsesmøde, hvor Sagen skulde drøftes. Herrerne vilde nødigt afskedige Mdm. C. — jeg veed ikke hvorfor, uden maaske fordi hun var antaget paa meget billige Vilkaar, og da nogle af dem foreslog at fastsætte en Prøvetid, i hvilken hun skulde sættes under noget mere Control, gik jeg ind derpaa for ikke at stille mig for skarpt til de Andre. Følgen af denne Prøvetid blev naturligvis, at jeg maatte besørge saa meget som muligt selv og — som man siger — have et Øie paa hver Finger — men alligevel var jeg meget urolig for Optagelseshuset og dets Beboere.

En Dag opdagede jeg, at Mdm. C. uden mit Vidende havde anbragt en Kvinde, der led under Følgerne af sit usædelige Liv, hos en Familie med mange smaa Børn. Jeg blev aldeles forfærdet, gik strax til Familien, og da Sagen forholdt sig, som den var

bleven mig berettet, saa maatte Mdm. C. bort. Nu vilde jeg ikke beholde hende længere.

Herefter kom Spørgsmaalet om en ny Bestyrerinde. Forrige Gang havde Herrerne valgt ene og valgt daarligt, derfor syntes jeg, det var rimeligt, at jeg nu som Directrice blev den, der afgjorde Sagen — i den Tid var jeg den eneste Directrice. — Da Herrerne i Bestyrelsen meget villig gik ind paa dette Forslag, antog jeg — efter Frk. Conrings Anbefaling, Frøken Emma Povelsen, Datter af afdøde Rector Povelsen i Sorø, og hun fik strax en Medhjælperinde, for at hun virkelig kunde paatage sig at styre Optagelseshuset, der nu blev flyttet hen i en bedre Leilighed i Gothersgade og med det Samme kom i et helt andet Spor end det tidligere. Det var i Slutningen af Aaret 1865.

Emma Povelsen.

Frøken Povelsen var et udpræget christeligt Menneske, saa Pigerne kunde ikke andet end paavirkes af den Aand, der ledede hende. Hendes praktiske Dygtighed var ikke saa meget stor, og hun troede ofte Pigerne langt bedre, end de fortjente, men der kom til at hvile et helt andet Præg end nogensinde tidligere over det lille Hjem, og jeg er vis paa, at mere end en af disse stakkels forvildede Menneskesjæle er bleven vundet for det evige Liv ved den Omsorg, der vistes dem, ved »Kvindens stille Omgængelse uden Ord.« Frk. Povelsen var et af de frommeste og mest opofrende Mennesker, som jeg nogensinde har kjendt, og man følte strax, hvorledes hun tog sin Gjerning op i Jesu Navn, i Kjærlighed til Ham.

Det var derfor med personlig Bedrøvelse, at jeg skilles fra hende, da hun 10 Aar efter i Foraaret 1875 forlod Optagelseshuset for at overtage Pladsen som Forstanderinde for den Christianshavnske Sygepleieforening, der lige skulde dannes. Det var forskjellige Forhold, der hidførte denne Forandring, som jeg paa en vis Maade glædede mig hjertelig over for Frk. Povelsens egen Skyld, da hendes første Kjærlighed altid havde været Sygepleien, i den Grad saa jeg engang imellem gjorde lidt Løier med hende, fordi hun altid var i bedst Humeur, naar En eller Anden feilede lidt, saa hun kunde komme til at pleie dem. Hun og jeg vedblev at følge hinandens Gjerning med den største Interesse, og vi saaes engang imellem, naar vor meget optagne Tid tillod det. Frk. Povelsen var i aandelig Henseende et af de yndigste Mennesker, som jeg nogensinde har truffet, og da jeg stod ved hendes Dødsleie for at sige hende det sidste Farvel, og hun saae paa mig med sine smukke, brune, kjærlige Øine, følte jeg, at nu skulde jeg snart miste en trofast Ven.

Hendes Efterfølgerske ved Optagelseshuset blev Frk. Frederikke Holm, der i sexten Aar havde været i Tømmermester Kaysers Hus. Han anbefalede hende varmt til Pladsen, som hun overtog og ledede med Interesse og stor praktisk Dygtighed.

Allerede i Frk. Povelsens Tid var Optagelseshuset — ved kraftig Medvirkning af den daværende energiske Fængselspræst, Pastor Munck, blevet udvidet og flyttet hen til en Mellembygning i Sølvgade, hvor vi fik en rar lille Leilighed under langt bedre Forhold end tidligere.

At det er et stort Gode, ja nærmest en Nødvendighed, at have et saadant Optagelseshus, hvor de Løsladte strax kan modtages, naar de er komne paa fri Fod, er indlysende. Men naar et saadant Hus ret skal have sin Betydning, troer jeg nok, at Pigerne skulde blive der i længere Tid og lære at arbeide,

eller ogsaa — og langt hellere — maa det sættes i Forbindelse med en Anstalt, der har til Formaal at udvikle og opdrage Pigerne gjennem et fleraarigt Ophold.

Saaledes som Optagelseshuset var indrettet og endnu — saavidt jeg veed — er indrettet i Aaret 1903, blev Pigerne der kun i nogle faae Dage, Uger eller i det Høieste et Par Maaneder, og de anbringes helst hurtigst muligt i Plads efter at have faaet et Udstyr af Klæder. Det var naturligvis umuligt at lære Pigerne at kjende eller at faae Indflydelse paa dem i saa kort en Tid, især da de fleste af dem udgik fra daarlige Hjem og medbragte mange onde Lyster og Tilbøieligheder. Ofte gik det dem galt, naar de kom ud i Tjenesten, og Mange vendte tilbage til Fængslerne.

Pastor Munck.

Jo mere jeg fik at gjøre med Optagelseshuset, desto klarere kom det derfor til at staae for mig, hvor ufuldkomment det var i sin daværende Form, og hvor meget der trængtes til et Hjem, som Pigerne kunde blive i mindst et Par Aar for at paavirkes og oplæres, før de igjen sendtes ud i Livet.

Nogle af Pigerne havde tilmed ligefrem Skade af at blive længere Tid i Optagelseshuset, hvor de havde det altfor mageligt. Da jeg ikke lige strax øinede Udvei til at faae et nyt Hjem indrettet, mente jeg, at der maaske i Nødsfald kunde anbringes nogle Piger hos forskjellige Familier, andre fik jeg ved Frk. Conrings Hjælp midlertidigt optaget paa Diakonisse Stiftelsen ved Husgjerning. Dog viste disse Forsøg sig i Reglen ikke heldige, da hverken Diakonisse

Stiftelsen eller private Familier kunde stille sig som Hovedopgave at opdrage saadanne Piger. Det var jo kun Forsøg, medens jeg stadig haabede paa en bedre Udvei.

Jeg talte om mine Tanker til Forskjellige, men fandt ikke Forstaaelse, det var egentlig kun daværende Pastor Harald Stein, der ret kunde dele mit Syn paa Sagen. Da jeg her hjemme stod saa ene i min Opfattelse om Behandlingen af løsladte Kvinder, besluttede jeg at tage til Holland, hvor der allerede i mange Aar havde bestaaet Anstalter for straffede og faldne Kvinder, stiftede af den bekjendte Pastor Heldring. Muligt kunde jeg lære noget der eller maaske faae mine egne Tanker bekræftede og bestyrkede.

REISEN TIL HOLLAND.

Søndag Aften den 20. August 1876 begav jeg mig paa Veien til Holland, og allerede Tirsdag Aften var jeg i Asyl Steenbeck.

Der havde ofte været Tale om, at jeg engang skulde til Holland, og jeg havde tidt længtes efter at komme til at tale med Pastor Heldring, og nu gik det, som det saa ofte gaaer i Livet, jeg fik mit Ønske opfyldt at see Asyl Steenbeck, men Forholdene havde forandret sig saaledes, at jeg kom der med vemodige Følelser. Pastor Heldring var død, og skjøndt jeg aldrig havde seet ham, var det mig næsten en Sorg, saa meget havde jeg glædet mig til engang at tale med ham om de fælleds Interesser, — tillige reiste jeg bort med Bekymring for min kjære Cousine Ville, der laae meget syg paa Birkendegaard. Lægen mente, at hendes Sygdom rimeligvis vilde gaae over til en Svaghedstilstand, der kunde vare i Aarevis, og under disse Omstændigheder var jeg nødt til at gjøre denne

Tur, der var ret ønskelig for min Virksomheds Skyld. Senere viste det sig, at det var meget heldigt, jeg kom afsted, thi Aaret efter nedbrændte Asyl Steenbeck, og Forstanderinden Frk. Voute døde.

Strax da jeg reiste hjemmefra, var jeg noget ængstelig ved for første Gang at færdes ene udenfor Danmark, og den Bekymring, der fyldte mig, gjorde ikke Turen lettere, men jeg tog mig sammen, og det hjalp godt, at jeg lige fra min tidligste Ungdom har været nødt til at maatte trænge mine personlige Følelser tilbage og beholde mit private Liv for mig selv.

Lidt underligt var det at komme ind paa hollandsk Grund, hvor jeg ikke forstod Sproget, dog det varede saa kort, efter faa Timers Forløb naaede vi Arnhem, som Hollænderne kalder det. Denne By ligger kjønt ved Rhinen og skovklædte Bakker. Da Toget standsede, saae jeg en Dame, der stod et Sted paa Perronen, hvor alle de Reisende maatte passere forbi, og til hver Dame, der kom, sagde hun et Par Ord. Da jeg kom hen mod hende, hørte jeg, hvad det var: »Ist das Fräulein Barner?« Det var meget hyggeligt for mig, det var en Frøken Fabricius, som jeg iforvejen havde corresponderet med, og som allerede havde været ved flere Tog for at see, om jeg ikke var der. Hun fulgte med mig ud til Steenbeck, der ligger omtrent halvanden Mil fra Arnhem, og blev der hele Tiden sammen med mig. Det var nemlig en Indbydelse fra Asylet, som jeg fulgte, og da Alle der havde travlt Dagen igjennem, fandt de, at det vilde være rart, om der var en Dame, der stadig kunde være sammen med mig og vise mig rundt. Froken Fabricius var et forstandigt og elskværdigt, fremfor Alt et udpræget christeligt Menneske, med hvem jeg vedblev at staae i skriftlig Forbindelse, lige indtil hendes Familie sendte mig Anmeldelse om hendes Død nogle Aar efter.

Da Froken Fabricius og jeg naaede Steenbeck, blev vi modtagne venligt af Frk. Voute, en ærværdig

gammel Dame paa 72 Aar, der havde forestaaet Asylet lige siden det blev stiftet — altsaa i 30 Aar og stadig arbeidet med Pastor Heldring lige til hans Død. Ingen kunde derfor bedre end hun fortælle om ham og det Liv, som han havde været Redskabet til at vække i de forskjellige Hjem.

Asyl Steenbeck var indrettet for 50 straffede og faldne Kvinder af alle Aldre, de skulde være der i to Aar for at oplæres, i hvilken Tid der betaltes en vis Sum for dem.

Bethel husede 50 unge forvildede Piger fra 16 til 20 Aars Alderen, Talitha Kumi lignede i det Ydre en stor Villa men var i Virkeligheden en Anstalt, hvori dengang 162 »verwahrlose Kvinder« havde fundet et Hjem.

Det var morsomt at see alle de mange Smaapiger med Bomuldstøiskjoler og hvide Kapper paa Hovedet. Vi saae hele Huset og blev førte ind i de store Sovesale, hvori der i lange Rækker stod smaa hvide Fyrretræs Senge, hvorom Heldring i sin Tid sagde, at det var de hollandske Pigers Gymnastik stadig at skure dem. Det hele gjorde et zirligt og yderst renligt Indtryk, men det forekom mig altfor spredt og stort til at kunne danne et virkeligt Hjem.

Alle de tre nævnte Anstalter ligger et Stykke fra hverandre i en flad frugtbar Egn, der nærmest minder om Amager, de var omgivne af store Haver mest beplantede med Kjøkkenurter, og midt imellem dem er der opført en Bolig for Præsten.

Kirken havde Heldring ladet opføre paa den saakaldte »Zufluchtshügel«, det vil sige en Høi, der var dannet af sammenkjørt Jord, her mente den praktiske Mand, at Beboerne rundt omkring kunde ty op, naar de hyppige Oversvømmelser af Floden indtraadte. Udenfor Kirken havde han i Jorden ladet anbringe Jernringe til at tøire Kreaturerne ved, indtil Vandet igjen sank. Allevegne hvor man færdedes, traf man

Spor af Heldrings kloge Aand, kjærlige Hjerte og praktiske Sands.

Da jeg boede i Steenbeck, saae jeg mest til dette Hjem og havde mange Samtaler med den gamle forstandige og dygtige Frøken Voute. Vi samledes ved alle Maaltider, jeg husker endnu hvilken stor Masse Grøntsager, der dagligt serveredes til Middag, og naar Frk. Voute havde lidt Fritid om Eftermiddagen, var der dækket et hyggeligt Thebord i hendes egen Stue, hvortil Frk. Fabricius og jeg altid blev indbudte tilligemed

Asylet Steenbeck.

et Par af Funktionairerne. Blandt disse var der en ældre Kvinde, der syntes at indtage en særlig betroet Stilling og at have en stor Forstaaelse af Pigerne. Senere fortalte Frk. Voute mig, at hun engang havde været en falden Kvinde, der ganske vidunderligt havde reist sig og nu havde vist sin Omvendelse gjennem mange Aars trofast og ihærdigt Arbeide. Ved disse smaa Sammenkomster havde vi mange herlige Samtaler, og der blev drukket en utrolig Masse The af smaa pæne Kopper. Da der blev budt mig den anden Kop, tog jeg derimod, til den tredie sagde jeg nei, men de forsikkrede mig alle, at de var vante til at drikke i Reglen hver sex Kopper.

Om Dagen arbeidede Pigerne under Tilsyn men dog til en vis Grad i Frihed, om Natten blev de indelukkede i deres Celler, da der mentes, at paa den Tid vaagnede lettest alle de onde Lyster og Længsler, og saa kunde de maaske gjøre, hvad de senere vilde fortryde bittert. Jeg erindrer at have læst i en af Aarsberetningerne, at en Pige, der var flygtet bort fra Steenbeck og hurtigt var falden tilbage i sit tidligere lastefulde Liv, paa sit Dødsleie havde udraabt: »Gid de havde bundet mig med Jernkjæder fast til Asyl Steenbeck, saa jeg aldrig var sluppen derfra.«

Dr. Wichern.

Om Dagen staaer alle Døre aabne. Enhver, der ønsker det, kan gaae derfra, men Ingen bliver modtaget igjen, naar hun først er borte. Derfor siger Pigerne, at Dørene i Steenbeck kan aabnes udadtil men ikke indadtil, og det er sjeldent, at Nogen gaar bort.

Med Pigerne var det ikke saa let at tale, da vi ikke havde noget Sprog tilfælleds, dog hjalp vi os, som vi kunde bedst — de med Hollandsk, jeg med Tydsk eller Engelsk og iøvrigt med Tegn, og gode Venner blev vi, saa da jeg skulde reise, kom flere af dem og forærede mig nogle Smaating, som de havde lavet, og som jeg gjemmer endnu.

Paa Tilbageveien fra Holland besøgte jeg i Hamborg et Magdalenehjem, der blev vist mig af en Slægtning af den bekjendte Amalie Sieveking. Dette Hjem var omgivet af en høi Mur og en bred Grav, »men«, sagde Forstanderinden, »Pigerne flygter ikke sjeldent ved at klattre over Muren og svømme over Graven.«

Senere paa Dagen kom en ung Søn af den afdøde Pastor Heldring for ifølge en Indbydelse, som jeg havde

modtaget, at følge mig ud til »das Rauhe Haus«, der ligger i en af Hamborgs Forstæder og er stiftet af den bekjendte Dr. Wichern, hvis Søn, Pastor Johannes Wichern havde overtaget Ledelsen efter Faderens Død. Den unge Heldring var kommen til das Rauhe Haus for at gjøre sig bekjendt med al Slags Kjærlighedsgjerning.

Das Rauhe Haus strækker sig over et stort Areal af Jord. Foruden Hovedbygningen er der flere smaa Villaer spredte rundt i Parken, og hver af dem har sin Bestemmelse. Der er imellem dem forskjellige smaa Børnehjem: »das Taubennest«, »das Schwalbennest« o. s. v. Hvert Hjem styres af en »Broder« og »Søster« og nogle husede baade store og smaa Børn for at komme Familielivet saa nær som muligt.

Jeg spiste om Middagen ved et meget stort Bord sammen med Pastor Wichern, hans Familie og de Missionairer og Brødre, der blev uddannede i Hjemmet for senere at gaae ud i Verden og tage fat paa de forskjellige Kjærlighedsgjerninger. Om Eftermiddagen havde jeg udførlige Samtaler med Pastor Johannes Wichern, hans Kone og ogsaa med den unge Heldring, der igjen fulgte mig til Hamborg.

Paa Hjemveien fra denne By tog jeg over Glückstadt for at see et Asyl »für entlassene Sträflinge«, som jeg havde hørt omtale, og som styredes af en Frk. Augusta Decker.

Ved Ankomsten paa Jernbanestationen spurgte jeg efter Asylet, men Ingen vidste ret Besked derom, uden at det laae etsteds ved »der Damm« langt ude i Marsken. Jeg forhørte mig, om jeg kunde faae en Vogn, men Svaret lød, at den kunde ikke bunde derude. Jeg blev lidt betænkelig men mente, der maatte vel findes en Udvei for at komme dertil.

Endelig fik jeg fat paa en Dreng, der erklærede, at han vidste Veien, og saa begav vi To os trøstigt afsted henad »der Damm«, og da vi havde fulgt den et langt Stykke, pegede Drengen paa et Hus neden-

under ved Veien, der var forfærdelig opblødt, men som det dog lykkedes mig at bunde i, saa at jeg slap over og naaede Huset, der saae uanseeligt ud men laae ret venligt ved en stor Have.

Jeg spurgte efter Frk. Decker, og hun viste sig strax i en yderst tarvelig Dragt, men paa hendes Væsen mærkede man hurtig den dannede Kvinde. Da jeg havde sagt hende mit Ærinde, var hun øieblikkelig villig til at vise mig Alt.

Hun fortalte, at hendes Fader havde været ansat som Præst ved Fængslet i Glückstadt, derfor havde hun allerede tidlig hørt meget om Fangerne og faaet Medlidenhed med dem. Da hendes Fader døde og Hjemmet blev opløst, havde hun ved Fleres Bistand faaet dette lille Hus indrettet, saaledes at det kunde modtage indtil tolv straffede Piger, som hun selv opoplærte i al Husgjerning og Syning. Jeg spurgte, om hun ikke havde Medhjælperinde, hvortil hun svarede: »Nein, hier sind wir nur Mutter und Kinder.« Hun var altid hos Pigerne, og hvis hun en enkelt Gang maatte bort, var der gjerne en af de ældre af dem, som hun kunde betro Huset til. Pigerne gjorde al Slags Husgjerning og lavede selv alt deres Tøi, de havde ogsaa en Mark, hvor de var med at høste.

Jeg fik et rigtig rart Indtryk af hele dette tarvelige Hjem, som aabenbart var gjennemtrængt af Guds Aand. Frk. Decker fulgte mig til Jernbanen, og det sidste jeg saae i Glückstadt var hendes milde gamle Ansigt, og jeg kunde ikke andet end tænke: »Hun er vist en af de Store i Vorherres Øine.«

Da Toget naaede Kiel, var det henad Aften, og jeg gik strax ombord i Dampskibet for at vælge en Køie, der desværre var i en fælleds Kahyt, men jeg var saa overvældet af Træthed, at jeg øieblikkelig faldt i Søvn og først vaagnede om Morgenen da vi naaede Korsør.

Jeg veed egentlig Intet, som jeg kunde bruge, af hvad jeg havde seet fra denne Reise. Man kan ikke

saaledes flytte en Gjerning fra det ene Land til det andet, da det, der passer for den ene Nation ofte ikke egner sig for den anden, men jeg var dog glad over Turen, da det udvider Blikket at see fremmede Forhold, og at tale med andre Landes Christne, der deler Ens Interesse. Jeg havde talt meget om mine Planer til de forskjellige, tildels betydelige Mennesker, som jeg havde truffet paa Reisen, og hvoraf endel havde en lang praktisk Erfaring i Behandlingen af straffede Kvinder, og alle havde de sagt til mig: »Netop som De har tænkt Dem det, maa og skal de løsladte Kvinder hjælpes.« Det var det egentlige Udbytte af min Reise, at jeg fik mine Tanker, de Tanker, der var fødte og modnede under megen Bøn til Vorherre, bekræftede og bestyrkede. Fuld af Kraft og Haab om, at mine Planer og mit Arbeide maatte lykkes, vendte jeg hjem igjen efter en halv Snes Dages Fraværelse.

ARBEIDET FOR OG INDVIELSEN AF LINDEVANGS HJEMMET.

Et Par Maaneder efter at jeg var kommen hjem, døde min Cousine Ville paa Birkendegaard. Det var et i alle Maader uerstatteligt Tab og for mig personlig omtrent den største Hjertesorg, der kunde ramme mig, endnu efter de mange Aars Forløb vaagner Savnet atter og atter og vil ikke tie. I Løbet af faa Aar døde min Broder, min Fader og Ville.

Imidlertid vi har jo kun Lov til at standse en lille Tid ved Gravene, i de stille Timer tør vi dvæle ved de kjære Minder og Haabet om Gjensynet hisset, men derover maa vi ikke glemme Livet med dets mangfoldige Krav, og vort Hjerte maa ikke, medens vi endnu lever, lægges i Graven. Der er altid Mange

tilbage at holde af, og det gjælder at arbeide medens det er Dag, at ikke Natten skal komme, da intet Menneske kan arbeide.

Altsaa min Opgave laae nu klart for mig, og jeg maatte tage fat derpaa som Redskabet i Guds Haand. Hans alene Æren.

Det Første, der var at gjøre udadtil, var selvfølgeligt at vække Folks Interesse for dette Hjem, som jeg ønskede at danne, og for at det kunde skee, maatte jeg tale derom.

Dengang faldt den Tanke mig slet ikke ind at holde Foredrag, derfor maatte jeg tale privat med Saamange som muligt. Det var ingen let Gang. Af Naturen var jeg saa undselig, at jeg kunde føle, hvorledes Blodet steg mig til Hovedet, naar jeg havde ringet paa en Dør, og mange Gange er jeg vendt om, naar jeg kom halvveis op paa en Trappe. Og dog mødte jeg saa megen Velvillie allerede dengang ved mit første Arbeide, hvor jeg ikke var kjendt af ret Mange, det tilskriver jeg — næst Guds Naade — at jeg aldrig directe har anmodet Nogen om at give Noget.

Jeg fortalte kun saa varmt som muligt om den Sag, der laae mig saa brændende paa Sinde, og bad dem da om at tænke derover — hvis de saa virkelig følte Interesse derfor, kunde de jo bidrage dertil.

En af de Første, jeg fortalte om mine Planer, var afdøde Etatsraad Stoltenberg, der uden Tvivl ved sin Niece Frk. Wolds Paavirkning havde faaet Interesse for Sagen, og han stillede strax, da jeg havde talt med ham, 12,000 Kr. til min Disposition som Hjælp til at gjennemføre min Tanke.

Som Directrice ved Fængselsselskabet fandt jeg det klogest først at tilbyde dette Etatsraad Stoltenbergs Gave for paa den Maade maaske at naae et godt Samarbeide, men Tilbudet skulde være paa den bestemte Betingelse, at Optagelseshuset saa strax

maatte omordnes, saaledes at Pigerne skulde blive der i to Aar og lære at arbeide.

Da Etatsraad Stoltenberg udtrykkelig betonede, at det var til mig personligt, at han vilde give disse Penge for min Virksomheds Skyld, gik han strax ind paa, hvad jeg foreslog som et Forsøg paa at faae en fredelig og god Løsning paa det ellers maaske vanskelige indbyrdes Forhold, og han skrev et Brev til Fængselsselskabet, som han først sendte mig til Gjennemlæsning.

Der blev nu i denne Anledning sammenkaldt et Bestyrelsesmøde paa Raad- og Domhuset, hvor jeg skulde fremstille Sagen. Det kan være vanskeligt nok for en Kvinde at tale i en Forsamling, der stiller sig venligt ligeover for, hvad hun har at fremføre, men dobbelt svært er det i Sandhed at gjøre det, naar hun veed, at Tilhørerne forud er ugunstig stemte for hendes Planer.

Jeg søgte imidlertid at glemme dette og med et Hjertesuk opad talte jeg saa godt, som jeg formaaede — men da jeg var færdig, mødte jeg kun ligegyldige eller ironiske Blikke. Fængselspræsten sagde: »Jeg troer ikke, De faaer Andre til at være i et saadant Hjem end Henriette Andresen« — det var en gammel Mordbrænderske. »Men hende vil jeg ikke have,« svarede jeg saa rolig som muligt.

Etatsraad Stoltenbergs Tilbud skulde afslaaes, det mærkede jeg nok, og det blev ogsaa vedtaget ved et senere Møde.

Men den Aften, jeg taler om, var der dog en Eneste, der reiste sig op for at tale min Sag, det var daværende Overpræsident, Kammerherre Emil Rosenørn, som dengang endnu stod i sin Krafts og Velmagts Dage. Idet han alvorligt saae sig om i Kredsen, sagde han med et lidt harmfuldt Blik: »Naar jeg hører Nogen tale med en saa ædel Begeistring som Frk. Barner nylig, saa faaer jeg en uimodstaaelig Lyst til at tage fat, og jeg gaaer med Glæde med til denne

Sag.« Disse Ord, sagte i dette Øieblik og i denne Forsamling, havde stor Betydning og Vægt, men bragte ikke Andre til at gaae med.

Underligt og rart er det at tænke paa, at de fleste af dem, som dengang var mine Modstandere, senere, da Lindevangs Hjemmet — som det paatænkte Asyl kom til at hedde — først var igang, efterhaanden blev mine eller i hvert Fald min Sags Venner.

Saaledes gik det f. Ex. med Overpræsident Oldenburg — jeg husker nu ikke, om han dengang var ansat ved Politiet eller allerede var Vice-Politidirecteur. Da jeg en Dag talte med ham om mine Planer, sagde han til mig paa en lidt overlegen Maade, at det ikke kunde nytte, jeg vilde »kasernere« Lasten i et saadant Hjem, hvortil jeg svarede: »Det kunde vi maaskee drøfte nøiere om en halv Snes Aar.« Da vi 25 Aar efter var samlede til Lindevangs Hjemmets Jubilæum den 30. Decbr. 1902 mindede jeg Overpræsident Oldenburg, der var bleven indbudt, om disse Ord. Han kunde ikke huske dem, men det morede ham aabenbart at høre dem gjentagne.

Men allerede langt tidligere, da Lindevangs Hjemmet kun havde bestaaet i faa Aar, havde Oldenburg erkjendt dets Betydning, idet han som Politimester i Odense ikke sjeldent benyttede det og sendte straffede Piger dertil. Paa den Tid var vi engang samlede til et Festmaaltid paa Klampenborg, der saavidt jeg mindes afholdtes af Fængselsselskabet. Medens vi sad ved Bordet, reiste Oldenburg sig op, samlede en Bouquet Blomster fra en Opsats og kom hen og gav mig den, idet han sagde: »Det er i Erkjendelse af Lindevangs Hjemmet.« Det var elskværdigt gjort af ham.

Resultatet af mit Forslag hin Aften blev altsaa, at Fængselsselskabet afslog at modtage Etatsraad Stoltenbergs Tilbud med den Motivering, at de ikke ønskede at forandre de Principper, hvorefter Optagelseshuset hidtil var blevet styret, og følgeligt stillede

Etatsraaden strax de 12,000 Kr. til min Disposition, da det jo var til mig personligt, at han vilde give dem, for at jeg kunde faae mine Planer udførte.

Jeg var glad ved at have gjort, hvad jeg ansaae for klogt ligeover for Fængselsselskabet og end gladere over nu at have fuldstændig frie Hænder til at faae et selvstændigt Hjem indrettet, hvad jeg mente, vilde være heldigst.

Det Første, der maatte gjøres, var naturligvis at danne en Comité, der senere kunde gaae over til at blive Bestyrelse, for hvilken Kammerherre Rosenørn strax lovede som min Ven og Slægtning at ville være Formand, i hvert Fald indtil Hjemmet kom igang. Jeg ønskede ogsaa meget, at Pastor Stein skulde gaae ind i Bestyrelsen, fordi han mere end nogen Anden, som jeg kjendte herhjemme, havde sat sig ind i den Slags Kjærlighedsgjerning.

Jeg havde iforvejen oftere talt med ham om Sagen, og han havde hver Gang svaret: »Jeg mangler ikke Lyst men Tid.« Saa blev det netop i de Dage bestemt, at et Legat, som Etatsraad Stoltenberg havde knyttet til Diakonisse Stiftelsen, skulde tilfalde denne Anstalts Præst, for at han helt kunde ophøre at give Informationer og ganske hellige sig til sit egentlige Arbeide. Da jeg saa igjen kom med min Anmodning til Pastor Stein, kunde han svare: »Ja nu har jeg Tid, nu baade kan og vil jeg.«

Tømmermester Kayser lovede at bygge det eventuelle Hus saa billig som muligt og skulde senere træde ind i Bestyrelsen, hvor Frk. Wold var selvskreven til at komme med. Et Par Aar efter, da hun flyttede til Norge, blev hun afløst af Bispinde Martensen, og da denne nogle Aar efter desværre maatte trække sig tilbage fra sine forskjellige Hverv paa Grund af sin fremrykkede Alder, kom Lise Castenschiold i hendes Sted, og ogsaa med hende er det mig en Glæde at virke sammen.

Og nu kom der en Vinter fuld af travle Forberedelser til det store Foretagende. Vi indrykkede en Opfordring i Bladene, og jeg skrev Landet rundt til de forskjelligste Mennesker eller opsøgte dem i Kjøbenhavn for at forklare dem mine Tanker og mulig vække deres Interesse derfor.

Og Gud ske Lov, mange Steder lykkedes det mig, jeg mødte uendelig megen Velvillie og Interesse og traf mange elskværdige Mennesker. Der kom en Masse venlige Skrivelser som Svar paa mine Breve og ikke Faae bragte mig personlig deres Bidrag, saa Pengene strømmede formelig ind. Jeg begyndte det Hele uden en eneste Øre, og da Huset blev taget i Brug, var der indkommet 31018 Kr. 11 Øre.

Og saa blev jeg tilmed saa meget rost, saa afdøde Pastor Frimodt ret kunde have havt Anledning til at spørge mig, saaledes som han engang spurgte en stakkels syg Pige, som Mange besøgte: »Nu troer De vel, at De er et sjeldent rart Menneske, fordi Alle er saa venlige mod Dem?« Og jeg kunde have svaret med hende: «Nei, jeg troer kun, at Gud er god.«

Jeg maatte tilmed engang imellem smile over Menneskenes kortsynede Skjøn, naar de talte om al min Virken, alt mit Arbeide, som om det Svære laae deri. Nei, Arbeidet er kun en Glæde for en virksom Natur, men det egentlig Svære, det tænkte Ingen paa, thi det var der Ingen, som kjendte. Det var de lange, lange Aar, hvori jeg havde maattet tie og vente, indtil Herrens den beleilige Time kom. Men nu var den kommen, det følte jeg forvist, nu havde han hørt mine Bønner. Han jevnede derfor Veien og viste mig Skridt for Skridt, hvor jeg skulde gaae.

Det var en anstrengende Gang, jeg nu begyndte, men kom jeg først til at tale med Folk, glemte jeg alt andet end min Sag, som jeg bad dem tænke paa. Saaledes kom jeg engang til en gammel Enkefru Holm, der boede paa Gl. Torv. Da jeg skildrede

hende mine Planer, blev hun saa interesseret deri, at hun reiste sig, og i sit Skrivebord tog tusind Kroner, som hun vilde give mig med. Men jeg bad hende om at beholde dem, indtil hun havde talt derom med sine Sønner, saa kunde hun jo altid sende mig Beløbet. Samme Eftermiddag kom Pengene med en venlig Hilsen fra hende.

Paa min Vandring kom jeg ogsaa til Grosserer Nobel, som jeg kjendte iforveien, da han ligesom jeg var Medlem af Diakonisse Stiftelsens Bestyrelse. Han gav øieblikkeligt et større Bidrag til mit Foretagende, hvad jeg heller ikke havde tvivlet om, at han vilde. Han og jeg er ogsaa senere gjennem alle de Aar, han endnu levede, af og til kommen i Berøring med hinanden, og han har altid gjort Indtryk paa mig af at være en ualmindelig elskelig og ædel Personlighed. Efter hans Død sendte den ugifte Datter mig et godt Photographie af ham og en lille Biographie, der var Fordringsløs som han selv men gav et klart Indblik i hans bramfri Liv. Et lille Træk, som fortælles deri, vidner saa meget om den elskværdige, beskedne Maade, hvorpaa han altid optraadte, saa jeg ikke kan modstaae Lysten til at anføre det her. Det er Provst Emmanuel Barfod, der har fortalt det i denne lille Skildring.

Grosserer Nobel.

Der var i Fyrrerne en stakkels havareret Student, som nu var kommen saa vidt, at der blev anvist ham Ophold i Fattighuset. Men han slap aldrig de store Tanker, han havde om sig selv og sin Lærdom, selv ikke, da han var klædt i Pjalter. Alle Folk, der ikke havde akademisk Dannelse, saae han ned paa med dyb

Foragt, ogsaa paa Nobel. En Dag, da jeg tilfældig var hos Denne i hans Kontor ved Siden af Boutikken, hørte vi en komme ind og forlange Skraatobak. »Det er Studenten,« sagde Nobel, »jeg har noget at tale med ham om.« Da vi kom ud i Boutikken, saae vi et ynkeligt Syn. Det var en kold Vinterdag, og den stakkels Student havde kun en tynd luvslidt Frakke med Huller paa Albuen og vist flere Steder. Da Nobel saae ham, hilste han paa ham ved Navn, men det var næppe, at han værdigede ham et fornemt Nik. Saa gik N. ud til ham udenfor Disken, sagde ikke noget men gik omkring Studenten og saa nøie paa ham. Denne blev vred og høirøstet: »Har man da ikke Lov til at gaae ind i en Boutik, som jeg anseer for et offentligt Sted, uden paa en anstødelig Maade at blive begloet. Jo, De har Hansen, men der var noget, som jeg kom til at tænke paa — nu maa de ikke blive vred paa mig. Jeg lod mig nylig sy en Frakke, men Skrædderen har gjort den for lille, jeg kan ikke passe den, og saa vilde jeg gjerne have den solgt til en Mand af en lidt mindre Positur end min — jeg troer virkelig, De vil kunne passe den, og jeg skal ikke være dyr med den.« Han formildedes noget og sagde: »Vi kan jo see paa den.« Saa kom N. ud i Boutikken med en splinterny Vinterfrakke. «Nu, Hansen, kan De see paa den, om den staaer Dem an, og saa kan De jo prøve, om den passer.« H. undersøgte Frakken meget omhyggeligt, roste Tøiet og prøvede den. Resultatet var gunstigt. »Ja, men nu kommer det an paa Prisen, hvad skal den koste?« «Ja, jeg har givet 25 Rdl. for den, men da jeg ikke kan bruge den, sælger jeg den for det Halve, lad os sige 12 Rdl.« »Ja, det finder jeg antageligt, men tør jeg spørge, om De vil vente lidt med Betalingen, thi i Øieblikket har jeg dem ikke? »Ja, jeg vil gjerne give Dem Kredit f. Ex. 3 Maaneder, jeg veed, Deres Ord er sikkert.« Saa iførte H. sig Frakken og gik meget martialsk ud af Boutikken og over Torvet. Da han var gaaet spurgte

jeg Nobel, hvorfor han ikke uden videre havde foræret ham Frakken, han fik dog aldrig noget for den. »Det er heller ikke min Tanke,« sagde Nobel smilende, »men jeg vilde gjerne hjælpe ham, for han frøs, stakkels Menneske, dette havde jeg ikke opnaaet, hvis jeg havde foræret ham den — en Gave havde han været for stolt til at tage af mig — derfor maatte jeg gjøre en Handel med ham, og jeg er glad ved, at jeg fik ham til at tage den!«

Et forunderlig aandeligt bevæget Møde havde jeg med den senere afdøde Etatsraad Melchior, hvis ydre Skikkelse er bleven bevaret for Efterverdenen ved det fortræffelige Billede, som Frk. Wegman har malet af ham. Da jeg besøgte ham en Morgenstund, modtog han mig meget venligt, og da han strax gjorde et sympathisk Indtryk paa mig, fortalte jeg ham ret uforbeholdent mine Fremtidsplaner om et Asyl for straffede Kvinder.

»Skal det staae paa christelig Grund?« spurgte han, hvortil jeg svarede et fuldt uforbeholdent Ja — Troen paa Vorherre Jesus Christus, Følelsen af Guds Velsignelse var det Eneste, der kunde give mig Mod til at begynde et saa stort Foretagende. Nu kom det frem, at han nok havde følt sig stødt tilbage ved en noget brat Opfordring til at danne et Magdalenehjem, der netop havde staaet i Bladene i de Dage. Det var Frimodts vældige Opraab: «Lad ikke de Faldne blive liggende,« som i den Tid fyldte Mange med Begeistring og Glæde, Mange med Spot og Modstand, som ethvert bestemt udpræget christeligt Foretagende let kommer til at gjøre.

»Jeg kan slet ikke være med til Deres Planer, jeg er Jøde,« sagde Etatsraad Melchior. Det havde jeg underligt nok ikke tænkt paa, jeg havde iforveien hørt saameget godt om ham, det var ikke et Øieblik faldet mig ind, at han ikke var døbt.

»Det kan jeg naturligvis godt forstaae«, svarede jeg, »men De kan vist ogsaa nok gaae ind paa, at

naar jeg, der er Christen og troer paa Vorherre Jesus som den eneste Klippe, arbeider for at faae et Hjem indrettet, saa maa dette komme til at staae paa christelig Grund. Hvis De vilde oprette noget Saadant, blev det vel nærmest for dem som deler Deres Tro. Man kan jo kun respectere dem, der har en bestemt Overbevisning.«

»Saa kan jeg neppe have Deres Respect,« sagde han med et lidt vemodigt Smil — »da jeg egentlig hverken er det Ene eller det Andet. De vil vist blive forundret ved at høre, at jeg ofte læser i de tre af Evangelierne, hvori Jesus ikke udtrykkelig nævnes som Guds Søn. Jeg er egentlig ikke Noget.«

»Hvor det maa være svært,« udbrød jeg uvilkaarligt. Der udviklede sig nu en meget alvorlig Samtale mellem os, hvori han fremsatte sine milde og elskværdige, men, som det syntes mig, ret uklare religieuse Anskuelser. Endskjøndt han var mig saa ganske fremmed, fulgte jeg en uimodstaaelig Indskydelse, idet jeg bad ham om at tænke over, hvor svær denne Uklarhed, som han selv beklagede, vilde være for ham, særlig naar hans Dødsstund engang kom — samtidig sendte jeg et stille Hjertesuk til Vorherre om at faae Naade til i Sandhed at vidne om Ham. Vi vexlede mange Ord, og vi skiltes som gode Venner, skjøndt Hver, som det syntes, blev ved sin Mening.

Senere mødtes vi endnu engang i Livet, det var hos Professor Nicolai Boghs i et større Selskab. Etatsraad Melchior kjendte mig strax, kom hen til mig og sagde: »Tak for alle de deilige Ord, som De engang talte til mig.« Det var hans sidste Ord til mig. Efter den Tid saae jeg ham aldrig, men mere end engang har hans Ansigt staaet klart for mig i mine Forbønner.

Gud give, at det Lys, som jeg troer, at han ærligt søgte, maa være straalet frem for ham gjennem Dødens Mørke.

Flere Aar senere gjorde jeg Bekjendtskab med Etatsraadens Broder, Grosserer Moses Melchior.

Han havde længe interesseret sig for Værnehjemmet, bl. a. hørt om det gjennem Bestyrerinden paa anden Afdeling, Frk. Anna Nielsen, som han kjendte, og forærede aarligt Hjemmet 24 Pd. Thee, hvilket har været til stor Nytte. Jeg synes derfor, det var rimeligt selv at gaae op en Dag og takke ham. Han saa lidt forundret ud derved og endnu mere, da han mærkede, at der ingen Eftersætning kom til min Tak, og saa udbrød han: »Jeg er egentlig aldrig vant til, at Nogen kommer, naar De ikke vil anmode om Noget.« »Det kan jeg ikke ret forstaae,« sagde jeg, »det synes dog saa naturligt at sige Tak, naar man faaer Noget.«

Dette bevirkede, troer jeg, at der strax kom en vis Forstaaelse mellem os, og siden den Tid har vi havt adskillige Samtaler. — Grosserer Melchior er en mærkelig gammel Mand, der vedbliver at have varm Interesse for alt Godt tiltrods for sin høie Alder, og naar jeg senere en enkelt Gang har henvendt mig til ham, har det aldrig været forgjæves.

I denne Vinter indkom der altsaa en ret betydelig Sum Penge, og nu blev Spørgsmaalet, hvor det ny Hjem skulde bygges. Vi havde andraget Communen om en fri eller idetmindste billig Grund i Kvarteret ved Kallebodstrand, men af forskjellige Grunde blev jeg bestandig mere betænkelig ved at komme paa et saa afsides Sted, og ved et af vore Møder udbrød jeg uvilkaarlig: Naar vi dog blot kunde komme til at bygge i Nærheden af Diakonisse Stiftelsen, det vilde være en udmærket Beliggenhed og passe saa godt for Pastor Stein.«

De Andre smilede lidt ved denne umulige Tanke, men faa Minutter efter traadte vor Formand, Kammerherre Rosenorn ind ad Døren og medbragte to Breve. Det ene var fra Communen, der tilbød os Byggegrund ved Kallebodstrand, men paa saa ugunstige Vilkaar, saa vi strax blev enige om at afslaae det. Det andet var fra vor daværende Kasserer, Grosserer

Gudman, med Tilbud om en Grund paa meget billige Betingelser. Den laae i Lindevangen, en lille afsondret Vei uden Gjennemgang tæt ved Diakonisse Stiftelsen, og da den i alle Maader syntes at passe for os, blev vi hurtig enige om at kjøbe den til omtrent en Krone for Kvadratalenen.

Det var i Efteraaret 1876, at jeg første Gang traadte frem for Offentligheden med mine Planer om et Hjem for unge, straffede Kvinder, og saa forunderlig hvilede Guds Velsignelse over denne Tanke, saa

Lindevangs Hjemmet.

Grundstenen til Bygningen kunde lægges allerede i Marts 1877. Den øvrige Bestyrelse ønskede, at jeg skulde gjøre det. Jeg blev først opfordret til det, da vi Alle var samlede paa Byggepladsen, og jeg kan endnu huske den underlige Følelse af Guds Nærhed, der kom over mig, da jeg tog Murskeen i Haanden og slog de tre Slag med Tanken: Gud Fader, Guds Søn og Gud den Helligaand. Huset blev kaldet Lindevangs Hjemmet efter Veien, hvorpaa det ligger. Jeg havde ønsket, at det skulde hedde Talitha Kumi (unge Pige, staae op), hvilket Navn jeg fandt saa smukt og saa betegnende netop for et Hjem for straffede Piger, men Tiden var endnu ikke kommen til, at man syntes om at bruge bibelske Navne, og jeg gav hurtigt efter, da jeg aldrig har brudt mig om at holde

paa de mindre Ting, naar blot de store, væsentlige maa komme frem.

Inden Efteraaret stod Huset under Tag, og den 30. December 1877 samledes Bestyrelsen med endel Indbudte til Indvielsen af det nye Hjem, der kunde optage tolv Piger og meget snart efter — i 1880 — udvidedes til tyve Pladser.

Der var mange af mine personlige Venner tilstede og det var en deilig Dag.

Den 1. Januar 1878 begyndte Hjemmet sin Virksomhed. Og nu stod jeg altsaa ved Opfyldelsen af mine mangeaarige Længsler og Planer med Lindevangs Hjemmet fuldfærdigt, og dette Hjem blev som en Solstraale i mit Liv.

Dets Formaal er at optage unge, straffede Piger og gjennem et fleraarigt Ophold at paavirke dem i christelig Henseende, paa samme Tid som de oplæres i al Slags Husgjerning, saa at de senere kan blive gode, dygtige Tjenestepiger. De skal gjennem disse Aar lære Velsignelsen ved et Hjem at kjende, og der skal vises dem Veien til Frelse — om de ville gribe den, maa jo bero paa dem selv.

Blot nogle faa Ord om selve Indvielsen.

Formanden, Kammerherre Rosenørn bød Velkommen og bragte paa Bestyrelsens Vegne en varm Tak for, hvad hver især havde bidraget til, at den Gjerning, som her tilsigtedes: »at gjøre et Forsøg paa at formindske Antallet af Tilbagefald hos løsladte unge Kvinder,« kunde blive til Virkelighed.

Derpaa blev den første af de to Sange, som jeg havde skrevet, afsunget.

O Herre, vær Du selv hos os tilstede,
Lær os i Aandens Kraft at tro og bede,
At Du vil naadig dette Hus bevare
I alskens Fare!

I Jesu Navn vi ydmygt Dig paakalde,
Bøi derfor Du, vor Fader, til os Alle
Din rige Naade og Dit milde Øre,
Du os bønhøre!

Vær Du vort Huses Hjørnesten, vor Klippe,
hvorpaa vi bygge, som vi aldrig slippe,
Vor hele Gjerning, al vor Idræt være
Dig Gud til Ære!

O Du vor Tros Begynder og Fuldender!
Vi stole trygt paa Dig, i Dine Hænder
Vort Hus, vor Sjæl, vort Legem, Alt vi give,
Du hos os blive!

Pastor Stein holdt saa Indvielsestalen over Ordet i Luk. 4, 18. 19. Jeg er kommen at forkynde de Fangne, at de skulle lades løs, og for at forkynde et Naadeaar for Herren, og sluttede med en varm Bøn for de Kvinder, som skulle finde Uddannelse og Hjem her, for de to Kvinder, som skulle styre og lede den daglige Gjerning og for os alle, som staaer i nærmere eller fjernere Forhold til dette Hus.

Med Afsyngelsen af den anden Sang sluttede den smukke Høitidelighed.

Atter tændtes Østens Stjerne,
Straaled gjennem Syndens Sky
Over Riger nære, fjerne,
Over Land og over By.
Aabne sig hvert Hus, hvert Hjem
For det Barn i Bethlehem!
Naadens Budskab han os sender,
Sorrig han til Glæde vender.

Du, vor Herre, vi Dig bede,
Drag i dette Hus nu ind,
Ved Din Aand Du Dig berede
Bolig i vor Sjæl og Sind!
Skjærm Enhver, som her skal bo,
Giv os Alle Lys og Tro,
Naar Du seer en Sjæl, der blunder,
Gjør igjen Dit Pintseunder!

Lær paa Naadens Dør os banke,
Bortskær selv de vilde Skud,
Led vort Arbeid, klar vor Tanke,
Al vor Synd, Du slette ud!

Bøi vor Villie, dæmp vor Trods,
Giv til Dig vi vende os!
Split Du, Herre, Syndens Taage,
Lær os bede, lær os vaage!

Du, der Lys i Mørket skabte,
Du, som kom til Jorden ned
For at frelse det Fortabte,
Bøi Dig over dette Sted!
Her i dette lille Hjem
Troens Frugter voxe frem,
Fredens milde Vindpust lufte,
Kjærlighedens Blomster dufte!

Vær Du selv vor gode Hyrde,
Tag vor Gjerning i Din Haand,
Led vor Fod og bær vor Byrde,
Styrk os ved Din Helligaand!
Giv os Kræfter til at gaae,
Saa vi Maalet hist kan naae,
Lad hver Sjæl herinde bygge
Under Herrens Vingers Skygge!

I Begyndelsen var jeg nødt til at tage mig grumme meget af Lindevangs Hjemmet, der var den første Anstalt af lignende Art her i Landet. Og tilmed stod jeg med en Forstanderinde og Medhjælperinde, der ikke havde mindste Erfaring i at omgaaes straffede Piger og opdrage vanskelige Naturer. Her kom min aarelange Erfaring som Direktrice ved Fængselsselskabet mig noget tilgode, og jeg var glad ved dengang endnu at have saamegen Tid tilovers, at jeg kunde beskjæftige mig langt mere detailleret med mit forste Hjem, end jeg senere har været istand til at gjøre det med de to andre.

Flere Gange om Ugen tilbragte jeg lange Tider ad Gangen derude, og ofte var jeg der ogsaa om Sondagen for at give Forstanderinden lidt Hvile og Fritid. Derved kom jeg i et ret personligt Forhold til Pigerne, der baade har bragt mig adskillige Skuffelser og store Glæder.

Frøken Barner er dog den egentlige Forstanderinde, husker jeg, at Tømmermester Kayser, som ogsaa færdedes meget derude, sagde til mig i de Tider. Men det er klart, at intet saadant Hjem kan styres udefra, det gjælder at finde de rette Kræfter og saa at overdrage Arbeidet efterhaanden til dem.

Men flere Aar efter sporede jeg endnu med Taknemmelighed det personlige Forhold, som jeg havde staaet i til nogle af Pigerne. Jeg synes, at jeg her maa fortælle et enkelt Exempel.

Der kom engang en ganske ung, lige confirmeret Pige til Lindevangs Hjemmet. Hun havde en daarlig Moder, der boede ved en Station i Nærheden af Odense, og som daglig lod hende kjøre med Toget ind til Byen for underveis at faae Leilighed til at stjæle Portemonnaier fra de Reisende. Nu var Pigebarnet blevet straffet og af Politimester Oldenburg sendt over til Lindevangs Hjemmet, og der saae jeg hende for første Gang.

Agnes, saaledes hed Pigen, stod og græd Vredestaarer over noget Arbeide, som hun var bleven sat til, men det gav sig imidlertid snart, da hun var endogsaa ualmindelig dygtig og fingernem. Hendes Vanskeligheder kom fra hendes Sind, der var lunefuldt og ustadigt — hele hendes Natur var stormende heftig og lidenskabelig. Strax efter at hun var kommen til Lindevangs Hjemmet, gik hun en Dag ind i Forstanderindens Værelse og brækkede i Vrede alle hendes Kamme — og da hun blev spærret inde i en Stue, fordi man vilde gjøre hende uskadelig, slog hun i Ustyrlighed alle Ruderne ud.

Da der imidlertid efterhaanden faldt lidt mere Ro over hende, kom det Dygtige i hendes Natur frem. Kun naar Heftigheden kom op i hende, og det var desværre meget ofte, blev hun helt som rasende, og endelig erklærede Forstanderinden en Dag, at nu turde hun ikke længer beholde hende for Exemplets Skyld over for de andre Piger.

Det gjorde mig meget ondt, da jeg holdt af Agnes trods alle hendes Feil, og fremfor Alt gruede jeg for det Ansvar at sende en saadan Stakkel ud i Verden. Dog turde jeg ikke holde paa, at den Enkelte skulde hjælpes paa det Heles Bekostning, og det blev bestemt, at Pigebarnet skulde sendes tilbage til Odense.

Hun skulde reise med et Skib, der gik hver Løverdag Aften. Jeg sad hjemme og lyttede til, hvorledes det regnede og blæste udenfor, og tænkte med Angst paa Agnes, der netop nu skulde bort, og jeg bad inderligt til Vorherre, at Han vilde give mig et Vink, hvis det ikke var Hans Villie, at hun kom til at rejse.

I det Samme ringede det paa Døren. Det var et Bud fra Lindevangs Hjemmet, der fortalte, at Agnes var ikke kommen afsted. Før hun skulde bort fra Hjemmet, havde hun grædt heftigt, hun havde givet hver enkelt af de andre Piger Haanden og sagt indtrængende: »Pas paa Dig selv — jeg gaaer nu ud i Ulykker!« Men da Budet kom med hende til Dampskibet, var der gaaet Noget i stykker i Maskinen og det kunde ikke afseile den Aften. Hun maatte saa tilbage til Lindevangs Hjemmet og der græd og lo hun paa engang og udbrød: »Nu skal jeg idetmindste være her en Nat endnu.«

Da jeg næste Morgen kom derud, spurgte Forstanderinden: »Hvad skal jeg nu gjøre?« »De skal naturligvis beholde Agnes,« svarede jeg, »her har Vorherre jo talt.«

Og saa blev Pigen der sin bestemte Tid, blev flink og dygtig til sit Arbeide og kom ud at tjene. Den første Plads forlod hun paa Grund af sit heftige Sind, saa eventyrede hun sig selv paa egen Haand i endel Aar, og vi hørte intet directe fra hende, men erfarede gjennem Andre, at hun havde søgt Tjeneste i Udlandet.

Endelig kom der en Dag en yngre Kone op til mig, og det var Agnes, der fortalte, at hun var bleven

gift med en Styrmand og havde det rigtig godt. Vi talte længe sammen, og hun gjorde et rart Indtryk, talte fornuftig og taknemmelig om sine nuværende Forhold, kun Moderen, der vedblev med sit daarlige Liv, saae hun aldrig.

Saa gik der igjen flere Aar, uden at jeg saae hende. En Dag kom jeg gaaende i Farimagsgade, i det Samme kom der en yngre Dame cyclende, hun sprang af sin Cycle og gik hen til mig, idet hun trak den efter sig. Jeg kjendte hende ikke først, men det var Agnes, der nu fulgte et langt Stykke med mig for at fortælle lidt om sit Liv. Hun levede med sin rare Mand ude paa Amager, de havde ikke Børn, og da hun saaledes havde megen Tid for sig selv, Manden ofte var borte og hun var meget musikalsk, ønskede han, at hun skulde tage nogen Undervisning. Det gjorde hun altsaa, havde ogsaa endel Andet at tage sig for, Moderen saae hun nu jevnlig, da denne var bleven gammel og fattig, saa Agnes og hendes Mand maatte sørge for hende. Inden vi skiltes, vendte hun sig mod mig og sagde: »Jeg har saameget at takke Lindevangs Hjemmet for.« Det var af de store Glæder.

Der har altsaa været baade Glæde og Sorg ved Lindevangs Hjemmet, og der er gaaet forskjellige Storme derigjennem. Den nuværende Forstanderinde, Frøken Thalbitzer, har, saavidt som vi Mennesker kan skjønne, fuldtud taget sit Arbeide op i Jesu Navn, og derfor skal Hjemmet nok blive til Velsignelse for mange unge Menneskesjæle. Det er en vanskelig Gjerning, der her skal øves med hver især, men hvad der saaes i Guds Navn og med Bøn til Ham, vil sikkert engang spire frem og bære Frugt.

GENERALFORSAMLINGERNE I FÆNGSELSSELSKABET 1879.

Nu havde jeg altsaa Lindevangs Hjemmet at sørge for og vedblev tillige med at være Directrice i Fængselsselskabet. Dette var egentlig et høist utaknemmeligt Arbeide, siden Cellefængslerne var komne istand og aflukkede saa strengt. Jeg havde Lyst til at forlade det Hele, men turde ikke trække mig tilbage fra den Gjerning, som jeg mente, Vorherre havde anvist mig — turde ikke gaae derfra, før jeg havde faaet et Vink om, at Tiden dertil var kommen, og dette skete endelig men rigtignok paa en hel anden Maade, end jeg havde tænkt mig.

Der samlede sig, uden at jeg anede det, mørke Skyer om mig, netop fra Fængselsselskabets Side. Det gik her som saa ofte i Livet, at der er Ting som i Øieblikket gaaer En helt forbi, som man først forstaaer, naar man senere seer tilbage derpaa, saa gaaer det pludselig op for En Altsammen, og man fatter ikke, at man hidtil har været saa blind. Jeg anede ikke, at jeg ligefrem havde Modstandere i Fængselsselskabets Bestyrelse, men det havde jeg dog.

Ved Generalforsamlingen den 8. Januar 1879, som holdtes paa Universitetet, viste det sig nemlig, at fire af Herrerne i Bestyrelsen ikke ønskede mig gjenvalgt som Directrice, idet de i Forening med en Del mig ubekjendte Mennesker — hvoraf de Fleste var knyttede til Politiet — stemte mig ud ved i de lukkede Stemmesedler at anføre Navnet paa en Frk. Hammerich, som egentlig Ingen kjendte videre til, undtagen maaske jeg selv, da hun havde været i en Klippeforening, jeg engang havde indrettet.

Det Hele formede sig complet som en Overrumpling. Jeg havde ogsaa det Indtryk, at de, der stemte imod mig, ingenlunde var tilstrækkelig oplyste om Sagens Sammenhæng. I hvert Fald har en Mand, som efter Opfordring var modt den Aften som ungt

Menneske for at stemme mig ud, senere fortalt mig, at han efter Generalforsamlingen, paavirket dels af Ytringer, der faldt i Aftenens Løb, dels af en Samtale med sine Forældre, forstod, at der var skeet mig Uret. »Og« — tilføiede han med et elskværdigt Smil — »kort efter var jeg igjen en Aften paa Universitetet for at stemme Dem ind paany.

Den førnævnte Aften forstod jeg ligesom først ret Sagens Sammenhæng, da Borgmester Hansen*, som ogsaa var i Bestyrelsen, udbrød: »Det var et stærkt Stykke,« og derpaa vedblev, »jeg bliver naturligvis her og skal senere fortælle Dem, hvorledes det Hele stiller sig, men — De maa vist gaae, thi« — tilføiede han med et halvt Smil — »De er jo ikke mere i Bestyrelsen.«

Som i en Slags Bedøvelse reiste jeg mig, afslog al Hjælp, man tilbød mig, og stod snart efter paa Gaden i Regn og Slud, aner den Dag i Dag ikke hvilke Gader, jeg kom igjennem, før jeg standsede udenfor Blædels Port i Bredgade.

Han laae den Gang paa det Sygeleie, der skulde blive hans sidste, saa ham vilde jeg ikke for nogen Pris sætte i Uro. Derimod fortalte jeg med faa Ord hans Kone, hvad der var foregaaet, hvortil hun ikke sagde andet end: »Aa, nu har Du vist igjen været for dygtig, det taaler Mændene nu engang ikke.« Det var hendes Mening, men det er jo ikke sikkert, at den var rigtig.

Blædel havde imidlertid hørt, formodentlig af Børnene, at jeg var der, og at der var foregaaet noget, vilde derfor absolut tale med mig, saa jeg maatte gaae ind til ham og med tilkæmpet Ro fortælle min stakkels syge Ven, hvad der var hændt. Jeg havde en Følelse som om jeg talte med ham i Drømme.

Efter hvad der senere blev mig fortalt af Borgmester Hansen og andre, som var inde i Sagerne, mentes der, at det hovedsagelig var Lindevangs Hjem-

* Den senere Conferentsraad H. Hansen.

met, jeg var falden for, da Forskjellige var misfornøiede med, at jeg havde ført det igjennem paa egen Haand, men foruden dette tænkte jeg mig, at de vilde have nye Kræfter ind i Bestyrelsen for at kunne omdanne eller maaske helt lukke Optagelseshuset — en Tanke, der flere Gange har været oppe. De vidste alle, at jeg bestemt holdt paa dette som et nødvendigt Led af Barmhjertighedsgjerningen mod de Løsladte, som en Overgang ogsaa til Lindevangs Hjemmet.

Paa den anden Generalforsamling blev der nok udtalt, at de fire Herrer af Bestyrelsen og jeg havde seet forskjelligt paa, hvad en Directrices Gjerning egentlig er — dog det synes jeg, de kunde have talt med mig om, saa var vi maaske komne til mere fælleds Forstaaelse.

Selvfølgelig er enhver af vore Gjerninger skrøbelig og mangelfuld, og ingen kan vist klarere end jeg selv føle, hvorledes vi hver Dag og i alle Forhold har Behov at bede: »Gud, vær mig Synder naadig!« Men menneskelig talt tør jeg sige og vidne overfor Vorherre, at jeg har havt en ærlig Villie og en brændende Kjærlighed til Fængselssagen.

Efter det pludselige Stød jeg havde faaet den Aften, blev jeg temmelig syg uden dog at være sengeliggende, og om Natten havde jeg — som næsten altid naar jeg feiler Noget — undertiden Feberphantasier. En Nat laae jeg vaagen og kunde ikke falde i Søvn for mange forskjellige Tanker. Pludselig hørte jeg en Stemme sige tæt ved mit Øre: »Du vil tale med Herren, Han kommer snart!« Jeg reiste mig op i Sengen og saae mig om, men kunde Intet opdage, derimod lød der inde fra den anden Stue, hvortil Døren stod aaben, som et Chor af en Mængde dæmpede Stemmer: Han kommer snart, Han kommer snart! Det var, som Stemmerne trak sig henimod det aabent staaende Vindue, tilsidst lod de uden for længer og længer borte, indtil Alt blev stille igjen. Jeg følte

ikke Spor af Angst men syntes, det lød saa høitideligt og trøsteligt.

Aldrig har jeg holdt mig saa rolig som i denne Tid. Dels var jeg for skrøbelig til at gaae videre ud, dels vilde jeg ikke selv gjøre det Mindste ved denne Tildragelse. Det maatte være den øvrige Bestyrelses Sag, mente jeg. Der taltes sikkert en Del om den, og aldrig har jeg personlig følt, at jeg havde saamange Venner, eller har mærket større Hjertelighed og Paaskjønnelse end netop i de Dage, endogsaa Mennesker, som jeg kjendte grumme lidt til, søgte mig i mit Hjem.

Om det saa var Kongen og Dronningen lod de mig kalde for at bevidne mig deres Indignation over det Passerede, og nogle Dage efter meldte de sig ud til Lindevangs Hjemmet, hvor jeg skulde møde dem — de vilde saaledes vise mig deres Interesse for min Gjerning.

Der blev nu sammenkaldt en ny Generalforsamling. Pastor Stein og Tømmermester Kayser meldte sig ind i Fængselsselskabet for tilligemed Kammerherre Rosenørn og Borgmester Hansen at tale min Sag, hvis det skulde behøves.

Medens Generalforsamlingen holdtes sad jeg ganske ene hjemme med inderlig Bøn til Gud, om at Sandheden maatte komme frem, og da Mødet var forbi kom Pastor Stein op til mig. Jeg seer endnu i Tankerne hans straalende Ansigt, da han traadte ind ad Døren med de Ord: De er igjen valgt ind i Fængselsselskabets Bestyrelse — De har seiret med Glans.«

Jeg kom altsaa ind igjen i Bestyrelsen, enstemmig valgt til min gamle Plads. Kammerherre Rosenørn og Borgmester Hansen, som ellers vilde være traadt ud, blev saa ogsaa deri, men Grevinde Schmettau tog, som for sagt, denne Anledning til at trække sig tilbage, og Frk. Hammerich, der var valgt saa underlig umotiveret, blev i Bestyrelsen.

Jeg var nu begyndt at tvivle om, hvorvidt Arbeidet som Directrice virkelig var den Gjerning, som Gud vilde bruge mig til — var den det, havde Han vel neppe ladet den besynderlige Udstemning skee. Jo mere jeg tænkte over Alt, hvad der var foregaaet, desto mere indlysende forekom det mig, at der vist maatte være Andet for mig at gjøre. Mine Betragtninger endte med, at jeg vel omtrent et Aarstid efter meldte mig ud af Fængselsselskabets Bestyrelse, efter at jeg først paa Pastor Steins Raad havde foreslaaet, at Fru Løffler, som jeg iøvrigt ikke kjendte personlig, skulde træde i mit Sted, hvilket gik igjennem.

Imidlertid er der, som man siger, løbet meget Vand til Stranden siden den Tid, og naar jeg nu tænker paa hele den Begivenhed, kan jeg med Sandhed sige, at jeg ikke bærer Nag til et eneste Menneske derfor. Hvad der dengang bevægede mine Modstandere til at handle saaledes, kan jeg ikke see ind i, men de har neppe beregnet Følgerne af deres Optræden, den Ravage, som derved vilde skee. I hvert Fald har jeg mange Gange senere følt, at Alt hvad der dengang hændte, kun førte til det Bedste. Jeg var kommen saa fast ind i den Overbevisning, at min Gjerning væsenligst laae mellem de Straffede og Faldne, at Vorherre maatte bruge stærke Midler for at gjøre mig fri til, hvad Han senere vilde have mig til. Var jeg ikke bleven udstemt, havde jeg vel neppe faaet fat paa Værneforeningen. Men før jeg fortæller om denne Gjerning, der vel maa betragtes som mit Livs egentlige Opgave, vil jeg i Tankerne dvæle lidt ved de forskjellige Ting, som jeg har havt med at gjøre personligt eller blot har turdet give et lille Stød til, saa at Andre kunde føre dem videre ud i Livet.

ANDRE VIRKSOMHEDER

Kort efter at jeg var flyttet til Kjøbenhavn, traf jeg, som tidligere fortalt, hos Blædels Frk. Louise Conring. Hun var dengang Inspektrice ved Pleiestiftelsen, og hun bad mig om at hjælpe sig med Tilsynet af de mange smaa uægte fødte Børn, som sattes ud i Pleie derfra.

Tanken tiltalte mig ikke rigtig, men da jeg dengang endnu ikke var kommen ind i saa meget Andet, vilde jeg ikke afslaa hendes Anmodning men tog strax fat med en god Villie og stavrede en Vinter igjennem opad de forfærdeligste Trapper i Adelgade og Brøndstræderne, hvilket Strøg faldt i min Lod at tilsee.

Jeg maatte gaae paa uregelmæssige Tider for at overraske Pleiemødrene, hvoraf jeg traf enkelte rare og nogle forfærdelige. Forbauset var jeg ved at opdage, at de virkelige Mødre undertiden var de allerværste.

Jeg brugte mine Øine saa godt som muligt, og naar jeg sporede noget Mistænkeligt, klædte jeg de smaa Børn af for at see, om de trivedes godt. Men denne Gjerning laae absolut ikke for mig, jeg forstod mig ikke det Mindste paa smaa Børn og følte mig overbevist om, at tusind Andre kunde passe dette Tilsyn langt bedre end jeg, derfor sagde jeg mig fra det Hele, saasnart som Vinteren var forbi. Jeg troer det er misforstaaet absolut at ville udføre Noget, som man gjør daarligt, naar det ikke hører til Ens daglige Pligter, som man jo ikke har Lov til at svigte.

En anden lille Gjerning fandt jeg hos Frøken Flindt, og naar jeg nævner dette Navn, seer jeg i Tankerne tydelig det gamle »Almindeligt Hospital« eller »Almindeligheden«, som jevne Folk kaldte det. Det laae med Forsiden ud mod Amaliegade, hvilken Beliggenhed Beboerne satte særlig Pris paa. Da hele Anstalten blev flyttet ud i Nørre Allé, hørte jeg flere af de Gamle yttre: »Vi vil rigtignok savne Amaliegade, der hilste baade Kongen og Kronprindsen paa os.«

Bagved den store Bygning var der en rummelig Gaard, hvor »Lemmerne« kunde trække frisk Luft, naar de ønskede det. Kun to Gange om Ugen havde de Udgangstilladelse, saa drog Sværmen længere ind i Byen, og saa laae der adskillige Kobberskillinger parate i Boutikkerne, naar de gamle Mennesker kom humpende ind og bad om en lille Almisse. Endel kom fulde hjem om Aftenen, sagdes der, thi de gamle graa Mure rummede ikke saa lidt Synd og selvforskyldt Elendighed, men tillige mange svage Stakler i de forskjelligste Aldre, der fødte paa Livets Skyggeside, aldrig eller dog kun for en Tid havde kunnet arbeide sig op derfra. Jeg havde mange gode Venner mellem de Gamle, og jeg havde en bestemt Følelse af, at naar jeg sad midt i en af de store Stuer og mundtlig eller ved at læse høit prøvede i al Skrøbelighed at bringe dem et Guds Ord, saa lyttede flere af dem dertil med Inderlighed og Forstaaelse. Jeg blev efterhaanden saa godt kjendt derude, at naar Lægerne pludselig viste sig for at holde Stuegang, og jeg derfor vilde fjerne mig, saa sagde Overlægen, den gamle rare Professor Brandes, den humane Stifter af Sygehjemmet, gjerne til mig med et lille lunt Smil: »Gaae De blot, lille Frøken, ind bag Skærmbrædtet derhenne, saalænge som vi undersøger, det gjør saamænd ikke Noget, at De er her.« Ja, jeg har gode Minder fra de mange Sygestuer, og særlig tænker jeg med Taknemmelighed paa den store Bedesal i Hospitalet, hvor

Blædel prædikede Søndag efter Søndag, hvor han var Redskab i Vorherres Haand til at kalde og vække mig og sikkert mange Andre.

Og i Almindeligt Hospital boede dengang Frøken Flindt. Det var en ældre Pige, der vistnok tidligere havde været Lærerinde og nu havde dannet sig en ret selvstændig Virksomhed i Hospitalets Tjeneste, idet hun modtog og opdrog endel fattige, forsømte Børn, der kom fra daarlige, undertiden forbryderiske Forhold. Frøken Flindt havde et lidt strængt Ydre, men paa Bunden var hun det kjærligste Menneske, man kunde tænke sig, og ved mange Leiligheder lyste Godheden ud af hendes Øine. Og hun var glad og tilfreds ved sin Gjerning, det følte jeg, hver Gang vi sad i hendes lille Stue i alvorlig Samtale om Børnenes Vee og Vel.

Hun elskede at have sine Børn om sig, men paaskjønnede alligevel, naar man undertiden vilde tage sig af dem, fortælle et og andet eller læse for dem, og jeg gik derfor jevnlig derud og kom efterhaanden til at interessere mig for hvert enkelt Barn. Nogle af dem var søde og opvakte, om end forsømte fra Hjemmene, og man kom hurtig til at holde af dem. Andre havde en underlig forbryderisk Natur, og man kunde ligesom see Syndens Stempel paa de smaa Børneansigter.

Om end Frk. Flindt var nødt til undertiden at tage strengt fat, saa skinnede dog Kjærligheden frem gjennem hendes hele Færd. Jeg husker endnu saa tydelig, hvorledes en af de større Piger engang havde forovet et betydeligt Tyveri, hvorledes Frk. Flindt derfor havde været nødt til at lade hende faae Ris paa Raadstuen, som Børnene kaldte det, hvor bedrøvet hun var derover og ikke havde Ro paa sig, før hun vidste, at Straffen kun havde efterladt en eneste lille rød Stribe paa Huden. Noget af det, der mest gjorde Indtryk paa mig, var dog at see en lille Pige, hvis Moder var en mange Gange straffet Tyvekvinde. Hun

havde aldrig været hos denne Moder, men det var som om det lille Barn havde faaet en sørgelig Arv. Hun var ikke mere end fire, fem Aar gammel, da hun begyndte at tilegne sig Alt, hvad hun kunde faae fat paa, Knapper, Garn, Hegter og lignende Smaating, og alt dette puttede hun ind i den brede Søm paa sit Skjørt, hvori hun havde gjort et Hul. Det stakkels Barn, vore Samtaler dreiede sig ofte om hende, og der blev sikkert bedt mange Bønner for hende, da det var, som hverken Kjærlighed eller Straf hjalp.

En Dag traf jeg Frk. Flindt helt triumpherende over sit Opdagertalent. »Tænk blot,« udbrød hun, »der var stjaalet flere Boller fra den Suppe, som jeg havde gjemt hen til i Morgen. Jeg havde et bestemt Barn mistænkt for at have taget dem, men jeg vidste, at det kunde ikke nytte at spørge, jeg vilde dog aldrig faae Sandheden at vide, derfor sagde jeg blot pludselig: Hvorledes smagte saa Bollerne?« Hun blev saa betuttet, saa det røg ud af hende: »Tak godt Frøken!«

Frøken Flindt passede sine Børn, saalænge hendes Kræfter slog til. Efter hendes Død blev de anbragte forskjellige Steder, nogle i Børnehjemmet Iliasminde, som blev oprettet dengang. Da dette Hjem blev ophævet i sin daværende Skikkelse og gik ind under Diakonisse Stiftelsen — i hvis Nærhed det endnu findes — tog den sig af Børnene.

Et Par Vintere arbeidede jeg noget i Understøttelsesforeningen, en Oberst Olufsen var Formand i den Afdeling, hvori jeg virkede. og hos ham samledes vi ret jevnligt for at faae de Familier opgivet, som vi skulde tage os af. Ved denne Gjerning lærte jeg endel Nød at kjende, og jeg saae, hvorledes Trangen ogedes i den arbeidsløse Tid, der oftest varede gjennem flere Vintermaaneder. Her taler jeg kun om Kvindernes Arbeide og den Standsning deri, som gjerne gjentog sig hvert Aar efter Nytaar. Denne

Omstændighed gav mig Anledning til mange Tanker, og en Dag fik jeg pludselig en Idé.

Jeg husker endnu, jeg sad ved Vinduet med et Haandarbeide, det maa have været i Slutningen af Tredserne, da den Tanke med et faldt mig ind: Hvis man kunde give de stakkels Kvinder lidt at bestille i den arbeidsløse Tid, vilde det hjælpe meget. Da Idéen først var kommen, var Planen hurtig lagt, og jeg meddelte den til Pastor Blædel, der strax var villig til at hjælpe mig til de fornødne Midler gjennem Understøttelsesforeningen.

Jeg fik nogle Damer samlet til at hjælpe mig, vi indkjøbte saa større Stykker af Lærred og forskjellig Slags Tøi, hvorved vi fik Alt til langt billigere Priser end de sædvanlige. Der blev derpaa klippet Linned, Kjoler, Forklæder og meget Andet af Damer, der samledes engang om Ugen i min Spisestue, saalænge som der var Noget at arbeide med. Dette Tøi blev uddelt til fattige Syersker i Garnisons Sogn, dog kun indtil de igjen kunde faae deres vante Arbeide fra Boutikkerne, og vi betalte dem ordentlig og godt, for hvad de syede. Derefter blev det nøiagtig udregnet, hvormeget Tøiet og Sylønnen til hvert Stykke havde kostet, og til den Pris blev det solgt. Jeg indleverede de forarbeidede Gjenstande i forskjellige Boutikker, ogsaa i saadanne, hvor der var Udsalg af brugt Tøi, fordi jeg gjerne vilde, at fattige Folk af egen Erfaring kunde forvisse sig om, hvor langt fordelagtigere det i Virkeligheden er at kjøbe godt nyt Tøi end gamle brugte Klæder.

En bestemt Betingelse havde jeg stillet lige fra Begyndelsen, og det var, at jeg hvert Aar vilde have 24 Dragter til fattige Drenge og Piger, som blev uddelt lille Juleaften ved en stor Fest i mit eget Hjem, hvor jeg morede mig med at give Børnene Middagsmad og derefter Juletræ med Legetøi og Godter. Dragterne fik Mødrene med hjem, naar de hentede Børnene.

Det var deilige Aftener. Damerne, der havde været med til at klippe, mødte og hjalp med at lege og med at uddele de gode Sager. Jeg husker, at ogsaa Ville har været tilstede ved denne Fest med flere af sine Børn, og at de morede sig herligt.

Der skulde god Plads til disse Fester og til at gjemme alt det meget Tøi. Da jeg derfor efter nogle Aars Forløb flyttede hen i en Leilighed, hvor der var mindre Udenomsplads, maatte jeg dels af denne Grund, og dels fordi det skortede mig paa Tid, opgive denne Virksomhed og overgive den til en anden Dame, som lovede at gjøre sit Bedste for at holde den vedlige. Og det gjorde hun sikkert ogsaa, men den gik alligevel overstyr, og vistnok omtrent et Aar efter existerede min saakaldte Klippeforening ikke mere.

Det gjorde mig rigtig ondt, men en stor Trøst og Glæde var det for mig, at der kom Udsendinge til mig fra et Par Menigheder: Trinitatis og Johanneskirkens, der ønskede at høre nærmere om min Klippeforening og at see mine Regnskaber for at kunne indrette lignende. Jeg havde altsaa den store Glæde, at min Tanke ikke døde hen men levede og bar Frugt i flere Menigheder, hvorfra dette igjen spredte sig til andre. Nu aner vel næppe Nogen mere den lille Begyndelse, hvorfra saameget skulde udspringe, men for mig er det saa fornøielig at tænke paa — Gud ske Lov for det Altsammen!

Et andet Arbeide tog jeg ikke selv Del i, men kastede blot en Tanke ud, som Andre greb og udførte.

Jeg havde i et amerikansk Tidsskrift læst om en ung Pige, der en Dag gik igjennem en af Forstæderne ved en stor By — jeg troer, det var Boston. Hun blev opmærksom paa, hvormange Blomster der stod og visnede i Villahaverne, fordi Eierne var bortreiste. Næste Dag opsøgte hun en Præst og fortalte ham om den Idé, hun havde faaet, at man skulde uddele

Blomster til fattige Syge istedenfor at lade dem visne uden at glæde Nogen.

Præsten greb strax denne Tanke, og Dagen efter averteredes der i Bladene, at til bestemte Tider i hver Uge vilde der blive aabnet et Lokale, hvori man bad Damer, der havde Lyst til at binde Bouquetter, om at møde — de behøvede kun at medbringe Sax og Sejlgarn. Tillige opfordrede man Folk i By og paa Land til at skjænke Blomster.

Gaverne strømmede ind, Damerne bandt Bouquetter, der i Massevis blev uddelt til Hospitaler, Fængsler og enkelte Syge, der levede ene.

Der berettes flere Exempler paa, hvor velkommen saadanne Blomster havde været, og blandt Andet fortaltes der en lille Historie, som jeg her vil gjengive:

Da en Dame en Dag bragte Blomster ind i et Fængsel, blev de modtagne med Glæde af mange blandt Fangerne. Men Opsynskonen gjorde Damen opmærksom paa en ældre, forhærdet Forbryderske, der var indespærret i en Celle, og som de kunde iagttage gjennem en lille Rude. Hun vilde ganske sikkert ikke modtage Blomster, mente Konen, og det viste sig ogsaa at være Tilfældet, da Damen bød hende en Bouquet.

Senere betænkte hun sig dog, tog de skjønne Blomster, der var blevne efterladte til hende hos Opsynskonen, og denne saae gjennem Ruden, hvorledes hun længe stod og betragtede dem og derefter satte dem omhyggeligt i det Glas med Vand, der var bleven sat ind til hende. Det var, som om Blomsterne vakte gamle Minder hos hende om de Dage, da hun færdedes ude paa Landet, som en ung, uskyldig Pige, Hun bad Opsynskonen om en Urtepotte, hvori hun satte en lille Aflægger, som hun fandt, den slog Rødder, og i den snævre Celle voxede den op til en stor, smuk Plante. Synet af den syntes at bringe Kvinden mange gode, alvorlige og milde Tanker, og det lod til,

at hun efterhaanden blev et andet Menneske. Da hun forlod Fængslet, forærede hun Planten til den Kone, der havde havt Tilsyn paa hendes Gang.

Alt dette oversatte jeg og indleverede til Maanedsskriftet Aftenlæsning.

Omtrent paa samme Tid holdt Pastor Harald Stein en Række Foredrag over forskjellige christelige Barmhjertighedsgjerninger, og jeg bad ham om deri at omtale den saakaldte Blomstermission med Henvisning til den lille Fortælling i Aftenlæsning. Det gjorde han, og nogle Dage efter kom en Fru Wendrich op til mig, henvist af Pastor Stein, og fortalte, at hun havde hørt dette Foredrag og derved faaet Lyst til at begynde en saadan lille Blomstermission herhjemme, derfor bad hun mig om nogle Raad i den Henseende.

Vi drøftede omhyggelig Sagen, og Resultatet blev, at hun henvendte sig til adskillige Gartnere, og jeg skrev til flere Folk paa Landet om at sende hende Blomster. Fru Wendrich levede hos sin Fader, der hed Ramm, var konglig Kudsk og boede i Tøihusgade. Til hans Leilighed hørte et stort Kjælderrum, der var udmærket egnet til at opbevare Blomsterne i.

Og saa begyndte denne lille Mission i Foraaret 1876, og jeg troer, Fru Wendrich havde megen Glæde af den. Hun bandt selv Bouquetterne, og jeg har mødt hende paa Gaden med en hel Klædekurv fuld, som en Kone, der fulgte med hende, skulde hjælpe med at bringe ind paa Hospitalet. Det var den lille Begyndelse til Blomstermissionen herhjemme. Nu har Fru Wendrich forlængst maaattet opgive den, og det er gaaet over i forskjellige Hænder, men det glæder mig at see de fyldte Blomsterglas ved Sengene, naar jeg engang imellem kommer ind paa Hospitalerne.

DIAKONISSE SAGEN OG PASTOR STEIN.

Endnu vil jeg her tale om en Sag, som jeg har været med til at indføre i Danmark, og som jeg gjennem mange Aar blev knyttet til — det er Diakonisse Sagen.

Mit første Bekjendtskab til vor nu afdøde Dronning stammer fra den Tid, da hun endnu var Prindsesse. Det maa have været i Begyndelsen af Tredserne, at hun sendte Bud til mig gjennem Froken Louise Conring, om jeg ikke sammen med denne vilde reise til Stockholm for at undersøge den derværende Diakonisse Anstalt, da hun onskede at faae et lignende Hjem her i Landet. Jeg afslog imidlertid denne Opfordring, da jeg vidste, det forudsattes, at en af de Damer, der saaledes udsendtes, skulde blive den eventuelle Forstanderinde paa Diakonisse Stiftelsen. Hvis Valget skulde falde paa mig, vidste jeg, at jeg ikke vilde kunne modtage det, da det stod klart for mig, at Sygepleie ikke var den Gjerning, som jeg nogensinde kunde og vilde vie mine Kræfter til, altsaa vilde jeg nødig indlade mig paa en Sag, som jeg følte, at jeg aldrig vilde tage op personligt.

Froken Conring reiste da til Stockholm sammen med Froken Mathilde Meinert, den senere Forstanderinde for Enkedronning Caroline Amalies Pleieforening, og efter Hjemkomsten blev det bestemt, at Frk. Conring skulde overtage Ledelsen af den eventuelle Diakonisse Stiftelse, hvorfor hun kort efter reiste til Kaiserswerth for at sætte sig ind i Gjerningen og modtage sin Indvielse der.

Imidlertid samlede Prindsesse Louise en Comité og opfordrede mig til at træde ind deri sammen med daværende Kammerherre senere Geheimeraad Classen, afdøde Stiftsprovst Paulli og flere Andre.

Omtrent paa samme Tid eller rettere sagt noget før samlede jeg paa Anmodning af Enkedronningen

en Mængde Oplysninger om Diakonisse Sagen i de forskjellige Lande — se efterfølgende Brev — og denne Bog blev udgivet med et Forord af Pastor N. G. Blædel.

Sorgenfri, den 8. Juli.

Kjære Frøken Barner!

Jeg har bedt Frk. Rosen om at maatte besvare Deres Brev; jeg ønskede derved at faae Leilighed til at udtale Dem min Glæde over at De med saa megen Varme har paataget Dem at oversætte Fliedners Beretninger om Diaconisse Anstalten i Kaiserswerth. Det vil tilvisse være ønskelig om denne Oversættelse lidt snart kunde komme ud. Jeg skal i disse Dage skrive til Fliedner og bede om de manglende Beretninger men efter hans Brev som jeg her sender og beder tilbagesendt, synes det som der kuns gives 4 Beretninger i det Hele! af Diaconisse Stationen i Morgenlandet; men Beretningerne over løsladte Fanger og Magdalenestiftelser vil jeg bede om fra 4 til 23 begge inclusive; thi disse siste Grene af den christelige Pleie hører til det hvad der kan præsteres i vort Fædreland; derimod Diaconisse Stationen i Morgenlandet dertil horer at Moderhuset forst grundigt er udviklet for at kunne sende Diaconisser til andre Verdensdele.

Hvad synes De om Oversættelsen udkom heftevis. Det ville fremskynde Folks Bekjendtskab med Diaconisse Anstalten, da dette gik hurtigere ind som hele Oversættelsen kom ud i et Bind, paa een Gang.

Siig mig Deres Mening herom. Nu hilser jeg Dem paa det kjærligste, jeg seer Dem i Aanden engang blandt Diaconisserne.

velvilligst

Caroline Amalie.

Den 26. Mai 1863 paa Christian den Niendes og Dronning Louises Bryllupsdag indviedes den første danske Diakonisse Stiftelse i et lille Hus i Smallegade paa Frederiksberg med kun et Par Søstre og Plads til faa Syge, senere flyttede den hen i et noget større Hus skraas overfor, indtil den nu forlængst har erhvervet sin egen store Grund paa Peter Bangsvei med Moderhus, Hospital, Kirke og de forskjellige Hjem, som nu hører ind derunder.

Den 26. Maj 1903 var jeg med til Stiftelsens 40aars Jubilæum, men jeg var den eneste af den oprindelige Bestyrelse, der endnu levede. Det var saa underligt at sidde i Kirken med alle de gamle Minder.

Diakonisse Stiftelsens første Præst var Pastor Fick, som jeg kjendte iforveien fra Blædels, han var en alvorlig og rar Mand, men paa Grund af Sygdom maatte han allerede faa Aar efter træde tilbage.

Hans Efterfølger blev den senere saa bekjendte Pastor Hans Knudsen, Stifteren af hele den velsignede Gjerning for Vanføre og Lemlæstede, den Sag, der har gjort Hans Knudsens Navn bekjendt ogsaa langt udenfor Danmark.

Da han kom til Diakonisse Stiftelsen, anede Ingen de Planer, der maaske allerede den Gang gjærede i hans Indre uden endnu at være blevne modne til at træde ud i Livet. Han havde endel Aar været Missionair i Indien, senere kom han som Sognepræst til Bregninge ved Jyderup, hvor han forfærdede de Indfødte ved sin djærve Tale. Blandt Andet vakte det stor Indignation, da han engang fra Prædikestolen yttrede: »Jeg har aldrig været bange for de brune Hedninger i Indien, og nu frygter jeg ikke heller for de hvide Hedninger i Bregninge,« det fandt Folk var en haard Tale.

Det var som Pastor emeritus, at han kom til Diakonisse Stiftelsen og i dens Bestyrelse, og han viede denne Sag trofast sine Kræfter i de faa Aar,

han blev der, saa tog han sin Afsked derfra, mulig paa Grund af de Planer, som han omgikkes med — mærkelig nok var han vist over halvfjerds, da han begyndte at udføre dem.

Efter Pastor Hans Knudsen fulgte i 1872 Pastor Stein, og under denne christelig udviklede, kloge og taktfulde Mand fik Diakonisse Sagen sikkert sin største Fremvæxt. Han var ikke blot Præst men blev tillige Formand. Endnu husker jeg tydelig Frk. Conrings Glæde over at have formaaet Pastor Stein til at træde ind i Bestyrelsen og blive Anstaltens Præst. Vi sad sammen paa en Bænk ved Diakonisse Stiftelsen, der dengang var paa sit andet Stadium i et Hus, som Grosserer Nobel havde overladt os til en meget billig Leie, da hun meddelte mig den glædelige Nyhed med et straalende Ansigt.

Biskop Stein.

Paa den Tid lærte jeg altsaa Pastor Stein at kjende, vi kom snart til at forstaae hinanden, og efterhaanden udviklede der sig mellem os et Venskab, der voxede med Aarene og trofast varede indtil hans forholdsvis tidlige Død.

Froken Conring har tilvisse stor Fortjeneste af Diakonisse Sagen, som hun har sat igang herhjemme med sjelden Opofrelse, Energi og Dygtighed, og Pastor Stein blev i mange Retninger en væsentlig Støtte for hende. Først da han fik fat paa Sagen, syntes den at blive rigtig hjemlig og dansk, og han vandt mange Hjerter for Gjerningen, men med sin store Hensynsfuldhed glemte han aldrig Frk. Conring, forstod altid at sætte hendes store Dygtighed i det rette Lys.

I de første Aar var hun derfor ogsaa meget lykkelig ved at have vundet en saadan Præst og Formand, men efterhaanden udviklede deres Mening om flere Ting sig forskjellig. Jeg kunde netop i disse Aar følge det Hele meget nøie, da jeg de fleste Søndage efter Kirketid var Gjæst paa Diakonisse Stiftelsen og spiste Frokost sammen med Forstanderinden og Præsten.

Meningsforskjellen mellem disse To kom jo gradvis frem, men den væsentligste og afgjørende blev dog den, hvorvidt Diakonisserne burde pleie mandlige Patienter under alle Forhold — hvortil Præsten mente ja, Forstanderinden nei. Disse modsatte Anskuelser traadte stærkt frem, da Dr. Heiberg i Viborg havde opfordret nogle af de derværende Søstre til at være tilstede ved en Operation paa en Mand. Frk. Conring mente, at der var skeet et Misbrug af Sostrene, og Pastor Stein syntes selvfølgelig, at Diakonisserne burde have været tilstede ved denne som ved enhver Operation, hvor deres Hjælp blev paakaldt.

Han kom hen til mig en Eftermiddag, som han sagde efter sin Hustrus Raad, da hun mente, at han skulde tale om sine Anskuelser i denne Retning ogsaa med en anden Kvinde, som han havde Tillid til, og som tillige var inde i Forholdene. Han traadte ind i Stuen med de Ord: »Nu staaer jeg omtrent som De nylig i Fængselsselskabet — jeg troer, at jeg helst bør opgive min Stilling ved Diakonisse Stiftelsen.« Helt uventet kom dette mig dog ikke, men det gjorde mig inderlig ondt, at det var kommet saa vidt, det var svært fremfor Alt for Sagens Skyld, men ogsaa for hans, der hang saa trofast ved sin Gjerning, og som var en saa stor Støtte for Hjemmet og elskede Diakonisse Sagen af hele sit Hjerte.

Vi discuterede Sagen længe og indgaaende og var fuldstændig enige i Opfattelsen af det Ord: »I Christus er der ikke Mand eller Kvinde« — det maa ogsaa gjælde ved Sygeleie. Selvfølgelig er der Ad-

skilligt, som en ung Diakonisse kan skaanes for, men naar det gjælder noget Alvorligt, maa hun kunne være tilstede ved al mandlig Pleie.

Hele denne Sag i Forbindelse med forskjelligt andet fremkaldte nu en Brydningens Tid, hvor Bølgerne gik høit ogsaa i Bestyrelsen, og hvor Meningerne stod skarpt mod hverandre. Dog ønskede vi vist omtrent Alle at beholde Pastor Stein, og at der maatte skee en Forandring ved Overlægens Silling, Dr. Holstein vilde nemlig ogsaa træde fra.

Der blev indgivet et Andragende til Stiftelsens høie Protectrice, Dronning Louise, underskrevet af hele Bestyrelsen med Undtagelse af, saa vidt jeg husker Frk. Conring og Frk. Stine Rosenørn, hvori der ansøgtes om, at Overlægen tillige maatte blive Huslæge, saa at han virkelig kunde faae Ansvaret paa Sygestuerne og være sikker paa, at hans Ordre blev fulgte, ogsaa naar han var borte — dog dette blev afslaaet.

Paa denne Tid havde jeg lange Samtaler med Biskop Martensen, der dengang var i Bestyrelsen og fuldtud stod paa Steins Side. Han ønskede at sætte sig ind i alle de nærmere Forhold, han talte indtrængende med Dronningen — men Altsammen forgjæves.

Dronningen lod mig en Dag kalde for at høre min Mening om Sagernes Tilstand, og jeg udtalte den ganske uforbeholdent. Hendes Majestæt fik de forskjellige Opfattelser at vide og spurgte dernæst om min Mening om Pastor Stein og Frk. Conring. Hertil svarede jeg, at den sidste absolut havde stor Fortjeneste af at have sat Diakonissegjerningen igang saa godt og dygtigt, men angaaende de nuværende Differentser stod jeg absolut paa Pastor Steins Side og delte hans Anskuelser. Dronningen spurgte mig endvidere, om jeg havde tænkt mig nogen Forandring, hvortil jeg svarede, at saaledes som Forholdene nu var, maatte det vist være heldigst, hvis Stein blev Forstander for Stiftelsen, og Diakonisserne kom til at

staae under hans Ledelse, dette maatte vel nok kunne ordnes. Hertil svarede Dronningen, at hun havde dannet det Hele efter Kayserswerths Mønster, og saaledes skulde det blive, hvortil jeg tillod mig at bemærke i al Beskedenhed, at Pastor Fliedner, der stiftede og forestod Anstalten i Kayserswerth var en Mand, hvorover Dronningen ikke kunde lade være at smile — men hun syntes alligevel ikke om det. Hver beholdt naturligvis sin Mening, og i flere Aar efter var jeg Luft for Dronningen, naar vi engang imellem mødtes, men til hendes Majestæts Ære maa jeg sige, at hun igjen blev mig god, endskjøndt jeg ikke gjorde mig Umage for at nærme mig hende.

Hin mindeværdige Dag, da vi havde talt saa meget sammen og været af saa forskjellig Mening, havde jeg ved Afskeden kysset hendes Haand – hvad jeg ellers ikke pleiede, da hun gjerne trak Haanden til sig, naar man prøvede derpaa, men den Dag var det en Tribut for min Dronning — og saa havde jeg sagt: »Deres Majestæt maa ikke være vred, fordi jeg har sagt Dem Sandheden — det er Ens Pligt, naar man bliver spurgt« — mere syntes jeg ikke, at jeg kunde gjøre. Jeg hverken kan eller vil svigte min Overbevisning og mine Venner.

Dagen efter tog jeg ud til Frøken Conring for at gjentage for hende mine Udtalelser til Dronningen. Vi havde jo i mange Aar staaet i et venskabeligt Forhold til hinanden, og jeg kunde ikke lide at have sagt Noget om hende, som jeg ikke vilde sige til hende selv. Jeg troer ikke, hun syntes om det dengang, og det var maaske ikke saa underligt, man holder sjeldent af at høre Andres Mening, naar den er ugunstig for En selv. Men naar der er Sandhed og Alvor og tillige Kjærlighed i, hvad der bliver sagt, saa kan Modparten dog undertiden komme til at respectere det og tænke over en saadan Udtalelse.

Saa trak altsaa baade Pastor Stein og Overlæge Holstein sig bort fra Diakonisse Stiftelsen, og Biskop

Martensen vilde ikke længere blive i Bestyrelsen. Jeg vilde helst være traadt ud af den med det Samme, men efter Steins alvorlige Opfordring blev jeg endnu en Tid paa min Plads og trak mig først senere tilbage.

Efter den Tid saaes Frk. Conring og jeg kun sjeldent, men da hun laae paa sit Dødsleie, gik jeg til hende. Da talte vi ikke mere om vore forskjellige Opfattelser, dertil var hun altfor svag, og alt Slags taber sin Betydning ved Evighedens Porte, men vi talte stille og venligt og alvorligt med hinanden om de Ting, der hører til Guds Rige, og saa rakte vi hinanden Haanden og gav hinanden et Kys til Afsked, idet vi vist Begge tænkte paa Livet hisset, hvor saamange smaa Forskjelle falder bort, og kun Kjærligheden bliver.

Medens alle de mange Bryderier ved Diakonisse Stiftelsen fandt Sted, var Mathæuskirken paa Vesterbro bleven bygget, og før den endnu var helt færdig, havde Pastor Stein to Gange afslaaet Comitéens indtrængende Opfordring om at blive Præst derved. Han vilde saa nødig forlade den Gjerning, som han hang ved med hele sit Hjerte. Men da Forholdene udvikledes saaledes, at han som sagt trak sig tilbage fra sin Plads ved Diakonisse Stiftelsen, og Mathæuskirken blev færdig omtrent paa samme Tid, gjentog Comitéen sin Opfordring, og nu modtog han i 1880 Stillingen som Sognepræst der, som altsaa blev ham tilbudt, og som han aldrig havde tænkt paa at søge.

Det var et stort og føleligt Tab for Diakonisse Sagen at miste ham som Præst og Formand. Ganske vist er denne Sag voxet fremad ogsaa siden den Tid, den bæres jo af hele Menigheden og er i og for sig en velsignet Sag. Men da Pastor Stein traadte fra, kom den til at savne en overlegen stor Personlighed, der kunde holde alle Traadene i sin Haand.

Tiltrods for de Vanskeligheder, som Diakonisse Stiftelsen saaledes en Tid voldte Bestyrelsen, er jeg

dog glad ved at have været med fra Begyndelsen af til denne Sag, da jeg synes, at den har den største Betydning for al christelig Kjærlighedspleie, naar den bliver taget op i Jesu Navn og ført frem i aandelig Kraft og Sundhed og paa praktisk Maade.

Gjennem Diakonisse Stiftelsen blev jeg ogsaa ført sammen med forskjellige Mennesker og knyttede Venskabsbaand, der varede gjennem hele Livet. Her tænker jeg først og fremmest paa Forholdet til Pastor Stein og hans Hustru, som jeg vedblev at staae i nøie Forbindelse med ogsaa i de Aar, hvori han senere var Præst ved Mathæuskirken.

Hver Mandag Formiddag mødtes Pastor Stein og jeg i Lindevangs Hjemmet, i hvis Bestyrelse vi jo Begge var, for at tale sammen om Alt, hvad der vedrørte denne Anstalt, og hver Søndag var vi som tidligere sagt samlede til Frokost i Frk. Conrings Stue, hvor ogsaa Fru Stein jevnlig var tilstede. Jeg kom til at holde grumme meget ogsaa af hende, hun var en sjelden sand Character og mageløs sød og trofast mod sine Venner.

Da Stein i 1889 blev udnævnt til Biskop over Fyens Stift, mistede jeg ham som Præst, men beholdt ham, Gud ske Lov, som min kjære, trofaste Ven. Han ønskede ikke at forlade Mathæuskirken. han vilde ikke gjerne være Biskop, men da han alligevel blev det, tog han ogsaa denne Gjerning op i Jesu Navn med Iver og Kraft.

Hans Tanker gik dog ofte med Vemod tilbage til Diakonisse Stiftelsen, og han fulgte bestandig Forholdene der med levende Interesse, og da Aarene gik og Frk. Conring efterhaanden blev meget svag, bad jeg Biskop Stein hjertelig om at besøge hende for sin egen og Diakonisse Sagens Skyld. Det gjorde han, og der kom Fred imellem dem, før hun døde.

Saa gik der igjen adskillige Aar, og Stein blev indlagt paa Diakonisse Stiftelsen som Patient den 6. April 1899, i høi Grad lidende af Vattersot i Forbin-

delse med andre Onder, men midt i hans store Lidelser beundrede de Alle hans Taalmodighed. Han kom til at holde af Hjemmet og kaldte ofte de Diakonisser, der pleiede ham: »Mine egne smaa elskede Søstre.«

I Sommeren 1899 laa Stein endnu stadig paa Diakonisse Stiftelsen, og jeg hørte jevnlig om hans Befindende gjennem Søster Sophie Zahrtmann, der nu var kommen til at holde saa inderlig af ham. En Dag beredte hun mig ret en Hjertensglæde ved at sige: »Maa jeg bringe Dem en Tak fra os Alle, fordi alle Bjerge nu ligesom er faldne mellem Biskop Stein og os, og det er Deres Skyld. Det var Dem, som engang fik ham til at gaae herud, derfor har vi det nu saa godt sammen.«

Den 5. Januar 1900 endtes Biskop Steins Lidelser. Han sov saa stille og fredeligt ind, saa hans Omgivelser knap mærkede, at det var Døden, der kom. For hans egen Skyld kunde man kun være taknemmelig over, at han var blevet udfriet fra sine Lidelser, men for Kirken har hans Død været et stort Tab, særlig i de svære Brydningens Tider, hvori vi lever.

For mig personlig var Steins Død en stor Sorg. Deilige Timer har jeg tilbragt baade i den hyggelige Præstegaard i Valdemarsgade og senere i den gamle Bispegaard i Odense. Engang imellem tog jeg endogsaa derover blot fra Morgen til Aften for at være nogle Timer sammen med Mand og Hustru og at sidde lidt i Biskoppens Studereværelse og ret at tale ud med ham af Hjærtens Grund. Hvor har jeg ikke mange Gange beundret Stein, og da særlig under hans vanskelige Stilling ved Diakonisse Anstalten, den Hensynsfuldhed, hvormed han behandlede sine Modstandere, den stilfærdige, skaansomme Maade, hvorpaa han dengang trak sig tilbage, da han ikke kunde opnaae det Samarbeide, han ønskede.

Medens jeg er ved Diakonisse Hjemmet, kan jeg ikke andet end berore de deilige Aarsfester, som vi

feirede derude, især i Pastor Steins Tid, medens Alt endnu var saa smukt og harmonisk.

Først samledes vi i Kirken, der var smukt pyntet med Blomster og Bøgeløv, om en udmærket Prædiken af Stein og en kort Beretning, der nok kunde varme Hjerterne for Diakonisse Sagen. I Reglen var Aarsfesten den 26. Mai, paa Indvielsesdagen. Efter Kirketid gik man over i den smukke Spisestue og de tilstødende Værelser.

Fornøieligt var det at see Dronning Louise see saa glad ud, medens hun færdedes rundt i det Hjem, hun havde faaet opført og indrettet. Naar de Kongelige var tagne bort, samlede vi Andre os om de store Borde, og Pastor Stein var den elskværdigste Vært, man kunde tænke sig. Bestyrelsen tilbragte hele Dagen i Hjemmet, hvor der var Samtaler, Foredrag og Middag. Glanspunktet var de mange udmærkede Mennesker, som man traf sammen med, mange af Geistligheden fra By og Land, undertiden ogsaa Udlændinge, som man havde Glæde af. Blandt disse har jeg et særlig kjært Minde om Pastor Monod, en sjelden elskelig Mand, der forestod et Diakonissehus i Paris. Han besøgte mig senere og saae Lindevangs Hjemmet.

Paa Diakonisse Stiftelsen lærte jeg endnu en ret eiendommelig Kvinde at kjende, Frøken Ragna Wold. Egentlig veed jeg ikke meget mere om hende, end at hun var norsk af Fødsel og Niece af den for sin Godgjørenhed bekjendte Etatsraad Stoltenberg. Hun var i hans Hjem, og efter hans Kones Død styrede hun Huset for ham, og da hun havde megen Indflydelse paa ham, var det vist hende, der ledede hans Tanke til at støtte de forskjellige Hjem og Anstalter, hvortil han gav betydelige Summer. Saaledes betænkte han Diakonisse Stiftelsen rigelig, og saavidt jeg veed, skjænkede han den desuden Emauskirken. Til Lindevangs Hjemmet gav han, som tidligere anført, 12000 Kr.

Frøken Wold var samtidig med mig Medlem af Diakonisse Anstaltens Bestyrelse, derved lærte jeg hende at kjende, og Bekjendtskabet fortsattes, da hun ogsaa kom ind i Bestyrelsen af Lindevangs Hjemmet. Der var noget Storslaaet ved hende, som jeg nok kunde lide — der sagdes om hende, at hun altid raslede med Pengepungen, men jeg troer rigtignok ikke, at hun anvendte den til egen Fordel. Hun kunde saaledes vist nemt have arvet en hel Formue efter Onklen, men hun fik ham til at oprette Legater og meget Andet for sine Penge, selv vilde hun kun efter hans Død have Renten af endel Legater, der senere skulde tilfalde Andre.

Paa mig havde hun kastet en underlig Godhed, og derved beredte hun mig et Par Gange en stor Glæde. Da Onklen saaledes havde indrettet endel Fripladser i Sygehjemmet, spurgte hun mig, om jeg ikke kjendte Nogen, som jeg ønskede indskreven til en saadan Friplads. Jeg nævnede strax Jutta Becher, som jeg jo kjendte fra Kjøge fra Barndomsaarene, og som nu var flyttet til Kjøbenhavn sammen med den yngre Søster Sophie. Da jeg kom ud til dem for at fortælle den glædelige Nyhed, at Frk. Wold havde indskrevet Jutta til en Friplads, blev denne fortvivlet, da Søstrene ikke vilde skilles ad. Jeg trøstede hende med, at Pladsen ikke stod lige for Døren, og at man altid havde Lov til at sige nei, hvis den kom.

Tiden gik, og vi glemte Begge hele denne Historie, indtil der efter omtrent sytten Aars Forløb kom Bud til Jutta Becher, at nu stod hun for Tur til en Friplads i Sygehjemmet, naar den næste Vakance i Stoltenbergs Pladser skete. Imidlertid havde meget forandret sig. Søstrene var Begge blevne gamle og svage og vilde nu være henrykte ved at komme i Sygehjemmet, kun byttede Frk. Wold paa min Anmodning Navnene om, saa at Sophie fik Fripladsen, og Jutta, der havde flere Legater, skulde betale for sig og arve Fripladsen, hvis

hun overlevede Søsteren. Det var en stor Glæde og Beroligelse at faae dem ud i Sygehjemmet.

Etatsraad Stoltenberg havde engang oprettet endel Legater for gamle værdige Tjenestepiger, og Frk. Wold spurgte mig, om jeg ikke ønskede at raade over et saadant. Underligt nok kjendte jeg i det Øieblik personligt ingen, der kunde egne sig dertil, men saa faldt det mig ind at fortælle hende om en gammel Pige, som jeg netop havde læst om i Nicolai Bøghs Biographi af Fru Læssøe. Denne Pige, der havde tjent sit Herskab længe og trofast, var bleven et Redskab i Vorherres Haand til at vise sin begavede Frue Livets Vei, og jeg havde hørt, at hun nu levede i meget trange Kaar etsteds paa Landet. Hun fik strax Legatet, og jeg modtog i den Anledning et lille, høist ufortjent Taksigelsesbrev fra hende.

III.

OM VÆRNEFORENINGEN

FORENINGENS OPRINDELSE OG FORMAAL.

Nu vil jeg gaae over til at fortælle om, hvad der vel, idetmindste i udvortes Henseende, maa kaldes det betydningsfuldeste Afsnit i mit Liv, det som jeg troer, at de mange Prøvelser, Tilskikkelser og Erfaringer, som Vorherre efterhaanden har sendt mig, har skullet udvikle mig til — »Foreningen til Værn for enligt stillede Kvinder« eller »Værneforeningen«, som vi pleier at kalde den.

Der var en Tid i mit Liv — det var efter de stormfulde Begivenheder i Fængselsselskabet, som jeg har fortalt om — da der indtraadte forholdsvis en Slags Stilhed i min Tilværelse. Jeg syntes ofte, jeg maatte kunne udrette mere, der var en brændende Higen i mig efter at gjøre noget Rigtigt, noget Nyttigt, jeg vidste ikke selv hvad, men jeg var bange for at søge »mit Eget«.

Ganske vist havde jeg Lindevangs Hjemmet, men jeg syntes, der var Mere i mig, som maatte frem. Jeg bad atter og atter om, at Gud vilde give mig som en Gave, hvad Han vilde, at jeg skulde tage fat paa.

I Efteraaret 1879 var jeg et Par Dage i Besøg paa Egebæksro ved Helsingør hos Baron Stampes, den senere Besidder af Nysø. Den Morgen, jeg reiste derud, havde jeg gjentaget min stadige, indtrængende Bøn. Om Formiddagen spadserede Vilhelmine Bardenfleth, senere Priorinde paa Wemmetofte Kloster, Baronesse

Lilli Stampe og jeg sammen i Skoven, og da vi havde lagt os i Græsset under nogle skyggefulde Træer, begyndte vi at tale om Forskjelligt, der for Tiden fyldte vore Tanker. Baronesse Stampe fortalte, at hun havde læst om en stor Forening »Union des amies de la jeune fille«, som talte Medlemmer mange forskjellige Steder hele Verden over, dens Formaal var at støtte unge Piger, der maatte reise til eller igjennem fremmede Lande, mest for at blive Lærerinder eller Bonner. Hun syntes, det vilde være rart at faae noget Lignende indrettet herhjemme, og pludselig tilføiede hun paa sin sædvanlige livlige Maade, der tidt bringer hende til at bruge overdrevne Udtryk: »Jeg veed ikke et Menneske i Danmark, der kunde gjøre det saa godt som De — det er en Present jeg giver Dem.«

Disse Ord slog forunderlig ned i mig. »Jeg troer, De gaar ikke Deres eget men Vorherres Ærinde og bringer mig Bud fra Ham,« sagde jeg endelig efter nogen Overveielse — og saa fortalte jeg om, hvorledes jeg havde bedt, og at hendes Ord syntes mig et umiddelbart Svar paa min Bøn — et Svar, som hun altsaa skulde bringe mig. Men netop fordi hendes Ord for mig var et Svar fra Herren, forlangte jeg først at maatte tænke i Stilhed over Sagen. Begge Søstrene trængte ind paa mig med Overtalelser om, at jeg strax skulde give mit Samtykke, de var saa venlige at mene, at jeg vilde være særlig skikket til at sætte en saadan Forening igang, men jeg bad om Tid til Overveielse. Det stod strax klart for mig, at en slig Sag kunde ikke reises nærmest for fremmede unge Piger, da Danmark, der ligger udenfor de store Ruter, kun undtagelsesvis er et Gjennemreiseland. Hvis en saadan Forening skulde dannes, maatte den særlig være til Støtte for vore egne unge Piger, heri var vi alle Tre fuldstændig enige. Jeg følte mig overbevidst om, at det var dette, Vorherre vilde bruge mig til, derfor faldt det mig ikke et Øieblik ind at

vise Tanken bort, forbeholdt mig kun en lille Betænkningstid til at overveie, hvorledes Sagen bedst skulde tages fat.

Fra denne Time i Skoven stammer Tanken om »Foreningen til Værn for enligt stillede Kvinder«, og Erindringen om hele denne lille Begivenhed gjor, at jeg altid har staaet og fremdeles staaer saa fuldkommen tryg i Spidsen for Værneforeningen, fordi jeg veed, at jeg har faaet den og taget den op i Jesu Navn.

Foreningen blev stiftet den 20. November 1879. Den oprindelige Bestyrelse bestod af Baronesse Lilli Stampe, Generalconsulinde Emma Hansen og mig selv som Forstanderinde, saaledes ønskede de Andre det; Generalconsulinde Hansen havde jeg opfordret til at gaae med.

Det gik imidlertid meget hurtigt op for mig, at vi Tre ikke kunde arbeide sammen, da det allerede ved nogle indledende Møder viste sig, hvilket overordentlig forskjelligt Syn paa Sagen, Baronesse Stampe havde fra os To Andre. Hun havde nogen Tid iforveien dannet en Forening »mod Lovbeskyttelse for Usædelighed«, til hvilket Foretagende hun dengang ønskede min Medvirkning, hvad jeg maatte afslaae af flere Grunde, endskjøndt hendes gamle Moder, daværende Decanesse paa Vallø Geheimeraadinde Bardenfleth personlig kom og opfordrede mig dertil. Dels var jeg meget lidt inde i den Slags Forhold, og dels fandt jeg ikke, at jeg i den Sag kunde virke mod Politiet samtidig med, at jeg som Directrice ved Fængselsselskabet skulde handle med Politiet. Baronesse Stampe mente nu, at denne Forenings Bestyrelse skulde være den samme som Værneforeningens, og at jeg skulde lede det Altsammen som Forstanderinde. Dog dette negtede jeg bestemt at indlade mig paa, da jeg indsaae, det vilde være at slaae Sagen ihjel lige i sin Begyndelse. Man kan ikke forlange, at hæderlige Kvinder, Lærerinder o. L. skal hen-

vende sig samme Sted, til samme Bestyrelse, som faldne Kvinder. Det kan maaske lyde kjønt i Theori men lader sig næppe udføre i Praxis.

Jeg tog derfor en Dag ud til Harsdorffsvei til Baronesse Stampe for at faae en uforstyrret Samtale med hende og sagde min Mening ligeud og oprigtigt, at hvis hun fastholdt denne Tanke, var jeg nødt til at træde ud af Bestyrelsen, hun maatte saa ene overtage Sagen, da Fru Hansen ikke paa nogen Maade vilde blive, naar jeg trak mig tilbage. Tillige tilbød jeg at staa raadgivende ved Baronesse Stampes Side, forsaavidt som jeg formaaede det, og hun nogensinde skulde ønske det. Men det vilde hun ingenlunde tillade; hun erklærede, at hun paa ingen Maade turde paatage sig denne Sag alene, men bad mig indtrængende om ikke at slippe den. Og jeg gik naturligvis ind paa dette, jeg havde jo tydelig Følelsen af, at hun kun havde været Vorherres »Budbringer« til mig.

Og saa skiltes vi, uden at dette forskjellige Syn paa Sagen greb ind i vort gjensidige venlige Forhold til hinanden. Hun er senere bleven Katholik, og nu ses vi kun sjeldent.

Jeg tog altsaa Værnesagen op i Guds Navn, med stadig Bøn om, at Han vilde bruge mig som sit Redskab og vise mig sine Veie. Generalconsulinde Hansen blev i Bestyrelsen, Fru Harriet Halkier, født Moe, traadte paa min Anmodning ind deri i Baronesse Stampes Sted, og efter de Andres Ønske vedblev jeg at være Forstanderinde. Nu har vi arbeidet sammen siden 1880, og det er deiligt at tænke paa, at der aldrig har været en Difference imellem os, aldrig et uvenligt Ord, ja at vi har det samme Syn paa de fleste Ting, endskjøndt vi dog vist alle Tre er ret selvstændige Naturer.

Strax efter at vi var traadt sammen, udstedte vi en Opfordring om Tilslutning. Vi begyndte hele vor

Forening uden en eneste Øre, og ved Guds Naade er den voxet frem til, hvad den nu er.

Paa min Anmodning fik vi strax en mandlig Kasserer, og vi opfordrede desuden snart flere andre Herrer til at træde ind i vor Bestyrelse, ikke saameget fordi der strax var stor Brug for dem, men vi ønskede at skille os fra de Kvindeforeninger, der helst ikke vil arbeide med Mænd. Jeg troer, det er bedst, naar begge Kjøn arbeider sammen, og hvert tager sin Del op af Gjerningen, saaledes som det sikkert er Guds Mening.

Foreningens Formaal er at danne »en indbyrdes Forbindelse mellem bedre stillede Kvinder i hele Danmark til Værn for enligt stillede Kvinder allevegne — altsaa et »Værn — deraf kommer Navnet »Værneforeningen«. Vort Formaal er kommet til at lyde saaledes, fordi det Meste af, hvad vor Forening udretter, udøves af Kvinder, men paa samme Tid har vi vist, at vi ønsker Forstaaelse, Tilslutning og Samvirken med alvorlige christelige Mænd.

Tanken fandt Gjenklang mange Steder, og Foreningen vandt hurtig stor Tilslutning. Jeg troer, det følte, at det var et virkeligt Savn, som den vilde udfylde, da der hidtil var blevet gjort endel for straffede og faldne Piger, men saare lidt for hæderlige, enligt stillede Kvinder. Før Værneforeningen kom igang existerede der saaledes ikke et eneste Sted, hvor tilreisende unge Piger kunde bo paa engang omværnet og billigt, og da de manglede Hjem og ofte Tilhold i den store By, var de udsatte for mange Farer og Fristelser. Det var mig ofte underligt, at naar en straffet Pige søgte mig, saa havde jeg Lindevangs Hjemmet at henvise til, den faldne Kvinde kunde ty til Magdalenehjemmet, men naar man blev spurgt, om Ophold for en sædelig Kvinde, var der intet Sted, som man med Tryghed kunde henvise hende til. De billige Pensionater var tidt uheldigt indrettede, uden Spor af Tilsyn med de Unge, og for de unge Tjeneste-

piger, som kom til Kjøbenhavn uden iforveien at have sikkret sig en Plads, lurede der store Farer ved de uautoriserede Fæstecontoirer, der existerede endnu dengang, og som brugte daarlige Agenter, som mange Gange var parate til at lokke de uerfarne, ubefæstede Piger i Fordærvelse — undertiden directe ind i den groveste Usædelighed. Da vi saa tydelig saae de Unges mange Farer og Fristelser, blev det Foreningens vigtigste Opgave at aabne først et lille Oplysnings Bureau, der dog kun existerede ganske kort Tid, — da det viste sig ikke at være til stor Nytte — og senere hurtigst mulig at indrette et lille »Herberge«, som det dengang kaldtes, indtil det snart gik over til at hedde »Værnehjem« for enlige Kvinder — især fra Provindserne — der skulde opholde sig i Kjøbenhavn for kortere eller længere Tid.

Det blev indrettet i en ganske lille Maalestok i en Bagbygning i Fredericiagade 27 i et Par leiede Værelser, omtrent et Aarstid efter flyttede vi til en Mellembygning i Bredgade 68, hvor det forblev, indtil Foreningen allerede i 1889 fik sit eget store velindrettede Hus i Helgolandsgade 8.

Imidlertid vil jeg helst senere vende tilbage til Værnehjemmet — vort første store Formaal for hele Danmark — og forinden berøre de forskjellige mindre Opgaver, som vi efterhaanden har taget op midlertidig mest for at bringe Tankerne frem og senere overgive Udførelsen i andre Hænder, dog dertil har jeg aldrig brugt noget af Foreningens Kasse, men altid skaffet Midlerne ad privat Vei.

Allerede i 1882 satte vi saaledes Fabrikspigemoder igang paa forskjellige Steder i Kjøbenhavn — Kredse som vi kaldte det. Det var paa en Tid, da Indre Mission i Kjøbenhavn, som vi altid har staaet i venskabeligt Forhold til, savnede Kræfter til at virke for denne Sag, og vi traadte da til og begyndte vore Moder, hvortil Indre Mission laante os Lokaler i Bethesda, Mathæussalen og senere i Marthahjemmet, dog

virkede vi ganske selvstændigt. Vi havde ogsaa Møder i et Lokale paa Christianshavn.

Hver af vore fire Kredse fik en Forstanderinde, der, forudsat at hun stod paa christelig Grund, kunde virke ganske uafhængig, men naar det skortede paa Penge, pleiede jeg som sagt gjerne at soge at skaffe disse. Et Par Gange om Vinteren samledes Kredsforstanderinderne hos mig med Værneforeningens kvindelige Bestyrelse, og saa drøftede de deres Erfaringer og opmuntrede hverandre til Arbeidet.

Nogle Gange om Vinteren overværede jeg Møderne med Fabrikspigerne, men holdt mig ellers udenfor selve Arbeidet, da jeg tænkte, det efterhaanden vilde blive overtaget igjen af Indre Mission eller Private eller blive en Menighedssag, saaledes som det ogsaa er sket.

Den største ydre Fremgang fik Kredsen paa Nørrebro, der nu samles i Marthahjemmet. Den begyndte under trange Kaar, et Par Forstanderinder afløste hinanden, indtil jeg fik den Tanke at lægge Arbeidet i Hænderne paa Comtesse Henriette Knuth, som netop i den Tid flyttede ind til Kjøbenhavn fra Landet. Hun tog Gjerningen op med stor Dygtighed og Kjærlighed og har forlængst overtaget den ganske selvstændigt.

Værneforeningen har altsaa helt sluppet Arbeidet med Fabrikspigerne, men forhaabentlig har vore Møder havt Betydning for endel af de unge Piger, der engang besøgte dem, ligesom jeg ogsaa paa mine Reiser rundt om i Landet har talt om disse Sammenkomster, og hvor der findes Fabrikker, har de flere Steder optaget Tanken og indrettet Møder, hvad der har været en stor Glæde for mig at erfare.

I de første Aar efter Værneforeningen var blevet stiftet fik jeg endnu en lille Gjerning sat igang, ogsaa i den Hensigt, at Tanken senere skulde gaae ud i videre Kredse. Jeg fik adskillige Damer, helst unge Piger, til at tage sig af gamle ensomme Kvinder, be-

søge dem, læse for dem, kort sagt saavidt muligt værne dem og mildne den sørgelige Følelse af Ensomhed, hvorunder saamange lider, særlig i en stor By. Ogsaa denne Sag har jeg talt om paa mine Reiser, og mere end et Sted veed jeg, hvor den er gaaet ind i Hjerterne og saaledes har baaret Frugt.

Meget snart efter at Værneforeningen var kommet igang, begyndte jeg saa smaat at sende et Par Kvinder, der trængte til Landluft, ud til Familier, som erklærede sig villige til at modtage dem, og denne beskedne Begyndelse fik snart et glædeligt Opsving.

I den første Tid skrev jeg endel om denne Sag i vore Aarsberetninger, og endnu mere talte jeg om den ved hvert Møde jeg holdt, og saa indtrængende, som det var muligt, lagde jeg mine Tilhørere den paa Sinde. Følgen var, at vi fik endel Tilbud om Landophold — ikke sjeldent skete det ved selve Møderne, at Folk kom hen og tegnede sig for en Reconvalescent. Da jeg havde henvendt mig med en Anmodning til Indenrigsministeriet og Geheimeetatsraad Tietgen, fik vi endel Fribilletter til Jernbanerne og Dampskibene at raade over. I 1880 sendte vi det første Par Kvinder ud paa Landet, og efterhaanden steg Antallet, saa at vi i 1890 kunde sørge for Landophold eller uddele Fribilletter til 167 Kvinder af forskjellige Livsstillinger. Ialt kan jeg regne, at vi til 1906 har støttet 2660 paa denne Maade.

Til at begynde med besørgede jeg selv hele denne Gjerning, en af de fornøieligste, som jeg har været med til. Imidlertid, da Sagen først var kommen ret igang, var jeg nødt til at overlade dette Arbeide til Andre, da det umulig kunde forenes med min øvrige Gjerning, navnlig ikke med mine mange Filialture, der skulde passes ofte paa samme Tid som de mange Reconvalescenter maatte hjælpes paa Landet. Der er nu kommet flere Foreninger, som sender Folk ud i Landophold, men vi vil dog beholde denne Gjerning, saalænge som vi kan see, at den er til Nytte og Glæde,

og saalænge som vi har Steder og Fribilletter at raade over. Nu besørges dette Arbeide af min personlige Medhjælperinde.

Lige fra Begyndelsen af stod det klart for mig, at Værneforeningen maatte være en national dansk Forening, fuldstændig uafhængig af den internationale »Union des amies de la jeune fille«. Men jeg havde naturligvis Intet imod, at vi, saavidt muligt, tog os af de enkelte fremmede unge Piger, der kom hertil paa et længere Ophold eller paa Gjennemreise, og jeg ønskede gjerne Forbindelse med Udlandet for gjennem dem at kunne værne om de unge, danske Kvinder, som maatte reise til fremmede Lande af en eller anden Grund. Derfor meldte jeg mig strax ind som Medlem af »Union des amies de la jeune fille« uden dog, som sagt, i mindste Maade at stille denne Forening i Forbindelse med Værneforeningen.

Det gjælder for enhver stor Sag, at man maa organisere den saa godt som muligt, saa hver Afdeling faaer sit bestemte Virkefelt – vel med indbyrdes Sammenslutning og Forstaaelse, men dog saaledes, at den ene ikke kommer til at gribe forstyrrende eller hæmmende ind i den andens Arbeide.

Jeg blev derfor meget glad ved at mærke, at Etatsraadinde Amsinck havde særlig Interesse for Alt, hvad der hørte til, hvad jeg kalder den »udenlandske« Del af vor Forening, og jeg opfordrede hende til at overtage hele dette Arbeide, at sætte sig i Forbindelse med Udlandet, føre Correspondancen, modtage de unge fremmede Piger, som mulig kom til Kjøbenhavn og tillige samle saamange paalidelige Adresser til Udlandet, som kunde opdrives. Alt skulde skee i Tilslutning til os, men dog fuldkommen selvstændigt. Naar vor lille Damebestyrelse samledes med Kredsforstanderinderne for Fabrikspigemøderne, kom ogsaa Fru Amsinck tilstede og aflagde sin Beretning, der i mange Aar blev optaget i Værneforeningens Aarsberetning. Etatsraadinde Amsinck har haft stor Glæde af

sit Arbeide. Da hun imidlertid ofte var paa Landet om Sommeren, bad jeg hende om at tage nogle flere Damer ind i sit Arbeide, for at de unge Piger ikke skulde staae hjælpeløse i hendes Fraværelse.

Og fra denne lille Begyndelse har der nu dannet sig en selvstændig Forening, hvis Forstanderinde Fru Amsinck er bleven. Den constituerede sig i Aaret 1900 og vil virke som en Afdeling af »Union des amies de la jeune fille«. Fru Amsinck har skilt sig fra Værneforeningen med gjensidig Tak for fleraarigt godt Samarbeide og med det Haab paa begge Sider, at vi altid maa vedblive at staae i det venskabelige Forhold til hverandre.

FILIALERNE DANNES

Det var ikke længe efter, at Værneforeningen var stiftet, at to Ting gik op for mig, nemlig: at hvis vi skulde kunne gjennemføre de Planer, der mere og mere dæmrede i min Tanke, saa vilde vi komme til at bruge mange Penge, og at hvis »Værnet« skulde faae Betydning for hele Landet, og det er dog Meningen dermed, saa maatte en saa stor Del af Danmark som muligt gjøres bekjendt med Tanken, og det, mente jeg, kunde bedst skee ved det mundlige Ord, der ganske anderledes formaaer at trænge ind og blive levende end det skriftlige eller trykte.

Hvorledes dette Synspunkt efterhaanden udvikledes og modnedes, veed jeg egentlig ikke selv, men jeg er overbevist om, at det altsammen kom ved en Indskydelse fra Gud. Jeg besluttede, hvad der i Sandhed var mig svært, fordi det staaer hele min oprindelige Natur imod, at jeg vilde holde Moder for denne Sag saamange Steder, som jeg kunde faae Adgang til, for at vinde Folk for mine Planer. Jeg gruede ved Tanken

om at skulle færdes imellem og træde frem for saa mange. Det var dengang ikke almindeligt udenfor Skoleverdenen, at Kvinder talte eller holdt Foredrag, jeg var en af de første, som prøvede derpaa, og Tanken om at skulle gjøre det, voldte mig mange søvnløse Nætter. Men jeg søgte saa meget som muligt at glemme mit eget lille Jeg, at hvile i den Følelse, at Vorherre vilde styrke mig, det skrøbelige Redskab, som Han selv havde valgt sig.

I Begyndelsen holdt jeg mine Møder saa privat som muligt, helst i en Familiekreds, i et Asyl eller en Skole. Men det Ene fører det Andet med sig, efterhaanden maatte jeg tale offentlig og snart staae paa en Talerstol, hvad jeg aldrig havde troet, at nogen Magt i Verden vilde have formaaet mig til. Men man kan gjøre Meget for en Livssags Skyld, og man kan ogsaa træde offentligt frem uden at give en eneste Smule bort af sin Kvindelighed. Kun naar man bevarer den, kan man indvirke paa Andre, derom er jeg overbevist. Aldrig er jeg dog gaaet til denne Del af min Gjerning uden at føle en vis Sky og Ængstelse, naar jeg skulde begynde Mødet, efterhaanden som jeg talte mig varm om Sagen, glemte jeg mit Eget, men jeg tænkte ofte paa, at hvis denne Skyhed nogensinde helt skulde tabe sig, og jeg skulde finde Behag i at tale, saa vilde jeg strax hore op dermed, saa vilde der være kommet noget forkert ind i mit Forhold. Jeg følte ikke mindste Lettelse ved, hvad en ivrig Præstekone engang sagde til mig, da vi fulgtes ad til et Møde, og jeg kom til at udtale min Ængstelse ved at skulle tale — Jesus har jo sagt, at Kvinden skal tie i Forsamlingen. »Det skal De ikke bryde Dem om,« udbrød hun ivrigt, »det har Grundtvig udlagt saa dybt og saa deiligt, at dermed har Han kun ment den gifte Kvinde, hun har jo sin Mand til at tale for sig.« Jeg kom til at smile men blev ikke beroliget, senere er det gaaet op for mig, at For-

samlingen vel kun betyder Menigheden, og prædike skal en Kvinde jo ikke.

Og nu er der kun en By i hele Danmark, — hvor jeg paa Grund af tilfældige Omstændigheder ikke har været. Siden Værneforeningen kom igang har jeg holdt en Masse Foredrag, og nu har vi ca. 83 Filialer, som hver ledes af en Forstanderinde, rundt om i Landet, — de er alle stiftede ved mine Møder, — mange Filialer har jeg besøgt flere Gange.

Paa disse Ture har jeg ofte følt Virkningerne af de forskjellige Partier eller Retninger i vor Kirke, saaledes f. Ex. at skulde jeg tale i et Forsamlingshus, var det ofte Grundtvigsk, et Missionshus betød Indre Mission og Menighedshjemmene udgik gjerne fra «det tredie Parti«, det som jeg holder af at kalde Stammen, den oprindelige, hvoraf de andre er skudte ud som Grene. Maatte disse tre Retninger kunne gaa sideordnede med milde Blikke til hverandre!

Hvis jeg personlig skulde tilhøre nogen af dem, maatte det vel nærmest være den, som jeg i mine Tanker kalder »Stammen«, da mine Venner har været Blædel, Stein og ogsaa om end i større Afstand Biskop Martensen, saa at jeg gjennem dem og ved selvstændig Tænkning er kommen ind paa denne Vei. Men mit personlige Venskab til Pastor Hoff, som jeg har kjendt fra min Ungdom, har i de senere Aar bragt mig til at slutte mig til »Pastor Hoffs Menighed«, og der igjennem er jeg ogsaa kommen i nærmere Forhold til den Grundtvigske Kreds. Jeg føler Sympathi for Mange i den og har ofte en ret hjemlig Følelse blandt dem uden dog at dele deres »Særsyn«. Men jeg ved ikke, hvorledes det er, der er noget ved ethvert Parti, som skræmmer mig lidt tilbage — det maa sikkert være det meget »Menneskelige«, som hænger derved.

Derfor kan jeg godt glæde mig over det Bedste hos hver især.

Det var, saa vidt jeg husker, allerede i 1881, at jeg begyndte mine »Filialture«, som jeg senere har gjort saa mange af.

Mange Steder tager Filialerne godt og dygtigt fat paa deres Arbeide og anvender deres Halvpart til mange smaa lokale Opgaver, som det er en Glæde at tænke paa. Gjennem Filialerne er i Aarenes Løb mange Kvinder blevne hjulpne, der stod i vanskelige og forladte Forhold; Forstanderinderne har indrettet endel Møder for Kvinder ogsaa for Fabrikspiger, taget sig af de ganske Unge, glædet de Gamle i Julen o. s. v. Dog bliver Arbeidet først tilfulde, hvad det skal være, naar de Styrende ret forstaaer den Grundtanke, hvorpaa hele Værneforeningen er bygget: »Den bevarende Kjærlighed i Jesu Navn«. Ikke paa faae Steder er denne Tanke, Gud ske Lov, slaaet ned og har gjort Hjerterne villige til at yde og Hænderne til at værne de Ensomme, de Forladte, de Skrøbelige, de Trængende.

En særlig Glæde har det været mig, at Filialen i Maribo med den energiske Fru Drewes i Spidsen har indrettet et Hvilehjem for gamle, ensomme Tjenestepiger. Kort efter at det var kommet igang, havde Bestyrelsen indbudt mig til at besøge det, og jeg var glad ved at see, hvor kjønt det var, foruden det var rart. Og i Hjemmet fandt jeg tilmed en gammel »Veninde«. Første Gang jeg saa hende, var hun i den halvt sorte, halvt gule Tugthusdragt; for hvilken Forbrydelse hun var straffet, erindrer jeg ikke mere, men hun kom efter Løsladelsen til at tjene hos en Familie, der levede i ret trange Kaar, som ikke blev bedre, da det ene Barn kom efter det andet, men Ane holdt trofast ud gjennem mange Aar og offrede sine Kræfter og den Smule, hun havde sparet sammen, paa Børnenes Opdragelse. Paa mine Ture gjennem Maribo havde havde jeg seet hende et Par Gange; engang sendte hun Bud efter mig, fordi hun var meget syg. Tilsidst stod hun fattig, udslidt og hjælpelos.

Det var paa samme Tid, som det lille Hvilehjem blev bygget, og alle Damerne ønskede, at Ane skulde faae Bolig deri, kun en eneste mente, at hun ikke var værdig dertil, fordi hun engang havde været straffet, og man spurgte mig om min Mening. Jeg havde nær udbrudt: den Pharisæer, der negtede hende Adgang, — hvo der er ren, kaste den første Sten. Men jeg nøiedes med at sige, at menneskelig talt synes jeg jo nok, at gamle Ane havde udsonet sin Synd ved sin Trofasthed og Opoffrelse, ligeover for Gud kan kun en Eneste give os Retfærdighed.

Paa mine Filialture har jeg oplevet meget, som det nu baade glæder og morer mig at tænke tilbage paa. I Reglen har jeg overalt mødt Venlighed, mange prægtige Mennesker har jeg lært at kjende, og hvor jeg har talt, er der som oftest altid blevet dannet en Filial. Nogle enkelte af dem er senere igjen gaaede overstyr efter kortere eller længere Tids Forløb, dog har de fleste vist sig dygtige og udholdende. Nogle ganske enkelte Steder har jeg talt forgjæves – i Veile og Struer f. Ex.

Da jeg første Gang — det var i Begyndelsen af Firserne — kom til Veile, gjorde jeg fuldstændig Fiasco. Dengang syntes jeg, det var ret forskrækkeligt, nu kan jeg ikke andet end smile ved Tanken derom. Det var paa en længere »Tournée«, som jeg iforveien havde planlagt, og jeg havde været i forskjellige Byer, hvor jeg var bleven feteret! havde faaet Blomsterbouquetter, smukke Bordtaler og i det Hele taget mange kjønne Ord, derfor var det maaske godt for mig at komme til Veile! — Mødet var uheldigvis bestemt at skulle holdes hos Mennesker, der ikke havde Spor af Interesse for eller Forstaaelse af min Sag, endskjøndt det iforveien var en Aftale, at de vilde indrette Mødet, ja de havde endogsaa indbudt mig til at bo nogle Dage hos dem, hvad jeg dog heldigvis ikke havde modtaget.

Jeg kan endnu huske min Forbauselse, da jeg var begyndt at tale, og min Værtinde uophorligt sagde mig imod og tilsidst erklærede høit, at den Forening kunde kun virke skadeligt ved at drage Pigerne ind til Kjøbenhavn. Det kan man jo see forskjelligt paa, men hvorfor havde hun da opfordret mig til at komme til Veile? — hun og jeg havde iforveien talt endel sammen om vor Forening, saa hun vidste ret god Besked dermed.

Da jeg var færdig med at tale, spurgte jeg, om nogen vilde være villig til at danne en Filial, men de svarede Alle rentud nei. De gik rundt i Krogene og hvidskede sammen, og jeg havde Følelsen af at være i et høist ufredeligt Selskab. Jeg var ganske ene mellem lutter Fremmede og følte mig meget uhyggelig tilmode, min Sag var jo endnu i sin Vorden, og jeg kunde ikke opdage Sympathi i noget Ansigt, da jeg saae mig om. Jeg sagde hurtigst Farvel til de Tilstedeværende, afslog en Indbydelse til Middag og gik hen til en anden Familie, som jeg kjendte lidt til, hvor jeg vilde vente, indtil jeg kunde komme ud til Thyrsbæk, hvor jeg i Grevinde Schacks Fraværelse skulde bo et Par Dage sammen med hendes Svigerinde, Fru Lida Krogh fra Merseburg.

I denne Ventid kom en af Byens mest ansete Borgere til mig, udsendt, som han sagde, af en hel Kreds, hvem det gjorde meget ondt, at jeg var kommen »et forkert Sted«, og at Mødet var faldet saaledes ud, men hvis jeg vilde tale endnu engang, saa var denne Kreds parat til at skaffe mig baade Lokale og de rette Tilhørere. Dog det vilde jeg ikke indlade mig paa, jeg følte mig ikke tilpas i Veile, desuden var Planen til de følgende Møder lagt og kunde ikke brydes. Nogle Timer efter sad jeg paa Thyrsbæk med den nydelige Fru Krogh, der var nærved at græde ved at høre om alle mine Fataliteter, men den heldige Følge deraf var, at jeg kom til at lee ved Tanken derom. I flere Aar havde jeg en vis Skræk for Veile,

og det forekom mig næsten som en Ironi, naar jeg traf det Sted i min Reisebog over Danmark, hvori der staaer: »Faae Byer gjør et bedre Indtryk end Veile.« Dog nu er det overstaaet, og jeg har senere holdt Møde i denne By under ganske anderledes gunstige Forhold, og den rummer nu en flink og dygtig Filial under Ledelse af Fru Dr. Sonne.

See, det var min værste Fiasco, i hvert Fald det eneste Sted, hvor jeg selv har følt den, endskjøndt jeg godt kan have gjort en lignende flere andre Steder uden at mærke det.

Jo, det er sandt, i Struer gik det heller ikke godt. Der var kun indrettet et lille Møde, og da jeg havde talt saa varmt og saa indtrængende, som det var mig muligt om Værneforeningen, var der en ældre Kone med et underlig fanatisk Ydre, der pludselig oplod sin Røst og med en skrattende Stemme sagde: «A tykkes dog lige godt bedst om Magdalenehjemmet.« Jeg kunde ikke modstaae det humoristiske ved Situationen og svarede forbindtligst: »Det var jo rart — jeg synes nu bedst om Værnehjemmet, saa bliver maaske begge Foreninger hjulpne frem.« Jeg troer, hun blev lidt flou.

I Struer blev der ikke dannet nogen Filial, men vi havde dog i flere Aar nogle Bidragydere deroppe.

I Ringe paa Fyen havde jeg ogsaa en Begivenhed. Da jeg havde talt derovre, traadte en meget venstresindet Skolelærer frem med den Indvending, at han ikke kunde lide, at vi i vort »Formaal« talte om en Sammenslutning mellem bedre stillede »Kvinder«, det var som om vi kun vilde have Damer med. Jeg lod ham ganske roligt tale ud i et langt og bredt Foredrag, og da han endelig var færdig, svarede jeg kun: »Maaske har De Ret, men vil De foreslaae mig et andet Ord istedetfor »Kvinder«. Han tav ganske stille, og jeg gik videre, som om Intet var hændet.

Underligt nok fik jeg flere Aar efter et Bidrag fra Norge til Værneforeningen, fordi Vedkommende

havde hørt, af jeg havde bragt en Lærer paa Fyen til Tavshed.

De fleste Steder, hvor jeg har talt, har jeg mødt Venlighed, og da jeg kom med en god Sag, som jeg skulde bringe frem, samledes i Reglen de, der havde gode christelige Interesser, til mine Møder.

I Aaret 1886 reiste jeg til Bornholm, hvor en Præstekone i Rønne, Fru Hasle, født Garde, havde paataget sig iforveien at indrette Møderne for mig.

Jeg havde gruet lidt for denne Tur, da der dengang paa den Rute kun gik meget smaa Dampskibe, som rullede stærkt. Jeg har hørt om en Mand, der havde reist Jorden rundt uden at blive søsyg, men da han igjen kom hjem til Danmark og passerede Hammervande, meldte den slemme Gjæst sig strax.

Det var derfor med nogen Betænkelighed, at jeg en Eftermiddag gik ombord, og efter at have seet paa en deilig Solnedgang, lagde jeg mig i min Køie for at udstaae mine Lidelser saa stille som muligt, hvis de skulde indfinde sig. Først havde Kahytsjomfruen vist mig en Skuffe, hvori hun opbevarede nogle Reb, hvormed hun pleiede at surre Passagererne fast til Køien, naar der reiste sig stærk Søgang. Der fandtes ikke ombord Separatkahytter for Damer, saa jeg maatte ligge i den store, fælleds Kahyt og søge at glemme, at der var Noget, som hed Søsyge.

Ved saavidt muligt at ligge roligt i den samme Stilling undgik jeg i al Fald ethvert ydre Udbrud, endskjøndt Skibet til Tider gyngede ganske antageligt, men da det om Morgenen ankrede i Rønne Havn, var det mig umuligt at reise mig op. Fru Hasle, der strax kom ombord, forsikkrede mig, at jeg ganske rolig kunde blive liggende, da Mødet først var berammet til næste Dag; de var vante til, at Ingen, som kom til Bornholm. var istand til at holde Foredrag den første Dag, de havde som Regel Alle været sosyge, derfor behøvede jeg ikke at haste iland, før jeg

følte mig rigtig rask. Og saa var jeg da nu paa Bornholm, hvor jeg tilbragte omtrent tre Uger.

I den første Tid holdt jeg Møde den ene Dag, og den næste blev jeg kjørt til det Sted, hvor den følgende Forsamling skulde være, og den omhyggelige Fru Hasle havde sørget for, at jeg paa Veien fik de kjønneste Steder at see. Aaret iforveien havde Biskoppen holdt Visitats derovre, og de spøgede med, at de behandlede mig ganske paa samme Maade, som de havde behandlet »Hans Høiærværdighed.«

Saaledes reiste jeg i fjorten Dage og holdt Møder i Rønne, Ny Larsker, Østermarie, Nexø, Svaneke, Allinge, Hasle — ialt syv Steder, og allevegne blev der dannet Filialer af Værneforeningen. Mest kneb det i Hasle, hvor Folk havde hørt iforveien, at jeg vilde tale om »Værneforeningen«, hvilket de satte i Forbindelse med Forsvarssagen, da en Dame lige havde været derovre for at tale om Indsamlingen til Kanoner, som Følge deraf udeblev alle Venstrefolkene, og der var kun Faa tilstede ved Mødet, Men Filial blev der alligevel dannet senere, da Folk havde forstaaet, at jeg hverken var en krigerisk eller politisk anlagt Kvinde.

Jeg havde det udmærket paa Bornholm, forsaavidt som Folk var venlige og gjorde det saa godt for mig som muligt — men jeg husker nok, at jeg følte mig meget ene, saa underligt langt borte fra Alt paa den lille Ø midt i Østersøen, og jeg havde ofte det Indtryk, at jeg var flyttet hundrede Aar tilbage i Tiden. Dengang var der endnu en ret skarp Grændse mellem de »Fødte«, de der altid havde boet paa Øen, og de »Forte« — de Fremmede, som var flyttede dertil, og de »Fødte« havde ofte lidt Mistro til de »Forte«. Blandt de »Fødte« herskede der endnu gammeldags Vaner.

Jeg husker saaledes, at jeg før et Møde i Nexø var indbudt til et Kaffegilde hos en af de ældste og mest velhavende Familier. Medens vi sad om det pyntelige dækkede Bord, traadte en ældre Mand i Skjorte-

ærmer ind ad Døren efter at have sat sine Træsko i Forstuen. Jeg troede, det var en Karl, indtil Husmoderen hurtigt presenterede ham som »min Husbond og Herre«, — Jeg husker ogsaa, hvorledes Kvinderne ude paa Landet sad med lukkede Øine ved mine Møder, og jeg blev bekymret, da jeg troede de sov, indtil jeg opdagede, at det var lutter Andagt.

Som bekjendt gaaer alle Sogne paa Bornholm, med Undtagelse af Aakirkeby, ud til Vandet, idetmindste med en smal Strimmel Jord, hvilket gjør Sognene ret langstrakte, tilmed ligger Præstegaardene gjerne en halv Milsvei inde i Landet borte fra Kjøbstæderne, hvad der gjør det ret besværligt for Præst og Meninghed, men for mig bevirkede det, at jeg fik saa meget mere af Øen at see. Og det er nok værd at lære Bornholms Natur at kjende, saa smuk og afvexlende som den er.

Saaledes finder man ved Dueodden helt jydsk Natur med hvidt Flyvesand og smaa Klitter langsmed Havet, og ved Svaneke staaer man ved en Miniaturudgave af norsk Fjeldland.

Naar man fra Rønne kjører til Almindingen, seer man smaa Skove, Sædemarker, mindre Gaarde og Havet, der titter frem mange Steder, og naar man har naaet Almindingen, bestaaer denne af store Skovstrækninger, der skjuler endel smaa Søer. En brat Klippevæg strækker sig et langt Stykke gjennem Skoven, og paa et Sted er der en Slags Forsamlingsplads, hvor naturlige Terrasser danner Sæder rundtom en aaben stor Kløft.

Her var det, at i sin Tid Pastor Trandberg traadte ud af Folkekirken, og efter hvad der sagdes, fulgte omtrent 2000 Mennesker med ham.

Men skjønnest af alt derovre forekom mig Ro med den prægtige Dynddal og Hammeren, hvor jeg boede i flere Dage som en lille Recreation ovenpaa de anstrengende Møder. Da jeg havde endt alle Forretninger, mente jeg at have Lov til at leve lidt i

Ro, før jeg igjen vendte tilbage til Arbeidet, og saa valgte jeg Hammeren til Opholdssted.

Dengang var der ikke, saaledes som nu, et stort Hotel, men kun et Par smaa, yderst tarvelige Pensionater. Med nogle af mine Bekjendte, der allerede laae paa Landet paa Bornholm, havde jeg gjort Aftale, at jeg skulde bo det Sted, som de ansaae for det bedste, hos to Jomfruer Grønbech, der dog ikke, som det viste sig, kunde huse mig om Natten, men vilde tage mig i Kost om Dagen. Nætterne skulde jeg tilbringe et lille Stykke fra »Pensionatet« i en stor, gammel Bonde- eller »Proprietairgaard«, troer jeg snarere den kaldtes, og her fik jeg et meget tarveligt lille Værelse samt Adgang til en stor Sal, hvor der hang en Masse Garnnøgler paa Væggene, og hvor alle Husets overflødige Ting iøvrigt syntes at være samlede. Hvad jeg skulde med denne »Sal«, som den altid kaldtes, veed jeg ikke, jeg var kun en eneste Gang derinde og foretrak iøvrigt at opholde mig i Haven, hvor man vadede i tykt Sand og undrede sig over alle de Gallionsfigurer, der var anbragte forskjellige Steder — men Havet saae man allevegne i hele sin storslaaede Skjønhed, og det blev man aldrig træt af.

Paa den Maade, som jeg var indrettet, havde jeg egentlig to Værtinder, men jeg blev strax ved min Ankomst modtaget med den Efterretning, at ingen af dem vilde give mig Thee om Morgenen, da Grønbechs fandt Veien for lang til at gaae med en Thebakke, og hos »Proprietairen« s pleiede de aldrig at give Folk Mad. »Nu, det giver sig vel nok,« tænkte jeg og beflittede mig paa at være saa elskværdig som muligt mod alle Parter — og det hjalp. Strax den første Morgen kom Jfr. Grønbech i egen høie Person bærende en stor Bakke, og omtrent samtidig — endnu før jeg var staaet op — modte min »Natværtinde« med et andet Thearrangement, saa nu var den Sag i Orden.

Om Dagen skulde jeg have alle mine Maaltider i Pensionatet, der viste sig at være grumme primitivt. »Salonen«, som det forreste Værelse stolt benævnedes, var meget lille, den ene Side dannedes af en Slags spansk Væg med et stort Hul i, hvor igjennem man havde et ret frit Indblik i et andet Værelse, hvor der boede en ung Pige. Det fortaltes, at denne en Nat havde havt en slem Drøm, og at hun i Angst var kommen til at stikke Foden gjennem det skrøbelige Skjærmbrædt ud i Salonen med et Brag, hvorved alle de andre Pensionairer vaagnede i den Tro, at det var Tordenveir. Og i denne Salon blev der snakket og læst, der sad Damerne med deres Haandarbeide, Turisterne kom derind med deres ofte vaade Overstykker og Parapluier.

En eneste Gang var jeg ude i Kjøkkenet, hvor Jfr. Grønbech thronede midt paa Gulvet i en gammel fedtet Lænestol og uddelte sine Ordrer — jeg kom der aldrig mere. Ved Bordet gik det ganske livligt til, og jeg morede mig ofte ved at tale med Forfatteren Sophus Bauditz og hans elskværdige Kone. Men der var ikke Overflod af Mad, ikke engang af Salt. En gemytlig kjøbenhavnsk Dame, der sad for Bordenden, heldte en Bunke Salt ud paa Dugen, saa at hun og hendes Naboer havde nok, og saa lod hun det eneste Saltkar gaae rundt mellem de øvrige Gjæster. Jeg havde hørt, at for endel Aar siden accorderede Bornholmske Tjenestefolk iforveien om, at de ikke vilde have Lax mere end to Gange om Ugen — men de Tider var øiensynligt forbi. I den Tid jeg boede hos Grønbechs, fik vi kun en eneste Gang Lax, og da jeg kom et Par Minutter for sent til Maaltidet, var mit Stykke fortæret af de Andre — der var nemlig kun beregnet ét Stykke til Hver. Men de knappe Tider fraregnet, havde man det godt, der var der som allevegne rare Mennesker og til alle Sider en deilig Natur. Om Eftermiddagen kunde jeg sidde i Timevis med en Bog eller mit Haandarbeide paa en frem-

springende Klippe og nyde den skjønne Udsigt over Østersøen og mod Ruinerne af det gamle Hammershus, der en Tidlang husede den ulykkelige Kongedatter Eleonore Kristine Ulfeld. Særlig herlig staaer en Aftenstund for mig, da jeg havde faaet nogle unge Piger til at ro ud med til »den vaade Ovn,« en lille Klippehule besat med Drypsten. Og medens Solen sank, og dens Straaler farvede Bølgerne og Klipperne rosenrøde og gyldne, sang de unge Piger: »Der er et Land.«

Da jeg forlod Hammeren, indbød jeg Provst Schepelern, som den Sommer boede paa Bornholm, til at kjøre med, for at vi underveis kunde see Jons Kapel. Der skiltes vi ad, og i Hasle gik jeg ombord i et nyt Skib, »Jarl«, der mentes, at det skulde være saa udmærket. Det førtes af Capitain Simonsen, han havde indrømmet mig sin Kahyt, jeg veed egentlig ikke af hvilken Grund, og den havde Damerne i Nexø, hvor jeg havde holdt Møde, pyntet med Blomster, hvad der ikke ubetinget var en Nydelse, naar man skal sove i et lille Rum og venter en mulig Gjæst — den slemme Søsyge — men jeg paaskjønnede meget den venlige Tanke. Som jeg laa der og betragtede de pyntelige Omgivelser, tænkte jeg kun lidt paa, at hele dette gode Skib med den venlige Capitain skulde ligge paa Havets Bund med Mand og Mus ganske kort efter, sporløst forsvunden i en forfærdelig Storm. Blandt Passagererne, som var ombord i det rædselsfulde Øieblik, læste jeg i Bladene Navnet paa en yngre Styrmand, Søn af en Præstefamilie, hvor jeg havde boet et Døgn. Ligesom jeg skulde kjøre derfra, kom han hjem efter mange Aars Fraværelse, og der blev Glæde i hans Familie. Han kom lige tidsnok til at drikke Farvel med mig i et Glas Frugtvin, en Skik, som jeg modte de fleste Steder paa Bornholm. Jeg saae kun et Glimt af ham, men det greb mig dog saa vemodigt, da jeg kort Tid efter læste hans Navn blandt de Forsvundne — der blev aldrig fundet mindste

Spor af dem eller Skibet. Han var kommen tilbage fra de lange Reiser for at finde Døden næsten udenfor sit Hjem.

I Silkeborg havde jeg længe søgt et Tilknytningspunkt, endelig fandt jeg et saadant gjennem Pastor A. Leth i Middelfart, der skrev til Præsten i Silkeborg, Pastor Viberg, at jeg snart vilde komme dertil, da jeg i 1892 paa Tilbageveien fra nogle Filialer var nødt til at blive omtrent tre Timer i den nævnte By, saaledes som Jernbanetogene var indrettede — om han derfor vilde tale med mig, naar jeg kom, og søge at sætte mig i Forbindelse med de rette Mennesker.

Da jeg kom til Silkeborg begav jeg mig strax paa Vei til Præstegaarden, og der saa jeg en Mand komme ned ad Trappen med en Rive paa Nakken. Jeg spurgte ham, om jeg kunde komme til at tale med Præsten. »Det er mig,« svarede han til min Forbauselse, og da han hørte, hvem jeg var, gik vi strax ind i hans Studereværelse.

Efter at han havde faaet Pastor Leths Brev, havde han, som han sagde, talt med »Fru Knap«, »Frøken Jørgensen« og flere Andre, men Ingen vilde have noget at gjøre med min Forening, da de havde saa meget i Forveien. Da han havde meddelt mig dette, sagde jeg: »Vil De beskrive mig, hvor de Mennesker boer, som De taler om, saa gaaer jeg hen til dem.« Han saa noget forundret ud, men gav mig de fornødne Oplysninger, og saa begav jeg mig alene ud i den store Stad Silkeborg. Først søgte jeg Frøken Møller, som jeg havde faaet mest Tillid til gjennem Præstens Beskrivelse, og hun lod til at være et endogsaa ualmindelig rart Menneske. Hun var strax villig til at gaae med mig til de andre Damer, hos hvem jeg ligeledes hentede et Ja til mine Forslag. Pludselig fik jeg ondt af Sult, da vi igjen kom ud paa Gaden — jeg havde reist fra den tidligste Morgenstund og saa godt som Intet nydt — vi maatte derfor ind til en Bager, for at jeg kunde faa noget Brød — og saa drog vi

videre til Præstegaarden, hvor Præsten snart blev gunstig stemt for Sagen, da han hørte at Værneforeningen havde Ærinde overalt i Danmark.

Nu manglede vi blot en Filialforstanderinde. »De kunde ikke finde nogen bedre end Frøken Augusta Nielsen paa Apotheket,« sagde Præsten, »men hun siger rigtignok i Almindelighed Nei til Alt, hvad man opfordrer hende til af den Slags Ting.«

»Saa maa vi prøve, om hun ikke engang vil sige Ja,« svarede jeg trøstig, og saa drog Frk. Møller og jeg til Apotheket, fik et Ja, og snart efter var de tre Timer forbi, og jeg sad igjen i Toget med den glade Bevidsthed at have en Filial ogsaa i Silkeborg. I den første Tid kaldte jeg den i Tankerne: »Min forjadskede Filial«. Men Aaret efter kom jeg igjen dertil, boede paa Apotheket, holdt Møde der og lærte at sætte Pris paa Frøken Augusta Nielsen som en flink Filialforstanderinde, hvad hun fremdeles er.

Fra en anden af mine Reiser husker jeg saa tydelig en Aften i en lille Provindsby. Om Eftermiddagen havde jeg holdt Møde, og om Aftenen skulde der arrangeres et Festmaaltid for at bringe mig sammen med Forskjellige.

Medens Bordet blev dækket i en Pavillon, blev jeg anbragt paa en Bænk i Anlægget med en Dame til at conversere mig. Om Aftenen var vi mange samlede, og da vi skulde bryde op, maatte vi gjennem det bælgmørke Anlæg. Hver Familie havde bragt Lampe med, der først havde gjort Tjeneste ved Bordet og nu lyste os hjem ad de dunkle Veie, idet Lamperne blev baarne foran Sværmen, hver af et Medlem af den Familie, den tilhørte. Det var et ganske eiendommeligt Optog — jeg seer det endnu i Tankerne.

Et for Værnesagen ret betydningsfuldt Møde holdt jeg i Aaret 1884 den 18. Septbr. i Nakskov. Før jeg kom derover havde jeg engang modtaget et Brev fra en gammel Mand — jeg troer, han var ansat som Vægter paa en af de lollandske Sukkerfabrikker, og

han skildrede trohjertet og med Tilforladelighedens umiskjendelige Præg, hvorledes Tilstanden dengang var paa disse Fabrikker, hvor en Masse svenske Piger beskjæftigedes ved Sukkerroedyrkningen. Han fortalte, at disse Stakler gik om uden Tilsyn og Paavirkning, i Kirke kom de aldrig, da de ikke kunde forstaae Præsten, de havde ikke Begreb om at holde deres Tøi i Orden og fik daarlige Levnetsmidler, som de ikke forstod at tilberede. Hvert Foraar reiste en Mand fra Danmark over til Sverrig og vendte tilbage med en hel Ladning Piger, der i Reglen var ganske uvidende om den Tilværelse, som ventede dem, og som ofte var saa daarlig, at det svenske Politi havde blandet sig i Sagen og forbudt denne aarlige Udførsel, dog det kunde ikke hindre, at der alligevel kom mange svenske Piger til Danmark. Da Vægteren skrev til mig, grasserede en smitsom Feber paa Fabrikken, og de stakkels Roepiger laae ofte hen uden Pleie i en elendig Tilstand.

Denne Skildring kunde ikke andet end gribe Enhver, og jeg henvendte mig i den Anledning gjennem Fru Tietgen, som jeg holder meget af, til hendes Mand, Geheimeetatsraad Tietgen, der dengang var i Bestyrelsen for flere af Sukkerroefabrikkerne. Men den hele Sag saae saa indviklet og haabløs ud, at man ikke ret vidste, hvorledes man skulde tage fat en Tid lang var derfor min Henvendelse forgjæves. Jeg talte flere Gange med Fru Tietgen derom, uden at vi dog kom til noget Resultat.

Og saa reiste jeg i 1884 til Lolland for at holde Møder flere Steder, og hvor jeg kom frem, søgte jeg allevegne at faae Oplysninger om de svenske Piger, og fik meget sørgeligt at høre. De blev næsten ikke behandlede som Mennesker, blev der sagt. Jeg hørte flere saa oprørende Historier, saa jeg uvilkaarlig udbrød: »Men kan det være christelige Mennesker, som kan behandle deres Folk saaledes? hvortil der blev

svaret: »Naar det angaaer de svenske Piger, er det næsten som om Christendommen ikke gjaldt mere.«

Saa kom Mødet, og jeg følte, at hvis jeg skulde udrette Noget, maatte jeg være meget forsigtig og overveie mine Ord vel. Da jeg begyndte at tale om de svenske Piger og deres Stilling i Danmark, sagde jeg, at jeg var vis paa, at Mange behandlede dem godt, men at jeg ogsaa havde hørt, at de i flere Tilfælde ikke havde det, saa det kunde forsvares. Jeg vogtede mig vel for at detaillere, i denne Kreds vilde de fleste af de Tilstedeværende vide, hvem jeg pegede paa, men jeg søgte at fremstille Sagen i store Træk og spurgte, om Ingen var villig til at værne om disse meget enligt stillede Kvinder? Efter Mødet kom tre Præster hen til mig og sagde, de maatte bekjende, at det var en Sag, som de hidtil havde ladet ligge, men nu ønskede de at tage fat derpaa.

Der blev senere i den Anledning indsendt et Andragende fra Lolland til Bestyrelsen for Sukkerroefabrikkerne, det hjalp ikke strax men bidrog uden Tvivl til at klare Forholdene, dog vidste Ingen ret, hvad der skulde gjøres.

Nu spurgte Fru Tietgen om min Mening, hvorledes jeg havde tænkt, at der skulde tages fat, og jeg stillede derfor ganske privat det Forslag til hende, at Pigerne skulde tilses af en eller et Par ældre svenske Kvinder, der kunde tale med dem og med Herskaberne, hjælpe Pigerne tilrette med al praktisk Gjerning og fremfor Alt paavirke dem i christelig Henseende. Jeg havde dengang lige hørt om Elsa Borgs Bibelkvinder, men vidste ikke, hvorvidt de var de rette Personer. Jeg foreslog ogsaa Kronprindsessen, at hun skulde tale med Tietgen om denne Sag, naar hun engang saae ham. Der blev sat saamange Kræfter som muligt i Bevægelse, og Resultatet blev, at der først kom en svensk Bibelkvinde, Søster Margrethe, og senere flere til Lolland. Paa Reisen gjennem Kjøbenhavn boer de gjerne i Værnehjemmet, og Søster Margrethe

fortæller mig da troligt om sit Arbeide baade med Pigerne og ogsaa med Herskaberne, som hun i Reglen staaer paa en god Fod med. De svenske Pigers Stilling her i Landet er saaledes efterhaanden bleven langt bedre, og det er en stor Glæde at høre. Jeg har jo ikke personligt havt nærmere at gjøre med dette Foretagende, men jeg seer det som et af de »aandelige« Stød, som Værneforeningen bør give til saamange Sider som muligt.

Da jeg forlod Nakskov, kom jeg helt uventet til Juellinge. Grevinden — nuværende Enkegrevinde Frijs* — havde været ved Mødet Dagen iforveien og var bleven meget varm for hele vor Sag, hun og hendes Mand stod nu ved Aunede Station, da jeg kom dertil, for at overtale mig til med det Samme at gjøre dem et lille Besøg, og før jeg ret havde besindet mig, stod jeg paa Perronen. Grev Frijs havde faaet min Koffert, og vi rullede ad Juellinge til, hvor jeg tilbragte en fornøjelig og bevæget Dag. Vi besøgte Grev Reventlow, der senere kjøbte Rudbjerggaard, han var en af de Mænd, som jeg gjerne vilde tale med om de svenske Piger, og jeg naaede ligeledes Agnes Frijs, født Ahlefeldt, som senere er bleven en af mine allerflinkeste Filialforstanderinder.

Kun om en eneste af alle mine Filialreiser har jeg optegnet noget detailleret, det var da jeg i Juni 1894 skrev saaledes:

»Nu er jeg da kommen hjem igjen efter den første Filialtur, som jeg har vovet mig ud paa, efter at jeg ifjor var saa syg og overanstrængt, saa jeg maatte tage til Tonsaasen. Jeg har besøgt adskillige af de gamle Filialer og stiftet fem nye, nemlig Esbjerg, Ryomgaard, Birkelse, kaldet Aabybro Filial, Mundelstrup og Visborggaard, kaldet Hadsund — paa Ulstrup vilde de kun have en Indsamling. Da Foreningen nu er kjendt og tiltraadt i de fleste Byer, synes jeg,

* Senere død.

det var paa Tide at faae idetmindste nogle af Herregaardene med til Værnet for de enligt stillede Kvinder. De har eller burde i hvert Fald have en vis Indflydelse paa Grund af deres Stilling.

Fredag Aften begyndte jeg Reisen og tog med Nattoget til Esbjerg, hvor jeg skulde holde et privat Møde.

Da jeg dengang ikke kjendte et eneste Menneske i Esbjerg, havde Kammerherre Lüttichau paa Tjele anbefalet mig en Mand, Proprietair Breinholt, som han mente, at jeg med Tryghed kunde henvende mig til med Anmodning om at samle et Møde i sit Hjem. Tillige havde Kammerherren svaret Ja paa mit Spørgsmaal, om Konen levede, hvorfor jeg i mine Breve sendte Hilsner til hende. Da jeg kom til Esbjerg, blev jeg paa Stationen modtagen af Hr. Breinholt. Omtrent det første han fortalte mig var, at hans Kone var død for flere Aar siden, og det var meget flaut for mig. Kammerherre Lüttichau døde naturligvis ikke i Synden, da jeg igjen saae ham.

Proprietair Breinholt var med al sin Jevnhed saa elskværdig, saa vi hurtig kom paa en god Fod med hinanden. Han boede med sine Døttre i en kjøn lille Villa, eg et Par Timer efter min Ankomst sad jeg ved Middagsbordet med Familien og tre Herrer, der lige var komne i Forretninger. Proprietairen havde vist at gjøre med Studehandelen paa England, og jeg troer, at Enhver, der kom til det gjæstfrie Hjem, fik et eller andet Maaltid. Medens vi sad og spiste Kjørvelsuppe med haardkogte Æg og Vandbakkelser til, udspandt der sig en livlig Samtale mellem Mændene, men de kunde for min Skyld ligesaa godt have talt Hebraisk, saa lidt forstod jeg det ravjydske Maal, som de talte indbyrdes, men forbedrede lidt paa, naar de henvendte sig til mig.

Hvad der interesserede mig ved Esbjerg var at see denne i Løbet af faae Aar fremvoxede By, der saa lidt ligner andre danske Kjøbstæder. I Byen fin-

des ikke en eneste gammel Familie, Proprietair Breinholts havde boet der længst af alle, vist i atten Aar, ikke ret mange Mennesker kjendte hverandre, og knapt hvert tiende Menneske hilste hinanden, naar de mødtes, blev der fortalt. Endel daarlige Personer var strømmede til, og der klagedes over, at det ikke var hyggeligt for Damer at gaae om Aftenen ene paa Gaden.

Jeg benyttede naturligvis denne Leilighed til at sige ved Mødet, at naar Folk var saa fremmede for hverandre, vilde de uden Tvivl være glade ved ethvert Bindeled, som kunde forene dem og et saadant Baand kunde ogsaa Værneforeningen blive. Der blev dannet en Filial, ligesom jeg var reist.

Hvor jeg nød Søndagmorgen i Esbjerg, da jeg sad ene i et lille Gjæsteværelse ovenpaa for aabent Vindue, med Udsigt til Fanø over Vesterhavet, der laa stille og solbeskinnet — medens Kirkeklokkerne ringede og kaldte os til den kjønne Kirke, som var bleven bygget for faa Aar siden.

Fra det ny Esbjerg drog jeg til det gamle Varde, som helt er blevet overfløiet af det førstnævnte — derfor er der stadig Jalousie mellem de to Byer.

I Varde er Gader og Huse gammeldags og Forholdene i flere Retninger endnu ret primitive, saaledes at man f. Ex. hænger en Seddel i Vinduet, naar man vil have sit Tøi bragt til Jernbanen. Det bliver saa taget af en Kudsk, som kjører gjennem Gaderne i den Anledning. Jeg boede hos en elskværdig og intelligent Familie, Dr. Kietzes, hvor Manden var Hoire og Konen Venstre, hvilket gav Anledning til flere smaa morsomme Sammenstød.

Efter en Dags Ophold gik Turen videre til Ryomgaard til Godseier Mourier-Petersen, og fra Mødet der fulgte jeg hjem med Geheimeraadinde Estrup til det smukke Skafføgaard, der skal have faaet sit Navn af det gamle mærkelige Skab i Spisestuen, der ifølge Sagnet skal være udskaaret af et Træ, hvis Rodder findes i Kjælderen. Da Conseilspræsident Estrup i

sin Tid kjøbte Gaarden, laae den ganske bart, omgiven af Marker, men med sin vante Energi har han sørget for, at der nu til alle Sider findes deilige Skove, som han har plantet.

Ved Mødet paa Ryomgaard var Grevinde Magda Moltke tilstede, og efter hendes Indbydelse kjørte Fru Estrup og jeg Dagen efter over for at besøge hende paa det skjønne Rosenholm, der ligger med en stor Park, som gaaer ud i en Skov. Selve den gamle røde, firfløiede Bygning er ualmindelig interessant med sine mange Familieportraiter, sine gamle Rariteteter og pragtfulde Gobelins Tapeter, hvoraf jeg aldrig har seet saamange samlede paa et Sted i et privat Hjem.

Fra Skafføgaard tog jeg til Birkelse helt oppe i Vendsyssel, det ligger i en ganske flad Egn, men med en prægtig, stor gammel Have, hvor igjennem der løber en anseelig Aa. Her skulde jeg holde Møde og hvile mig i et Par Dage hos den elskværdige Familie Skeel, med hvem jeg naturligvis besøgte Fanny* paa Skeelslund.

Derfra tog jeg over Aalborg til Ulstrup. I Aalborg maatte jeg blive et Par Timer, da jeg var indbudt til Middag sammen med to ældre Frøkener Langeland, der nylig havde arvet en betydelig Formue, hvoraf de nu vilde anvende endel paa at bygge en Stiftelse for gamle Kvinder af den dannede Klasse. Middagen var hos Toldforvalter Godskesen, hvis Frue var min Filialforstanderinde, de boede ved Havnen i Ellen Marsvins gamle Gaard, der har bevaret sit eiendommelige Ydre, men indvendigt er desværre Alt blevet moderniseret. Det var nogle fornøielige Timer, jeg har boet et Par Gange en Dag over i det Hjem, og der er et vist poetisk Skjær over Alt, hvad Fru Godskesen arrangerer. De to Søstre Langeland havde deres Tegninger med, som de ønskede at vise mig, og efter Bordet kjørte vi ud til den Grund, der allerede var kjøbt til Stiftelsen. Det Hele lod til at blive

* Hofjægermesterinde Skeel, f. Güldencrone.

kjønt og bekvemt, og deiligt maa det være at kunne gjøre Sligt med egne Midler.

Ulstrup, som jeg naaede om Aftenen, er en interessant gammel Gaard, og morsomt var det at være lidt sammen med den elskværdige Grevinde Polly Ahlefeldt.

Fra Ulstrup besøgte jeg en Eftermiddag Estrups paa Ormstrup, og næste Dag tog jeg til Mundelstrup, et nyt, ikke stort, men hyggeligt Hus. Baron Juel Rysensteens var rare, gjæstfri Mennesker, og da Mødet først var besørget, vilde de gjerne vise mig saameget Smukt som muligt i Egnen. De kjørte mig til den Skov, hvor der menes, at Niels Ebbesens Borg har staaet, og hvor man endnu viser det gamle Egetræ, som han selv skal have plantet. — Ved Mødet var blandt Andre Rosenkrantzes fra Sophiendal tilstede. Gamle Geheimeraadinde R. har lige fra Begyndelsen været en Ven af min Sag, og den unge Baronesse fik nu saa stor Interesse derfor, saa hun endelig vilde, at jeg skulde tale hos dem om vor Forening, hvad der dog ikke lod sig gjøre den Gang. Derimod kjørte vi den sidste Formiddag over for at gjøre Rosenkrantzes et Besøg og see det smukke Sophiendal.

Om Aftenen tog jeg ind til Randers, hvor jeg vilde overnatte for næste Morgen lettere at kunne naae den lille private Jernbane, der gaaer med Sneglefart forbi Steen Blichers gamle Egn til det ved Mariagerfjord smukt beliggende Hadsund. Fra Stationen bliver man sat over det smalle Vand paa en lille primitiv Færge, som bliver trukken fra den ene Bred til den anden ved et Reb. De enkelte Passagerer staar stuvede sammen mellem Vogne og Kreaturer, og man undrer sig saa smaat over, at en saadan Befordring virkelig findes i Slutningen af det nittende Aarhundrede.

Paa den anden Side af Vandet holdt Etatsraadinde Kjellerup i sin Vogn for at modtage mig. Jeg havde aldrig seet hende før, men er glad ved at have gjort

et lille flygtigt Bekjendtskab med hende og hele det eiendommelige patriarchalske Liv, som hun fører paa sin Eiendom, det gamle ærværdige Visborggaard. Hun er 68 Aar gammel, men seer betydeligt yngre ud med sin endnu friske Hudfarve og sine store milde Øine. Der hviler i det Hele taget noget Venligt og Fornøieligt over hendes Ansigt, som om hun havde Ligevægt i Sindet og aldrig var i daarligt Humeur tiltrods for den store Tunghørighed, der er en af de Prøvelser, som Vorherre har tilskikket hende. Hendes Børn er alle tre gifte, og hun boer ganske ene paa den store Gaard, hvor hun vist for det Meste har Gjæster og fuldt op at gjøre og at tænke paa. Jeg fik paa flere Maader Indtryk af, at hun bruger sine Evner og sin Rigdom paa en saadan Maade, at hendes eget Liv bliver rigt derved. Saaledes hørte jeg den Yttring fra flere Sider: Ingen her i Egnen lider Nød, Etatsraadinden bærer det Altsammen, og Ingen gaaer uhjulpne bort fra Visborggaard. Enhver, som fortjener det, bliver støttet rigeligt.

Visborggaard, der er omtrent tre hundrede Aar gammel, er en stor, trefløiet Bygning med tykke, røde Mure, omgiven af Grave. Den rummer en Mængde Værelser, hvoraf tre er omtrent atten og tyve Alen i Kvadrat, altsaa snarere Sale end Stuer, Gangene er brede, Alt har et hyggeligt, gammeldags Præg. Fru Kjellerup fortalte, at hun havde tredive opredte Gjæstesenge staaende. Ogsaa Haven med sine skyggefulde Alléer og udklippede Lindetræer passer til alt det Øvrige.

Visborggaard har tilhørt en Oberst Arenfeldt, som boede der i en lang Række Aar og førte et daarligt Liv. Han var gift med en udenlandsk Dame, og da han var bleven kjed af hende og havde forelsket sig i en fransk Gouvernante, som de havde faaet i Huset, oppebiede han Leiligheden, indtil Konen engang kom hjem efter et længere Besøg hos sin Slægt, saa indespærrede han hende, under Paaskud af, at hun var

bleven sindssyg, i et Taarnværelse paa Gaarden, hvortil kun en gammel Pige, der skulde bringe hende Mad, fik Adgang. Denne vedblev at være sin Frue hengiven, men da det opdagedes, at de engang imellem vexlede nogle Ord sammen, blev Pigen sendt bort og en raa Karl valgt til at udføre hendes Arbeide. Men først havde Fruen fundet Leilighed til at give Pigen et Tegn paa sin Taknemmelighed, det eneste Stykke, som hun havde tilbage af sin fordums Herlighed — et Guldfingerbøl, der endnu skal findes i hendes Efterkommeres Eie. Manden, der vidste at hun elskede sine Børn, tog ofte disse ud paa en Bro, som hun kunde oversee fra sit Vindue, og der pryglede han dem ubarmhjertigt. Omsider udfriede Vorherre hende fra hendes Ensomhed og hendes Lidelser, men hendes onde Mand kan ikke finde Fred i Graven, han viser sig stadig ved Nattetid i det Værelse, hvor han holdt sin ulykkelige Hustru indespærret. Derfor siges der almindeligt, at det spøger paa Visborggaard, »og derfor,« tilføiede Etatsraadinden med et lille Smil, »behøver jeg aldrig at holde Nattevagt ved mit Blegtøi, intet Menneske vover sig ved Nattetid i Nærheden af dette Hus.«

Men hvorledes Spøgelseshistorier kan faae en ganske naturlig Forklaring, fortæller Fru Kjellerup mig ogsaa:

En Aften for endel Aar siden kom der uventet flere Gjæster, og hun vilde i den Anledning hente Noget i sit Fadebur, der ligger i en anden Fløi end Dagligstuen ved en af de lange Gange. Paa Veien gik hendes Lys ud, dog det brød hun sig ikke om, hun kunde godt finde sine Ting i Mørke. Da hun gik tilbage gjennem den lange Gang, hørte hun Skridt bagved sig, hvorfor hun standsede og spurgte, hvem det var. Skridtene hørte op, men hun fik intet Svar. Da hun begyndte at gaae, fulgte Skridtene igjen efter hende, og naar hun stod stille, standsede de ogsaa, uden at Nogen dog svarede paa hendes gjentagne

Spørgsmaal. Saa gik hun ind i sit Sovekammer, som hun lige kom forbi, og tændte et Lys for at undersøge hvem det kunde være. Da hun igjen kom ud paa Gangen, kunde hun ikke opdage Andet end et stort Stykke Urtekræmmerpapir, der laae paa Gulvet. Pludselig fik hun en Tanke, satte sit Slæb ovenpaa Papiret og begyndte at gaae. Det lød som Skridt, der fulgte efter hende, og det var altsaa Løsningen paa Spøgeriet.

Modig maa den gamle Dame i det Hele taget have været. Hun fortalte mig Adskilligt om Tydskernes Indkvartering i Krigsaarene 1864, om hvilken Harme og Bedrøvelse det havde været for Alle at maatte huse Fjenden, om hvorledes hun, da denne nærmede sig, iforveien lod de store Generalstabskort forsvinde i et hemmeligt Rum i Væggen. Da den første fremmede Officer kom, forlangte han med barsk Stemme disse Kort, og da hun med den uskyldigste Mine af Verden gav ham Børnenes Skolekort, stampede han i Gulvet af Raseri. Hun bad ham om at søge selv, hvis han ikke troede hende, men han fandt selvfølgelig Intet.

Alle sine Piger havde hun iforveien samlet og forklaret dem, at naar Tydskerne kom, skulde de naturligvis sørge for dem med Mad og Drikke, det var kun deres Pligt, men fjante med dem maatte de ikke — de skulde huske paa, at Tydskerne var Landets Fjender. Da Soldaterne var. komne og vilde indsmigre sig hos Pigerne ved at hjælpe dem med deres Arbeide og gjøre Løier med dem, fik de kun det ene Svar: »Gaae, la'e uære! (være)« Og i al den følgende Tid hørte hun hvert Øieblik disse Ord, som Soldaterne havde opfanget og vrængede efter Pigerne. Men Fruen frydede sig over sin lille resulute Flok.

I Begyndelsen havde den øverste Officer stillet aldeles urimelige Fordringer til Antallet af de Retter, som de ønskede til Middag, men efterhaanden var de helt faldne tilføie og spiste hver Dag med ved Bordet stille og nette i deres hele Optræden. Da Vaaben-

stilstanden var ved at udløbe, sagde Obersten til sin Værtinde, at han raadede hende nu til at passe paa sine Ting, da han ikke kunde svare for alle sine Soldater, og han kastede et Blik til Sølvterrinen og alt det kostbare Service. Etatsraadinden tog sig af Vinket, og i Nattens Stilhed lod hun alt Sølvtøiet forsvinde i hemmelige Rum, ikke engang hendes Mand vidste hvor, da det var bedst, »kun En kjendte det,« sagde hun til ham. Næste Dag saa Obersten sig om med et lille Smil. De spiste i Fremtiden paa tarveligt Porcellain og havde kun de nødvendige Skeer paa Bordet.

Alt dette og meget mere fortalte den prægtige gamle Dame mig, da vi om Eftermiddagen sad sammen, medens det øsregnede udenfor. Næste Dag blev det heldigvis godt Veir, saa jeg kunde see lidt af den nærmeste Omegn, og op ad Formiddagen samledes vi i en af de store Stuer til et Møde paa omtrent fyrretyve Personer, hvorved jeg maatte tale til dem Alle og med det Samme ind i Etatsraadindens Hørerør. Bagefter var de Alle indbudte til Middag i det gjæstfrie Hjem, og det gik meget fornøieligt til. Midt under Maaltidet blev Fru Kjellerup kaldt ud til en Kone fra Landsbyen, hvis Barn var blevet meget sygt, og saa var der Ingen uden »Etatsraadinden«, der kunde hjælpe og trøste. Filial blev der hurtigt dannet, og den søde gamle Frue blev Forstanderinde.«

Efter et lille kort Besøg i Silkeborg for at tilsee den derværende Filial rejste jeg hjemad.

Medens jeg er ved de Herregaardsbesøg, som jeg maatte gjøre i Anledning af Værneforeningen, vil jeg endnu i mine Tanker dvæle ved to Steder, som jeg havde megen Glæde af at gjæste. Det ene var det skjønne Orebygaard paa Lolland. Da jeg i Sommeren 1895 skulde holde en Række Møder derovre, indbød den daværende Besidder, Baron Rosenørn Lehn og

hans Kone, født Comtesse Benedicte Knuth fra Knuthenborg, mig til at holde Rast hos dem, og vi blev enige om, at denne Hvile skulde strække sig over et Par Dage. Jeg havde aldrig før været paa Orebygaard, men vi havde Bindeled sammen, da Baron Christian Rosenørn og jeg var Næstsødskendebørn. Hans Moder var min Faders Cousine, en Barner fra Vedbygaard, men da hendes Moder døde tidligt, og hun fik Stedmoder, kom hun til Lolland til sin Slægt paa Mødrene Side, Lehnerne, og blev opdraget der. Hun var første Gang gift med en Kaas, anden Gang med en Rosenørn, og hun bragte sin Mand Barontitlen og to Baronier, Orebygaard og Hvidkilde paa Fyen. Jeg kjendte altsaa meget lidt til Familien, men naar man er i Slægt sammen, er det alligevel morsomt at sees, man har saamange Mødepunkter, og det første Rosenørn viste mig var Spisestuen med Rosenørnernes, Barnernes og Knuthernes Vaaben slyngede sammen paa Væggen, og snart var Veien brudt til fortroligt Samvær og Samtale. Man mærker saa ofte, at Danmark er et lille Land, og at man er i Familie med grumme Mange. Hvad der interesserede mig meget at see var den deilige Malerisamling og det prægtige Bibliothek.

Det andet Sted, hvorfra jeg har modtaget et blivende skjønt Minde er Wedellsborg paa Fyen. Gamle Enkegrevinde Karen Knuth havde jeg seet af og til i tidligere Tider, men den første indgaaende Samtale, som jeg havde med hende, var, da jeg i Begyndelsen af Halvfjerdserne havde faaet Tanken om Lindevangs Hjemmet og fortalte hende derom. Igjennem denne Samtale naaede vi til en underlig klar Forstaaelse; vi saaes ogsaa senere et Par Gange, og da hun nogle Aar efter døde, havde hun talt om mig paa sit sidste Sygeleie. Hun havde sagt til mig, at hun gjerne vilde, jeg skulde tale med hendes »Mimi«, og efter hendes Død kom denne, senere Grevinde Wedell,

til mig med en sidste Hilsen fra Moderen og med dennes Billede, som hun forærede mig.

Og saa føiede det sig saaledes, at jeg i 1893 paa en af mine Filialture kom til Wedellsborg. Der viste Grevinde Wedell mig først, hvor udmærket, hun havde faaet det indrettet for sine Folk, og senere kom vi til at tale saa forunderligt indgaaende sammen om mange Ting, saa at jeg kan sige, at vi skiltes næsten som Venner, – vi corresponderede ogsaa noget efter den Tid.

Da jeg næste Gang kom til Wedellsborg det var i Anledning af Gustav Lerches* og Adane Wedells** Bryllup, der stod paa Tybring – da var Grevinde Wedell død, Hvor var det underlig vemodigt. Børnene havde stillet hendes Photographi omgivet af Blomster ind i min Stue, og om Aftenen samledes de alle tre om mig og fortalte mig om Moderens sidste Sygdom og Død. Hvor er Livet dog bevæget med sit uophørlige Mødes og Skilles.

Undertiden kan en Filial gaa helt i Stykker, saaledes som det skete paa engang i Holstebro, hvor den var kommen i Hænderne paa — uden Tvivl rare Mennesker — men saadanne, der ikke havde Begreb om den Opgave, som de havde paataget sig. Saa gjælder det at gribe det rette Øieblik til at virke for en ny Filial, og det mente jeg at have fundet, da jeg i Sommeren 1900 gjorde et længere Besøg paa Tjele og derfra tog en Dag til Holstebro for at holde et forud aftalt Møde med den bekjendte Valgmenighedspræst Pastor Morten Larsen, der en Tidlang har været ansat i Paris. Hele dette Besøg var mig til stor Glæde. Jeg var der en Søndag og overværede en ret eiendommelig Gudstjeneste i Valgmenighedskirken, boede hos en rar Familie, Fabrikant Haumüllers, der hørte til Menigheden, og var meget sammen med Pa-

* Baron Lerche til Birkendegaard.
** Broderdatter af Lehnsgreve Wedell.

stor Larsen, der er elsket af de Mennesker, iblandt hvem han lever. Hvad jeg hørte om ham, nærmede sig det Ideelle. Han har meget lidt i fast Indtægt, hans Menighed vilde gjerne sikkre ham mere, men han ønsker kun at modtage saa lidt som muligt. Han er ugift, lever i alle Maader tarveligt, bruger blot det Allernødvendigste til sig selv og giver alt det Øvrige bort. Der fortælles endogsaa om ham, at naar han vil have flere Penge til Andre, saa tager han undertiden Arbeidstøi paa og tjener som Dagleier for almindelig Løn for at have Noget at give bort. Om han gjør dette jevnligt, veed jeg ikke, men jeg hørte en enkelt characteristisk Historie, som Folk af Menigheden fortalte virkelig var hændet saaledes:

Der kom en Dag til Pastor Larsen en Mand, der bad ham om at laane nogle Penge, som han skyldte bort til en Gaardeier paa Landet. Præsten havde ikke disse Penge, men da han kom til at tænke sig lidt om, gik han ud til den Mand, hvem Pengene skyldtes, fik dem hos ham og gav dem til den fattige Mand. Da Høsten saa kom gik han ud til Gaardeieren, arbeidede med i Marken og aftjente saaledes den Sum, som han havde faaet. Sjeldent har jeg seet et menneskeligt Ansigt lyse af Klarhed og Kjærlighed som hans.

Om Eftermiddagen holdt vi et Møde, hvorved han indledede og sluttede, og jeg talte, og efter Mødet indkom der mellem 3—400 Kr. i Bidrag, og senere blev der stiftet en Filial i Holstebro hvad jeg næst Guds Naade kan takke Pastor Morten Larsen for.

Disse Ture har undertiden været meget anstrængende, især da jeg allerede var ældre, da jeg begyndte dem. Saa slipper Kræfterne hurtigere op end i de unge Aar, saa trætter den megen Talen og de mange vexlende Indtryk, og man sover ikke godt i enhver fremmed Seng. — I de Aar reiste jeg med et Vadskeskindslagen, da Sengene ikke altid var godt afdampede, men mange Ting er man alligevel udsat for. Jeg

erindrer saaledes, at jeg engang efter et Møde, hvor der havde været kvælende hedt, maatte sætte mig paa en Vogn, der havde staaet ude i nogle stærke Tordenbyger, saa der stod bogstaveligt smaa Søer paa Sæderne — en anden Gang husker jeg, at jeg kom saa stivfrossen paa aaben Vogn i en forrygende Storm til en Præstefamilie, saa jeg maatte have lidt varmt at drikke og ligge et Par Timer i Sengen for at tøe nogenlunde op, før jeg skulde holde Møde.

Men jeg er dog glad ved at have gjort alle disse Ture, da jeg haaber, at de har gavnet vor Sag, udbredt Interessen for de enlige Kvinder til mange Sider og bidraget en væsentlig Part til, at vi har kunnet reise Værnehjemmet Bethania.

MØDET I BETHESDA OG REISEN TIL BERLIN.

Det vanskeligste Øieblik i mit Liv i Retning af at holde Møde, var dog, da der mentes, at jeg nu havde talt saa mange Steder rundt om i Landet, saa jeg til Slutning burde lægge Sagen frem i Kjøbenbavn, for at den ogsaa kunde blive tilstrækkelig kjendt der. Det blev bestemt, at jeg skulde tale en Aften i Bethesda i den lille Sal - det var d. 26. Octbr. 1888, men da vi kom derhen, var der uddelt saa mange Adgangskort, at Pladsen viste sig at være altfor knap, og vi maatte samles i den store Sal. Jeg troede, at jeg skulde tale fra den lille Talerstol, men et Par af Præsterne gjorde den Indvending, at den bekjendte engelske Mrs. Buttler for nogen Tid siden havde staaet der for at tale om Sædelighedssagen, men der var bleven raabt, at man ikke kunde høre hende, saa hun maatte skifte Plads midt under Foredraget. Dette vilde

de ikke udsætte mig for, og Provst Schepelern bad mig derfor om strax at gaae op paa den store Talerstol.

Jeg var saa betagen af Angst, saa jeg brugte — jeg veed ikke hvor lang Tid — til at gaae op ad Trappen dertil. Senere kom jeg næsten til at smile, da jeg hørte, hvormange af mine Venner, der havde havt »Hjertet i Halsen« paa mine Vegne, før de saae mig staae paa Talerstolen, saalænge var jeg underveis. Endelig stod jeg deroppe, og uvilkaarligt streifede mine Øine den store, fyldte Sal — jeg husker endnu saa tydeligt, at jeg lige under mig saa Frk. Julie Bjelke og Høiesteretsadvokat — senere Geheimeraad — Liebe med Næseklemmer paa og mange, mange Andre. I min Forskrækkelse over at see en saadan Masse kjendte Ansigter, lukkede jeg Øinene et Øieblik, og det hjalp. Mine Tanker kom derved til at vende sig indad og opad, og da jeg først begyndte at tale, havde jeg næsten glemt alt Andet end den Sag, der laae mig saa brændende paa Sinde, og som jeg havde bedt saa meget om Naade til at føre frem. Jeg var i en forunderlig betaget Stemning, da jeg igjen stod nede paa Gulvet, og da jeg følte en Arm om mit Liv og et hjerteligt Kys og saae ind i min kjære, nu længst afdøde Grevinde Julie Schacks Ansigt, saa vidste jeg, at Vorherre havde givet mig at tale godt den Aften. Deiligt var det, at der blev tegnet saa mange og store Bidrag — flere paa 1000 Kr. — saa den Stund bragte os et betydeligt Skridt fremad mod vort Maal — et stort Værnehjem.

Dog før jeg fik et saadant indrettet, havde jeg Lyst til at see, om der fandtes noget Lignende i andre Lande, og da jeg mente, at Forholdene i London maaske var for store, havde jeg valgt at reise til Berlin, da jeg vidste, at der var gjort Adskilligt i Godgjørenhedens Tjeneste.

Den 12. Mai 1887 begyndte jeg denne Tur, der skulde vare omtrent en Ugestid. Jeg var ikke saa

ganske vel tilmode ved at skulle reise helt ene til »die Millionenstadt«. Mrs. Palmer Davies havde indbudt mig til at bo hos sig, men da jeg kjendte hende saa grumme lidt, foretrak jeg at bo paa et christeligt Hospitz i Behrenstrasze 29, saa var vi mere uafhængige af hinanden og kunde dog sees, saa ofte som vi ønskede det. Denne Tur var ikke for min Fornøielses Skyld, men for at see forskjellige »Anstalter«, hvoraf man muligvis kunde lære lidt. I hvert Fald udvider det Blikket og skærper Dømmekraften at see andre Landes Liv og Virken.

Det er ikke glædeligt for en Dansk at besøge Preussens Hovedstad, men jeg skulde jo samles med christelige Venner, og lige overfor dem maa man vel til en vis Grad lægge Nationalitetsfølelsen tilside. Veiret var deiligt, og Reisen, der kun varede fra Morgen til Aften, gik i alle Maader godt, det var i hvert Fald ingen Sag — som man siger — saalænge som Solen stod paa Himlen, men da den dalede, og Toget i Mørke nærmede sig Berlin, hvor Tusinder af Lys straalede ud fra de lange Rækker af Huse, hvor jeg saa godt som ikke kjendte et Menneske, da sank mit Mod lidt, og det var med en Følelse af Beklemthed, at jeg langsomt steg ud paa Perronen med mit Lommetørklæde i Haanden, det aftalte Tegn, hvorpaa Mrs. Davies Bud skulde finde mig og følge mig til Hotellet. Jeg saae lidt forbauset paa den Kvinde, der nærmede sig til mig — Mrs. Davies havde nemlig skrevet, at hun vilde sende en Bibelkvinde ud til Jernbanen for at modtage mig, og jeg, der endnu aldrig havde truffet en saadan, havde ikke tænkt mig, at hun saae saaledes ud. Det viste sig ogsaa senere, at det var Mrs. Davies Kokkepige, der var bleven sendt afsted i sidste Øieblik.

Næste Dag begav jeg mig paa Veien til Mrs. Davies, der havde indbudt mig til Frokost. Denne Dame er tysk af Fødsel, hendes Fader var Gesandt i Nassau, men da hun blev gift med en engelsk Geistlig,

kom hun ind i udpræget christelige Kredse, og efter at hun var bleven Enke, bosatte hun sig i Berlin, hvor hun med stor Iver driver en Mission med Bibelkvinder blandt Droskekudske og deres Familier og desuden aabner sit Hjem for mange Tilreisende.

Hun er en endnu yngre Dame, høi og rank med et vindende Væsen, man kan ikke andet end lægge Mærke til hendes hele Skikkelse, det fine Ansigt med de mørke Øine — indrammede af den klædelige engelske Enkekappe. Hun vidste, at jeg staaer Kronprindsessen nær, og da hun nærer varme Følelser for denne, modtog hun mig sikkert for dennes Skyld med overordentlig stor Venlighed, »Es freuet mich so Sie zu sehen, denn ich liebe Dänemark,« sagde hun til mig, hvortil jeg, Sandheden tro, kun svarede: »Ja, ich liebe auch Dänemark.« En Dansk kan da umuligt elske Tydskland, om man end veed, at der er mange elskværdige Tydskere, og det syntes hun heldigvis at forstaae. «Det er jo det eneste Svar, som en Dansk kan give,« sagde hun idetmindste.

Mrs. Palmer Davies

Da vi havde spist Frokost i hendes hyggelige Hjem i Alt Moabit, kjørte vi en, som det syntes mig, uendelig Vei med «Pferdeeisenbahn« til et Møde, som hun skulde holde. Hun har efterhaanden samlet sex Bibelkvinder, som hun lidt efter lidt har paavirket og uddannet til den Mission eller det Arbeide, de udretter mellem Kudskene. Meningen er, at disse Mennesker, der færdes ude fra Morgen til Aften ogsaa paa Helligdage uden at kunne naae at komme i Kirke, og som sjeldent faaer gode Bøger i Hænde, skal faae

vækkende christelig Læsning paa samme Tid, som Bibelkvinderne søger at komme i nærmere Forbindelse med dem gjennem deres Hustruer. Disse faaer jevnligt Besøg af Bibelkvinderne, der hver især i 1887 havde nogle og tredive Familier, de tilsaae, hvis »Veninde« de skulde være, idet de stod dem bi med Raad og Daad, hjalp dem tilrette i Sundhed og Sygdom, delte deres Glæder og Sorger. Bibelkvinderne er jevne, fattige Mennesker — de fem var Enker, den sjette ugift. — altsaa i saadanne Livsvilkaar, at de staaer de arbeidende Familier nær. Derved bliver Fortroligheden fremmet og Paavirkningen lettet. Engang om Ugen samler Mrs. Davies sine Koner i en stor Sal. De bringer deres Børn med sig, og de Smaa leger i det Frie, medens Mrs. Davies med sin Bibel i Haand læser for og taler til Mødrene. Det var en Glæde at see alle disse Ansigter vendte mod deres Lærerinde med den dybeste Opmærksomhed, alle disse alvorlige, straalende Øine, der hang ved hendes Læber. Møderne begynder og slutter med Bøn, og Biblen ligger til Grund for Alt, hvad der bliver talt.

Da alle Konerne skulde til at gaae, havde næsten hver især et lille Ord at sige til Mrs. Davies, og imedens talte jeg med adskillige af de Tilstedeværende. Da jeg spurgte nogle af dem, om de ikke var glade for Bibelkvindernes Besøg, svarede de: »Ja, aber es ist doch nicht die gnädige Frau.« Kort iforveien havde Mrs. Davies sagt til mig: »Jeg gaaer ikke ret ofte selv til disse Koner, jeg vil helst, at Bibelkvinden, der har det største Arbeide, ogsaa skal have den Glæde at være Familiens bedste Veninde.« Det er et kjønt Forhold.

Jeg boede altsaa i Hospitzet i Behrenstrasze. Det er et Hus, som en Grev Bernstorff og et Par andre Mænd har kjøbt og indrettet for deres egne Penge med den Tanke, at det skulde være en Tilflugt og et Samlingssted for Christne, som kommer til den store By og ellers maaske vanskeligt vilde kunne finde

hverandre. I pekuniair Henseende er det ingen Velgjørenhedsanstalt, da det bærer sig saa udmærket, at det hvert Aar kan afbetale noget af sin Gjæld til Grev Bernstorff og de andre Mænd og desuden kan afgive Summer til Missionsøiemed.

Rart var det at bo i et Hus, hvorover der hvilede en christelig Aand. Morgen og Aften holdtes der Andagt til bestemte Tider, og mellem de Mange, der udenfor søgte Restaurationen, mærkede man kun en god Tone. Men trist var der i min Stue, jeg havde faaet den allersidste, der var til at erholde, og der var halvmørkt endogsaa ved det klareste Dagslys, derfor søgte jeg gjerne strax efter Middag ud til Et eller Andet, som jeg skulde see, eller til »Unter den Linden«.

Da jeg en Eftermiddag gik der ganske ene og følte mig ret forladt mellem disse Tusinder af fremmede Ansigter, saa jeg pludselig Admiral Bruun fra Kjøbenhavn og hans rare Kone gaae forbi uden at see mig, men det kan nok være, at jeg skyndte mig efter dem. Vi tilbragte den Aften sammen, og jeg syntes, at alle Omgivelser fik et lidt andet Udseende ved at see dem i Selskab med rare Landsmænd.

En Morgen kjørte Mrs. Davies og jeg til en Missionair Schrenck, og senere spiste vi Tre Middag i Hospitzet sammen med Grev Bernstorff og hans Kone og Grev Püchler, en ung Mand, der havde nedlagt sit Embede for udelukkende at kunne hellige sig til Missionsarbeide. Desuden var der en Comtesse Bernstorff, Directeur Fabri og en Fru v. Oertzen. Vi dannede en sluttet Kreds, og det interesserede mig gjennem de Samtaler, der blev førte, at komme ind i mange Forhold, som Fremmede ellers staaer udenfor.

Da vi efter Bordet skiltes ad, kjørte jeg ud for at see Hofpræst Stöckers »Stadtmissionshaus« i Johannestisch 6, en af Berlins yderste Udkanter, — vi havde nær aldrig fundet Veien.

Det var oprindelig et Theater, hvor der spilledes de daarligste og letsindigste Stykker, indtil Stöcker kjøbte det og fik det omdannet til et Missionshus.

Foruden dette saae jeg adskillige andre Anstalter, dog ikke flere end at jeg klart kunde holde dem ud fra hverandre, det er den eneste Maade, synes mig, hvorpaa man muligt kan beholde lidt Udbytte deraf. Blandt Andet saae jeg »Elisabethen Krankenhaus , en Diakonissestiftelse, der styres af Oberinn, Gräfinn Arnim, og »das Amalienhaus«, der laae halvveis ude paa Landet og er en Anstalt, hvor en Mængde unge hæderlige Piger af Arbeidsklassen oplæres i Husgjerning og Haandarbeider.

Søndag Morgen hørte jeg i Domkirken en ganske udmærket Prædiken om Bønnen — det var paa Søndagen Rogate — af Hofpræst Stöcker. Det var en klar besindig Prædiken af en Mand, der aabenbart stod midt i stærke Strømninger af forskjellig Retning. En af hans Udtalelser kom jeg oftere til at tænke paa, medens jeg var i Berlin: »Vi skulle ikke bede langt, det kommer ikke an paa »schön zu beten aber kurz, inniglich.« Særlig randt disse Ord mig ihu, da jeg en Dag overværede et Møde, som en Dame havde indbudt mig til, og som hun holdt med endel jevne Borgerkoner, der havde dannet en Forening, som vilde tage sig af de Familier, der søger Grev Püchlers Missionshus.

Det Møde, som jeg overværede, aabnedes først med en Bøn af den ledende Dame, hvorefter en af de tilstedeværende Koner bad — ligeledes høit — og med mange Gjentagelser. Da de var færdige, blev der budt Kaffe og Brød om, talt om Foreningens Anliggender og forskjelligt Andet — dette var, som man fortalte mig, et Fornøielsesmøde, som Konerne satte megen Pris paa. Da vi gik derfra, spurgte Damen, om jeg ikke kunde holde langt bedre Bønner, de var endnu ikke saa øvede, at de forstod »recht schön zu beten.« Jeg svarede, som sandt var, at jeg

slet ikke forstod at bede saaledes i en Forsamling, det havde jeg aldrig gjort, og det laae vist meget lidt for os Danske.

Medens jeg var i Berlin, besøgte jeg en Dag Pastor Stöcker. Jeg havde følt megen Lyst dertil, men sikkert aldrig gjort det, hvis jeg ikke havde faaet en directe Opfordring fra ham selv gjennem Frøken Budritzka, der stod ham meget nær. Han syntes ikke, det kunde nytte at søge mig paa Hotellet, da det vilde være saa usikkert at træffe mig der, det Bud bragte hun mig, men naar somhelst jeg vilde bestemme et Besøg hos ham, skulde han være hjemme.

Hofpræst Stöcker.

Da jeg kom til Hofpræst Stöcker, var der en Herre inde hos ham, og medens mit Kort blev bragt ind, sad jeg og ventede nogle Øieblikke i en Stue, der var tarveligt meubleret, men fik sin særegne Ynde derved, at hele den ene Væg dannede en stor Aabning ud til en lille Have, hvor et Par blomstrende Kastanietræer og Syrenbuske spredte deres lysegrønne Mailøv. Pastor Stöcker traadte hurtigt ind og førte mig til sit Studereværelse. Der er en paafaldende Kraft og Livlighed, Djærvhed og Intelligents over hans Ydre. Han gjorde Indtryk paa mig af at være en Slags tydsk Grundtvigianer — hvis dette Parti havde existeret i Tydskland — denne politiske Præst, som han er — jeg kunde saa godt tænke mig ham med Sporer paa Støvlerne, saaledes som jeg i sin Tid har seet Pastor Peter Rørdam i Lyngby gaae med. Han saae ganske ualmindelig energisk ud, ret som om han kunde sætte sit Liv

ind paa en Sag, og det har han vist mere end en Gang gjort.

»Ich habe gute Zeit mit Ihnen zu sprechen. Sie sind so gut bei mir ungeführt geworden,« sagde han hjerteligt, og vi fik virkelig en lang Samtale med hinanden. Han interesserede sig for vore religieuse Forhold og spurgte tillige om mange Ting, særlig angaaende Socialismen og Sædelighedssagen hos os.

Han fortalte mig ogsaa meget om sin egen store Virksomhed, blandt Andet var han meget opfyldt af den ugentlige Uddeling af Prædikener, som han har sat igang over hele Tydskland. Fra en lille Begyndelse var dette Foretagende voxet op til en stor Gjerning, saa at der hver Søn- og Helligdag uddeltes en Masse Prædikener til Droskekudske, Jernbanebetjente og Andre, som paa Grund af deres Arbeide hindres i at tage Del i den offentlige Gudstjeneste. Hvert lille Hefte indeholdt Texten, en Prædiken derover, Bøn og Velsignelse. Hefterne blev solgte for en Pfenning Stykket, kjøbtes af Missionærer og uddeltes af dem, af Børn paa Gaden, af de forskjelligste Mennesker, og denne Mission bar fuldstændig sig selv. Det har vist sig at være et velsignet Værk. Da vi skiltes, tog Stöcker min Haand og sagde: »Wir haben die Gemeinschaft des Glaubens.« Og saa lyste han en Velsignelse over mig og min Gjerning.

En Dag overværede jeg et Møde med Bibelkvinder hos Mrs. Davies, som hun kun meget sjeldent tillader Fremmede at være tilstede ved. Hun aabnede Mødet med en kort Bøn, under hvilke Alle knælede ned. Bibelkvinderne medbringer hver især en skriftlig Beretning om de Familier, som de har besøgt, og Mrs. Davies noterer de vigtigste Tilfælde — hver fik sin Opgave at lose. Det Hele gjorde et sundt og sandt Indtryk.

Den Side af det Berlinske Liv, som jeg blev bekjendt med under mit korte Ophold dernede, var udelukkende Anstaltsliv, om jeg maa kalde det saaledes

– det var Grunden, hvorfor jeg reiste dertil, at jeg vilde see det. Men lidt Skjønt maatte jeg have med paa Veien, derfor slog jeg mig løs to Gange. En Dag kjørte jeg i en Droske gjennem den smukke Thiergarten, hvor jeg beundrede Dronning Louises Monument. En anden Dag gik jeg til Jernbanegaarden, og der traf det sig, at ligesom jeg stod og løste Billet, hørte jeg et Udraab omkring mig: »Der Kaiser kommt!« og Alle strømmede ud paa Gaden. Jeg blev reven med og maatte staae der, medens Keiseren og Bismarck kjørte forbi, men jeg gjorde mig saa lille, saa jeg kunde undgaae at hilse. Og saa tog jeg med et Iltog ud til Potsdam, hvor jeg fik fat paa en Vogn, der kjørte mig rundt til de skjønneste Steder, forbi Sanssouci og det smukke Babelsberg, og jeg saae det Alt i straalende Veir.

Dette lille Skjønhedsindtryk trængte jeg til midt i al den Alvor, hvori jeg levede. Det var kun saa underligt at gjøre disse smaa Udflugter ganske ene, ikke at dele min Vogn og min Nydelse med Nogen, men der var Ingen, som jeg kunde anmode om at følge med mig — Alle havde saa travlt. — Men ellers levede jeg i Berlin sammen med mange rare Mennesker og har gode Minder derfra.

ARBEIDET FOR ET STORT VÆRNEHJEM

Hvad Udbyttet af at besøge Anstalter angaaer, saa er det altid interessant at see, hvorledes det gaaer til i andre Lande. Men jeg troer, man maa vogte sig for at mene, at hvad de har derude, det skal vi ogsaa have herhjemme, da Trangen, Forholdene og Fornødenhederne er saa forskjellige i de forskjellige Lande, hvad der passer for en Nation passer muligt slet ikke for en anden. Værnehjemmet Bethania er derfor blevet

en speciel dansk Institution, som jeg ikke har truffet andre Steder.

Det lille Hjem i Bredgade blev, som jeg før har berørt, snart for indskrænket til de mange Krav, som stilledes til det, og høist pinligt var det at maatte vise Saamange bort. Det var ogsaa vanskeligt at vedligeholde Filialernes Interesse, naar de fik Afslag paa Afslag om Optagelse af deres unge Piger. Men allersværest var det at vide, at Saamange trængte til at værnes, og saa kun at kunne modtage saa Faae.

Derfor modnedes den Tanke mere og mere hos mig, snarest at faae reist et stort Hjem.

Jeg fastsatte et Møde med den hele samlede Bestyrelse og forelagde den mine Planer med Spørgsmaal om, hvormeget vi skulde have indsamlet, før vi fik et saadant Hjem indrettet. Herrerne i Bestyrelsen mente, at naar vi havde en Trediedel samlet af, hvad Foretagendet vilde koste, saa kunde vi indlade os derpaa, da et Værnehjems Bestemmelse altid maatte blive tildels at bære sig selv.

Jeg vedblev saa fremdeles at tale om Sagen, at holde Møder rundtom i Landet for at vække Interessen. Pengene indkom i saa rigeligt Maal, at vi havde over Halvdelen samlet, før Bethania blev taget i Brug.

Henimod den Tid, at dette skulde skee, forelagde jeg den samlede Bestyrelse det Spørgsmaal, hvorvidt de hellere ønskede en Mand til Formand, nu da vort Foretagende voxede sig saa stort, men hele Bestyrelsen erklærede enstemmigt, at de helst vilde, at jeg skulde vedblive at være Formand. De tilbød, at hvis der var noget, hvortil jeg ønskede Herrernes Hjælp, saa vilde de altid være villige til at yde den, og det har de trofast holdt. I det Hele taget kan jeg ikke være taknemmelig nok for den Bestyrelse, som jeg har arbeidet sammen med i disse mange Aar.

Da Tiden nærmede sig, at vi skulde bygge det ny Værnehjem, blev det brændende Spørgsmaal: Hvor

skal det ligge?« Hvor skulde vi faa en passende, ikke altfor dyr Byggegrund? Jeg hørte mig om til alle Sider, men snart var der det Ene iveien, snart det Andet, saa var Grunden for dyr eller Omgivelserne uheldige, eller den laae altfor langt fra Jernbanen eller de Cursus, som mulig skulde besøges — der var saa uendelig mange Ting at tage Hensyn til.

Endelig hørte jeg om Gartner Hintzes store Byggegrunde, der syntes at ligge ganske bekvemt, tæt ved Banegaarden og Vesterbrogade, men som han holdt i grumme høi Pris, de billigste til 25 Kroner Kvadratalen. Der blev tillige sagt, at han var en Mand, som man ikke let fik til at give Noget bort, men det kunde jo ikke nytte at opgive et Forsøg, før man havde gjort det, og jeg besluttede at prøve paa at tale med ham. Jeg kjendte ikke det Mindste til denne Mand, men vidste, at vi søgte samme Kirke, da ogsaa han hørte til Pastor Steins Menighed, og dette tænkte jeg at benytte til Udgangspunkt.

Det var den 21. Marts 1888, at jeg gik til ham. Jeg traf en ældre Mand med et noget ubevægeligt Ansigt, der saae ud til ikke at kunne fortrække en Mine, jeg fik strax et lidt haabløst Indtryk, dog jeg havde lagt Sagen i Guds Haand, og saa gaaer jeg helst lige paa.

Jeg sagde ham, at vi ofte havde siddet i Kirke sammen ved Pastor Steins Prædikestol, og naar vi søgte det samme Guds Hus, mente jeg at kunne tale med ham om den Sag, som for Tiden laae mig saa varmt paa Sinde. Jeg fortalte ham i Korthed om Værneforeningen, om det store Hjem, som den trængte til, men hvortil den manglede Byggegrund og sluttede med at sige: »De har saamange Byggegrunde, hører jeg, og vi har ingen, kunde De ikke have Lyst til at forære os en?« Han saae paa mig med en saa komisk Forbavselse, at jeg uvilkaarlig kom til at lee saa hjertelig, at han stemmede i med. »Kan Hintze virkelig lee?« spurgte Nogen mig senere. Da det var overstaaet,

sagde jeg: »Ja, det er nu ikke saa bogstaveligt ment, men da De har saamange Byggegrunde at raade over, kunde De maaske lade os faae en til billig Pris for Øiemedets Skyld! Vil De ikke vise mig Deres Tegninger, saa kan vi nok efterhaanden blive enige.«

Han kom med nogle store Ruller, som jeg omhyggeligt gjennemsaae, og da mine Øine standsede ved en lang, meget smal Grund, faldt det mig ind, at jeg burde benytte mig af den Omstændighed, at den havde saa lidt Façade til Gaden. »Det er egentlig en lille væmmelig Grund,« sagde jeg og pegede paa den. »Der er jo ikke Mange, som kan bruge en saadan Strimmel, men det kan vi maaske nok, da vi godt kan have to Bygninger bagved hinanden, og jeg vil gjerne have en lille Have til Huset. Saa den Grund kan jeg vistnok faae meget billigt?« Vi talte længe frem og tilbage, og Slutningen paa vor Samtale blev, at han lovede mig denne Grund til sexten Kroner Kvadratalen.

Efter de mange Erfaringer, som jeg havde gjort i den sidste Tid, vidste jeg, at det var overmaade billigt, og efter at have takket ham skyndte jeg mig glædestraalende bort for at faae vor juridiske Consulent, Overretssagfører Krarup, der var Medlem af vor Bestyrelse, til at ordne Kjøbet med Hintzes Sagfører, — Nu havde jeg et bestemt Sted at fæste mine Tanker til, og det er altid Noget.

Jeg vil kun tilføie, at den Dag, da det ny Værnehjem blev indviet, havde jeg ogsaa indbudt Gartner Hintze, og han følte sig saa rørt og bevæget, vel nærmest ved Biskop Steins Tale, saa han samme Dag sendte mig et skriftlig Løvte om, at han vilde eftergive os 10,000 Kroner af den Sum, som vi skulde udbetale for Byggegrunden — denne glædelige Efterretning kunde jeg overbringe den øvrige Bestyrelse, da vi om Middagen sad ved det festligt dækkede Bord. Jeg har saaledes kun gode Minder om og

Grund til med Taknemmelighed at tænke paa Gartner Hintze.

Den Tid, der gik forud for Værnehjemmet Bethanias Opførelse var, ligesom den der i sin Tid fulgte med Indretningen af Lindevangs Hjemmet, en af de mest bevægede Perioder i mit Liv, hvori jeg mere end nogensinde følte Betydningen af det Ord: »at vi skulle bede, som om intet Arbeide hjalp, og arbeide, som om ingen Bøn hjalp.« Hvor var min Sjæl oppe i Bøn tidligt og silde, hvor var hvert Øieblik paa Dagen optaget af Arbeide. Men hvor det gik fornøieligt let Altsammen, det var, som om Vorherre havde lagt selv den mindste Ting tilrette, saa at jeg kun behøvede at række Haanden ud for at modtage.

Ved et samlet Bestyrelsesmøde havde vi vedtaget, at vi ikke vilde udbyde Opførelsen af Værnehjemmet til Licitation, men hellere henvende os til en Mand, som flere af Bestyrelsens Medlemmer kjendte personligt og havde Tillid til, nemlig Murmester Vilhelm Köhler. Han har bygget baade Bethania og senere Vesterled, og han har aldrig skuffet vor Tillid, men været os en god Ven. Han anviste os Architekt Emil Jørgensen, der har givet Tegning til begge Hjemmene og ledet Arbeidet i Forening med ham selv, og det har været en Glæde at arbeide sammen ogsaa med denne Mand. Han har sørget for det Hele, jeg har maaske som Kvinde engang imellem kunnet give ham et lille praktisk Vink, og saaledes har vi havt det godt sammen.

Torsdag d. 22. Novb. 1888 blev Grundstenen lagt til det ny Værnehjem — Bethania ønskede jeg, at det skulde kaldes, fordi jeg haabede„ at Marthas og Maries Gjerning skulde gaae Haand i Haand sammen indenfor dets Mure. Ligesom i sin Tid med Lindevangs Hjemmet onskede Bestyrelsen ogsaa, at jeg skulde lægge Grundstenen, og efter at det var skeet, nedlagde den øvrige Bestyrelse hver en Sten. Efter at der var blevet sunget et Par Psalmer, var den lille korte, men gri-

bende Høitidelighed forbi. Det var en Stund, hvor Hjertet var fuldt af Taknemmelighed over, at Gud havde ført os saa vidt.

Og saa begyndte der at blive bygget af alle Kræfter og Arbejdet voxede, og jeg haaber, at ogsaa Bønnen voxede. Engang imellem blev jeg ængstelig ved at staae ligeover for et saa stort Foretagende, hvis Udvikling jeg ikke kunde oversee — hvorledes skulde Midlerne dertil komme, og hvorledes skulde jeg kunne styre det Alt? Om Dagen havde jeg ikke Tid til unødvendige Excursioner, men henad Aften gik jeg engang imellem ud i Helgolandsgade, der dengang var mig et fuldkomment ukjendt Territorium, og naar jeg da saae, hvor store og mægtige Bygningerne reiste sig, da var det, som om de undertiden lagde sig paa mit Bryst og trykkede mig som en Mare, saa at Søvnen om Natten flyede fra mig. Men naar jeg saa gav Alt i Vorherres Haand, idet jeg ret levende følte, at ene Han var Bygmesteren og vi kun Hans Redskaber, saa hjalp det og mit Hjerte blev igjen stille og fortrøstningsfuldt.

VÆRNEHJEMMET BETHANIA

KRONPRINDSESSE LOUISE BLIVER PROTECTRICE

Kronprindsesse Louise.

Den 1. October 1889 blev Værnehjemmet »Bethania« indviet, det første store midlertidige Hjem for sædelige Kvinder, der er reist i Danmark. Paa den Dag blev Kronprindsesse Louise* Protectrice for Værnehjemmet.

Lige siden Kronprindsessen som nyformælet kom til Danmark, var jeg undertiden kommen i Berøring med hende, idet jeg engang om Aaret søgte Audients hos hende som hos de andre kongelige Damer — og bragte hende da gjerne med det Samme Lindevangs Hjemmets Aarsberetning, hvad den øvrige Bestyrelse i sin Tid havde anmodet mig om. Den dengang ganske unge Prindsesse var livlig og meddelsom, og det interesserede mig at tale med hende, men noget nøiere Forhold existerede der endnu ikke imellem os, og et saadant kan jo heller ikke komme strax.

Saa var det en Dag nogen Tid efter at Værneforeningen var bleven stiftet. Prindsessen havde til-

* Vor nuværende Dronning.

sagt mig til en Audients og beholdt mig saa længe hos sig, saa det var aabenbart, at der var Noget, hun vilde tale med mig om, men det var mig umuligt at forstaae, hvad det var. Senere er det faldet mig ind, at hun dengang maa have hørt lidt om Værneforeningen, der var begyndt at virke i al Stilhed. Jeg havde oftere fortalt hende om min forskjelligt artede Virksomhed, saa kortfattet og livligt som jeg kunde for ikke at trætte den unge Prindsesse og dog om muligt vække hendes Interesse for den Slags Ting. Men det var aldrig faldet mig ind at tale om Værneforeningen, som jeg ikke havde havt saa længe, men som desto mere fyldte min Tanke.

»Hvad har De egentlig for i denne Tid?« spurgte Kronprindsessen endelig, og det saa indtrængende, at jeg fik Lyst til at fortælle hende lidt om min ny Forening, saaledes som den allerede var traadt ud i Livet, og saaledes som jeg haabede, at den fremdeles skulde virke. »Det synes jeg udmærket om, udbrød Prindsessen, »jeg har ofte tænkt: Blot Frøken Barner engang vilde komme til mig med Noget, som ogsaa jeg kunde være med til — den Forening interesserer mig.«

At dette var alvorligt ment, har Kronprindsessen siden den Tid mange Gange vist i Gjerningen. Hun har altid med Interesse fulgt, hvad jeg har fortalt hende om vor Forening, og paa flere Maader har hun villigt støttet med Pengebidrag. Til Værnehjemmet har hun oftere givet større Gaver, en Gang endogsaa tusinde Kroner ligesom Flere gjorde omtrent paa samme Tidspunkt. Men i andre Retninger har hendes Hjælp været af maaske nok saa stor Betydning.

Saaledes har hun stadig, naar det skortede, hjulpet med Penge til de Fabrikspigemøder, som vi i sin Tid satte igang. Hun har bidraget en hel Del til Reconvalescenters Landophold, særlig før vi fik Fribilletter til Jernbaner og Dampskibe, og hun har givet og giver endnu stadig aarlige Bidrag til flere unge Pigers Op-

hold i Værnehjemmet. Desuden afholder hun alle Udgifter ved den store Julefest, som vi siden 1883 hver Juleaften har i Værnehjemmet for gamle ensomme Kvinder. En stor Del af den Hjælp, der i flere Aar tilflød enlige Kvinder gjennem de Damer, som jeg fik til at besøge dem, eller som de modtog paa anden Maade, kom fra Kronprindsessen, og mere end en ensom fattig Kvinde har jeg kunnet bringe Hjælp, dog i Almindelighed med det Paalæg: »Du behøver jo ikke at sige, fra hvem det kommer!«

Denne Hjælp til ensomme Kvinder er for en stor Del, men ikke helt ophørt, efterat Meninghedspleien kom igang, og hun gjennem denne kan faae Forhold undersøgte — hvad hun før tidt bad mig om at gjøre.

Allerede faa Aar efter vor Forening var bleven stiftet, udtalte Kronprindsessen flere Gange, at hun kunde have stor Lyst til engang at blive Protectrice for det store Værnehjem, som jeg stadig virkede for at faae Midler til. Men hun og jeg var fuldstændigt enige i, at en Sag, der hviler paa christelig Grund, ikke behøver at fremmes ved fyrstelig Gunst — og først selve Indvielsesdagen, da de fornødne Midler var indsamlede, til at Hjemmet kunde træde i Kraft, blev Kronprindsessen Protectrice for Værnehjemmet Bethania ifølge en Opfordring, som jeg havde stillet til hende i Bestyrelsens Navn, og som altsaa var fremkaldt ved hendes egne, oftere til mig udtalte Ønsker.

Men før den Tid havde jeg en alvorlig, indgaaende Samtale med hende. Jeg udtalte aabenhjertet, at jeg ikke stillede vor Anmodning til hende, fordi hun var Kronprindsesse, men fordi hun var en christelig Kvinde, som jeg holdt af og derfor gjerne vilde arbeide sammen med paa samme Tid, som jeg haabede og troede, at det vilde være godt for hende selv og blive hende kjært paa nært Hold at kunne følge en Gjerning, som hun selv mente vilde interessere hende. Men jeg tilføiede, at skjøndt jeg, som hun vidste, holdt meget af hende, saa vilde det være umuligt at slippe min

Uafhængighed og den Maade, hvorpaa jeg altid havde været vant til at handle. Min og den øvrige Bestyrelses selvstændige Stilling fremgik af de Love og Regler, der engang for alle var vedtagne, og hvori det blandt Andet hedder, at Bestyrelsen supplerer sig selv – og disse Love kunde naturligvis ikke forandres.

Disse mine Udtalelser syntes at blive modtagne med Venlighed og Forstaaelse — modtagne i samme Aand, hvori de blev sagte.

Her maa jeg tilføie, at Værneforeningen var den første Anledning til en nøiere Forbindelse med Kronprindsessen, men det varede ikke længe, før der mellem os udviklede sig et personligt, helt privat Forhold, hvis første Livsbetingelse har været, at jeg ved alle Leiligheder har havt Lov til aabent og uforbeholdent at udtale min Mening — dette berettigede mig til ovenfor anførte Samtale.

Et lille Træk om Kronprindsessens venlige Sindelag overfor mig, maa jeg have Lov at anføre. Jeg havde engang hørt en Udtalelse, som Kronprindsessen skulde have sagt til en af sine Barndomsveninder i Sverige, og den lød saaledes: »Der er en Dame ved Hoffet i Danmark, som jeg ofte seer og taler med om Alt.« Ved at høre dette kom jeg til at tænke paa en Dame, som jeg selv holdt meget af, og som stod Hoffet nær, og jeg glædede mig ved Tanken om, at Kronprindsessen havde fundet en saadan Fortrolig, der var værdig til hendes Tillid. En Dag, da Kronprindsessen og jeg sad og talte sammen, kom jeg tilfældigvis til at nævne denne Yttring, og hvor jeg var glad ved, at hun havde fundet et saadant Menneske. Kronprindsessen saae et Øieblik paa mig, saa lo hun og sagde: »Ja, jeg har ganske rigtig gjort denne Yttring, jeg husker det saa godt, kun har jeg ikke sagt »ved Hoffet«, og den, som jeg tænkte paa, var jo Dig — jeg har vist sagt »Societeten« — den hører Du da til.« — Denne Udtalelse rørte mig.

Jeg veed af Erfaring, hvad det vil sige at kunne tale om, hvad der ligger En paa Sinde med Mennesker, som man holder af og har Tillid til, saa det er vist naturligt at glæde sig over, naar man en enkelt Gang kan være lidt for Andre.

INDVIELSEN

Værnehjemmet Bethania.

Nu vender jeg tilbage til Værnehjemmets Indvielse, som altsaa var d. 1. October 1889 Kl. 11 om Formiddagen.

Der havde været en Murerstrike den Sommer, da Huset blev bygget, derfor fik vi det overleveret langt senere end den oprindelige Bestemmelse var, og først et Par Dage før Indvielsen skulde være, kunde vi flytte ind — hele det lille Hjem fra Bredgade og jeg selv med alle mine private Ting. Det var nemlig bestemt, at der i Værnehjemmet skulde indrettes en særskilt Bolig, som jeg kunde leie — for at jeg kunde være umiddelbart ved den daglige Gjerning som øverste Myndighed over det Hele. Endnu efter at vi var flyttede ind Allesammen var der Haandværksfolk i

Huset, hvilket vanskeliggjorde Ordningen af Alt, hvad der skulde være færdigt til den store Fest, Indvielsesdagen, som var fastslaaet længe iforveien og ikke kunde forandres. Det kneb dygtigt, men vi anstrængte os af alle Kræfter, og om Morgenen den 1. October var Alt paa sin Plads, Huset flagsmykket, Gange og Værelser og navnlig Festsalen prydet med Blomster og Grønt. Soffy Lerche og Lehnsbaronesse Reedtz-Thott havde faaet bundet en Masse Guirlander til at pynte med. Der var indbudt Saamange, som det var muligt at rumme, og præcis Kl. 11 kom Kronprindsessen. Denne Indvielsesdag var en af de lykkeligste Dage i mit Liv — den første af den Slags havde været Indvielsen af Lindevangs Hjemmet — og det var et glad Øieblik, da jeg kunde tilbyde Kronprindsessen Protectionen over et stort, og jeg troer ret praktisk indrettet Hjem. Det var fornøieligt at kunne sidde ved Siden af hende ved Indvielsen og senere at vise hende hele Hjemmet.

Om selve Indvielsen vil jeg blot i Korthed fortælle, at da Alle var samlet i Festsalen, blev følgende Sang af Nicolai Bøgh sungen,

Alt, som blev født med et Kald til at spire og fremmes,
fik og en værnende Skal, hvori Kimen skal gjemmes;
elsket og trygt
hviler det der uden Frygt,
uden at Livet beskæmmes.

Alt, hvad der higer mod Gud, voxer stærkt ved at ledes,
trænger til Kjærligheds Bud, for i Væxten at fredes;
Kjærligheds Ord,
Kjærligheds Gjerning paa Jord
samler hvad ellers maa spredes.

Derfor vi rejste vort Hus, for at vaage og værne,
derfor vi rejste vort Hus under Bethlehems Stjerne;
ydmygt og smukt
her skal vor Tro sætte Frugt,
rig paa den himmelske Kjerne.

Gud, lad det staa uforsagt som en skjærmende Palme,
giv det en Aand med en Magt som den frommeste Salme,
giv det som Sæd
Trøst for hvert Øje, der græd,
Kraft til hvert Sind, der vil falme!

hvorefter Biskop Stein talte over Profeten Jeremias Ord »Gid jeg havde i Ørken et Herberge for Veifarende« og viste, at dette Hjem skulde være et saadant for at den enlige (unge) Kvinde, som er veifarende til den store By, her kan finde ikke alene Forpleining, Raad og Anvisning til at opnaa hæderligt Erhverv men ogsaa blive mindet om, at «Eet er fornødent.« Thi Hjemmet staaer aldeles bestemt paa Troens Grund, sagde Biskoppen og sluttede med Bøn om, at dette i alle skiftende Slægter maatte vedblive at være et »Bethania«, hvor Marthatravlheden og Mariasindet bo som Søstre sammen til Huse.

»Med denne Bøn være saa Værnehjemmet indviet, Mennesker til Gavn, Guds Navn til Ære.«

Efter en anden Sang af Nic. Bøgh:

I Jesu Navn, med Bønner og Flid,
vort Hjem nu til Gjerning vies,
at det maa rumme Marthas Id
og ydmyg Tro som Maries;

at de, som bygge bag vort Tag,
maa være vor Frelsers Venner,
som varmt og lydt fra Dag til Dag
hans Aand og Ære bekjender;

at de, som ville ved hvert et Skridt
vor Frelsers Rige forøge,
maa frydes, naar de mærke tidt,
hvor gjerne han vil dem besøge.

Han kommer fra Jerusalem
med Fred til vor ringe Vaaning
som til den fromme Lazarus' Hjem
paa Oliebjergets Skraaning.

Og hvor han træder i Stuen ind,
d e r bliver det godt at være,
d e r stemmes fromt hvert ædelt Sind
og gaaer saa villig i Lære.

Ifald saa Kraften skal sygne hen
og Villien slappes af Møde,
han kommer for at vække sin Ven
til Gjerning op fra de Døde.

I hans velsignede Varetægt
Bethania trygt vi bygge
til kjærligt Læ fra Slægt til Slægt
i Oliebjergets Skygge.

talte Hjemmets Præst, Pastor Linnemann, for til Indvielsens Ord at knytte en Tak til Alle, der i aandelig og bogstavelig Betydning havde været med til at bære Sten til dette Hus, og skildrede dernæst Værnehjemmets Historie — hvorledes det fra en lille Begyndelse i Løbet af ni Aar var voxet sig saa stort — og Hensigten dermed »Vi ønske at Davids Ord »Herren er mit Livs Værn« maa være som Indskriften over al Hjemmets Gjerning.«

Til Slutning sang vi følgende Sang af Pastor Chr. Richardt:

Oliebjergets høje Gjæst,
Du hvis Komme var en Fest
for Bethania's Kvinder —
træd og naadig indenfor,
hvergang Tro og Fadervor
her os sammen binder!

Sign vort Tag, befolk vor Sti —
thi gik D u vort Hjem forbi
var det ringe værget!
Ligger det end jævnt og fladt,
gjør det som Bethania brat
til en Stad paa Bjerget!

Over Verdens Larm det løft,
over Stands og Alders Kløft,
over Døgnets Bølge!
Dan det til et Forstads-Hjem
for dit ny Jerusalem —
tæl os i dit Følge!

Hver som flakked vejløst om
finde Hjælp og Lægedom!
Hver som sukked, smile!
Dem som gled — ræk dem din Haand!
Dem som stod — giv ydmyg Aand!
Trætte — giv dem Hvile!

Ja, som i Bethania
Du lod Stenen vælte fra,
tændte slukket Kjerte —
lad og her din Frelserrøst
standse Dødens visse Høst
i forstenet Hjerte!

Herre Jesus, i dit Navn,
mangen Sjæl til Trøst og Gavn
vi vort Hus indvie —
kom, foreen paa dette Sted
virksom Haand med Troens Fred,
Martha med Marie!

Sig dit Amen, giv dit Ja
til det ny Bethania,
som Dig selv vi skylde!
fyld med Kjærlighedens Luft —
da skal Takkens Nardusduft
altid Huset fylde.

Da alle Gjæsterne var borte og jeg ene med Soffy Lerche og Charlotte van Wylich, der trolig havde hjulpet mig med alle Forberedelser til Høitidsdagen, bad de mig om at hvile et Øieblik, da jeg var noget medtagen af Træthed og Sindsbevægelse. Ligesom jeg havde lagt mig, kom Brevet fra Gartner Hintze, hvori han i Dagens Anledning eftergav os de 10,000 Kroner. I et eneste Øieblik var jeg lysvaagen ved den store Glæde, og jeg havde en Følelse, som om jeg aldrig mere kunde blive træt.

Og saa kom Middagen, hvortil jeg havde nogle og tredive Mennesker, der enten stod Hjemmet eller Foreningen nær eller hørte til mine personlige Venner. At mine to kjære Grevinder Schack fra Giesegaard og

Svendborg havde været nødte til at sende Afbud, var mig et Skaar i min Glæde.

Først og fremmest var naturligvis hele Bestyrelsen tilstede, dernæst Soffy Lerche, Regitze Lerche*, som jeg næsten betragter som mit eget Barn, baade for hendes søde Moders og hendes egen Skyld, min Fætter Sophus Barner, min kjære Ven Biskop Stein med Hustru. Han havde indviet Lindevangs Hjemmet og vort første lille Herberge i Fredericiagade og nu vort store ny Værnehjem. Endvidere var der van Wylichs, Bispinde Martensen, Professor Nic. Bøgh, Pastor Christian Richardts, Vilhelmine Bardenfleth og forskjellige Andre.

Vi var altfor Mange samlede, til at min egen lille Spisestue kunde rumme dem, derfor maatte jeg bruge den Spisestue, der senere skulde være første Afdelings, men som endnu ikke var tagen i Brug, og den var, uden at jeg vidste af det, bleven pyntet med alle de smukke Blomsterguirlander, der først havde prydet Salen. Ved Bordet blev der holdt mange Taler, og der herskede den livligste Stemning — det var en vidunderlig Dag, og hele mit Hjerte var fuldt af Taknemmelighed over al Vorherres Naade og Velsignelse.

VÆRNEHJEMMETS INDRETNING

Og nu staaer Værnehjemmet Bethania fuldfærdigt og meget benyttet. Da der i Anledning af den Forening, der dannede sig engang i Halvfemserne for at reise Kvindernes Bygning, stod i et Blad, at hidtil havde der ikke været noget Sted, hvor hæderlige Kvinder kunde bo billigt og sikkert — Ordene husker jeg ikke mere, men dette var da Meningen deraf — saa havde jeg den Glæde at kunne lade indrykke Dagen efter i alle Aviser: Hidtil har der i det første lille Herberge, som vi havde, og i Værnehjemmet Bethania

* Min Niece, Comtesse Lerche fra Birkendegaard.

boet ca. 10000 Kvinder« — og saa mit Navn. Det kunde ikke modsiges. Værnehjemmet er det første midlertidige Hjem for sædelige Kvinder, der er reist her i Danmark.

I Begyndelsen, da det var taget i Brug, forekom det Hele mig næsten som en Drøm, naar jeg gik omkring i det store Hus, i de mange Værelser hvor mine Tanker og Ønsker ligesom havde taget Form og Skikkelse. Hvorledes Alt dette er gaaet til, hvorledes Hjemmet er blevet reist i forholdsvis saa kort Tid, ikke mere end ni Aar efter at hele Sagen var bleven sat igang, det er mig næsten en Gaade. Men det, at jeg knapt selv veed, hvorledes det Hele er skeet, viser vel bedst, at det er Vorherres Sag, som her er bragt frem, at Han har lagt Alt tilrette Skridt for Skridt, indtil det Hele blev fuldført, og jeg har kun været det skrøbelige Redskab i Hans Haand: Foden der gik, Munden der talte, Haanden der arbeidede.

Ved Bethania gik det ikke saaledes til som ved Lindevangs Hjemmet, hvor en Enkelt strax gav en stor Sum dertil, der dannede Grundvolden for hele den øvrige Indsamling. Mange har bidraget til og arbeidet for, at Værnehjemmet kunde blive reist, men ingen Enkelt har ydet noget Særligt fremfor de Andre. Vi har begyndt hele Foreningen uden en eneste Øre. Jeg troer snarest, at Bethania er et Bønnens Barn, og naar jeg skal nævne de ydre Grunde, der maaske særlig har bidraget til at faae det reist, saa troer jeg nærmest, at det er de mange Møder, der er blevne holdte om den Sag, og som har gjort det bekjendt over en stor Del af Danmark, hvilket de mange Filialer viser.

Værnehjemmet rummer under almindelige Forhold omtrent hundrede Personer, ved særlige Tilfælde som f. Ex. ved Skiftetider, har der undertiden været en hel Del flere, dog kun for enkelte Nætter. Hjemmet er delt i to Afdelinger, der hver staaer under sin Bestyrerinde — de er begge hinanden sideordnede,

og hver har under sig det fornødne Personale, saa at den daglige Gjerning kan udføres med Ro og Orden. I alle almindelige Tilfælde og indenfor visse Grændser har disse to Bestyrerinder en ret selvstændig Virksomhed. Jeg troer, at i et saa stort Hjem, der umuligt kan styres i alle Detailler af en Person, gjør man klogest i at vise hver af dem, som er ansatte derved, den størst mulige Tillid, naar man først har prøvet dem tilstrækkeligt og sat dem ind i det Arbeide, der forlanges af dem.

I alle extraordinaire Tilfælde, i Alt hvad der gaaer udenfor den engang fastsatte Husorden, maa Bestyrerinderne henvende sig til Forstanderinden, der fører Overtilsynet med det Hele og har den øverste Myndighed i Hjemmet. Posten som Forstanderinde har jeg havt fra første Færd — Gud give, at jeg maa have løst denne Opgave nogenlunde paa rette Maade og ledet det Altsammen ind i et saadant Spor, at Forstanderindepladsen, udført af En, der boer i Hjemmet, engang maa kunne stryges, og begge Afdelinger saa maa kunne ledes af en Forstanderinde, der boer udenfor Hjemmet, og som staaer i Spidsen for Bestyrelsen. Det Eneste, der har givet mig Myndighed og en vis Overvægt, er det, at Gud har brugt mig til at indrette det hele fra Begyndelsen — altsaa Erfaringen og Alderen. Men nu er det igang — forhaabentlig i nogenlunde god Gang — jeg søger nu at udslette mig selv saameget som muligt, at Gjerningen kan fortsættes i det anviste Spor, naar jeg engang ikke er mere. Og jeg er saa glad ved at have faaet Fru Halkier som Viceforstanderinde, ved at kunne tale med hende om Alt, efterhaanden at kunne overdrage hende saameget som muligt i Haab om, at hun engang skal blive min Eftermand. At udfylde Stillingen ganske paa samme Maade som jeg, vilde maaske være vanskeligt for En, der ikke boer i Hjemmet, og det behøves heller ikke, jeg troer, at hun paa mange Maader vil kunne gjøre det langt bedre. Men fra Begyndelsen

af har Forstanderindeposten ikke været saa ganske let netop paa Grund af de to ligestillede og ligeberettigede Afdelinger. Dog nu haaber jeg, at det er ordnet paa bedste Maade, om end der kan være adskillige Mangler. Engang sagde et Menneske til mig, som er meget inde i Forholdene i Værnehjemmet: »Hvis De ikke havde boet der fra Begyndelsen af, var det Hele vist gaaet i Stykker.« Nu saa galt behøvede det vel ikke at gaae. Men paa den anden Side vilde jeg dog saa gjerne tro, at hele det Arbeide, som jeg har søgt at lægge ind deri, ikke har været ganske forgjæves.

At Værnehjemmet fik to Afdelinger laae i, at vi mere og mere havde seet, hvor vanskeligt det ofte var ogsaa for de læsende unge Piger at finde et ikke for dyrt Sted at bo, hvor der tillige kunde gives dem den Ro og Omsorg, de trænger til, naar Studierne skal føres til et Maal. Og det var for denne Afdeling, som vi kaldte første, at Frøken Anna Rosenørn i mange Aar var Bestyrerinde og gjorde den til et hyggeligt Hjem for de unge Piger.

De to Afdelinger er saa vidt muligt, skilte fra hinanden, at ikke den »urolige«, som jeg tidt i mine Tanker kalder anden Afdeling, skal forstyrre den rolige — det vil sige den, hvor de læsende unge Piger boer. Thi det er udelukkende Arbeidet, ikke Stand eller Stilling, der skiller de to Afdelinger. Alle hvis Arbeide kræver Hjemmestudium skal bo paa første, fordi der er Eneværelser, — alle Andre, hvis Arbeide ikke fordrer, at de skal være paa deres Stuer om Dagen, boer paa anden, som derved uvilkaarlig faaer et mere vexlende Præg — deraf min Benævnelse »urolig« — dog boer ogsaa der mange unge Piger lange Tider ad Gangen.

Men hvis Alt skal gaae i rette Spor og den rette Aand hvile over Hjemmet, saa maa der absolut være et godt Forhold mellem de to Bestyrerinder, de maa række hinanden Haanden til fælleds Arbeide, hvor for-

skjelligt dette end er, de maa føle sig som Led af et stort Hele i Vorherres Tjeneste.

Det Eneste, som begge Afdelinger har fælleds, er den lille Have. Festsalen bliver brugt af begge Afdelinger, naar der undertiden holdes Møder, dog skeer dette kun sjeldent, da Alle i Hjemmet kan deltage i Møder udenfor Huset, og af dem er der grumme mange i vore Dage.

Desuden bruges Festsalen, naar her boer særlig Mange, og saa hver Juleaften til den store Fest for gamle ensomme Kvinder, som vi har afholdt i Værnehjemmet siden 1883.

Det var Juleaften 1878 eller 79, at jeg sad ganske ene hjemme — aldrig har jeg tilbragt en saa vemodig Juleaften. Alle de, som jeg tidligere havde feiret den sammen med, var døde eller bortreiste, tilmed var jeg ikke rask og følte mig grumme ensom. I den Stund gik der mange Tanker gjennem min Sjæl, blandt Andet stod det for mig, at naar det var saa svært at være ene en Juleaften i gode ydre Kaar, hvor ganske anderledes maatte det da være for dem, der sad i Fattigdom og Forladthed i et eller andet uhyggeligt, maaske koldt Kammer. Jeg troer, det er langt lettere for den Ensomme at komme gjennem de alvorlige Festdage som Paaske og Pintse end gjennem den glade Juletid. Gud ske Lov, Julestjernen kan skinne ligesaa klart ned til den Ensomme og Bedrøvede som til den Lykkelige og Rige, der staaer midt i en stor Kreds, og netop i et sorgfuldt Sind kan Juleglæden maaske føles allerinderligst. Men vist er det, at man kan længes efter at dele Juleglæden med Andre, at tilbringe Juleaften sammen med kjærlige Mennesker.

Det følte Jeg den omtalte Aften, og i den besluttede jeg at gjøre noget for ensomme gamle Kvinder netop Juleaften, hvis det blev mig muligt. Senere talte jeg derom med Kronprindsessen, og hun var strax villig til at afholde alle Udgifterne ved Festen. »Indret det blot, som Du vil,« sagde hun.

Min ensomme Juleaften blev velsignet derved, at Vorherre netop paa den sendte mig Tanken om en saadan Fest, som vi nu holder hvert Aar i Værnehjemmet. Siden ogsaa det van Wylichske Hus blev lukket, siden alle de er borte, med hvem jeg pleiede at være sammen i Julen, er jeg altid hjemme Juleaften.

Unge Piger i Værnehjemmet laver Pynt til Juletræerne.

Det holder jeg mest af. Og kan der end komme en vemodig Længsel over mig, efter hvad der engang var mig nær, saa har jeg paa den anden Side den store, ubeskrivelige Glæde at see saamange fornøiede gamle Mennesker omkring mig. Jeg leder nu selv Andagten ved vore skjønne Juletræer og fryder mig ved at høre de mange gamle og unge Stemmer, der forener sig i Lovsang til Vorherres Pris.

I Julen er første Afdeling helt hævet, men paa anden er der gjerne endel, det er Bestyrerinden her, der leder hele den praktiske Del af Festen, og det er rart at see, hvorledes de Unge er rede til at hjælpe

og tage sig af de Gamle, hvis Fest det er. Til Gjengjæld bliver et af Træerne igjen pyntet Nytaarsaften, og saa er det de Unges Fest, deres som boer i Hjemmet, saa har de Lov til at lege og more sig, men hen ad Kl. tolv pleier der at komme en alvorlig Stemning over dem og syngende: »Vær velkommen Herrens Aar« gaaer de ind i det nye Aar.

REISER TIL SVERIGE OG NORGE

Efter det meget Arbeide som Indsamlingen til og Opførelsen af Værnehjemmet Bethania havde foranlediget, var jeg bleven endel overanstrængt og trængte til frisk Luft, nye Indtryk, til den Hvile, som en Reise kan give, naar den gjøres med nogenlunde Ro. Det er ikke altid let at finde Reiseselskab, der vil samme Tur og til samme Tid, som man selv ønsker at komme bort. Da derfor Frøken Johanne Rønne, senere Fru Glahn, der som ugift var en af de unge Piger, som hjalp mig med at tilsee gamle, ensomme Kvinder, bad mig om, at hendes ældre Søster, der skulde gjøre en Recreationsreise, maatte følges med mig, indvilligede jeg deri, endskjøndt jeg aldrig havde seet denne Søster.

Jeg skrev dengang i mine Optegnelser: »Den 21. Juni 1890 forlod vi Kjøbenhavn.

Vi tog om Aftenen med Dampbaaden til Malmø. Veiret var deiligt. Nyet lige tændt, og Bølgerne bar os sagte og hurtigt over til den svenske Kyst, hvor vi skulde tage videre til Stockholm med Nattoget. Til den første Del af Veien saae jeg ikke ret meget, da vi var trætte og temmelig hurtigt lagde os til Hvile, saa godt som det kunde lade sig gjøre, medens Toget susede afsted. De svenske og norske Jernbanecou-

péer er fortræffelig indrettede — jeg maa indrømme bedre end vore egne.

Engang imellem reiste jeg mig op for at kige ud paa de udstrakte Skove, der afvexlede med store flade Strækninger og smaa Fjelde — Alt syntes at fare forbi os. I Cathrineholm stod vi ud for at faae lidt Frokost, og saa dampede Toget videre gjennem det smukke Södermanland med sine mange spredte Herregaarde, sine store Skove og utallige Søer, om hvilke det hedder: »at da Gud skilte Land og Vand fra hinanden, saa glemte han Södermanland.« Endnu nogle Timer fremad, og saa omtrent Kl. tolv laae den skjønne Kongestad ved Mälarens Bredder udbredt for vore beundrende Blikke i den mest straalende Belysning.

Vi tog ind i et Hotel, der var os varmt anbefalet, og som laa bekvemt lige overfor Banegaarden, det var ganske godt, men heller ikke mere og faaer ikke oftere min Søgning, hvis jeg nogensinde mere skulde komme til Stockholm. Vi var kun fem Dage i den svenske Hovedstad, og disse Dage staaer for mig som noget meget Fornøieligt.

Den første Formiddag maatte vi hvile os lidt lige efter vor Ankomst, og om Eftermiddagen tog vi ud til Drottningsholm, et stort og stadseligt udseende Slot, som den svenske Konge ofte vælger til Sommeropholdssted. Det var en Nydelse at seile dertil i det deilige Veir mellem de mange smaa som oftest skovbevoxede Øer i »Skærgaarden«, de pyntelige Landsteder, der tittede frem mellem de grønne Træer. Hjemfarten var lige saa skjøn som Udfarten, og da vi kom tilbage til Byen, var der endnu Tid til at stige tilveirs i Katharina Hissen for at nyde den bedaarende Udsigt over Byen, Vandet, Djurgaarden og alle de smukke Omgivelser, der laae for os i den skjønneste Eftermiddagsbelysning. Ja, der er deiligt i Stockholm, jeg mener ikke betragtet som By, men paa Grund af sin forunderlig romantiske Beliggenhed.

Næste Formiddag aflagde jeg et Besøg hos Dronning Sophie af Sverige Norge, og dette staaer for mig som Glandspunktet ved mit Ophold i Stockholm. I mange Aar havde jeg ønsket at lære denne elskelige Kvinde at kjende, da jeg gjennem vor Kronprindsesse har faaet stor Interesse for hende paa Grund af hendes Fromhed og den store Taalmodighed og Gudhengivenhed, hvormed hun har baaret sine mange legemlige Lidelser og sikkert meget andet Svært. Allerede da jeg sex Aar tidligere reiste i Norge, havde Kronprindsessen medgivet mig et Brev til Dronningen, men da denne havde forladt Christiania Dagen før, jeg kom dertil, fik jeg ikke Brug derfor.

Jeg maa her tilføie, at jeg aldrig fra først af har udtalt noget Ønske for Kronprindsessen om at see Dronningen, det faldt mig dengang slet ikke ind, at det kunde skee, men da Kronprindsessen udtrykkelig udtalte som sit Ønske, at jeg skulde see hendes Tante, glædede jeg mig dertil.

Denne Gang medførte jeg Brev ikke blot til Dronningen men tillige til hendes Kammerfrøken Eketrä, en ualmindelig elskelig udviklet Kvinde, som Kronprindsessen havde kjendt fra sin Barndom, og som hun ligeledes ønskede, at jeg skulde gjøre Bekjendtskab med.

Jeg tog altsaa ud til Djurgaarden og gik til det lille Rosendal Slot, hvor Dronningen den Sommer havde taget Ophold. I Forgemakket traf jeg en Lakai, som jeg bad om at føre mig til en af Damerne, for at jeg kunde blive meldt. Frøken Eketrä var bortreist, og Lakaien førte mig derfor til en af de andre Hofdamer, en venlig ung Dame, der bragte mig til »Drottningen«.

Dronning Sophie sad i en lys crêmefarvet Morgendragt paa Havetrappen til det lille yndige men beskedne Slot. Hendes Majestæt havde et fint Ansigt, der bar tydelige Spor af gjennemkæmpede Lidelser, der var noget Tiltalende og Værdigt ved hendes hele

Fremtræden — noget Behersket og for mig overordentlig Sympathisk. Hun gjorde et alvorligt Indtryk, og man fik strax Følelsen af at staae ligeover for en paa mange Maader prøvet Kvinde, men der er Mildhed og Dybde i hendes Blik og noget Tiltalende i hendes Væsen. Vi traf ikke sammen som Fremmede, vi vidste iforveien, at vi stod paa samme Troes Grund, og menneskelig talt havde vi et Bindeled i vor Kronprindsesse, som vi Begge holder af.

Dronning Sophie.

Dronningen skulde naturligvis høre saameget som muligt om denne og Børnene, og i den Timestid, som jeg tilbragte hos hende, fik vi talt meget sammen om mange forskjellige, særlig alvorlige Ting.

Dronningen var saa venlig at tilbyde mig, at en af hendes Damer ganske skulde staae til min Raadighed, kjøre rundt med mig og vise mig Alt, hvad jeg ønskede at see, desuden vilde hun lade telegraphere til Forstanderinderne for de forskjellige velgjørende Hjem, at de kunde være rede til at modtage mig. Jeg takkede for det gode Tilbud, men tilstod ærligt, at jeg havde saameget af »Anstaltsliv« hjemme, saa naar jeg var kommen til det skjønne Stockholm, vilde jeg helst bruge Tiden til at see det mest mulige af den deilige Omegn. Kun ønskede jeg gjerne at see Sophie Hemmet, det havde Kronprindsessen talt saameget om. Dronningen kunde ikke lade være at smile men syntes at forstaae mig.

Først da Lægen blev meldt, reiste Dronning Sophie sig, og jeg troer vi følte Begge det underligt Bevægede ved et saadant Møde, der var det første og

sandsynligvis bliver det sidste her paa Jorden. »Men«, sagde Dronningen, idet hun rakte mig Haanden til Afsked og saae paa mig med et usigeligt mildt Blik, «om ikke før saa mødes vi med Guds Hjælp engang deroppe, hvor alle Skranker er faldne.« — Og saa var Besøget endt.

Næste Morgen besaae vi Sophie Hemmet, et, som det syntes mig, udmærket indrettet Hospital, der bærer Dronningens Navn. Denne havde ladet melde, at vi kom, følgeligt fik vi Alt at see ligetil de mindste Detailler. En meget tiltalende Forstanderinde førte os omkring for selv at vise os det hyggelige, zirlige Hjem. Alt var nyt, comfortabelt, næsten luxurieust, Søstrene saae venlige ud, saa man fik Indtrykket af, at Patienterne maatte have det godt under disse Forhold.

Fra Sophie Hemmet kjørte jeg til Slottet for at træffe Frøken Eketrä, der nu var kommen hjem, efter hvad jeg havde hørt, hun havde imidlertid søgt mig forgjæves paa Hotellet, nu traf jeg hende, lige før hun skulde til Jernbanen for at tage imod Hertuginden af Dalarne. Frk. Eketrä modtog mig med stor Venlighed og tilbød, at hun vilde vise mig Alt, hvad jeg ønskede at see, hun vilde hente os paa Hotellet — jeg sagde nemlig, at jeg reiste med en anden Dame — og komme lige fra Jernbanen. Da hun var nødt til at skynde sig bort, kaldte hun paa en Lakai, der skulde vise mig Alt, hvad jeg ønskede at see af Slottet, særligt »Drottningen«s Leilighed.

Og nu stod jeg altsaa paa det for sin Pragt og sit Spøgeri bekjendte Stockholms Slot, som Kronprindsessen har fortalt mig saameget om.

Senere paa Dagen afhentede Frøken Eketrä os efter Aftale for at vise os Ulriksdal, Kronprindsessens Barndomshjem, som denne udtrykkelig havde ønsket, jeg skulde see, hun havde endog medgivet mig en Seddel til en gammel Vagtmester, som boede der, og som engang havde været hendes Tjener, hun ønskede,

at han skulde vise mig Alt, især de Værelser, hun selv havde beboet. Vagtmesteren var fraværende, men Frøken Eketrä viste os det Altsammen, det Lindetræ, hvorunder den afdøde Dronning pleiede at sidde med sit Haandarbeide, Kronprindsessens gamle Værelse og meget Andet.

Ulriksdal ligger yndigt ved Skov og Sø. En gammel Kone — Cathrinelille kaldte Frk. Eketrä hende — lukkede op allevegne, og da Hofdamen formodentlig havde fortalt hende, hvor godt jeg kjendte Kronprindsessen, kom den gamle Kone hen til Vognen, da vi skulde kjøre, med en mægtig Bouquet Blomster, som jeg endelig maatte give »Sessan«. Hun vilde blive saa glad for nogle Blomster fra gamle Cathrine. Da jeg naturligvis ikke kunde reise rundt med Bouqetten i to Maaneder, maatte jeg nøies med at sende Kronprindsessen nogle Blade i et Brev.

Frøken Eketrä.

Efter at have spist Frokost paa en Veranda med en fortryllende Udsigt over Sø og Skov hen til den venlige Kirke, kjørte vi tilbage til Byen men saae paa Veien Eugenie Stiftelsen, tildels for raske, men dog mest for aandssvage Børn. Det var et sørgeligt Syn at see disse Stakler, at høre de grulige uartikulerede Lyde, som de udstødte, men paa den anden Side var det velgjørende at see, hvor godt de blev pleiede. Frøken Eketrä saae saa sød og indtagende ud, idet hun gik rundt og klappede de smaa Stakler og havde et venligt Ord til hver især. Hun var smuk, men langt mere end Skjønheden var den inderlige, dybe Kjærlighed og Tro, der lyste frem gjennem hendes Ord og Blik. Ganske faa Aar efter døde hun. Kron-

prindsessen og flere fra vort Hof var i Stockholm medens hun laae syg og lidende, og jeg hørte dengang meget om hendes Fromhed og Taalmodighed. Hun døde en Søndag Morgen, medens Kirkeklokkerne ringede, »Nu kalde de mig hjem til Guds Rige,« sagde hun. Efter hendes Død fik jeg hendes Photographi fra en af vore fælleds Venner, Kammerherreinde Anker, og jeg betragter ofte med Vemod hendes yndige, fromme Ansigt. Ogsaa det var et eneste Møde her paa Jorden.

Eugenie Stiftelsen er grundet af Prindsesse Eugenie, Kong Carl den Femtendes og Kong Oscars Søster. Mange smaa Træk fortælles der om hendes Fromhed og Godhed, blandt Andet følgende:

Prindsessen vilde saa gjerne indrette et Hjem for gamle Kvinder, men savnede de fornødne Midler, saa solgte hun et overordentlig kostbart Perlesmykke, som hun eiede, og anvendte den derved indkomne Sum som Bidrag dertil. Hendes Slægt og Venner bebreidede hende, at hun havde skilt sig ved noget saa Smukt, hun vilde ikke nogensinde mere komme i Besiddelse af noget Lignende, saadanne Perler vilde hun aldrig mere faae. »Vent blot lidt,« sagde Prindsessen.

Saa gik Tiden, Hjemmet for Gamle reistes og blev beboet. En Dag, da Prindsessen kom derud, fandt hun en gammel Kvinde, som sad og græd bitterligt. »Hvad græder Du over?« spurgte Prindsessen, og Kvinden svarede: »Over min Synd, for har jeg havt saameget at gjøre, men nu har jeg faaet Tid til at tænke over Alt.« »Der fik jeg mine Perler igjen,« sagde Prindsesse Eugenie, idet hun pegede paa den Gamles Taarer og vendte sig om mod sine Ledsagere.

Vi prøvede at opsøge Froken Elsa Borg, hvis Bekjendtskab jeg gjerne vilde gjøre, særlig paa Grund af Bibelkvindesagen, som jeg ønskede at see paa nærmere Hold. Vi fandt Elsa Borgs Hus, men Døren var lukket, og en Mand, der først spurgte, om vi var

franske eller tydske, førte os hen i en anden Gade til et af hendes smaa Børnehjem, hvor vi erfarede, at Frk. Borg desværre for Øieblikket var i England, og det var mig en lille Skuffelse. Vi saae et Par af hendes Hjem, men jeg havde en Følelse, som om Sjælen var borte derfra, og uden den var der ikke noget videre Tiltalende ved disse Anstalter. Der var kvalmt i de lave Stuer, men »Søstrene« var venlige, og en af dem fulgte os paa rette Vei, da vi skulde til at gaae. Henad Aften tog vi en Vogn og kjørte rundt for ret at see Byen med de forskjellige Bygninger og spredte Parkanlæg, der giver den et venligt Udseende. En anden Gang var vi inde i den gamle Del af Byen, det var underligt gribende at staae paa »Stortorvet«, hvor Magnus Ladelaas engang lod tre Medlemmer af sin egen Familie henrette, og hvor det forfærdelige Stockholmske Blodbad fandt Sted den 10. eller 11. November 1520. — Vor sidste Udflugt i Stockholm var til det deilige Nackanäs.

Den 24. Juni reiste vi videre ud i Verden, forbi det gamle Upsala, som vi desværre kun saae i Frastand, gjennem et bestandigt vexlende Landskab, over Dalelven, forbi mange smaa Jernværker, gjennem den smukke Dal, hvor Ljusnaelven flyder og udvider sig til en hel Række af langstrakte Søer, gjennem store Skove og opdyrket Land, over Voxnaelven til Bollnæs, en Station, hvor vi vilde overnatte for ikke at reise altfor anstrængt.

Næste Morgen gik det videre i en udmærket indrettet Waggon over Ljusnaelven mellem høie Bjerge og gjennem dybe Dale med Snefjelde i Baggrunden, stadig opad indtil man naaer den omfangsrige Storsjø, der paa mange Strækninger er omgiven af mørke Naaleskove. Langt borte seer man Oviksfjældene og den snedækte Areskutan. Ved Banegaarden saae vi Finner i deres Nationaldragt — man følte sig lidt i en fremmed Verden. I Østersund, Jemtelands gamle Hovedstad, der ligger smukt ved Storsjøen, blev vi

en Dag over og boede i et yderst primitivt Hotel, der var os anvist som det første i Byen, men hvor vi kun kunde faae Natteleie, ikke det Mindste at nyde, ikke engang vort Morgenmaaltid. Vor tarvelige Forpleining fik vi i en Restauration, der laae lige overfor paa den anden Side af Gaden.

Strax om Eftermiddagen nyttede vi Tiden til at gaae en Tur gjennem de med Træ brolagte Gader mellem lave Træhuse over en lang Bro, der fører til Øen Fröset, forbi en Runesten, som er reist til Erindring om »Østmadur«, Gudfasts Søn, Christendommens første Forkynder i denne Egn.

Da vi ikke kunde faae det Mindste at spise i Hotellet, før vi skulde reise, maatte vi paa Jernbanegaarden nøde et Par Mundfulde i os af en frygtelig Drik, som de kaldte The, og saa gik det igjen videre mod Nord over Inddalselven, gjennem vexlende Landskaber, forbi Søer med Fjelde til alle Sider, over Hjarpstrømmen — som det forekom En ret tæt forbi Areskutan til Storlien, den sidste svenske Station, derfra til Meraker, og endelig Lørdag Eftermiddag naaede vi Trondhjem.

Vor første Gang strax om Eftermiddagen var til den deilige gamle Domkirke, der er bygget over Olaf den Helliges jordiske Levninger. Den er flere Gange bleven beskadiget ved Ildebrand, men den er den mest storartede Kirke i de Skandinaviske Lande. Den Aften besaae vi den grundig udvendigt, saaledes som den laae paa den stille Kirkegaard i det herligste Veir.

Næste Morgen var Himlen bedækket med Skyer, dog naaede vi endnu i Tørveir over til det gamle, for os Danske særlig interessante Munkholm. Vi blev satte over Vandet af en gammel Matros, der roede os lige ind til den lille Klippeø og saa vilde vende om, da han mente, at vi havde seet nok. Da vi sagde, at vi gjerne vilde stige ud og gaae op til Ruinerne, blev han forundret og fortalte, at han nogle Dage ifor-

veien havde roet et Par Englændere derover. Da de var komne lige ind til Øen, havde den ene reist sig op i Baaden og med en Hammer løsnet en lille Sten fra Klippen, puttet den i Lommen efter at have skrevet Noget i en Noterbog og saa sagt til Matrosen om at ro tilbage — noget lignende mente nu denne kunde være tilstrækkeligt ogsaa for os. Men vi vilde nok see os lidt nøiere om, og saa lod den gamle Mand os faae vor Villie, efter at han havde raadet os til ikke at blive altfor længe deroppe, da Himmel og Vand saae ud til at blive uroligt.

Da vi var stegne op ad den steile Trappe til den lille Klippeø, blev vi modtagne af en Mand, der viste os det Fængsel, hvor Griffenfeldt havde siddet fangen, og et mørkt, underjordisk, fugtigt Hul, hvor de engang i svundne barbariske Tider havde indespærret et stakkels Menneske, der i Sindssyge havde dræbt en Pige.

Senere paa Dagen saae vi Domkirken indvendigt, og deilig er den, man staaer i stille Beundring under de skjønne Hvælvinger, men fuldendt skjøn vil den først blive, naar den engang fries fra de grimme Stilladser, der vanzirede den, og naar de forskjellige Dele kommer i harmonisk Forbindelse med hverandre. Den Del af Kirken, hvor Gudstjenesten blev holdt, da vi var i Trondhjem, fandt jeg næsten mindst kjøn, men gribende var det om Søndagen at sidde under de høie Hvælvinger, hvor saamange Generationer har holdt deres Andagt, at høre Psalmesang og Prædiken og at bekjende Troen med et andet, men dog saa nært beslægtet Folk som det norske.

Det var en Pastor Duus, der prædikede, det var rart men ret jevnt og almindeligt. Der, hvor jeg sad, kunde jeg ikke see Præsten, men da jeg senere søgte ham for at tale med ham om de norske Piger, der muligt kom til Danmark, maatte jeg strax ved at see hans Kæmpeskikkelse, tænke paa Trondhjems Folkevittighed, som kaldte de to Præster ved Domkirken:

Rundbuestilen og Spidsbuestilen. Han var aabenbart den første.

En Eftermiddag begav vi os paa Vei til det gamle Kastel. Vi stødte underveis paa en Kone, der uopfordret fortalte os, at vi tillige var paa Veien til Lerdalsfossen, og at den slet ikke var langt borte. Min Ledsagerinde fik Lyst til at see den, Konen skaffede en Dreng til Veiviser, og de To drog afsted for flere Timer efter at vende tilbage som druknede Mus.

Om Morgenen den 30. Juni Kl. 9 kjørte vi atter til Banegaarden og maatte meget mod vor Villie gaae med vore første Klasses Billetter ind i en anden Klasses Coupée, der tilmed var for Rogere — men det var de eneste Pladser, som vi kunde faae, og saa bumlede vi afsted til Kl. 8 om Aftenen for at naae Tønset Station, hvor vi var nødte til at overnatte. Det regnede næsten hele den Dag, men næste Morgen var Himlen heldigvis klar, og i straalende Veir kjørte vi i forskjelligt Skyds til Kvikne. Det tog længere Tid, end vi havde tænkt os, men hver Gang, vi skulde skifte Befordring, var Hestene gjerne ude i Fjeldene, hvor de morede sig saa godt, saa det varede længe, før de kunde blive fangede, og saaledes gik Tiden, og det blev henad Eftermiddagen, før Kudsken endelig pegede ned i en lang Dal paa en større Gaard, der laae omgivet af Udhuse og sagde: »Det er Wollan,« saaledes hed vort Bestemmelsessted.

Da vi kom dertil, blev vi modtagne med den Efterretning, at der Dagen iforveien var død et Barn af Diphteritis. Der var kommen en uhyggelig Stemning blandt de øvrige Gjæster, og i flere Dage derefter hørte man om Morgenen en gurglende Lyd fra Sovekamrene, hvor Folk stod og skyllede deres Hals, men det var den eneste Forholdsregel, der blev tagen mod Sygdommen. Barnets Lig blev ført til Bergen, hvor det skulde begraves, der var ikke Tale om at desinficere Værelset, hvori det havde ligget, Sengklæderne laae et Par Timer i Luften, saa flyttede der tre til-

reisende Damer ind i Stuen, og Livet gik sin vante Gang. Heldigvis kom der ikke Følger — ikke en Eneste blev smittet, og det var et stort Gode, da der var en Dags Reise til den nærmeste Læge.

Den 1. Juli naaede vi altsaa Wollan i Kvikne i Østerdalen, Yset Postaabneri — saaledes lød vor Adresse i 18 Dage. Manden, Gaardbruger Sand, gjorde et rart men noget indesluttet Indtryk, dog saae vi ikke meget til ham, da han ofte var fraværende i Forretninger. Han var fra Trondhjem og havde giftet sig med en Bondepige fra Kvikne, en sød Kone med et ret fint og elskværdigt Ydre. Heller ikke hende saae man ret meget til, da hun for det Meste opholdt sig i Kjøkkenet, »stellede« med Huset og lavede al den gode Mad, som vi fik ind paa Bordet. Der var nogle og tyve Folk, 110 Køer og en talrig Flok smaabitte Geder, der et Par Gange om Dagen af dem selv kom styrtende ned over Fjeldene og ind i Fjøset, hvor de sprang op paa Bænkene for at blive malkede. Altsaa var her et stort »Stel« og tre Børn, saa Husmoderen havde nok at tage vare. Hun havde en god Hjælp i Søsteren Ingeborg, som gik og udrettede en Mængde Arbeide paa en egen stilfærdig Maade. Hun syntes aldrig, at vi spiste tilstrækkeligt, endskjøndt jeg fandt, at Hver især gjorde sit Bedste i den Retning. »Værs'artig og forsyn Dem,« hørte man altid, naar hun gik rundt om Bordet med Maden — det Samme gjentog hun, naar hun kom ind til mig med Kaffen om Morgenen. Saa tilføiede hun gjerne: »Er der ikke Noget, som jeg skal »koste« for Dem?« og til Slutning: »Er der ikke ellers Noget, som De ønsker Dem?« Engang følte jeg Lyst til at sige: »Jo, rigtig stadigt og deiligt Veir — men det kan Ingeborg jo ikke give os.«

Det er nemlig Manglen ved vort Ophold her, det regner næsten hver Dag og »paa Norsk«, og derfor, selv om det undertiden er nogle Timers Tør-

veir, har man ondt ved at færdes paa de vaade, ubanede Veie.

Kvikne er omtrent 2300 Fod over Havet, og Wollan ligger i en lang Dal, hvor igjennem Ørklaelven skummer og bruser med voldsom Fart. Det er en gammel Gaard, der sagtens har tilhørt »Odelsbønder« gjennem mange Slægtled, der findes deri et lille Kapel, som nu rigtignok kun benyttes til husligt Brug. Huset ligger grumme ensomt, i lang Afstand er der ikke en eneste Bolig paa den samme Side af Elven. For at komme fra Gaarden over til Landeveien maa man færges over denne for Øieblikket rivende Strøm. Har man saa naaet Veien, kommer man omsider til et lille Hus. Det er Yset Postaabneri, der gjerne er lukket om Sommeren, da den ældre Jomfru, som bestyrer det, er til Sæters. Men to Gange om Ugen stiger hun ned fra sin Høide, færger over Elven og aabner Huset og sit lille Udsalg af Traad, Bændler o. s. v. Saa skyndte man sig derhen, sad og snakkede lidt med hende, til man hørte Carriolen, der bragte Posten, rumle i det Fjerne.

Paa begge Sider af Dalen laae lave, tildels skovbevoxede Fjelde, og opad dem saae man enkelte Huse, blandt disse den gamle, nu nedlagte Præstegaard, den høist beliggende i Norge, hvor Bjørnstjerne Bjørnson er født. Jeg har læst et Sted, at da Beboerne i Kvikne dengang var saa vilde og uregjerlige, ønskede man at faae en haandfast Præst dertil — som den ældre Bjørnson var anseet for at være. Mange af Pensionairerne paa Wollan valfartede op paa Fjeldet for at see det Sted, hvor Bjørnstjerne Bjørnsons Vugge havde staaet.

Nu er der for flere Aar siden opført en ny Præstegaard nede i Dalen. En Søndag var vi i Kirke i Kvikne og hørte en rar alvorlig Prædiken af en yngre Præst, som skal være kommen dertil fra Bergen.

Endelig blev det en Dag til Alvor med en ofte paatænkt Sætertur, der hidtil var blevet opsat paa Grund af Veiret.

Omtrent Kl. ti om Morgenen begav vi os paa Veien, hele Selskabet var til Fods, kun jeg havde faaet en Hest, der var udstyret med en gammel Saddel, dannet som en Slags Lænestol med Fodbrædt, underligt nok næsten Mage til en, som jeg engang havde redet paa ved Tusculum ved Rom. Veiret var smukt, men Veiene bløde, som de sagde, det vil sige næsten ufremkommelige, dog naaede Fodgængerne op med tørre Fødder, da Pigerne paa Gaarden havde været saa betænksomme at laane dem nogle af deres Støvler; med almindeligt Fodtøi kunde man ikke færdes i disse Egne.

Veien gaaer op gjennem Gran-, Birke- og Furuskove næsten til Høideryggen, og naar man har naaet den, har man endnu en anseelig Strækning tilbage, hvor man kun øiner Renmos og hist og her et lille »Vand« eller et smalt brusende Vandløb. Men til alle Sider er der en storartet Udsigt mod de talrige Fjelde med Snehætten dominerende over det Altsammen. Til Fører havde jeg faaet Landsbyskrædderen, en høi, rank Mand, paa hvem man ikke kunde see, at han pleiede at sidde bøiet over sit Arbeide. Han nød synligt den stærke, friske Luft og fortalte mig mange Ting, hvoraf jeg knapt forstod det Halve. Men saameget opfattede jeg, at i disse store Ødevidder færdedes Bjørn og Ulv om Vinteren, og da Veiret var bidende koldt, foer den Tanke engang imellem igjennem mig: Blot de Uhyrer ikke troer, det er Vinter, og kommer ned og tager os. Men heldigvis hændte der os intet sligt Eventyr, og endelig saae vi i det Fjerne Sæteren. Den ligger i store, øde Omgivelser ved en lille Sø, lidt borte fra den var der en mindre Skov af lave Birketræer, der knapt var saa høie som et Menneske. Men rundt omkring var der store Græsgange.

Sæteren bestod af forskjellige spredte Bygninger. I det ene Hus var den egentlige Beboelsesleilighed, i et var der »Drengestue«, i et andet boede Pigerne, i en Bygning var der Mælkestue, hvor Mælk og Fløde

stod i zirlige Bøtter, saa var der Kjøkkenet, hvor Smørret og Osten lavedes, Fjøset til omtrent halvhundrede Køer og Staburet, der de fleste Steder staaer frit i kortere eller længere Afstand fra Huset. Endelig var der en Bygning med Gjæsteleilighed, og midt i det hele Complex stod et lille Klokketaarn, hvorfra Folkene blev ringede sammen — Alt gjorde Indtryk af en »Mønstersæter«.

Vi blev strax førte ind i Beboelsesleiligheden, hvor der brændte et stort Baal paa den med friskt Birkeløv pyntede »Peis«, en Slags aaben Skorsten, hvor Rømmegrøden, som vi skulde have til Middag, stod og kogte, kort efter sad vi Alle om et langt Træbord for at nyde den og derefter frisk Ørred, lige fangede i Elven, og endelig en Slags bløde Vafler med nykjærnet Smør, hvilket Altsammen smagte fortræffeligt efter den lange Tur i den friske Vind. Om Eftermiddagen gik vi ud for at see os om i de fremmede Omgivelser, vi stod ved en Grinde og saa Hr. Sand komme hjem, han gik foran og alle de brogede Køer fulgte efter ham, jeg kom uvilkaarlig til at tænke paa »den gode Hyrde.«

Hjemturen var mindre heldig end Udturen, vi fik underveis en voldsom Skure«, saa tog Skrædderen Tømmerne paa min Hest, holdt dem paa Ryggen og satte ned over med lange Spring, Hesten maatte jo følge efter — han forstod slet ikke alle de Indvendinger, som jeg raabte til ham gjennem de øsende Vande, om at jeg godt kunde styre selv. Det gik nedad i en Fart, og det er næsten ufatteligt, at jeg slap med hele Lemmer hverken gik ud over Hovedet paa Hesten eller forulykkede paa anden Maade. Hvor vi ofte blive bevarede.

Den 18. Juli forlod vi Kvikne, vore prægtige Værtsfolk fulgte os til Elven, og saa begyndte vi en omtrent fjorten Dages høist interessant Tur med Skyds. Vort første Nattekvarter var Austbjerg, det næste Aune i Opdalen, og derpaa steg vi op ad Dovrefjeld. Et

Sted, hvor vi kom kjørende, raabte nogle Mænd, der stod et Stykke borte fra Veien, til os noget, som det først var os umuligt at forstaae. Da det omsider gik op for os ved deres Bevægelser, at vi skulde skynde os, drev vi Hestene frem, et Øieblik efter lød der et voldsomt Brag, Dyrene reiste sig helt op paa Bagbenene af Rædsel, saa faldt de ned igjen og styrtede afsted, men kunde heldigvis ikke komme ret langt, da vi naaede en vældig Bakke, som de ikke formaaede at løbe opad. Det var et lille Fjeld, der var blevet sprængt med Dynamit. Vi var flere Carrioler i Følge, og jeg var selv som saa ofte paa denne Tur Kudsk. Vi havde kun kunnet faae en eneste Dreng med, han sad paa den bagerste Carriol, og naar vi naaede en Skydsstation, skulde han binde Vognene sammen og kjøre tilbage med dem alle. Det var en lille Forskrækkelse, men vi slap jo heldigt.

Vort næste Nattekvarter var Kongsvold paa Dovrefjeld, og da vi om Morgenen vaagnede der, var det Søndag. Det var umuligt at naae en Kirke, saa steg jeg ganske ene op paa et lille Fjeld bagved Huset. Og som jeg langsomt steg opefter, saae jeg den prægtige hvide »Snehætte«. der hidtil havde været skjult, løfte sin blændende Kuppel op over de nærmere Fjelde mod den straalende lyseblaa Himmel. Det var et skjønt Syn, næsten som en lille Gudstjeneste.

Den 21. Juli naaede vi vort næste Kvarter, Jerkind, som ligeledes ligger paa Dovrefjeld, men høiere oppe, omgivet af en trist, storslaaet Høifjeldsnatur. Den 23. kom vi ad vilde, ensomme Veie til Fogstuen, en af de fire Fjeldstuer, som Regjeringen i længst forsvundne Tider har ladet indrette til at modtage Reisende. Veien gik tæt forbi Foden af Snehætten i en rasende Blæst, over store Bjergflader, hvor Drivaelven udspringer, og saa steilt ned ad Dovrefjeld, der skiller det Nordenfjeldske Norge fra det Søndenfjeldske, indtil vi om Eftermiddagen naaede Domaas, der ligger i Gudbrandsdalen med prægtig Udsigt til Kjölen og

det spidse Bjerg »Horungen«. Lougen flyder forbi, og man har en deilig Udsigt over Dalen.

Den 25. tog vi over Lesjøværk og Mölmen, hvor vi fik som Kudsk en lille Dreng, der sang den ene kjønne Sang for os efter den anden, indtil vi om Aftenen naaede det skjønt beliggende Stueflotan, hvor Romsdalen begynder. Næste Dag gik det videre til Ormheim ved Vermøfossen, hvor vi blev et Par Dage, fordi Veiret var graat og regnfuldt.

Den 26. Juli var det klaret, og vi naaede Flatmark, Nogle gaaende, jeg kjørende i en lille Carriol. Medens jeg sad alene i den uhyggelige Stue og ventede, fik jeg fat i en Bog af en gammel Indremissionair, der var født i Romsdalen. »Folk siger, at her er deiligt«, skrev han, »men om Vinteren er her forfærdeligt, naar vi ikke seer Solen i tolv Uger, og vi ikke hører anden Lyd, end naar de talrige Laviner styrter ned i Dalen. Beboerne her har bibeholdt den gamle hedenske Skik, at naar Solen første Gang viser sig over Fjeldet en Uge efter Jul, saa sætter de Smør og Fladbrød frem for den.«

Fra Flatmark gaaer Veien langsmed Raumaelven med Romsdalshornet til den ene Side, Troldtinderne og Vengetinderne til den anden, forbi den skjønt beliggende Gaard Aak til Næs. Her traf vi i Hotellet en halvfjerdsindstyveaarig Dame, en Frøken Birch Reichenwald, hvis Søster var gift med Amtmanden i Trondhjem, hvorfra hun var kommen Dagen iforveien, og nu vilde hun paa Tilbageveien til sit Hjem i Christiania see Romsdalen, der længe havde været hendes Ønskers Maal. Hun reiste alene.

Den 29. Juli roede vi i en lille Baad fra Næs til Torvik og kjørte derfra med Skyds til Alfarnæs langs med Rødvenfjorden, hvor vi maatte over en Masse af den Slags halsbrækkende norske Bakker, hvor man maa ud af Vognen for Hestenes Skyld, naar det gaaer opad, og for sin egen, naar det gaaer nedad, hvis man ikke vil risikere at komme ufrivilligt paa Hovedet ud

af Carriolen. Man har i hvert Fald en ængstelig Følelse af, at det let kunde skee.

I Alfarnæs havde vi en Aften, som jeg aldrig glemmer. Der var ikke andre Gjæster end vi, og det var et forfærdeligt lille Hul, snavset og uordentligt — men udenfor var der vidundeligt. Huset laa høit paa en Skrænt, hvorfra man havde Udsigt over Fjorden med dens mange smaa skovbevoxede Øer. Solen var lige ved at gaae ned, hele Himlen flammede med rødgyldne Skyer, der speilede sig i de stille Vande — paa den anden Side af den brede Fjord saaes hele Rækken af Romsdalsfjeldene med deres Snetoppe purpurfarvede i Aftensolens Straaler. Og saa sank Solen og den ene Stjerne tittede frem efter den anden.

Kl. otte næste Morgen lagde en Dampbaad til Landgangsbroen, og den førte os fra Alfarnæs til Nøste, hvorfra vi tog videre med Skyds til Øveraas og derfra med en lille Dampbaad »Mignon«, over Eikilsdalsvandet til Gaarden Reithan, hvor vi skulde overnatte. Dette Sted ligger helt ved Enden af Fjorden og saa afsides, saa Præsten kun kommer der fire Gange om Aaret for at døbe, confirmere o. s. v. Hvis Nogen døer i Mellemtiden, maa Liget gjemmes i Sneen eller Jorden, indtil Præsten kommer, og det kan blive begravet. Der er halvanden Dags Reise til Lægen, »men ham henter vi næsten heller aldrig«, sagde en gammel Kone, som jeg talte med, »vi er enten kommet os igjen eller døde, før han kommer. Men vi bliver saa gamle her i Dalen,« tilføiede hun.

Morgenen efter gik det samme Vei tilbage lige til Nöste. Vi passerede altsaa igjen Eikilsdalsvandet, som man havde raadet os til at see for ret at faae Idé om øde norsk Natur.

Og endelig naaede vi Molde. Da vi nærmede os det fra Søsiden, og Taagen lidt efter lidt lettede og veg for en straalende Sol, havde jeg en Følelse, som om vi seilede ind i et Feeventyr.

Molde forekommer mig som et Stykke Syden, der har forvildet sig op i det kolde Norden. De smaa lave Træhuse er ofte bevoxede med Roser og ligger saa venligt mellem grønne Træer, frodige, blomstersmykkede Enge og med skovbevoxede Fjelde til alle Sider. Langsmed den deilige Moldefjord med de mange smaa Øer strækker sig en milelang Allé af prægtige Løvtræer, og ved den ligger smukke Villaer med store Haver, der tilhører rige Kjøbmænd fra Trondhjem og Bergen, som ligger paa Landet her. Paa den anden Side af Fjorden seer man de stolte Romsdalsfjelde.

Vi boede i Hotel Alexandra, et af de store velindrettede Hoteller, der ligger lige ved Vandet, og fra den lille Altan, der findes udenfor de fleste Leiligheder, har man den herligste Udsigt. Den mørke Skygge i det skjønne Maleri er et stort Hospital for Spedalske, der ligger lige ved Søen.

En lille Ting, som jeg oplevede, morede mig. Jeg sad en Formiddag ganske ene paa et af de mange Udsigtspunkter, da der kom to Damer og satte sig paa samme Bænk, den ene var fransk, den anden engelsk. Denne sidste aabnede en stor Pose, som hun førte med sig, og med den Uforfærdethed, der er egen for missionerende Folk, særlig Englændere, trak hun et Par smaa Hefter frem og rakte mig dem. Det var christelige Traktater, oversatte fra Engelsk til Norsk. Hun spurgte, om jeg kunde læse dem, hvortil jeg svarede, at det kunde jeg nok, da jeg var dansk. Hun spurgte igjen, om jeg vilde tage dem hjem med til Danmark, og jeg svarede da, at det kunde jeg gjerne, men det var mig næsten umuligt at undertrykke et lille Smil ved Tanken om den Slags missionerende Damers naive Forudsætning om, at Alle, som de træffer paa, nødvendigvis maa trænge til at omvendes. Da hun saae rigtig rar ud, kunde jeg ikke lade være at fortælle hende lidt om mine Tanker og lidt om de forkjellige Ting, som ogsaa vi foretager os hjemme i

Danmark. Der udspandt sig en livlig Samtale, og tilsidst blev vi enige om, at vi var grumme fornøiede ved at have truffet hinanden.

Den 5. August Kl. 12 seilede vi fra Molde med et Skib, der gik indenskærs ofte ret tæt ind til Kysten, hvad der interesserede mig, da man saa tydeligt kunde see Alt derinde. Jeg stod længe og talte med Capitainen, der var født i Aarhus og derfor havde beholdt en vis Interesse for Danske, saa da han hørte, at jeg ikke var saa overmaade søstærk, raadede han mig til at lægge mig ned i Damekahytten, før vi naaede det berygtede Hustavik. Han sagde mig til i rette Tid, før vi kom ud i den stærke Søgang, og saa fulgte han mig ned i Kahytten, hvor der kun laae en eneste Dame med — Pige, der sad ved Siden af hende. Nu begyndte Skibet at gynge og Damen at skrige, tilsidst gjøede hun som en Hund. Hun havde Pigen til at hjælpe sig, altsaa kunde jeg give efter for den Egoisme, som man føler tilsøes, naar man veed, at enhver Bevægelse kan fremkalde den kjedelige Sygdom. Som jeg laae saaledes ganske stille med lukkede Øjne, hørte jeg en Stemme lige ved mit Øre: »Bliv endelig ved at ligge ganske roligt, jeg skal hente Dem og følge Dem ind i Salonen, saasnart som vi kommer i stille Vand; dette er ikke til at udholde — vi kan høre det over hele Dækket.« Det var den skikkelige Capitain, og han holdt Ord.

Om Eftermiddagen naaede vi Christianssund, denne lille eiendommelige — jeg havde nær sagt — Klipfiskeby — allevegne saa vi Fisk ophængt til Tørring. Byen er bygget paa et Par Klipper midt i det vilde Hav.

Næste Morgen seilede vi videre gjennem den mærkelige Skærgaard, der dannes ved en talløs Mængde Øer, der strækker sig langsmed den klippefulde Kyst. Vi saae Masser af Edderfugle, der fløi omkring Skærene, en Mængde Sælhunde, der svømmede mest parvis, og endelig opdagede vi to store Hvaler, som vi

kunde kjende langveis borte paa de mægtige Vandstraaler, der betegnede deres Vei. Paa Skibet fik de Harpunerne frem, men Hvalerne gik saa tæt ind under Land, saa det var umuligt at komme til at fange dem. Omtrent Kl. 5 om Eftermiddagen naaede vi Trondhjem, fik Leilighed til endnu engang at see den deilige Domkirke og næste Aften gik det videre med Nattoget til Christiania, et Par Dage efter til Onsø Station, da jeg havde en varm Indbydelse til den lille Herregaard Kjølberg, hvor Familien Werenskjold boede. Den ældste af Døttrene, Thora Werenskjold har ofte været i Kjøbenhavn og tidt besøgt mig, saa nu vilde de vise mig lidt Gjæstfrihed, og det gjorde de saamænd i fuldeste Maal, de vidste ikke, hvor godt de vilde gjøre det, og jeg nød at være i et privat Hjem efter det uafbrudte Hotelliv, som vi længe havde ført. Vi blev kun to Dage paa Kjølberg og gjorde derfra en Udflugt til Hankø. Paa Hjemveien saa vi Trollhättan og Götheborg og vendte hjem over Helsingborg og Helsingør den 14. Aug. 1890.«

Paa denne Reise havde jeg seet meget Skjønt, men ret mange Kræfter havde den ikke bragt mig. Arbeidet var strengt, og der var meget at tænke paa og ordne — det er ikke saa let at faae et stort Hjem, hvori Forskjellige skal virke, sat igang. Der gik nogle Aar med stor Travlhed og Uro, ganske vist med Landophold om Sommeren, dog maaske ikke med tilstrækkelig Hvile, da Tanker og Planer fulgte med. Saa kom Vinteren 1893, da var det, som om Kræfterne glippede helt, og tilsidst kom det til det Punkt, at jeg hverken kunde taale at læse eller skrive, knapt at tænke, og ofte blev jeg svimmel. Saa maatte der gjøres noget Rigtigt, og det blev bestemt, at jeg skulde gjennemgaae en Cur paa Tonsaasen i Valders i Norge. For første Gang skulde jeg til et Cursted.

OPHOLD PAA TONSAASEN

Den 6. juni 1893 reiste jeg dertil, og da jeg var altfor daarlig til at færdes ene, skulde min Jomfru, Dorette Haagensen med. Sophus Barner mødte mig paa Jernbanestationen og sørgede for, at vi blev ene i en Coupée, som jeg ikke behøvede at forlade, før vi naaede vort Bestemmelsessted: Christiania. Og der var vi næste Morgen tidligt i straalende Veir.

Strax om Formiddagen blev jeg afhentet paa Hotellet af Kammerherreinde Anker, hvor jeg var indbudt til at tilbringe hele Dagen.

Paa Veien til hendes Hjem, viste hun mig det lille »Herberge«, som hun i sin Tid havde indrettet efter min Anmodning, og det var mig en Glæde at see det – derefter havde jeg en fornøielig Dag hos den elskværdige Ankerske Familie. Næste Morgen tidligt gik det videre med Jernbanetoget til Randsfjord. Paa Tumlevolden maatte vi overnatte, og næste Dag naaede vi Tonsaasens Sanatorium, der ligger midt paa en aaben Plads omgivet af store Naaleskove.

Anstaltens Læge, Dr. Andvord, besøgte mig strax, og jeg lærte at sætte Pris paa ham som en sjælden elskværdig og dygtig Mand, der havde varm Interesse for hver enkelt af sine Patienter. Han udspurgte mig meget nøie om min Tilstand, som jeg forklarede ham saa godt som muligt, idet jeg tilføiede: »Forresten haaber jeg ikke, at jeg skal gjøre Dem ret megen Uleilighed, naar De blot vil give mig nogle almindelige Forskrifter — jeg trænger vist kun til Hvile og Luften heroppe og saa vil jeg iøvrigt sætte al min Energi ind paa med Guds Hjælp at komme mig.« »Saa kommer De Dem nok,« sagde han med et Udtryk af Forstaaelse.

Og saa levede jeg deroppe paa Fjeldet i over to Maaneder det mest ensformige Liv, som man kan tænke sig, fra om Morgenen tidligt, naar man vækkedes

ved, at der blæstes paa en stor Lur, indtil man om Aftenen lagde sig til Sengs, medens det endnu var lyst — helt mørkt blev det ikke om Natten. Den eneste Medicin, jeg brugte, var Furunaalsbade og saa den deilige rene, styrkende Luft.

Saa vidt muligt var jeg ude fra Morgen til Aften, og om Natten sov de fleste af os for aabne Vinduer. Naturen deroppe forekom mig meget melankolsk, dog det var maaske, fordi jeg følte mig saa træt og udslidt, derfor gik jeg ogsaa i Reglen ene, da jeg ikke vilde besvære Nogen med min langsomme Gang.

Underlig ensformigt var det at gaae saaledes Bakke op og Bakke ned mellem stive Naaletræer, hvor ikke et Blad rørte sig og ikke en Fugl sang, hvor ikke en Lyd hørtes fjernt og nær, og hvor man saa godt som aldrig mødte et Menneske, naar man kom et lille Stykke bort fra Sanatoriet. Men noget Dragende kunde der være ved den store Skovensomhed, naar Solen skinnede og Dugdraaberne glimrede paa Naaletræernes Grene, naar Luften bogstaveligt gjennemstrømmedes af Vellugt fra Granerne, fra de Tusinder af yndefulde Linnéer, der tittede frem allevegne mellem de golde Stene og bedækkede dem med det skjønneste Fletværk, fra det Mylder af Bær, der bredte sig mellem Træerne. Allerede efter en Maaneds Tids Forløb kunde jeg begynde at skrive med Blyant og at læse lidt — ved Juletid, efter at jeg var kommen hjem, følte jeg mig, Gud ske Lov, igjen helt styrket og vel, kunde læse og skrive omtrent som sædvanligt.

Ved Maaltiderne mødtes man med de andre Curgjæster, og efter Middag samledes man i Grupper om Kaffen, og saaledes gjorde man alligevel endel Bekjendtskaber.

Dr. Andvords viste sig meget elskværdige mod mig og indbød mig flere Gange til deres Hjem. Ja, jeg kan ikke sige Andet, at endskjøndt jeg led meget af Hjemvee, saa havde jeg det dog godt paa Tonsaa-

sen, og jeg tænker med Taknemmelighed paa mit Ophold der, som gav mig Helbred og Kræfter tilbage.

Det eneste udover det almindelige, ensformige Liv paa Sanatoriet, som jeg oplevede, var, at jeg ganske uventet fik en Indbydelse til Middag i en Sæter hos en kvindelig Tandlæge fra Christiania, en Frøken Petra Lie, som opfordrede mig til at komme derop sammen med en anden dansk Dame, der ligeledes boede paa Tonsaasen.

Da Dagen kom var det aldeles umuligt at komme op til Sæteren paa Grund af et voldsomt Uveir — men Dagen derefter tog jeg en Vogn og kjørte dertil sammen med den anden Dame, hvis Navn jeg ikke husker. Jeg havde aldrig seet Frøken Lie, men dog med Glæde modtaget hendes Indbydelse, da jeg haabede at see noget Nyt og Eiendommeligt.

Da vi naaede den høitliggende Sæter, som jeg ofte havde seet i Frastand, var Huset pyntet med Grønt og Flag — derimellem vort eget elskede Dannebrog — saaledes som det var blevet indrettet Dagen iforveien, da de ventede os. I Stuerne forefandt vi en hel lille Forsamling af Bønder og Bønderkoner, der i Løbet af Sommeren havde bragt Multer, Fløde og lignende Ting op til Sæteren — og som nu var indbudte til et lille Gilde. Af Kjød levede de mest af Faarekjød, de fik et stort Laar ad Gangen og spiste det paa forskjellig Maade, saa længe der var det Mindste af det tilbage.

Frøken Lie, der kom ud for at modtage os, havde et kjønt og energisk Ydre, hun gjorde i det Hele taget et dygtigt Indtryk. Ved sin Virksomhed som Tandlæge havde hun tjent saameget, at hun hayde bygget dette Hus oppe paa Fjeldet omtrent en Fjerdingvei fra Sanatoriet, og her tilbragte hun de varmeste Sommermaaneder og modtog i den Tid dels frit og dels for billig Betaling, skrøbelige og lidende Mennesker, baade Kvinder og Børn. Desuden var der nogle Diakonisser fra Christiania i Pension — jeg traf blandt Andre

Diakonisse Husets Forstanderinde Frøken Guldberg, som jeg har seet et Par Gange tidligere og synes godt om. Petra Lies Husstand bestod i Reglen af 10 à 12 Personer, der skulde nyde godt af det rolige Ophold og den deilige Fjeldluft.

Huset var indrettet som de fleste Sætere med lange hvidskurede Borde og Bænke langsmed Væggen, alt tarveligt men i høieste Grad renligt og zirligt. Den eneste Luxus — hvis man kan kalde det saaledes — var en Slags bekvemt indrettede Bærebøre, der nemt kunde sættes ud i Skoven med Patienter, saa at de ret kunde nyde den friske Luft. Vi fik strax Kaffe med Brød og Multer, og efter at vi havde talt endel med de Tilstedeværende, forsaavidt som vi kunde forstaae deres Sprog, satte en høi rank Bondekarl sig hen ved Bordet ved Vinduet og fortalte nogle gamle Sagn om Huldren og Nøkken, ind imellem sang han og spillede dertil paa en Langleg, et gammeldags, ret primitivt Instrument, der ligner en Zither og ligesom denne spilles med en Pind. Det var, som om jeg var kommen ind i en hel fremmed, poetisk Verden, medens jeg sad og hørte paa ham og saae ud ad Vinduet ned ad det bratte Fjeld, hvorpaa Huset stod, mod den nedenunder liggende store, mørke Sø, der til alle Sider var omgivet af Naaleskov, hvorfra man fortalte, at de store sky Elsdyr undertiden kom frem for at drikke af det kølige Vand, men øieblikkeligt styrtede tilbage til Skovens Tykning, saa snart de fik Øie paa et Menneske. Om Vinteren var der flere Gange bleven skudt Bjørne og Ulve lige ved Sæteren, om Sommeren vovede de sig dog aldrig saa langt ned. Hvor var det en fornøielig Eftermiddag, jeg tilbragte hos Petra Lie.

Det var en af mine allersidste Dage paa Tonsaasen, snart skulde Afskedens Stund slaa, og jeg reise. Endskjøndt jeg var meget glad ved at skulle hjem, tænkte jeg dog med lidt Vemod paa at skulle sige

Farvel til Alt, hvad jeg havde levet sammen med saalænge.

Da jeg under Slutningen af mit Ophold paa Sanatoriet følte mig saameget bedre, besøgte flere af Gjæsterne mig undertiden paa den Altan paa »Olympen«, hvortil jeg havde Adgang fra mit Værelse. Saa trakterede jeg dem med Rødvins Toddy og Multer eller andre Bær. Vi havde det grumme hyggeligt sammen, og jeg lærte efterhaanden Forskjellige at kjende, saaledes var der flere unge Piger, der holdt sig lidt til mig, og som jeg havde Glæde af.

Men nu skulde jeg bort. Jeg er ganske skamfuld ved at tænke paa, at Dr. Andvords og nogle af Curgjæsterne gjorde en Fest for mig en Aften, før jeg reiste, der sagdes, at det var noget Sjeldent paa Tonsaasen, og jeg havde jo ikke gjort Noget for Nogen. Men det gaaer ikke altid efter Fortjeneste, det maa være derfor, at denne uventede Hæder vederfores mig.

Den lille Fest skulde have været afholdt ved »Nøkketjernet«, en lille Fjeldsø, som jeg tidt gik op til, hvor der stod et gammelt forladt Hus med en Peis i. Det havde været saare poetisk, hvis denne Plan kunde være bleven realiseret, især da det var Maaneskin i den Tid, men en pladskende Regn druknede al Poesie og gjorde, at Selskabet maatte samles et mere prosaisk Sted, nemlig i en lukket Glasveranda paa Restaurationen. Der var ikke saa grumme Mange samlede, kun Enkelte, som jeg havde levet noget sammen med, deriblandt Dr. Andvords, Schulins* og Fru Hvidt, født Gammeltoft, en prægtig Kone, som jeg havde lært at kjende i Norge. Det lille Rum var pyntet med Blomster, og der stod Vin og Kager paa Bordet.

Stemningen var livlig, og Fru Hvidt var udkaaren til at holde en Tale til mig, hvoraf jeg husker, at hun sagde til almindelig Fornøielse, at jeg havde indført

* Comtesserne Julie og Sigismunde Schulin fra Kjøbenhavn.

Værnesagen i Danmark og Rødvins Toddy i Tonsaasen.

Næste Morgen skulde jeg bort. Der er, eller var i hvert Fald dengang et Sted lige ved Indkjørselen til Sanatoriet, som de kaldte Sørgehallen. Der stod man, naar Nogen reiste, og »sørgede«, gav sin Bouquet og viftede saalænge, som den bortrullende Vogn var isigte.

Ogsaa nu stod der en lille Kreds i Sørgehallen og jeg fik saamange Bouquetter, at de helt fyldte den store Kurv, som jeg havde kjøbt af gamle Guri og førte hjem med til Soffy Lerche. Om det saa var lille Rolf Andvord kom han med et Knippe smaabitte Radiser og Gulerødder, som jeg skulde have med paa Veien. Comtesse Sigismunde Schulin bragte mig et Glasbæger til at drikke af underveis, »et Stykke Prosa midt i al den megen Poesi,« hvidskede hun — og saa sattes Vognen i Fart, og alle de viftende Mennesker forsvandt, endogsaa ud af Vinduerne i Spisesalen saaes Vidskestykker.

Turen var noget besværlig og bakkefuld, indtil vi naaede Spirillen, hvor jeg morede mig med at see den Masse Træstammer, som drev med Strømmen, det var den Maade, hvorpaa de blev befordrede videre ud i Verden.

Samme Dag var vi i Glatveds Hotel ved Hønefos, hvor Dr. Andvord ønskede, at jeg skulde bo en Ugestid for at vænne mig til Luften i Dalen, før jeg tog hjem til Danmark. Glatveds Hotel var godt men uroligt, da det mest blev besøgt af Turister, der vilde gjøre Udflugter derfra, og man spiste derfor Morgen, Middag og Aften sammen med forskjellige Mennesker. Der var en efter norske Forhold ret anselig og vel vedligeholdt Have, som gik ned til Fossen, og der holdt jeg af at sidde under et skyggefuldt Træ og lytte til det brusende Vand. Jeg spadserede ogsaa endel, og Dr. Andvord havde udtrykkelig paalagt mig at gjøre smaa Kjøreture, hvad jeg ogsaa gjorde et

Par Gange. Saaledes besøgte jeg det smukke Ringkolsfjeld, hvorfra man har en storartet Udsigt over hele Ringerike.

Saa kom jeg ogsaa til at gjøre en anden, endnu fornøieligere Tur, det var nemlig til rare Mennesker — og Mennesker er dog endnu meget mere end Naturen. Om Søndagen var der Gudstjeneste i Hønefos Kirke, og jeg hørte der en udmærket Prædiken af en Pastor Færden, der er bekjendt for at være en af Norges lærdeste Præster — Hønefos er Annexet til Norderhaug, hvor han boer. Det var herligt igjen at sidde i et Guds Hus efter mere end to Maaneders Ophold paa et Fjeld, hvorfra det var umuligt eller i hvert Fald vanskeligt at naae den nærmeste Kirke, der laae fjernt nede i Dalen. Vel havde vi paa Tonsaasen det Gode at kunne samles hver Søndag, saamange som havde Lyst dertil, i den store Kursal, saa sang vi nogle Salmer, og vor rare Læge læste en Prædiken høit. Jeg var saa glad over det, men det er dog ikke det Samme som at samles med Menigheden om Prædiken og Sacramenterne.

Et Par Dage efter fik jeg ganske uventet et Besøg af Pastor Færden og hans Kone, der var saa venlige at opsøge mig paa Hotellet. Jeg kjendte ikke det Mindste til dem, men de havde hørt Tale om Værneforeningen, de vidste, at jeg boede i Glatveds Hotel, og kom for at indbyde mig til at tilbringe en Dag i deres Hjem.

Jeg modtog den venlige Indbydelse, og den bestemte Dag leiede jeg lige efter Middag en Carriol, som Værten var meget stolt af, da den var paa Fjedre, man sad ogsaa godt i den, og i straalende Veir, med ubeskrivelig deilig Følelse af styrket Helbred, tog jeg selv Tømmerne i Haand og rullede ganske ene med en lille Gut udad den prægtige Vei, der fører til Norderhaug, og jeg naaede hurtigt Præstegaarden, der ligger overskygget af nogle vældige gamle Løvtræer og omgivet af en venlig Have. Præstegaarden gjorde et

hyggeligt, velstaaende Indtryk, hvad der glædede mig, da jeg har hørt saameget om de norske Præsters ofte lidt fortrykte Forhold, dog gjælder dette vel mere Vestlandet end Østlandet.

Den Stue, hvor vi spiste til Aften, var det fra Anna Colbjørnsens Tid velbekjendte Værelse, hvor man endnu i Væggen seer »Skodderne«, som Præsten kaldte dem — de Huller, som Kuglerne havde efterladt. Det er en ualmindelig stor Stue med Vinduer til tre Sider, hvorfra man har en herlig Udsigt. Til Norderhaug Kirke valfarter en Masse Turister for at see Anna Colbjørnsen ligge i sin aabne Kiste, men Pastor Færden mente, at det slet ikke var Anna Colbjørnsen, som man saae der — hun ligger begravet i Frederikshald, derimod var det Liget af en »Generalske«, der laae her i Norderhaug. Om Aftenen roede vi en Tur og saae den deiligste Solnedgang udover Tyrifjord, det var i det Hele taget en fornøielig Dag, og vi skiltes med Haabet om, at idetmindste han vilde faae Leilighed til at besøge mig i Kjøbenhavn.

Fra Hønefos tog jeg ikke med Jernbane, men leiede en Vogn og kjørte ad den for sin Skjønhed bekjendte Svangstrandsvei til Christiania, og derfra gik det videre hjemad mod Danmark, jeg skulde endnu bruge en anden lille Efterkur, være et Par Dage i Hornbæks friske Luft. Professor i Chemi, Stein og Hustru, hvis Bekjendtskab jeg havde gjort paa Tonsaasen, havde været saa venlige at indbyde mig til at tilbringe disse Dage hos dem, de laae paa Landet paa det yndige Bobakken, og jeg var glad ved at være hos dem med den Bevidsthed, at jeg nu igjen, Gud ske Lov, var i mit eget kjære Danmark og snart hjemme.

VÆRNEHJEMMET FAAER STATSUNDERSTØTTELSE OG EFTERLIGNES I NORGE

Paa samme Tid som vi stole paa Gud, skal vi ganske sikkert ogsaa menneskelig talt søge at sikkre den Gjerning, som Han har givet os Naade til at føre frem.

Derfor var jeg glad og taknemmelig over, at vi havde faaet samlet over Halvdelen af, hvad vi skulde bruge til at faae Værnehjemmet bygget og taget i Brug, søgte fremdeles at holde mine smaa Møder, Filialerne var flinke, og vi havde desuden en hel Del Bidragydende, dernæst havde vi naaet at faa Hjælp fra de forskjellige Steder som fra Criminal- og Politiretten og den Raben Levetzauske Fond. Men hvad jeg meget ønskede, var at faae et Statstilskud, dog det mentes at være vanskeligt, da alle slige Anmodninger skal forelægges Rigsdagen, hvor der er mange forskjellige Meninger. Jeg kom en Dag til at tale derom med Provst Nielsen, hvis Datter dengang boede i Værnehjemmet, og han, der var udpræget Venstremand, mente, at dette Parti dog muligt kunde have Interesse for et saadant Hjem. Jeg tænkte nærmere over Sagen og syntes, at hvis der overhovedet skulde gjøres Noget derfor i Retning af Statstilskud, saa vilde det være et heldigt Tidspunkt nu at handle, da jeg personligt kjendte den daværende Conseilspræsident, Baron Reedtz Thott, og et Par af de andre Ministre, Kammerherre Lüttichau fra Tjele, der var Finantsminister, og Cultusminister Bardenfleth. jeg talte først om denne Sag med Kammerherre Lüttichau, som jeg kjendte bedst, og han mente, at jeg burde personligt søge nogle af Finantsudvalgets Medlemmer og see at faae dem til at interessere sig for Sagen. Jeg gik dernæst til Minister Bardenfleth, der raadede mig til det Samme og begyndte at opgive mig Navnene paa de vigtigste Medlemmer. »Men er det ikke bedst, jeg

gaaer til dem alle?« spurgte jeg. »Ja, naar De er saa energisk, er det naturligvis det heldigste,« sagde han med et lille Smil.

Jeg fik Listen og begav mig paa Vandring. Nogle Medlemmer traf jeg ikke, de var i Rigsdagen eller reiste hjem i deres Ferietid, men flere lykkedes det mig at træffe. Hr. Christoffer Hage stillede sig meget velvilligt, det gjorde de i det Hele taget Alle.

Denne Gang interesserede mig levende og undertiden morede jeg mig rigtig godt. Kammerherre Lüttichau havde lovet at faae fat paa Jens Busk, hvis jeg engang vilde søge ham i Rigsdagsbygningen. Lige udenfor mødte jeg et af Finantsudvalgets Medlemmer, som jeg havde hjemsøgt et Par Dage iforveien, og vi standsede for at vexle et Par Ord. Der var snavset paa Gaden, og medens vi stod og talte sammen, sprang hans Hund op ad mig, saa jeg kom noget tilsølet ind til Finantsministeren, til hvem jeg sagde: »Aa, det er en Venstrehund, der er sprunget op ad mig,« og jeg nævnede Eiermandens Navn. »Men heldigvis ingen radikal Hund,« svarede Kammerherren smilende, laante mig en Klædebørste og lukkede mig saa ind i et stort Værelse med en Mængde Boghylder, og derind bragte han efter et Øiebliks Forløb Jens Busk. Denne satte sig lige overfor mig i en magelig Stilling og talte med en beskyttende Mine. Jeg kunde næsten ikke lade være med at lee, men søgte at see saa alvorlig ud som muligt og vække hans Interesse for vor Forening, idet jeg med ham — ligesom med alle de Andre — viseligt kun holdt mig til den humane Side af Sagen, der jo ikke har det Mindste at gjøre med Politik.

Resultatet af alle disse Besøg og Samtaler var, at der tilstodes Værnehjemmet 1000 Kroner aarligt i ti Aar som Statshjælp, og det var deiligt.

Værnehjemmet »Bethania« er blevet efterlignet paa flere Steder. Herhjemme i Danmark er der blevet indrettet smaa Værnehjem i Slagelse og Odense, de

staaer ikke under Værneforeningen, men har fra Begyndelsen faaet Tanken derfra. I Christiania og Bergen er der Værnehjem, som de kalder »Herberge«, men de er begge indrettede efter dansk Mønster, og dette er gaaet saaledes til:

Der er mange Ting, som Folk kalder tilfældige, og som drager store Følger efter sig. Deraf som af saameget Andet synes mig, det fremgaaer klart, at Gud holder alle, selv de mindste og fineste Traade i det daglige Liv i sin Haand, og af hvad der seer ud som en lille Tilfældighed, kan Han frembringe noget Stort, Godt og Velsignet, naar det saa er Hans Villie.

Kammerherreinde Anker.

Saaledes fik jeg engang, nogle Aar efter at Værnehjemmet var indrettet i lille Maalestok, en Indbydelse til et Selskab paa Christiansborg hos Castenskjolds*. Jeg tager meget sjeldent ud om Aftenen, men da der skulde holdes et Foredrag, som jeg gjerne vilde høre, og det tilmed interesserer mig engang imellem at træffe sammen med en stor Kreds af forskjellige Mennesker, modtog jeg Indbydelsen. Jeg kjendte de fleste af de Tilstedeværende, kun ganske enkelte var mig fremmede. Blandt disse opdagede jeg en yngre Dame med et kjønt, aabent Ansigt og store venlige, brune Øine. Da jeg hørte, det var Kammerherreinde Charlotte Anker fra Christiania, fik jeg Sophie Castenskjold til at gjøre os bekjendt med hinanden, og faa Dage efter aflagde jeg Fru Anker, der boede hos sin Moder, Etatsraadinde Wolff Sneedorff, et Besøg. Det var blevet mig fortalt, at der i Christiania skulde være stor Trang til et Værnehjem,

* Dronningens Hofchef, Geheimeraad Castenskjold.

hvorfor jeg i sin Tid havde henvendt mig derom til Pastor Storjohann, men denne havde ikke svaret mig. Nu spurgte jeg Kammerherreinde Anker, den første Dame fra Christiania, som jeg traf siden den Tid, og om hvem jeg havde hort, at hun var et christeligt og rart Menneske, hvorvidt hun mente, at de deroppe trængte til et Værnehjem, og om hun i saa Fald vilde danne et saadant. Jeg fortalte hende saa meget som muligt om vort og om hele vor Forening og gav hende endel af vore Aarsberetninger med, da hun reiste, og omtrent et Aar efter havde jeg Brev fra hende, at nu havde de faaet et lille „Herberge" i Christiania i Lighed med vort Værnehjem.

Fra den Tid vedblev Kammerherreinde Anker og jeg at staae i venskabelig Forbindelse med hinanden baade mundtligt og skriftligt, og forunderlig nok blev det lille Hjem, som hun havde indrettet for Andre, til stor Velsignelse for hende selv. Hun fik Forskjellige til at holde Foredrag og Bibellæsninger i „Hjemmet", og deriblandt var den svensk norske Dronnings Kammerfroken Märta Eketrä, den elskelige christelige Kvinde, som jeg traf under mit Besøg i Stockholm. Ved hendes Ord blev Kammerherreinde Anker saa dybt greben, at hun derigjennem droges nærmere til Herren og kom i et inderligere, mere personligt Forhold til Ham. Saaledes førte det Ene det Andet med sig efter det lille, tilsyneladende tilfældige Møde paa Christiansborg.

Og med Stiftelsen af Værnehjemmet eller Herberget i Norge gik det saaledes til:

Det var i Aaret 1884, at jeg skulde have en Hvile efter Arbeidet, saa begav Stiftsprovstinde Paulli, født Mynster, og jeg os den 4. Juli paa Reise til Norge, og efter en lang, fornøielig Tur gjennem Valders og Hardanger kom vi til Bergen. Ved underveis at træffe sammen med adskillige Bergensere havde jeg hort om flere Forhold i denne By, og derved var der opstaaet en uimodstaaelig Lyst til at faae dannet et Værnehjem der, det vil sige, jeg vilde gjerne om muligt give Im-

pulsen dertil. Mere troer jeg ikke, at en Fremmed skal gjøre, da hvert Land har sine Skikke og sine Skjær, som kun de Indfødte kjender og kan styre imellem.

Jeg havde spurgt mig for, hvilken Mand i Bergen man ansaae som mest skikket til at føre en saadan Kjærlighedsgjerning frem, og jeg havde faaet det enstemmige Svar: Pastor Holdt, der tidligere havde været Præst for de Spedalske og nu forestod Magdalenehjemmet.

Stiftsprovstinde Paulli.

Pastor Holdt maatte jeg altsaa opsøge, og det var nemt at faae hans Adresse. Jeg foreslog Fru Paulli at gaae med, men hun holdt ikke af at gjøre nye Bekjendtskaber, sagde hun, altsaa maatte jeg begive mig alene paa Veien gjennem den underlige, gammeldags By.

Da vi kom til Bergen, som vi var saa heldige hele Tiden at see i straalende Solskin, havde det været os umuligt at faa Plads i noget Hotel, fordi Alt var optaget af Englændere. Vi maatte derfor tage tiltakke med et Privatlogis, der laae ganske eiendommeligt i en Udkant af Byen tæt ved Frederiksbjerg, paa en af de saakaldte Almindinger, de aabne Pladser, der strækker sig op ad Fløifjeldet og er anlagte for at begrændse de hyppige Ildebrande, der med Lethed forplanter sig fra det ene Træhus til det andet. Udenfor vore Vinduer stod høie, tilklippede Lindetræer, alle de omliggende Huse var af Træ, de fleste gammeldags Bygninger med fremspringende Trapper og Karnapper med Bænke, hvor Folk sad med deres Arbeide og Aviser. Det saae næsten sydlandsk ud under den

straalende blaa Himmel, hvorfra Solen troligt lyste hver Dag og Maanen om Aftenen.

Medens jeg gik langsomt fremad, morede jeg mig over de snevre, steile Gader i den gamle Del af Byen, de underlige, smalle Smuger og Smitter, som de kalder de Mellemrum, der skiller Husene fra hverandre. Endelig naaede jeg Pastor Holdts Bolig paa »Engen«, hvor jeg stod og betænkte mig og følte mere Lyst til at vende om end til at opsøge den vildfremmede Mand, der maaske vilde finde det underligt, at jeg kom med Opfordring om at indrette noget, som han mulig slet ikke syntes om. Men det var, som om en indvendig Stemme ikke lod mig have Fred — jeg tog en rask Beslutning, gik hurtig op i Huset, ringede paa og sendte mit Kort ind. Præsten kom strax ud, det var en høi, noget svær, yngre Mand med et intelligent Ydre. Baade han og hans nydelige lille Hustru modtog mig med stor Varme, de havde begge været i Danmark, og der blandt Andet seet Lindevangs Hjemmet, han kjendte mit Navn derfra og fra nogle af Værneforeningens Aarsberetninger, der var komne ham i Hænde.

Pastor Holdt.

Da jeg havde fortalt ham endel om Værneforeningen og opfordrede ham til at danne et Værnehjem i Bergen, hvis der var Trang dertil, gik han beredvilligt ind paa Tanken derom.

Desværre saae jeg ikke saameget til Pastor Holdts, som jeg kunde have ønsket, da de netop stod i Begreb med at gjøre en lille Ferietur. Men endel fik vi dog talt sammen, og da de skulde reise, foreslog de, at Fru Paulli og jeg skulde følge dem et Stykke paa

Vei for at see lidt af den deilige Jernbanetur mellem Bergen og Voss. Da vi skiltes ad ved Garnæs Station, var det fast besluttet, at Pastor Holdt vilde tage Værnet op for enlige Kvinder i Norge.

Hele denne lille Udflugt med Pastor Holdts staaer for mig med forunderlig Klarhed, næsten som jeg havde oplevet det Altsammen igaar. Foruden Pastor Holdts var der en Skolebestyrer Nicolaysen med, en meget tiltalende Mand. For at vi kunde see lidt mere til den deilige Egn, gik vi fra en Station til den anden opover et Fjeld, hvor man havde en vid Udsigt til alle Sider. Underveis var vi inde hos en Familie, som vore Ledsagere kjendte, vi sad i Græsset og spiste Kirsebær, Familien havde Gjæster, og da vi skulde gaae, fulgte de os Alle paa Vei, saa da vi naaede den Station, hvorfra Fru Paulli og jeg skulde vende tilbage til Bergen, var vi et helt Selskab. Jeg kom til at gaae endel sammen med Hr. Nicolaysen, og vi talte meget om vor gjensidige Gjerning. Da Toget skulde til at gaae, kom de alle hen og ønskede os »Behagelig Tur«, som Nordmændene siger. Hr. Nicolaysen tog min Haand og sagde sagte og hjerteligt: »Gud velsigne Dem og Deres Arbeide.«

Ikke længe efter min Hjemkomst fik jeg Brev fra Pastor Holdt, at nu var der i Bergen blevet indrettet et lille Herberge efter dansk Mønster. Senere er det blevet udvidet, de har nu deres eget Hus og deri en ret stor Virksomhed. De har faaet Tegningerne op til vort Værnehjem, og deres Bestyrerinde har boet i Bethania for at see den daglige Ledelse.

Pastor Holdts har et Par Gange besøgt mig i mit Hjem, engang imellem corresponderer vi med hinanden, hver Jul sender han mig gjerne et Kort, og engang sendte han sit Photographi med Tak for det »Puf«, som jeg havde givet ham aandelig talt*.

* Og ved Nytaarstid 1911, da jeg havde meddelt Pastor Holdt, at jeg trak mig tilbage fra min Virksomhed, skrev han bl. a.: »og saa er jeg glad og taknemmelig, fordi vi mødtes i mine yngre Aar, fordi De søgte mig op og gav Stødet til, at der faldt et Frø med Spirekraft ogsaa i min Sjæl, saa der er en liden Plante, som har trivedes godt her mellem de syv Fjelde ogsaa.«

Engang havde jeg et slaaende Bevis paa, hvor godt det var, at der var blevet stiftet en Værneforening i Norge, og at denne stod i Forbindelse med den danske. For flere Aar siden fik jeg et Telegram fra Pastor Holdt om, at en dansk Agent havde lokket hundrede norske Piger, der boede paa Landet langt inde mellem Fjeldene, til at ville reise til Kjøbenhavn, hvor han havde lovet dem gode Pladser, blandt Andet i Kronprindsens Kjøkken. Telegrammet sluttede med: »Hvorledes er denne Fæstemand? Svar strax!«

Jeg fik denne Forespørgsel Løverdag Aften, om Søndagen troede jeg ikke at kunne gjøre Noget. Men da jeg kom ud fra Kirken, saae jeg Politidirecteuren gaae lige foran mig, jeg fik ham standset og spurgt om Fæstemanden. »En rigtig daarlig Person, lød Svaret, og jeg telegrapherede tilbage: Lad ikke Pigerne reise, Brev følger.« Om Løverdagen fik jeg Forespørgslen, om Søndagen havde Pastor Holdt mit Svar, og Pigerne blev holdt tilbage fra, hvad der sikkert havde været den rene Ødelæggelse for de fleste af dem.

KONGEPARRETS GULDBRYLLUP

I Aaret 1892 feirede Kong Christian den Niende og Dronning Louise deres Guldbryllup, og det var mærkelige Dage, som man aldrig glemmer, naar man har oplevet dem. Det var næsten, som om Kjøbenhavn var bleven en stor Familiekreds, der samledes om det gamle Guldbrudepar som deres kjære Venner. Der hvilede et Præg af festlig Glands, af Glæde og Fred over den hele By, og jeg har hørt, at de fremmede Fyrster var forbausede over den Tryghed, hvormed Medlemmerne af vort Kongehus færdedes allevegne, medens Folk jublede dem imøde.

Straalende stod Solen op over Guldbryllupsdagen, til hvilken By og Land havde iført sig deres festligste Dragt. De Flestes første Tanker gjaldt vistnok det gamle Guldbrudepar, og mange Bønner er sikkert opstegne for dem den Dag. Ogsaa i Værnehjemmet Bethania lyste Solen over glade og forventningsfulde Ansigter.

Strax om Morgenen kom gamle Geheimeraad Mathias Rosenørns Tjener; han skulde bringe mig en Besked fra sin Herre, »og saa skulde jeg med det Samme ønske Deres Naade tillykke,« tilføiede han. »Hvortil,« spurgte jeg forundret, »jeg er rigtig glad ved denne Festdag, men jeg forstaaer ikke, hvorfor jeg skal ønskes tillykke idag.« »Ja, det var Noget, der havde staaet i Bladene imorges,« svarede Tjeneren, og paa den Maade fik jeg først at vide, at Kongen i Dagens Anledning havde givet mig Fortjenstmedaillen i Guld. Naturligvis maa jeg have vidst, at denne Medaille existerede, men jeg havde aldrig skænket den en Tanke og mindst af Alt var det faldet mig ind, at jeg nogensinde skulde faae den. Det Hele kom mig aldeles overraskende, jeg blev meget glad og ikke mindst, fordi det var min gamle Konge, der havde givet mig den. Imidlertid var jeg ogsaa forbauset, og det Hele forekom mig saa uvirkeligt, saa jeg ikke nævnede Noget til et eneste Menneske, og følgeligt anede de Damer, der kjørte sammen med mig til Kirken, ikke det Mindste, før forskjellige af mine Venner og Bekjendte kom hen og ønskede mig tillykke, da jeg stod og ventede paa Vognen efter Gudstjenestens Slutning.

Vallø Damer havde faaet reserverede Pladser i Slotskirken, hvorfra man udmærket kunde see og følge det Hele.

Det var et stemningsfuldt Øieblik, da det gamle Guldbrudepar, der trofast havde delt Godt og Ondt med hinanden i halvhundrede Aar, traadte ind i Kirken, fulgt af den store Skare af Børn, Svigerbørn og Børne-

børn, lige fra den russiske Keiser til det mindste af Kronprindsens Børn, som var stort nok til at være med. Det var en glimrende Forsamling, og Kirken frembød et høitideligt Skue, da Alle havde taget Plads og Gudstjenesten begyndte med Psalmesang og Tale af Confessionarius Paulli.

Meget saae jeg ikke til Gaderne i de Dage, da jeg ikke holder af Trængsel og derfor kun passerede dem, naar det var nødvendigt, men smukt og festligt pyntet var der allevegne, hvor man kom hen, og en mønsterværdig Ro og Orden, skjøndt man Intet mærkede til, om den var fremkaldt ved Politiforordninger.

Hvad der gjorde et smukt og gribende Indtryk var »Folketoget«, Repræsentanter for alle Stænder og Stillinger, som bragte Guldbrudeparret deres Hyldest paa Amalienborg. Jeg havde slet ikke tænkt paa at faae dette at see, men da Kronprindsessen sendte mig et Par Linier, hvori hun spurgte, om jeg ikke vilde komme til hende og see det Hele fra Palaiet, tog jeg naturligvis derhen — hun havde endogsaa været saa praktisk at sende mig et Polititeqn, saa at Vognen kunde passere allevegne gjennem Trængslen.

Da jeg kom paa Trappen i Palaiet, mødte jeg lille Prindsesse Ingeborg (nu Hertuginde af Vestgothland), hun skulde bringe mig til sin Mama. der vilde see mig, før hun kjørte over til Kongens Palais, hvor hun skulde være med til at modtage Deputationerne, men hun vilde først ønske mig tillykke til Medaillen og forære mig nogle Photographier af sig selv og Familien.

Saa kjørte Kronprindsessen i fuld Puds over til det andet Palais, og jeg blev tilbage med Comtesse Scheel og Børnene, Prindsesserne Ingeborg og Thyra og lille Prinds Gustav, der rullede sig paa Gulvet og Sang Brudstykker af alle mulige Sange for at forslaae den lange Tid, hvori Toget drog forbi.

Amalienborg Plads var afspærret, dog det kunde den gode gamle Konge ikke lide, han sendte Bud ned

til Politiet, der holdt Vagt, saa blev Afspærringen hævet og Folk strømmede ind paa Pladsen, men i fuldstændig Ro.

Saa kom Folketoget, og det saae festligt ud, da den ene Afdeling efter den anden svingede ind paa Pladsen og sænkede deres Faner, idet de passerede forbi Palaiet, hvor den gamle Konge stod rank og opreist i Timevis og hilste paa de Forbidragende. Det saae helt nydeligt ud, da Studenterne kom med deres hvide Huer mellem de grønne Bøgegrene, som de alle holdt i Hænderne, og uvilkaarligt vakte det Munterhed, da Postbudenes store Skare marscherede forbi i deres røde Uniformer.

Aftencuren maatte deles i to Gange, da Pladsen paa Amalienborg ikke tillod at Alle kunde samles paa engang. Endskjøndt jeg ellers aldrig tager Del i den Slags Selskabelighed, syntes jeg, at ved denne enestaaende Leilighed burde Ingen, som havde Adgang dertil, udeblive, og jeg tog altsaa derhen med Sophus Barner.

Der var Saamange tilstede, at det formodentlig var umuligt for Kongefamilien at give Cur paa sædvanlig Maade, men da Alle var komne paa de rette Pladser, ordnede efter Rangforordningen, gik Herskaberne langsomt gjennem alle Værelser forbi de opstillede Rækker, hilsende til Høire og Venstre, men uden at tale til Nogen i den neiende og bukkende Skare. Bagefter hørte jeg, at Nogle ikke syntes om denne lidt korte Maade at blive affærdiget paa. Det faldt mig egentlig slet ikke ind, jeg syntes, man kan saa godt forstaae, at det vanskeligt kunde indrettes anderledes paa Grund af den store Mængde, og da man senere fordelte sig og fik Lov til at gaae frit omkring, morede jeg mig med at træffe en Skare Venner og Bekjendte, som det var fornøieligt at see og vexle nogle Ord med.

Nu gik Kongefamilien omkring og talte med Forskjellige, men jeg holdt mig uvikaarligt tilbage, da jeg

følte mig lidt stødt ved den Maade, hvorpaa Folk trængte sig frem, undertiden ligefrem ubeskedent, ja jeg saae endogsaa et Par springe op paa Stole for bedre at see og maaske faae et Glimt af Naadens Sol. Den Eneste, som jeg talte med, var min gamle Konge, der kom hen til mig. Jeg husker, at jeg var tvivlraadig angaaende Medaillen, som jeg endnu ikke havde faaet, men kun læst om i Bladene, jeg syntes det vilde være underligt at takke for Noget, som jeg ikke havde modtaget.

Helt rørt var jeg over Hertuginden af Cumberland, som jeg ikke havde seet i mange Aar. Hun opdagede mig, hvor jeg stod i Stimlen, og sendte Frk. Oxholm hen for at sige, om jeg vilde blive staaende, da hun gjerne ønskede at tale med mig.

Ja, det var morsomt, og jeg glædede mig i det Hele taget ved det smukke og festlige Arrangement. Da vi steg ned ad Trappen fra de Værelser, hvor Soupéen var anrettet, kom jeg til at see ud paa Amalienborg Plads, der saae ud, som om den var oversaaet med Hundreder af smaa Ildfluer — det var Lygterne paa alle de mange Vogne, som holdt og ventede paa Gjæsterne.

Først flere Uger efter Guldbrylluppet modtog jeg min Medaille, og jeg maatte altsaa personligt takke Kongen derfor. Sommeren var nu rykket frem, og jeg længtes efter at komme paa Landet, og en Formiddag tog jeg ud til Bernstorff for at spørge Hofdamerne om, hvorledes jeg bedst skulde bære mig ad med at faae Adgang til Kongen saasnart som muligt for saa at kunne reise bort.

Den Sommer boede Damerne paa Bernstorffshøi, og Comtesse Reventlow mente, at hvis jeg gjerne vilde hurtigt til Kongen, maatte jeg helst søge ham paa Amalienborg sammen med alle de Andre, der havde Noget at takke for i Anledning af Guldbrylluppet. Ønskede jeg derimod en privat Audients vilde jeg naturligvis nok kunne opnaae den, dog rimeligvis ikke

i den allernærmeste Tid, det kunde nemt trække lidt ud paa Grund af de mange Gjæster, der endnu opholdt sig ved Hoffet. Jeg valgte at komme til Kongen sammen med »alle de Andre«, da det var det Hurtigste.

Da jeg skulde gaae, sagde Comtesse Reventlow, at der i denne Tid førtes et meget strengt Tilsyn i Parken paa Grund af den russiske Keisers Besøg, men hvis Nogen skulde standse mig, kunde jeg blot sige, at jeg havde besøgt Comtesse Reventlow.

Jeg begav mig altsaa paa Veien, og da jeg var kommen omtrent midtveis i Parken, traadte en civilklædt Herre pludselig frem fra en Sidegang og sagde høfligt, idet han bukkede, at det var forbudt at gaae her, medmindre jeg boede paa Slottet. Hertil maatte jeg svare nei, men jeg kom fra Comtesse Reventlow, der havde sagt, at jeg godt kunde gaae igjennem Parken, jeg kunde blot sige, at jeg havde besøgt hende, hvis Nogen skulde standse mig.

Opdagelsesbetjenten — for det var naturligvis en saadan — bemærkede, stadig i den høfligste Tone, at det vilde have været rart, hvis jeg havde havt denne Udtalelse skriftligt, og det indrømmede jeg villigt men tilføiede, at jeg nødig vilde opholdes, da jeg skulde til Jernbanen og ikke gjerne vilde komme for sent. Han saae lidt tvivlraadig paa mig, saa tog jeg et Visitkort frem og viste ham det, hvorpaa han traadte et Skridt tilbage, bukkede og erklærede, at jeg kunde gaae, hvor jeg vilde. Han har formodentlig kendt mit Navn fra de mange Aar, hvori jeg var Directrice ved Fængselsselskabet eller paa anden Maade, men jeg kunde ikke lade være at tænke, at hvis jeg virkelig havde været en Nihilistinde eller lignende farlig Person, havde jeg maaske nok kunnet finde Midler til at tilegne mig en Andens Kort, saa hvis han vilde have været ganske sikker i sin Sag, burde han have fulgt mig helt til Udgangen af Parken forbi den russiske

Keiser, som jeg saae, da jeg gik videre. Men Betjenten er maaske fulgt efter mig alligevel.

Nogle Dage senere kom jeg til Kongen, da han gav Audients paa Amalienborg, hvor jeg traf hele det forreste Gemak stuvende fuldt af Folk, der skulde takke — alle med Undtagelse af mig var det Herrer. Især var der en utrolig Mængde unge Hofjægermestre, som havde naaet den Værdighed i Anledning af Guldbrylluppet, og da jeg kjendte en hel Del af dem, sagde jeg i Spøg til et Par af de nærmeste, at de nok huskede, at jeg maatte ind først paa Grund af min Rang som Vallø Dame, hvad de villig indrømmede. Jeg kom ogsaa snart ind og havde en bestemt Grund til at ønske dette, og det var, at jeg nødig vilde træffe vor gamle Konge altfor træt af de forudgaaende Audientser, da han naturligvis maatte blive medtagen af den megen Hyldest, der vistes ham i de Dage.

Og det var heldigt, at jeg kom saa hurtigt ind, da han senere paa Dagen tog de Ventende ind i Rækkevis — ti ad Gangen, sagdes der — og gav en kort Cur til dem Alle under Ening, medens jeg ved at komme ind mellem de første opnaaede en længere Samtale, som jeg aldrig glemmer — det vil sige, det var Kongen, som talte til mig om min Gjerning, hvorfor han havde givet mig Medaillen. Jeg vil altid med Taknemmelighed mindes min gamle, elskede Konge og hans Ord til mig i den Stund.

TANKEN OM ET HJEM FOR GAMLE KVINDER MODNES OG VIRKELIGGJØRES

Værnehjemmet Bethania stod nu altsaa forlængst fuldfærdigt. Dets Byggegjæld var afbetalt paa nær 50000 Kroner, og disse mente Bestyrelsens Herrer skulde staae som Prioritet i den store Eiendom. Værne-

hjemmet vil aldrig kunne bære sig selv, saaledes som det er indrettet med sine billige Priser. Og det skal jo ogsaa helst være et ikke blot omværnet men tillige godgjørende Hjem. Derfor kan det umuligt bestaae uden mange frivillige Bidrag, uden Filialernes aarlige Tilskud, med mindre en eller anden Velgjører eller flere maaske skulde faae isinde at testamentere det større Summer. I hvert Fald haaber jeg aldrig, at der skal skee nogen Uret ved Værnehjemmet, da dette efterhaanden er langt mere værd, end det skylder bort.

Jeg begyndte nu alvorligt at tænke paa, at vi gjennem et Hjem kunde strække Værnet ud ogsaa til ensomme Gamle. Et saadant Foretagende vilde i hvert Fald ikke gaae iveien for Bethania, da det rimeligvis vilde blive helt forskjellige Kredse, som kom til at interessere sig for disse to Ting.

Værnehjemmet har en særlig Betydning for Provindserne, fordi de fleste af dets Beboere kommer derfra, dog har det tillige Noget at sige for Kjøbenhavn, da det undertiden modtager Reconvalescenter fra Hospitalerne og andre kjøbenhavnske Kvinder, der trænger til et midlertidigt Ophold. Det Hjem for gamle Kvinder, som jeg tænkte paa, skulde have sin Tilgang udelukkende fra Kjøbenhavn, være Hovedstadens lokale Opgave, ligesom Filialerne har deres. Men det vilde tillige faae Betydning for Landet, fordi de fleste gamle Præstedøttre og ældre Embedsmænds Døttre, for hvem jeg tænkte, at det nærmest skulde være, oprindeligt stammer fra Landet.

Tanken om et saadant Hjem har gjæret hos mig i mange Tider. I Aaret 1883 fik jeg Lindevangs Hjemmets Bestyrelse til at kjøbe en Byggegrund, der stødte lige op til Hjemmets Have, fordi der dengang var Tale om, at den skulde indrettes til en Tømmerplads, hvad der vilde have været til stor Skade for og maaske helt hindret det Friluftsliv, der er saa velgjørende for Pigerne. Jeg forbeholdt mig dengang, at jeg kunde

kjøbe denne Byggegrund tilbage for samme Pris, som der var blevet givet for den.

Jeg tænkte paa to Anvendelser af den. Den ene var til en Anstalt for saadanne unge Piger, der havde feilet eller paa en eller anden Maade var vanskeligt stillede, men ikke kunde komme ind under de allerede bestaaende Anstalter — »Noahs Ark« — kaldte jeg ofte i mine Tanker dette paatænkte Hjem, som jeg syntes, at der tiltrængtes. Dog blev et saadant Foretagende bestandig vanskeligere. Det var, som om der lidt efter lidt rokkedes ved al Autoritet, det blev stadig sværere at faae Pigerne til at underkaste sig den Orden og Myndighed, der maa herske i ethvert saadant Hjem, og som ofte bliver modarbeidet af daarlige Forældre eller Værger. Man maa fremfor Alt have en Personlighed for at kunne føre en saa vanskelig Opgave ud i Livet, og det havde jeg ikke, og endelig — jeg kunde ikke spore det mindste Vink fra Vorherre om, at jeg skulde tage fat paa denne Sag — derfor forlod jeg tilsidst helt denne Plan og vendte min Tanke mod den anden: et Hjem for gamle ensomme Kvinder.

Som tidligere nævnt har jeg lige fra min Barndom kjendt denne Følelse af Forladthed, som man feilagtigt mener, at kun »ældre« Mennesker kan have. Da jeg som Voxen kom til Troen paa Jesus Christus som min Frelser og Forsoner, kunde Ensomhedsfølelsen ofte helt slukkes i Glæde og Taknemmelighed over at høre Herren til. Men hvad der er medfødt eller fremkaldt ved Forholdene, slipper man neppe ganske her paa Jorden. Jeg veed af Erfaring, hvad det vil sige at føle sig ene, særlig midt i en stor By, hvor man ligesom forsvinder i Sværmen. Og naar jeg kan kjende det i mine forholdsvis gode Kaar, midt i alt mit Arbeide, hvad maa denne Følelse saa ikke være for mange Stakler, der sidder i smaa tarvelige Hjem, hvor de maaske kan ligge og dø i Ensomhed, uden at Nogen aner det, uden at Nogen rækker dem

et Glas Vand. Tanken om saadanne forladte Kvinder, der maaske i deres Ungdom har kjendt Familielivets Goder, har fulgt mig gjennem mange Dage, gjennem mange vaagne Nattetimer, og ofte har jeg sukket til Herren om at vise mig Veien, naar og hvorledes jeg skulde tage fat for at skaffe nogle af dem blidere Kaar. Men jeg er altid bange for at forvexle mine egne Ønsker med Guds Villie, derfor forholdt jeg mig foreløbig ganske stille, tænkte endel, bad endnu mere og biede paa et Vink, og dette kom ogsaa.

Det var en Efteraarsaften, jeg sad og talte med en Dame, der ikke havde mindste Interesse for min Gjerning — altsaa om helt andre Ting. Hvorledes det gik til, veed jeg ikke, men der foer pludseligt som et Lyn igjennem mig, der kom en forunderlig Lysning indvendig, og i den Stund følte jeg, at nu var Tiden nær, da mine Tanker og Planer skulde realiseres.

Da jeg Dagen efter kom hjem, fandt jeg paa mit Skrivebord et Brev fra en Mægler Aggersborg, hvori han meddelte mig, at hans tidligere Compagnon, Vexelmægler Bechgaards Enke havde testamenteret 10000 Kroner til Værneforeningen. Jeg var vis paa, at dette var »Vinket«, som jeg ventede paa, de var testamenterede ikke til Bethania men til Foreningen, saa vi kunde lige saa godt anvende dem til Værnet for de Gamle som for de Unge.

Da jeg var Barn, boede min Moder i en Gaard ved Holmens Canal, der tilhørte Vexelmæglerne Bechgaard og Aggersborg. De var Begge meget venlige imod mig, og især den første viste mig varm Interesse, og jeg tilbragte mange Timer i hans Leilighed, hvor han, som dengang var ugift, beskjæftigede sig med mig paa mange Maader.

Saa flyttede vi, og Bekjendtskabet opløstes af sig selv, men da Værneforeningen var kommen igang, søgte jeg ham og hans Kone og fortalte dem saameget om denne Sag, saa de øiensynligt kom til at

interessere sig derfor. Og jeg havde en bestemt Følelse af, at de 10000 Kr. var en Kjærlighedsgave i Erindring om svundne Tider, og at jeg kunde bruge dem efter bedste Skjøn. Det slog mig strax, at disse Penge burde være Grundfondet til det paatænkte Hjem, men for at blive sikker i min Sag, talte jeg om min Plan med en gammel Søster af Fru Bechgaard, det eneste levende Menneske, der maaske kunde give mig lidt Oplysning om, hvad jeg ønskede at vide, og hun mente, at min Idé ganske sikkert vilde have været i Overensstemmelse med hendes afdøde Søsters og Svogers Ønske. Og nu var jeg sikker paa, hvad jeg burde gjøre.

Ved et samlet Bestyrelsesmøde forelagde jeg mine Planer, og i Efteraaret 1896 traadte vor Bestyrelse frem med en Opfordring til at stifte et Hjem for gamle, ugifte Døttre af Jurister, Læger, Officerer, Præster, Kjøbmænd og Ligestillede, og denne Opfordring tiltraadtes af en stor Indsamlingscomité, der var villig til at hjælpe os.

Det første Møde om denne Sag holdt jeg i vor Festsal i Værnehjemmet, nærmest for Bestyrelsen og Comitéen, senere holdt jeg samme Sted fire andre Møder, hvortil der blev udstedt Indbydelser, et femte for Bladreferenterne for at stemme Aviserne gunstigt, og endelig holdt jeg et sjette Møde for en større Kreds hos Lehnsbaronesse Reedtz Thott.

I den Vinter indkom der omtrent 26000 Kr., for Størstedelen indsamlet ved Comltéen, hvilket i Forening med Grundfondet udgjorde 36000, og det var udmærket men langtfra nok.

Jeg sammenkaldte et Bestyrelsesmøde for at høre Herrernes Mening om, hvormeget de mente, der burde være indsamlet, før vi begyndte at bygge, og Svaret lød: 50000 Kroner. Men hvorledes skulde vi skaffe disse Penge tilveie? spurgte jeg mig selv atter og atter med et stille Suk til Vorherre!

Jeg fik pludselig en Indskydelse, en Idé, som jeg realiserede uden at gjøre den til en Bestyrelsessag. Her følte jeg, at jeg helst ene maatte tage Arbeidet op. Jeg lod lave nogle tarvelige smaa Samleæsker, som Folk i det Høieste skulde beholde i et Aar, efter den Tid skulde jeg have dem tilbage med mindst tretten Kroner i hver.

Man har ofte spurgt mig, hvorfor jeg havde valgt netop Tallet tretten, det kom ganske naturligt: jeg bad nemlig om, at der mindst maatte blive lagt 25 Øre i Æsken hver Uge — saa maatte de tretten Kroner jo være der efter et Aars Forløb.

Først spurgte jeg naturligvis Bestyrelsens Damer og Indsamlingscomitéen, om de vilde have nogle Æsker. Adskillige tog dem, adskillige sagde nei. Saa skulde jeg selv sørge for de andre. Jeg tænkte kun lidt paa, hvor langvarig min Gang skulde blive — men begyndte den med Bøn til Gud og med freidigt Mod. Jeg tog fat i Januar 1897 og sluttede min Gang 29. November 1898.

Jeg gik ikke fra Hus til Hus efter Veiviseren, men paa forskjellig Maade fik jeg opgivet, »rare« Mennesker, og dem opsøgte jeg saa.

Paa denne Vandring henvendte jeg mig udelukkende til Kvinder, ligesom jeg i sin Tid, da jeg samlede ind til Lindevangs Hjemmet, for det Meste havde henvendt mig til Mændene. Jeg troer nemlig, at disse har en stærk Følelse af, at naar en ung Pige er kommen paa Afveie, saa bør hun hjælpes, medens man maaske snarest hos Kvinder finder den dybeste Forstaaelse af andre Kvinders Ensomhedsfølelse.

Allevegne hvor jeg kom hen forelagde jeg min Sag og søgte at vække Folks Interesse derfor saa varmt som muligt. Jeg forklarede Hensigten med Æskerne, spurgte om de vilde have en eller flere, men tilføiede altid, at det naturligvis var en frivillig Sag, de kunde saa godt sige nei, fordi jeg kom selv, men hvis de tog en Æske, paatog de sig dermed en be-

stemt Forpligtelse og maatte levere den tilbage i rette Tid med mindst tretten Kroner i.

Denne Gang var lidt møisommelig, undertiden varede den fra Kl. ni om Morgenen, indtil jeg naaede hjem til Frokost ofte ikke før mellem 1—2. Og hvert Sted skulde jeg sige omtrent det Samme og vedligeholde Varmen og Begeistringen hos mig selv for at kunne vække den hos Andre. Og jeg gik mange Skridt forgjæves, Trappe op og Trappe ned. Saa var der Ingen hjemme, saa var der Sygdom, saa var Fruen gaaet ud eller klædte sig om eller tog imod paa en helt anden Tid. Naar jeg saa endelig fik Vedkommende i Tale, fandt jeg hos de Fleste Venlighed og Imødekommen, men endel sagde naturligvis nei, da det blev lagt dem saa let i Munden. Et Par ganske enkelte Steder mødte jeg Uvenlighed, og der blev fortalt adskillige Røverhistorier om min »Æskegang«, Ting, som det aldrig kunde falde mig ind at gjøre.

Men de fleste Steder mødte jeg Forstaaelse, og jeg kom faa Steder, hvor de ikke iforveien kjendte lidt til mit Navn og til Værneforeningen. Det var vist grumme heldigt, at det var mod Slutningen og ikke i Begyndelsen af min Virksomhed, at jeg foretog denne Gang. En Morgen kom jeg til en Dame, som jeg aldrig havde seet før, Fru Peschcke Koedt, hun blev saa begeistret over mine Planer, saa hun ikke blot tilbød at tage forskjellige Æsker, men tillige vilde hun gjøre noget Extra for det eventuelle Hjem. Hun arrangerede en Børneconcert i Kasinos lille Sal, hvorved Kongen, Dronningen og flere af Herskaberne var tilstede, og bragte mig Indtægten deraf: 740 Kroner, hvorfor vi senere fik et udmærket Claver til Vesterled.

Folk var som sagt i Reglen meget venlige mod mig. Mange spurgte med stor Interesse om Foreningen, ofte trak mine Besøg længe ud, fordi der var saameget, som skulde drøftes — ja, mange af disse »Besøg« og mange af de Mennesker, som jeg traf, tænker jeg endnu paa med Glæde. Jeg fik ofte

deltagende og opmuntrende Ord, som f. Ex. da en Dame, som jeg kom til, sagde til mig en Dag, da jeg maaske var endnu mere anstrengt end sædvanlig: »Ja, det maa være en trættende Gang, men husk paa, at mange danske Kvinder sikkert vil velsigne Dem engang.« Saadanne Ord bære frem!

Hvor det var morsomt og deiligt, da Æskerne begyndte at komme tilbage, adskillige med mere i end det lovede Indhold. Med nogle enkelte Æsker havde jeg Vrøvl eller blev endogsaa helt narret under Paaskud af, at Vedkommende ikke havde forstaaet mig rigtigt — det maa nu være deres Sag. Men heldigvis havde de Fleste forstaaet mig og indløste deres Forpligtelser hæderligt. Da jeg var færdig med min Gang, havde jeg omtrent faaet 2400 Æsker ud, og de har indbragt over 30000 Kroner. Flere Steder, hvor de ikke ønskede Æsker, sendte de extra Bidrag, i det Hele taget kom der saameget ind, at vi blev satte istand til at bygge Hjemmet, Gud være lovet! Det blev næsten — hvad Folk i Spøg kaldte det — et Æskehus!

Ved et samlet Bestyrelsesmøde blev det vedtaget, at nu skulde der tages fat, og at Architect Jørgensen og Murmester Köhler skulde lede Arbeidet — de samme To, der havde bygget Værnehjemmet. Vi Tre havde arbeidet os sammen, og jeg var glad ved at have de to Mænd at stole paa.

Ved et Møde tilbød jeg den øvrige Bestyrelse, at hvis de ønskede det og ansaae det heldigst, saa var jeg villig til, at min nuværende Leilighed blev inddraget i Værnehjemmet, og at der indrettedes en Leilighed til mig i det ny Hjem i Lindevangen, som jeg da vilde leie til samme Pris. Jeg vilde bo i hvilket af de to Hjem, Bestyrelsen ansaae min Nærværelse for ønskeligst, men der, hvor det nu blev, vilde jeg have Ret til at blive boende, saalænge som jeg selv ønskede det.

Bestyrelsen mente, at da Værnehjemmet med sine to Afdelinger var det vanskeligste at styre, saae de helst, at jeg skulde blive, hvor jeg var. Og saa blev denne Sag afgjort og slaaet fast, og jeg tog tillige en lille Leilighed i Vesterled og betalte Leien forud i ni Aar ved at give Meubler, som der trængtes til.

Den 20. Mai 1898 nedlagdes Grundstenen til det ny Hjem. Bestyrelsen ønskede, at jeg skulde gjøre det, og det blev saaledes den tredie Grundsten, som jeg har lagt, nu sidst til »Vesterled«, som Hjemmet kom til at hedde.

Da jeg i Efteraaret 1898 kom hjem fra Landet, begyndte jeg igjen paa min Æskegang, men jeg var træt og medtagen, og en Dag kom jeg hjem og sagde: »Nu kan jeg ikke mere!« Jeg havde faaet Smerter i Fødderne, formodentlig af den megen Gaaen paa Trapperne og maatte holde mig rolig. Saa fik jeg Influenza, og saa gik det gjennem Mørke til Lys.

GJENNEM MØRKE TIL LYS

Gud ske Lov og Tak, at vi ikke kan see ind i Fremtiden — den er af Naade skjult for vore Øine! Han, der aldrig slipper os, naar vi blot ikke slipper Ham, har i sin Visdom og Kjærlighed indrettet det saaledes.

Hver Tid synes at have sine moderne Sygdomme og sin moderne Maade at curere paa. Nu omstunder bliver de fleste Sygdomme udledede af Nerveusitet, som ofte nærmer sig til Sindssyge. Grændsen er maaske ikke altid saa grumme let at drage, og langt hyppigere end før sendes Patienterne til en Sindssygeanstalt — der finder Vedkommende den dybeste Ro, mener man ude i Verden. Ak, Folk veed kun lidt, at de i mange Tilfælde taler som den Blinde om Farverne, de aner ikke, hvorledes Livet seer ud i mange Sindssygeanstalter.

Og for ret at forstaae, hvad jeg gjennemgik under mit Ophold paa et saadant sørgeligt Sted, maa man vide, at jeg lige fra min Barndom har haft en ubetvingelig Rædsel for sindssyge Mennesker, hvad der vist for en stor Del stammer fra, at jeg som Barn engang hos en Familie kom til at see et af Børnene faae et frygteligt Anfald af Krampe, og det angreb mig saa stærkt, at jeg i flere Dage efter laae i brændende Feber og dermed følgende Phantasier, hvad jeg var meget tilbøielig til i min Barndom og Ungdom, hvor jeg jo var svag og zart. Ingen har dog hidtil ment,

der var noget Særligt derved, naar Feberen hørte op, forsvandt Phantasierne med den, men i Reglen stod de klare og bevidste for mig bagefter.

I de senere Aar har jeg aldrig været alvorlig syg, min Natur er vistnok, Gud ske Lov, sund, kun grumme nerveust anlagt, hvad jeg af alle Kræfter har søgt at bekæmpe. Naar jeg har været meget overanstrengt af mit Arbeide eller havt overvældende meget at tænke paa, har jeg undertiden lidt af Søvnløshed, men stærke Midler derfor har jeg aldrig kunnet taale og har som oftest kun brugt Sukkervand, Camillethee o. l.

Sidst i Februar 1899 fik jeg altsaa Influenza, og da jeg jo i Forveien var meget anstrengt af hele Arbeidet for Vesterled, blev Sygdommen snart saa alvorlig, at jeg indvilligede i at tage bort fra mit Hjem og efter min Læges Raad kom ud paa Diakonisse Stiftelsen, hvor jeg haabede paa Omsorg og kjærlig Pleie.

Den 28. Februar, netop paa min Fødselsdag, blev jeg ført derud, men den Ro og Hvile, jeg havde haabet at finde, fik jeg ikke. De unge Søstre var meget søde og venlige, men de vexlede saa ofte, og det pinte mig. Naar Feberen tog til om Aftenen, følte jeg megen Uro. Da jeg var mest syg tilbød Grevinde Schack*, som næsten var den Eneste, der maatte see til mig, at vaage hos mig, men det blev afslaaet. Gud give, det ikke var skeet, saa havde meget stillet sig anderledes.

Den Chloral, som en ung Candidat tvang mig til at tage, bragte ikke Ro men Søvnløshed og Forvirring, i Feberhede stod jeg en Nat op og gik ud paa Gangen, idet jeg talte høit — jeg kan endnu føle den kolde Luft om mine Fødder. — De havde været saa uforsigtige at lægge mig paa en Operationsgang, hvor der skal være den dybeste Stilhed, og det blev min Ulykke.

Dagen efter at jeg havde været saa urolig om Natten kom Grevinde Schack ind og forlangte, at

* Enkegrevinde Brockenhuus Schack.

jeg skulde klæde mig paa — jeg skulde atter føres bort.

Her maa jeg dog strax sige, at Grevinde Schack ikke har Spor af Skyld i, at jeg kom ud til St. Hans Hospital. Hun gjorde kun, hvad Lægen forlangte, og gav mig derved den Trøst, at det var hende, der hjalp og fulgte mig, hvad ellers en Fremmed maaske havde gjort. jeg veed ikke, hvem der havde sagt mig, hvor vi skulde hen, men jeg var saa medtagen af Sygdom og den uvante fremtvungne Nydelse af Chloral, at jeg slet ikke undrede mig over Noget.

Ved Jernbanestationen sagde Overlægen os Farvel, og vi blev lukkede ind i en Coupée for os selv, en Diakonisse fulgte med os. Denne Jernbanetur glemmer jeg aldrig. Engang imellem vidste jeg, hvor vi skulde hen og talte derom med Grevinde Schack — saa blev det altsammen borte igjen. — »Syng for mig,« bad jeg, og de sang: »Der staaer et Slot i Vesterled.« Jeg laae ganske stille og saae op i Grevinde Schacks Ansigt, det havde et forunderlig mildt Udtryk, og jeg saae, der var Taarer i hendes Øine, medens hun bøiede sig ned over mig. Jeg vil altid mindes den Stund og den Tryghed og Taknemmelighed, der fyldte mig. Jeg tog de kjærllge Hænder, der støttede mig saa omhyggeligt og lagde dem ind mod mine brændende Kinder — i det Øieblik troer jeg, at der knyttedes et Baand, der har Betydning for det evige Liv, mellem min trofaste Pleierske og mig. Sangen, Vognens svingende Bevægelse, Alt bidrog til at dysse mig til Ro i nogle Øieblikke, jeg havde ikke Spor af Smerter, men det var, som jeg skulde dø af Mathed, dog var der ikke et Minuts Dødsangst over mig — tvertimod i denne dybe Følelse af Fred længtes jeg snarere efter at gaae hjem. Dog det skulde ikke være saae, Livets haarde Virkelighed var endnu tilbage. Ved Jernbanestationen traf vi Professor Rohmell, som skulde til Kjøbenhavn til et Bryllup. Da vi kjørte gjennem Roeskilde holdt vi et Øieblik udenfor Frøken

Tillisch for at faae lidt Brød og Vin, og saa, ak saa var vi snart ved St. Hans Hospital.

Kort efter traadte vi ind i Modtagelsesværelset, og i samme Nu stod Alt for mig med forfærdelig Klarhed.

Da Grevinde Schack ikke var min Slægtning, maatte hun ikke følge mig længere, hun skulde bort. Da jeg ikke kunde see hende mere, kom der en unævnelig Rædsel over mig. Alene! Forladt af Alle! I et Galehus og med fuld Bevidsthed! Der gik samtidig en saa stærk legemlig Sygdomsfølelse igjennem mig, saa jeg troede, det var et apoplektisk Tilfælde, og i mange Dage derefter laae jeg og følte paa mit Ansigt — Speil havde jeg jo ikke — om der ingen Skjævhed var at mærke — dog, Gud ske Lov, for Apoplexi var jeg forskaanet.

Og nu blev jeg gjennem flere lange Gange ført til en Stue — en Celle, hvor der af Meubler kun fandtes en Træseng, der var naglet fast til Væggen, en eneste Træstol og et lille Træbord med Skuffe, Altsammen umalet. I denne Celle blev jeg klædt af, bedøvet, indespærret og forladt uden Sygepleierske, uden saa meget som et Glas koldt Vand, ene med min Sygdom og min Sjæleangst. Jeg bad indtrængende om, at der maatte blive et Menneske hos mig — dog, det stred mod Reglerne.

Paa denne Maade gjennemlevede jeg et Par grufulde Døgn — for det meste ene, et Par Gange om Natten vaagnede jeg ved, at Døren til Cellen aabnedes, og Nattevagten lyste ind over min Seng for at see, om jeg var der. Om Dagen blev Skodderne for Vinduet aabnede, men Døren var laaset, dog kun i de første Dage. Dels ved Sygdom, dels ved Chloral, som jeg stadig maatte nyde, fik jeg voldsomme Feberphantasier, hvis Indhold staaer for mig med pinlig Klarhed, og i et Par Dage tabte jeg ganske Bevidstheden om, hvor jeg var.

Endelig kom der en Nat — jeg antager, det var den tredie eller fjerde efter min Indlæggelse — da vaagnede jeg pludselig, og idet jeg satte mig opreist i Sengen for at rette paa min Hovedpude, læste jeg paa Vaaret ved Skinnet af Gaslygten udenfor Forbogstaverne til »St. Hans Hospital« — i et Nu forstod jeg det Hele, huskede Alt, hvad der var skeet, fattede min grufulde Stilling — at jeg ikke i det Øieblik blev afsindig af Rædsel, skylder jeg kun Guds Naade.

Her var jeg alene, forladt af Alle, indesluttet i en Celle med gale Mennesker til alle Sider — i den næste Celle hørte jeg en afsindig Kvinde støie — og legemlig følte jeg mig i det Øieblik saa syg som aldrig før — som foran Dødens Porte ved Afsindighedens Grændse — og jeg vilde saa nødig dø alene, forladt i de grufulde Omgivelser, og de havde forladt mig Alle — Alle!

Som i Vildelse kastede jeg mig paa Knæ og raabte til Herren om Naade, Frelse, Helbredelse, Forbarmelse — Han var jo min eneste Tilflugt, min Klippe — jeg raabte atter og atter. Hvorlænge jeg laae saaledes, veed jeg ikke — det kan have været i Minutter, det kan ogsaa have været i Timer. Paa engang foregik der Noget i mig baade aandeligt og legemligt. Hvad det var, kan jeg ikke forklare. Legemligt har det vel været en Cricis i min Sygdom, aandeligt var det som et Mirakel. I et Nu var hver Følelse af Sygdom og Lidelse borte, enhver Tanke var klar, alle Feberphantasier fordrevne; da jeg reiste mig op, kunde mine Ben bære mig med Lethed, al Smerte var forsvunden og Rædslen taget fra mig. Jeg vidste fuldstændig, hvor jeg var, at jeg var indespærret, og at Døren om Morgenen vilde aabne sig for de skrækkelige Piger, men al Frygt var borte. Jeg havde ikke faaet nogen synlig Aabenbaring, men jeg havde følt Herrens levende Nærværelse. Jeg gik rolig hen til min daarlige Seng og lagde mig ned saa stille og

trygt, som kun den kan gjøre, der veed, at Herren ikke slipper.

Og nu begyndte der en mærkelig Tid. Fra det Øieblik af, at jeg kom til Bevidsthed efter Sygdommen, concentrerede alle mine Evner og Kræfter sig paa det ene Maal: at slippe saa hurtig som muligt bort fra mit forfærdelige Fængsel, dobbelt forfærdeligt, fordi jeg ikke anede, naar det vilde aabne sig, fordi jeg savnede enhver Forbindelse med Yderverdenen med Alle, som jeg holdt af. Jeg vidste, at kun Gud kunde føre mig ud, men Han vil sikkert, at ogsaa vi skal bruge de Evner og Kræfter, som Han selv har nedlagt i os. Nu kunde jeg med en vis Ro og Sindsligevægt tage fat paa den eneste Udvei til Frelse, der menneskelig talt stod mig aaben, det var lidt efter lidt at overbevise mine Omgivelser om, at jeg Intet feilede, hvad der kan være vanskeligt nok, naar Alle troer, at man er gal.

Jeg begyndte altsaa at indrette min Tilværelse. Jeg talte med Gud om mine Lidelser, om at fri mig ud derfra, dog saavidt muligt dvælede jeg kun i Bønnen ved, hvad der pinte mig, men iøvrigt søgte jeg at tvinge Tankerne bort fra mine sørgelige, uhyggelige Omgivelser og til at beskjæftige sig med andre Ting, for at Rædslen for det Altsammen ikke skulde vaagne igjen. Dernæst følte jeg Nødvendigheden af at være legemlig saa rask som muligt, hvis jeg skulde have Sindsstyrke til at gjennemleve, hvad der daglig ventede mig, men at faae Kræfter under disse Omgivelser, hvori jeg levede, vilde vistnok have været umuligt, hvis ikke Vorherre havde givet mig en saa sund Natur og Villie til at bruge de faa Midler, som stod til min Raadighed. Jeg har aldrig i mit Liv tænkt saa meget paa mit Helbred, som jeg var nødt til at gjøre det under mit Ophold paa St. Hans Hospital, hvis jeg skulde slippe ud.

De nødvendigste Betingelser for at kunne komme mig var frisk Luft, Bevægelse og styrkende Næring,

men hvor skulde jeg faae alt dette, indespærret som jeg var.

Om Morgenen blev der luftet ud, saa det var, som om man skulde blæse bort, men opad Dagen var det tidt umuligt at faae Pigerne til at lukke et Vindue op, hvad der dog kan være ret ønskeligt, naar man kun har til sin Raadighed et eneste Rum, hvori man skal være baade Dag og Nat. Da Pigerne ikke vilde lukke op, tog jeg engang i Nærværelse af en af dem min Skraamadrats og trykkede forsigtigt en af de smaa Ruder ud med den. Da Pigen begyndte at skrige og hyle, sagde jeg til hende: »Gaa nu til Professoren og sig, at jeg vil have frisk Luft,« og det hjalp virkelig, herefter blev der lukket op saa ofte, som jeg forlangte det.

Hvad Motion angik, var den ikke let at opnaae. De havde taget mine Klæder fra mig. Endskjøndt der var blevet sendt en Koffert ud til mig med mit eget Tøi, kunde jeg ikke, medens jeg var i Cellen, opnaae andet deraf end et Par Strømper og Tøfler. Jeg svøbte derfor et Sengetæppe om mig og gik flere Gange omkring Sengen, der nu stod midt paa Gulvet, da jeg var bleven flyttet ind i en anden Celle, som de mente var pænere, men den var nymalet og fyldt med Malerlugt. Og saaledes fik jeg den nødvendige Motion, undertiden for aabne Vinduer. For ikke at ligge ned hele Dagen, indrettede jeg mig et Sæde paa min eneste Træstol med min Hovedpude til at sidde paa og Skraamadratsen til Skammel. Inspectricen og Pigerne vidste godt alt dette, men efter min Sygdom var overstaaet, og jeg altsaa var bleven fri for Feberphantasier, havde jeg faaet en vis Magt over dem Alle. De lod mig gjøre Alt, hvad jeg vilde, sidde op og gaae omkring, kun to Gange om Dagen, naar Lægerne gjorde Stuegang, kom en af Pigerne styrtende for at lade mig vide, at de var i Farvandet, og naar de traadte ind, laae jeg ganske rolig i Sengen, som om jeg aldrlg havde taget mig en lille Motion.

Med Hensyn til Maden, saa var den saamænd rigelig nok, men daarlig og uappetitlig anrettet, ofte paa skaarede Tallerkener. Jeg betalte hele Tiden for at være paa 1ste Afdeling, men da jeg senere — efter at der var blevet Plads til mig — tilbragte ti Dage paa denne Afdeling, kan jeg med Bestemthed sige, at jeg ikke i Cellen fik Mad derfra.

Men jeg maatte jo see at vedligeholde Kræfterne med det, jeg kunde faae.

Min første Forbindelse med Yderverdenen var, da jeg en Morgen tidlig blev vækket ved, at Frk. Bruun — Inspectricen el. Tilsynsdamen — stod ved min Seng med en Blyant og en Stump Papir, hvorpaa jeg — som hun sagde, maatte skrive et Par Linier til Grevinde Schack — jeg skrev selvfølgelig, men naturligvis ikke et Ord af, hvad jeg tænkte, da det vilde have lydt saaledes: »Jeg er fuldkommen rask, aa, kom strax og tag mig ud fra dette rædselsfulde Sted.« Men skulde jeg naae Friheden, var det klogest at tie, lide og holde ud. Jeg fik nogle Linier tilbage fra Grevinde Schack — aa, hvor jeg læste dem atter og atter, om der ikke skulde være en skjult Mening gjemt i de overveiede Ord. Det lille Kort, det første Tegn, som jeg modtog fra Yderverdenen, fra en af mine kjæreste Venner, bandt jeg fast ved min Uldtrøie, for at Pigerne ikke skulde faae fat paa det — jeg gjemmer det endnu. Jeg syntes, at mine Kjære maatte kunne føle, at jeg var rask og længtes saa bitterlig. Aldrig glemmer jeg min fortvivlede Graad, da jeg fik et Brev fra Grevinde Schack, hvori hun spurgte om, hvorledes jeg vilde have det, om jeg vilde have Indvielsen af Vesterled udsat, eller om den skulde foregaae ganske i Stilhed, kun i Nærværelse af Bestyrelsen — idet hun dog kjærligt tilføiede, at det skulde Altsammen blive ganske som jeg ønskede det. Og der laae jeg indespærret i et Galehus med fuldstændig klar Bevidsthed og havde i Tankerne ordnet hele Indvielsen med Sange og alt — det var jo Lyspunktet i det Mørke,

der omgav mig — men hvorledes skulde jeg underrette hende om alt dette — den Dag var jeg nærved at fortvivle. Men efter nøie Overveielse gjorde jeg, hvad der sagtens var det Klogeste, skrev blot, at jeg ønskede det Hele udsat, uden at tilføie mere.

Et Par Dage efter, at jeg var bleven indespærret, modtog jeg en Æske med deilige Blomster, som min Niece, Ethel Lerche havde sendt nede fra Rivieraen i Anledning af min Fødselsdag, og de blev bragte ind i min Celle. Da Lægerne kom, standsede Dr. Levison — en af de unge Candidater — fuld af Beundring foran Blomsterne, og han gjorde nogle Bemærkninger derom, som jeg ikke kunde høre, fordi han vendte Ryggen til mig. Jeg sagde da til ham, at det ikke var videre høfligt af ham, saaledes hele Tiden at vende mig Ryggen, og han gjorde da en Undskyldning, idet han dreiede sig om og saae lidt forbauset men ogsaa opmærksomt paa mig. Fra det Øieblik følte jeg, at han forstod, jeg ikke var sindssyg. Senere kom han oftere til mig paa sin Runde, og jeg fik altid en Følelse af Tryghed, naar han traadte ind, fordi jeg mærkede, at han iagttog mig. Da jeg var kommen paa 1ste Afdeling, var Dr. Levison ogsaa flere Gange hos mig, og jeg talte mere med ham end med nogen af de andre.

Men først tilbragte jeg sexten lange, sørgelige Døgn i Cellen. Hver Morgen slog jeg en Knude paa Bændlet i min Strømpe for at kunne tælle Dagene. Om Morgenen lod jeg Pigerne rede mit Hovedgjærde i den ene Ende af Sengen, om Aftenen i den anden, det var en lille Afvexling, og jeg naaede saaledes at være fri for at have Gasblusset ude fra Gangen i Øinene om Natten, og om Dagen kunde jeg have Øie med Døren og Gangen udenfor, saa at Ingen kunde komme ind, uden jeg saae det.

Og hvad bestilte jeg saa i disse lange, endeløse Dage, hvorledes fik jeg Tiden til at gaae? Ja, hvis Nogen havde sagt til mig: »I sexten Dage skal Du

være i Celle, ti Dage paa 1ste Afdeling og saa slaaer Frihedens Time,« saa havde Alt maaske seet noget anderledes ud. Men min Elendighed laae netop i Uvisheden, at jeg ikke anede, naar min Indespærring vilde faae Ende.

Min største Interesse var at iagttage Alt, hvad der foregik omkring mig, for af den Smule, jeg saae, muligvis at opdage, hvad der senere kunde komme Andre tilgode. Af Inspectricen, med hvem jeg havde mange Samtaler, naar hun undertiden om Eftermiddagen satte sig ind ved min Seng med sit Broderi, fik jeg en hel Del Oplysninger om Forholdene paa Hospitalet, og senere hørte jeg ogsaa meget af Frk. Hartwick, Overinspectricen, og ved Alt hvad jeg hørte, og den Smule jeg saae, fik jeg en brændende Interesse for de stakkels Sindssyge — saa jeg bad mangen stille Bøn om, at jeg engang maatte kunne virke lidt til, at de kunde faae blidere Kaar. At jeg var kommen i Celle og maatte blive der af Mangel paa Plads, fremgik af alle Beretninger.

For at faae Tiden til at gaae inddelte jeg den saa regelmæssig som mulig. Alle Midler til Beskjæftigelse var mig jo berøvede, kun lod de mig endelig faae mit Hækletøi, men meget kunde jeg jo ikke arbeide, da jeg blev træt af at sidde opreist uden en Pude til Støtte, heller ikke havde jeg et Tørklæde til at tage over min tynde Natkjole. Men lidt arbeidede jeg dog, og ellers bestod min Adspredelse i flere Gange om Dagen at gaae de regelmæssige Omgange, og iagttage Fuglene, der legede og hoppede omkring i det Par Træer, som jeg kunde see fra mit Vindue. Hvor kigede jeg dog længselsfuldt ud i den lille Strimmel Have, mod den lidet befærdede Vei, som løb paa den anden Side Muren, hvor speidede jeg dog, om der ikke skulde komme En eller Anden forbi, som kunde befri mig. Solen skinnede saa deiligt fra den klare, blaa Himmel, og de bragte mig blaa Anemoner ude fra Skoven — det var venligt, men da jeg var bleven

ene, græd jeg. Min meste Beskjæftigelse var dog at tænke paa Alt, hvad der skulde ordnes i Vesterled, naar jeg kom ud, hvorledes Indvielsesdagen da skulde være. Jeg indrettede det Hele i mine Tanker — ogsaa Talen, som jeg vilde holde, og Sangene der skulde synges.

Alt dette blev til i Cellen, jeg havde jo hverken Pen eller Blæk, men saa tog jeg Staaltraaden af min Sodavandsflaske, uden at noget Menneske tænkte paa, hvor den var bleven af, og med den prikkede jeg enkelte Bogstaver paa Randen af en stor Papæske, der var kommen ind i min Celle med Ethels Blomster, og som jeg havde beholdt uden at Nogen anede, hvilken Skat den var bleven for mig. Men da det var noget besværligt at stikke i det tykke Pap, maatte jeg hovedsagelig stole paa min Hukommelse, og den bevarede trofast alle mine Planer og Tanker, indtil jeg kunde faae dem nedskrevet. Og hver Morgen slog jeg som sagt en Knude paa mit Strømpebaand, det var min eneste Tidsregning — Uhr havde jeg ikke — men saa vidste jeg, at der var svundet et langsomt Døgn, og hvor mange saadanne jeg tilbragte i den triste Celle — sexten Knuder kan fortælle meget.

I flere Dage havde jeg med den største Spænding hørt om, at nu var en Dame bleven udskreven fra 1ste Afdeling, nu skulde hendes Stue luftes ud og gjøres ren til mig — Alt blev mig nøiagtigt fortalt, men da jeg saa ofte var bleven narret paa forskjellig Maade, turde jeg ikke ret tro, at det var Sandhed, før den lykkelige Tirsdag Morgen oprandt, da mit eget Tøi blev bragt ind til mig. Med hvilket Velbehag gjorde jeg mig ikke istand, iførte mig Kjole, Kappe og Overtøi, og saa vandrede jeg med Frk. Bruun over til den Bygning, hvori 1ste Afdeling var. Hvilken ubeskrivelig Nydelse igjen at staae blot et Øieblik under Guds klare, blaa Himmel og at indaande den friske Luft.

Frk. Hartwick ventede i den Stue, der skulde være min, med Kaffe og Hvedebrød. Det var ganske underligt for mig, et helt Velvære igjen at være i et ordentligt Værelse med Sopha og Stole, Klædeskab, Bord o. s. v. Udenfor var der en lang, bred Gang med skjøn Udsigt over Roeskilde Fjorden, dog i den første Tid maatte jeg ikke gaae derud uden særlig Tilladelse. Og om Aftenen blev Døren og Vinduerne laaset af ganske som i Cellen. Jeg kunde ikke lade være med at tænke paa den forfærdelige Mulighed, at der kunde blive en Ildebrand, men følte dog lidt mindre Frygt derfor her, da jeg fik Indtryk af, at der paa 1ste Afdeling var mere Orden og Tilsyn. Om Natten laae jeg i fuldstændig Mørke, da jeg ikke havde Svovlstikker og ikke kunde taale i mine Øine at have et Gasblus tændt, hvor jeg skulde sove.

Et stort Gode havde man paa denne Afdeling, det var at blive passet af nette, velopdragne Piger, særlig var en af dem, Margrethe, meget tiltalende. Hun var ikke længe om at mærke, hvorledes det hang sammen med mig, og saa sagde hun et Par Gange: »Det maa være svært for Frøkenen at rette sig efter alt dette her — Frøkenens Stilling ude er vist omtrent som Professorens herinde.« Men det var kun af Klogskab, at jeg rettede mig efter Alt, selv de mindste Ting, for desto hurtigere at slippe bort. Frk. Hartwick sagde mig et Par Gange, at hun ikke kunde andet end beundre min Føielighed, dog det var som sagt Altsammen med Overlæg — indvendig kunde jeg ikke andet end smile lidt over disse Smaatterier. En af de allerførste Dage havde jeg uden at skjænke det en Tanke flyttet lidt om paa mine Meubler, for at Solen ikke skulde skinne lige paa mig, medens jeg sad og skrev, og i den Anledning blev der en Forfærdelse over hele Linien — Lægerne vilde tro, at jeg var syg, naar de saae det. Naa ja, saa flyttede jeg senere ikke saa meget som en Stol uden at forvisse mig om, at det ikke stred imod Reglerne, og gik ikke ud paa

Gangen uden at være sikker paa, at det passede netop i det Øieblik o. s. v.

Saa snart som jeg var kommen paa denne Afdeling, skaffede man mig Pen, Blæk, Papir, Bøger og Aviser, saa nu fik jeg Adskilligt at gjøre. Allerførst skulde jeg skriftlig ordne alle de mange Tanker angaaende Vesterleds Indvielse og sætte Sangene dertil paa Papiret. Ti Dage tilbragte jeg paa første Afdeling, og jeg havde Tiden til min Raadighed, da jeg ikke talte et eneste Ord med de Patienter, der boede paa samme Gang, og ikke deltog i nogle af de fælleds Maaltider. Jeg vilde helst være ene, naar jeg var borte fra alle dem, som jeg holdt af, og ønskede desuden, at Professoren skulde mærke, at jeg godt kunde undvære at tale med Andre. I de sidste fem Dage gik jeg hver Eftermiddag en lille Tur med Frk. Hartwick, og ved den Leilighed talte jeg ogsaa et Par Gange med Dr. Levison, der vendte om, naar han mødte os, og fulgte med.

Den 28. Marts lukkede Professoren uden at have forberedt mig derpaa en høi Dame ind i min Stue. Hun blev staaende ved Døren et Øieblik, slog Sløret tilside og sagde: »Det er mig!« Det var Grevinde Schack. Det var som om en Solstraale for første Gang trængte ind til mig efter en lang mørk Nat, jeg kan ikke beskrive den Følelse af Tryghed, der kom over mig, da jeg i nogle Øieblikke trykkede mig tæt ind til hende og følte hendes Arme om mig, da jeg kyssede hende atter og atter.

»Her har De det jo helt hyggeligt,« sagde hun og saae sig om, da vi var blevne ene. »Ja, hvis jeg havde været her hele Tiden,« udbrød jeg. Og saa hørte hun for første Gang med Forfærdelse om mit Ophold i Cellen. Hun sagde intet dertil, men jeg kunde see, hvor bevæget hun var. Hun vilde tale med Professoren om, naar jeg kunde komme ud, men mente, at jeg først skulde tage en lille Tur til Egelykke, og det syntes jeg selv, kunde være rart som en

Overgang fra det uvirksomme Liv, som jeg nødtvungen havde ført i saa mange Dage, til den travle Virksomhed, der ventede mig ved min Hjemkomst. Hvor var det svært, da hun atter maatte forlade mig, men jeg havde jo nu Haabet om, at vi snart skulde sees igjen.

Skærtorsdag tilbragte jeg i dyb Ensomhed — alle de Patienter, der boede paa samme Gang, havde Besøg, og de fleste spadserede ud, men der kom ikke en eneste ud for at see til mig. Jeg gik frem og tilbage i den lange Gang, hvorfra man havde den deilige Udsigt over Fjorden, der laae blaa og solbelyst, men jeg kunde ikke komme ud og var endnu i Uvished om, naar Befrielsens Time vilde slaae.

Langfredag kom Lise Castenschiold ud til mig, hun blev saa længe, at vi kunde spise Middag sammen — aa, hvor var det hyggeligt — og saa oprandt Paaskeløverdag den 1ste April, den Dag, da mit Fængsel skulde aabnes for mig — om Aftenen i Forveien havde jeg faaet det at vide.

Da jeg skulde kjøre til Roeskilde, for derfra at tage videre til Langeland, kom Professoren ind til mig og bød mig Armen for at føre mig ned ad Trappen, og paa Veien gav han mig en Opskrift paa Chloral, som jeg kunde bruge, hvis jeg ønskede det. Jeg tog den naturligvis, men rev den i Stykker, da jeg kom ind i Jernbanecoupéen. Jeg havde tilvisse faaet nok af den Chloral, som jeg var bleven tvungen til at tage, og saa snart som det blev en frivillig Sag, om jeg vilde bedøves eller ei, negtede jeg paa det bestemteste allerede i Cellen at tage noget som helst Sovemiddel, endskjøndt det var en stor Prøvelse for mig ikke at modtage de Midler, der en Tid lang kunde bringe mig til at glemme mine sørgelige Omgivelser.

Frk. Hartwick fulgte mig til Roeskilde, hvortil Leopold* var tagen ud tidlig om Morgenen for at mødes med mig et Øieblik, og da jeg sad velbeholden

* Min Brodersøn, Ingenieur Barner.

i Coupéen, raabte jeg ud til dem: »Nu er jeg i den syvende, nei i den niende, nei i den ni og tyvende Himmel!« Og saa bruste Toget afsted.

Paa Egelykke blev jeg fra den 1. til 9. April, og da jeg kom hjem igjen, flyttede jeg nogle Uger ud i min lille Leilighed i Vesterled, som jeg tidligere har omtalt, at jeg havde forbeholdt mig. Jeg tænkte snarest derude at kunne finde den Ro, som jeg trængte til. Disse Uger blev en for mig uforglemmelig Tid, hvori jeg ligesom blev baaren op af Vorherres Naade og tillige af Menneskers Kjærlighed, efterhaanden som det gik op for mine Nærmeste og mine Venner, hvilken forfærdelig Uret, der var begaaet mod mig, og i hvilken Grad, jeg havde lidt derunder.

Naar jeg nu senere seer tilbage paa dette forunderlige Afsnit af mit Liv, der ved Guds Naade blev saa betydningsfuldt for mig, kommer det Spørgsmaal til Tider frem, om den Behandling, jeg fik paa de to Hospitaler var fuldt ud forsvarlig? Jeg troer det næppe — og kan derfor ikke tilbageholde et Par Udtalelser.

Jeg som har fulgt Diakonisse Stiftelsen lige fra dens Begyndelse, seer alt det smukke og gode ved den, men jeg seer ogsaa, at Sygepleien paa dens Hospital selvfølgelig maa lide under, at de unge og uprøvede Søstre skal uddannes der. Der stilles jo saa mange andre Krav ude omkring til de ældre. Tillige trænges der sikkert til større Tilgang af dannede Søstre, hvorved meget vilde stille sig anderledes, gid Arbeidet maatte blive ordnet saaledes, at dette lettere kunde skee, samt at der ved Forstanderindens Side maatte staae en Søster, der kunde veilede og støtte de Unge.

St. Hans Hospital er saa stort, at der er noget kasernemæssigt over det, der bliver efter min Mening ikke og kan vel ikke, som det er, blive taget tilstrækkelig Hensyn til den enkelte Patient og dennes eiendommelige Natur, hvad jeg maatte føle saa haardt.

At der menes ikke at være Raad til at holde virkelig uddannede Sygepleiersker, er til stor Skade. Maalet bør sikkert være at faae dette ændret og mere og mere give de Syge Følelsen af, at de kommer til Hjem og ikke til »Anstalter«.

Før min Sygdom havde jeg ikke skjænket de stakkels Sindssyge mange Tanker, nu ligger deres Skjæbne mig saa stærkt paa Sinde. Jeg troer, det er noget af det, Gud har villet lære mig gjennem det Alt. Et Par Samtaler jeg senere har havt med den unge Læge, der var mig til saa stor Trøst paa St. Hans Hospital, har derfor havt stor Betydning for mig, ikke alene fordi han aabent udtalte, at jeg aldrig burde være kommen bort fra mit Hjem — han mente, det var Følgerne af Influenza og den tvungne Nydelse af Chloral, der for nogle Dage havde forvirret mig — men fordi jeg igjennem alt, hvad vi drøftede, følte hvor meget Behandlingen og Forstaaelsen af de sindssyge Patienter ligger ham paa Hjertet. Ja, kunde den store Prøvelse, jeg maatte gjennemgaae, bidrage blot en lille Skjærv til, at nogle sindssyge Mennesker maatte faae blidere Kaar, saa vilde der falde et straalende Lysglimt over mit Livs mørkeste Time*.

* Det er derfor med stor Interesse, at jeg nu i 1910 har fulgt Borgerrepræsentant Fru Knudsens varme Bestræbelser for at faae Sygepleien paa vore Sindssygehospitaler forbedret. Ved et Besøg, hun aflagde hos mig i Efteraaret, talte vi indgaaende om hele denne Sag, og hun hørte om de sørgelige Erfaringer, jeg havde gjort. Jeg fik det Indtryk, at dette bestyrkede hende end mere i at holde ud i Arbeidet for de Lidende — maatte dette skee!

INDVIELSEN AF VESTERLED

Som før nævnt boede jeg altsaa paa Vesterled nogle Uger før dettes Indvielse, en stille Forberedelsestid til den deilige Dag, der skulde komme — Tanken om den havde lyst op i min sørgelige Celle. Og saa kom den med Bøn, Haab og Længsel imødesete Dag den 23. April 1899, den tredie store Mærkedag i mit Liv. Jeg stod om Morgenen paa Altanen udenfor Bestyrelsesværelset og saae ud over Forhaven ind til

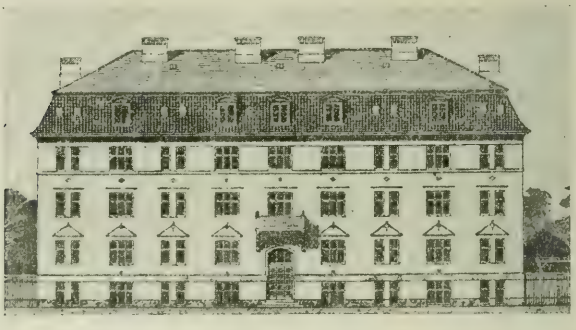

Vesterled.

Lindevangs Hjemmet med Hjertet fuldt af Tak — hvor vidunderlig havde Gud ledet det Altsammen.

Jeg havde ønsket, at Hjemmet skulde kaldes Vesterled, fordi Solnedgang altid har været det skjønneste Øieblik for mig paa Dagen — og i Vesterled vil formodentlig mange Livssole komme til at dale ned.

Kl. 3 skulde Indvielsen foregaae, og ved den Tid samledes Bestyrelsen med Indsamlingscomitéen, forskjellige Indbudne og Hjemmets Beboere i den smukke Opholdsstue, der var smykket med Blomster og Grønt og Landskabsmaler Kabells deilige Maleri, men flere Timer i Forveien kom Grevinde Schack kjørende med en Mængde Blomster og gode Sager til om Aftenen, og med hende fulgte Regitze og Visse*.

* Mine to Niecer, Comtesserne Lerche.

Ved Indvielsen blev de Sange, jeg havde skrevet, sungne. Først

»Vesterled«, det Navn skal Hjemmet bære,
»Vesterled«, hvor Dagens Sol gaar ned,
»Vesterled», hvor efter Storme svære
Livets Sol kan dale ned i Fred.

Tit naar Morgensolen hæved stille,
Straalende sig op fra Havets Skød,
Da om Regn og Slud og Storme vilde
For os varslede dens Purpurglød.

Men naar Dagens straalerige Stjerne
Langsomt sank bag gyldenbræmmet Sky,
Medens Kirkeklokken fra det Fjerne
Sendte Bud ud over Land og By.

Var det da ej, som om Klokken kaldte,
Drog vort Hjerte med en selsom Magt,
Som om Herren lønligt til os talte
Gennem Klokkens Klang og Himlens Pragt?

Var det da ej, som vor Tanke højned
Sig, som faldt vor Sjæl en Stund til Ro;
Smerten hviled, mens bag Sky vi øjned
Straaleglimt fra Lysets fagre Bo?

Var det ej, som slumred Savn og Sorgen,
Medens Stilhed faldt paa Land og By,
Og en lys og herlig Sommermorgen
Varsledes af Aftnens røde Sky.

Saadan giv, o Herre, for de Mange,
Som skal her i Hjemmet fæste Bo,
At var Dagen mørk og Hjertet bange,
Dog mod Aften det maa fange Ro.

Mange samles her, der vist har fundet
Morgnen klar, men Dagen lang og svær,
Dog hvordan end Livets Dag er rundet,
Saa lad Lys og Fred os finde her!

Lad os leve med Guds Ord som Borgen
At vor Herre Jesus er vor Skat,
Og at hist en lys og dejlig Morgen
Venter os bag Gravens mørke Nat!

og efter at Slotspræst Linnemann havde talt varmt og kjønt og indviet Vesterled med Ordene: »Fred over dette Hjem og over alle dem, som skulle bo her.«

I Jesu Navn indviet staar
Vort Hjem nu her og Bønnen gaar
Til Herren i det Høje;
Vor Fader, se til Hver især
Af os, som Jesum have kjær;
Hold med os vaagent Øie!

Hvis nogen blandt os endnu ej
Har set Dit Lys og Livets Vej,
Saa væk os op af Dvale.
Lad Ordet dit iblandt os bo,
Giv Kjærlighed og Haab og Tro;
Din Aand vor Sjæl husvale!

Gud Fader! lad os Hver især
Faa Himlen og hverandre kjær
Og leve saa tilsammen,
At vi en Gang bag Dødens Gys
I Jesu Tro se Livets Lys
Og naa Dit Rige, Amen!

Da jeg derpaa fik Ordet for at bringe en inderlig Tak til Alle, greb jeg Leiligheden til at faae Noget udtalt, som jeg længe havde ønsket at sige. Paa anden Haand havde jeg hørt, at der havde været lidt Smaavrøvl om mine Æsker, og bad derfor de Tilstedeværende om at tage en Ting under Overveielse, og det var, hvorvidt de nogensinde havde truffet paa et Menneske — Mand eller Kvinde — der havde fundet paa Noget, særlig naar det gjaldt Penge, som Alle syntes om. Derfor maatte de være glade over, at jeg havde udfundet Noget, som i det mindste Mange

syntes om, da Æskerne dog havde bidraget væsentlig til at vi kunde bygge.

Ligesom jeg holdt op at tale, blev min Vise om Æsker afsunget:

Jeg gik omkring i Byen fra Hus og til Hus,
Tit under Paraplyen, i Stormenes Sus,
Naar Himlen den straaled og Solen brændte hed,
Naar Gadesnavset sprøjted og Sneen daled ned.

For mine Æsker gik jeg frimodigen om,
Betænkelig dog stundom paa Trappen jeg kom;
Paa Paddehatte sad jeg, paa Stol og Bænke smaa,
En Sofa stundom fandt jeg og hviled mig derpaa.

I Klokkestrængen trak jeg, og saa spurgte jeg:
Er Fruen ikke hjemme, og Frøknen heller ej?
Hun end er ikke oppe, hun klæder just sig paa,
Er syg eller gaaet til Skole med de smaa.

Hvor gik jeg tidt forgjæves, hvor var jeg dog træt,
Hvor var der mangen Hindring, jeg kunde have grædt!
Men der var ogsaa Glæde og Fryd af første Rang,
Og Venner har jeg fundet paa min møisomme Gang.

En sagde fromt og stille: »Hvor herlig en Sag,
At værne om de Gamle er Gud til Behag!«
En Anden ytred kjærligt: »Er Vejen ofte trang,
Husk mange danske Kvinder vil velsigne Dem en Gang!«

Og nu et Ord til Slutning jeg gjerne sige vil,
Det var dog rigtig heldigt, de Æsker vare til,
De tretten Kroners Æsker, ja mange rumme mer,
Og nu man Resultatet saa herligen ser:
Et Æskehus Hjemmet blev kaldet.

Ved Æsker vor Indsamling sig voxed stor og stærk,
Og de hjalp ganske særligt paa Comitéens Værk.
Nu vil vi med det samme en Hilsen sende til
Den flinke Comité, der har været saa snild,
Har vandret og samlet Grunker.

Ja, Tak til Hver og Alle, der virkede her!
Jeg haaber gennem Værket, vi fik hverandre kjær,
Vi skilles nu ret snarligt som Venner fra Ven,
Maaske om ikke længe vi mødes igen.
Farvel og Tak! Comitéen.

og den gjorde saadan Lykke, at de Tilstedeværende begyndte at klappe.

Jeg havde iforveien bedt Frk. Thalbitzer, Forstanderinden i Lindevangs Hjemmet, om at arrangere en lille Middag derinde paa min Bekostning, men hertil kunde jeg naturligvis kun indbyde de Allernærmeste: Grevinde Schack, der foruden mig var den eneste Dame i Vesterleds Bestyrelse, Conrad* og Leopold, Regitze og Visse. Da vi kom ind i Lindevangs Hjemmet var Bordet smukt pyntet med Blomster og Flag, og under Maaltidet sang Pigerne den ene Sang efter den anden. Da Maden blev budt om, vilde Grevinde Schack absolut, at jeg skulde tage først, og da jeg uvilkaarlig sagde: »Det er jo næsten, som om jeg havde Fødselsdag,« svarede hun: »De har meget mere end Fødselsdag.« Det er den eneste Tale, hun nogensinde har holdt til mig, og den gjorde mig forunderlig godt. Da vi kom ind igjen i Vesterled, tvang Grevinde Schack mig med sin sædvanlige Omhu til at hvile lidt — jeg var jo endnu noget skrøbelig efter min Sygdom — og saa ordnede hun utrættelig Alt, saa at vi om Aftenen kunde samles til et lille hyggeligt Maaltid med Damerne. Kl. 9 kom Pastor Hoff og holdt den første Husandagt i Vesterled.

Hvor var denne Indvielsesdag en vidunderlig Dag for mig — medens Solen skinnede, Sangen tonede om mig, og jeg kun mødte Kjærlighed og milde Blikke, saae jeg som et Syn en skummel, ensom Celle, hørte den forfærdelige Hylen — i Sandhed, Gud havde gjennem det dybeste Mørke ført mig til den lyseste Dag. Hvor er hans Veie underfulde! Vesterled, denne Havn for gamle ensomme Kvinder, er for mig Op-

* Min Brodersøn, Postexpedient Barner.

fyldelsen af mange Aars Ønsker og Drømme — fremfor Alt Opfyldelsen af mange, mange Bønner.

Vesterled er det første Hjem i sin Slags i Kjøbenhavn, forhaabentlig en Banebryder for adskillige lignende. Der findes i vor Hovedstad ikke faa Stiftelser, som er til Gode for mange Mennesker, der findes Forsørgelsesanstalter, hvor Alt bliver ydet de Lidende og Trængende, og det er udmærket. Men der en bestemt Tanke, som jeg har søgt at give Udtryk gjennem Vesterled, det er, at gamle Kvinder trænger til at bevare deres Selvstændighed paa samme Tid som Ensomhedens Tryk skal tages fra dem saavidt muligt. Denne Tanke har jeg søgt at løse saaledes: Hver Enkelt bevarer sin Selvstændighed ved at have sin egen lille Leilighed, hvor ene hun selv raader og regjerer, og Ensomhedsfølelsen søges fjernet ved den store, hyggelige Opholdsstue, hvor Alle, som har Lyst dertil, kan samles, ved den fælleds Have og derved, at Enhver i sit Sovekammer har en Klokkestreng, hvorved hun i Sygdomstilfælde kan tilkalde Hjælp.

Inspectricen skal tilsee de gamle Damer i deres smaa Skrøbeligheder, staae dem bi og hygge om dem paa alle Maader, og efterhaanden som vi faaer flere Midler, maa der sørges for endnu mere Hjælp. Gud give, vi snart maatte kunne naae det Maal at beholde hver Enkelt og pleie dem, indtil deres Livssol gaaer ned i Vesterled. Herman Bang skrev engang i Hjemmets Protokol: »Fred for den Ensomme, Lindring for den, som har grædt. Gid dette maatte blive Tilfældet, men endnu mere: Gud give at min dybeste Tanke, min inderligste Bøn for Vesterled maatte gaae i Opfyldelse: at dette Hjem for enhver Enkelt maatte blive en Gjennemgang til Livet.

Jeg har havt Byens Borgmestre indbudne for at gjøre dem opmærksomme paa Forskjellen mellem et Hjem og en Stiftelse, om de ikke mulig kunde omdanne nogle af de Stiftelser, der sorterer under dem, til Hjem.

Naar jeg seer tilbage paa mit Livs underfulde Førelser, skeer det med den inderligste Taknemmelighed. Jeg har prøvet store Sorger, bittre Savn, mange af dem, som jeg har elsket inderligt, er tidligt blevne taget fra mig, og paa en vis Maade staaer jeg forunderlig ene til Trods for den store Slægt og de mange Venner, som jeg Gud ske Lov har fundet. Vorherre har dog bevaret mig gjennem Alt, og jeg er overbevist om, at engang i det evige Liv vil vi maaske takke allermest for de svære Tider. Men i mit Liv

har der ogsaa været mange Lyspunkter, som jeg takker inderligt for.

Det staaer for mig som en stor Naade, at jeg har faaet Lov til at see saa meget Skjønt i Verden, og ofte gaaer den Tanke igjennem mig: Naar denne Verden rummer saa megen Deilighed, hvilken langt større Herlighed vil vi saa ikke faae at see engang, naar Alt er forklaret i Herrens Lys.

Lyspunktet over alle Lyspunkter er dog maaske det, at jeg har faaet Lov til at stifte mine tre kjære Hjem: Lindevangs Hjemmet, Værnehjemmet og Vesterled. Æren er ene Herrens, men Han har givet mig den store Glæde at gjøre Arbeidet. Alle mine tre Hjem er reiste under megen Bøn »under Guds Vingers Skygge.« Han give i sin Naade, at hver Enkelt i Hjemmene maa hvile derunder.

Gjennem mit hele bevægede Liv slynger Guds Naade sig som den røde Traad fra Solopgang til Vesterled.

EFTERSKRIFT

Da jeg sluttede mine Erindringer syntes jeg, at mit Liv havde været saa langt, saa bevæget og indholdsrigt, at der ikke kunde komme ret meget bagefter.

Jeg troede, at Indvielsen af Vesterled skulde være som en Slutsten paa min Virksomhed, og dog er der hændet Adskilligt senere.

Jeg har ofte sagt og fundet, at jeg slet ikke kunde tænke mig nogensinde at bo paa Vallø, og det var egentlig rimeligt. Naar man endnu er yngre og kraftig og staaer midt i en stor, lykkelig Virksomhed, der fylder ens Hjerte, saa har man vanskeligt ved at gjøre sig fortrolig med Tanken om at bo paa Landet langt borte fra sin tidligere Gjerning — hvor stor Kjærlighed man end har til Naturen. Men efterhaanden som jeg blev ældre, har jeg oftere sagt: »Vel vil jeg endnu nødig flytte fra Byen, men naar jeg har naaet de halvfjerds, saa skal der virkelig være en Plads til mig ude paa »Vallø». Og underligt nok, ganske faa Dage efter at jeg havde fyldt de halvfjerds, fik jeg Underretning om, at der ved Frøken Ch. Bardenfleths Død var bleven en Leilighed ledig, som jeg kunde faae. »Jeg troer, det er en Gave til Dig fra Vorherre,« sagde Ille Knuth* til mig — og saadan tog jeg det ogsaa.

* Grevinde Knuth, Liliendal.

Og nogle Maaneder efter oprandt saa den Dag, da jeg skulde begynde at have Sommerbolig paa Vallø for i Fremtiden at tilbringe de sex Maaneder af Aaret i den samme Egn, hvor jeg har boet i min første Barndom og senere igjen tilbragt fem, sex Aar som ung Pige, hvorfra jeg altsaa har saa mange Minder.

Jeg havde været nogle Dage hos min kjære Grevinde Schack, og Valløvognen kom saa til Spanager for at afhente mig der; det var den anden Juli 1904.

Det var en yndig Eftermiddag, da jeg kjørte den saa vel kjendte Vei gjennem Lellinge Skov og Kjøge — ja, hvor var det underligt! Alle de gamle Minder blev lyslevende, det var næsten, som jeg kunde øine alle de mange kjendte, længst afdøde Skikkelser, med hvem jeg engang levede og færdedes paa disse Steder.

Der var en forunderlig Fred over hele Naturen, Aftenskyerne begyndte at rødme — og saa naaede jeg Vallø, hvor Frøken Nielsen*, der havde staaet Dorette bi med Ordningen af Leiligheden, tog imod mig, det var saa hjemligt.

Og nu haaber jeg, at dette deilige Sted vedblivende maa være mit Sommerhjem — ja maaske engang mit egentlige Hjem — at der ikke skal blive flere Forandringer, at der maatte komme Ro og den rette Fred.

Nogle af mine Tanker nedskrev jeg i følgende Digt, som jeg kaldte

SABBATHSHVILE

Tidt Løverdag Aften i Barndommens Aar
Mig fyldte med Længsel saa blød,
Jeg følte, der vilde komme en Vaar,
Men ei, hvad den bar i sit Skjød.

Hver Løverdag Aften i Ungdommens Tid
For mig var en Høitidsfest,
Der varsled en Søndagmorgen saa blid,
Hvor Jesus, min Herre, var Gjæst.

* Bestyrerinden for Værnehjemmets 2. Afdl.

Da kom der en Tid, hvor jeg arbeided haardt,
Hvor Timer som Øieblik svandt,
Hvor Dagen blev lang og min Hvile saa kort,
Hvor neppe jeg Stunderne fandt

At hvile mit Hoved, min Tanke, min Tro,
At leve saa fuldtud med Gud,
Men Længslen byggede dog en Bro,
Der bragte fra Verden mig ud.

Og næsten hver eneste Løverdags Kvæld
Blev dog som en fredlyst Plet,
Jeg standsed ved Naadens det rislende Væld
Og lod det saa bade mig ret.

Jeg følte, at Dagen var hed og var lang,
At Striden var staaende stor,
Min Jesus, før hjem Du mig kalder engang,
Saa giv mig en Sabbath paa Jord!

Saa sukked jeg ofte saa længselsfuld træt,
Ja, giv nogle Sabbathens Aar,
En Tid til at standse, at samle mig ret
I Haab om den evige Vaar.

Og denne Din Sabbath lad nu dages frem,
Her, hvor Du bag Bøgenes Ly
Saa naadigt mig skjænked et Alderdoms Hjem
Og Ro til Dit Samfund at ty.

Maatte jeg nu leve Livet her paa rette Maade, føle det som en Forberedelse til det evige Liv, blive stille for Vorherre, lade hans Naade lyse og virke i mit Hjerte!

INDHOLD

I. BARNDOM OG UNGDOM:

Min Slægt og Barndomsaarene ..... Side 7
Min christelige Udvikling og Pastor N. G. Blædel ..... - 35
Andet Ophold i Kjøge ..... - 40
Opholdet paa Fanø ..... - 60

II. FÆNGSELSSELSKABET OG LINDEVANGS-HJEMMET:

Livet i Kjøbenhavn og min Virksomhed i Fængselsselskabet ..... Side 73
Mit første selvstændige Hjem, mine Forældres og min Broders Død ..... - 90
Nye Bekjendte og Venner ..... - 99
Min første Udenlandsrejse ..... - 104
Schweitzerreisen ..... - 119
Videre Arbeide i Fængselsselskabet ..... - 135
Reisen til Holland ..... - 145
Arbeidet for og Indvielsen af Lindevangshjemmet ..... - 152
Generalforsamlingerne i Fængselsselskabet 1879 ..... - 170
Andre Virksomheder ..... - 175
Diakonisse Sagen og Pastor Stein ..... - 183

III. OM VÆRNEFORENINGEN:

Foreningens Oprindelse og Formaal ..... Side 199
Filialerne dannes ..... - 208
Mødet i Bethesda og Reisen til Berlin ..... - 237
Arbeidet for et stort Værnehjem ..... - 246
Værnehjemmet »Bethania« ..... - 252

Indvielsen ..... Side 256
Værnehjemmets Indretning ..... - 261
Reiser til Sverige og Norge ..... - 267
Ophold paa Tonsaasen ..... - 288
Værnehjemmet faar Statsunderstøttelse og efterlignes i Norge ..... - 296
Kongeparrets Guldbryllup ..... - 303
Tanken om et Hjem for gamle Kvinder modnes og virkeliggjøres ..... - 309
Gjennem Mørke til Lys ..... - 318
Indvielsen af Vesterled ..... - 334
Efterskrift ..... - 342

PLEASE DO NOT REMOVE
CARDS OR SLIPS FROM THIS POCKET

UNIVERSITY OF TORONTO LIBRARY

brief
BV
0041719
v.1

UTL AT DOWNSVIEW
D RANGE BAY SHLF POS ITEM C
39 09 10 10 12 026 3